

Rapport

Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet 1990–2010

Kontinuitet eller endring?

Forfattere

Heidi Jensberg, Roland Måndal og Erling Solheim

 NTNU

 SINTEF

SINTEF Teknologi og samfunn, avd. Helse
Gruppe for arbeid og helse

Rapport

Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet 1990-2010

Kontinuitet eller endring?

EMNEORD:
Arbeidsliv
Kartlegging
Likestilling
Arbeidsmarked
Kvinne- og
kjønnsforskningVERSJON
1.0DATO
2012-01-12FORFATTER(E)
Heidi Jensberg
Roland Mandøl
Erling SolheimOPPDRAGSGIVER(E)
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementetOPPDRAGSGIVERS REF.
Marit LorentzenPROSJEKTNR
60H22230ANTALL SIDER OG VEDLEGG:
149 + vedlegg

SAMMENDRAG

Kontinuitet fremfor endring preger det kjønnsdelte arbeidsmarkedet 1990-2010

Basert på sammenlignbare data som viser utvikling over tid av det vi kaller horisontal og vertikal kjønnssegregering, finner vi at det har vært stor grad av stabilitet i de kjønnssegregererte strukturer i det norske arbeidsmarkedet.

Vi finner litt ulike utviklingstendenser avhengig av om vi ser på sektor, næring eller yrkesgruppe. Det er en tendens i retning av at det har blitt større kvinneandel i offentlig sektor. Ser vi på næring er tendensen stor grad av stabilitet, mens når vi ser på yrkesgrupper har det vært tendens til endring i litt ulike retninger. I de mest kvinneorienterte yrkene har kvinneandelen sunket noe, samtidig som kvinneandelen har steget noe i de kjønnsnøytrale yrkesgruppene. I de mest mannsdominerte yrkene er tendensen at kvinneandelen synker.

Det har vært en nedgang i andelen ledere, men kvinneandelen har steget. Fremdeles er det langt flere menn enn kvinner som er ledere uansett nivå.

Selv om vi fant en del forskjeller når det gjelder hvilke næringer og yrker som er størst blant yngre og eldre, så er det vanskelig å se noen klare forskjeller mellom aldersgruppene over tid når det gjelder kjønnssegregering.

Blant innvandrere finner vi de samme kjønnssegregeringsmønstre som hos etnisk-norske, mens ikke-vestlige innvandrere skiller seg ut ved at svært få (både kvinner og menn) innehar lederposisjoner.

UTARBEIDET AV
Heidi Jensberg

SIGNATUR

KONTROLLERT AV
Håkon Finne

SIGNATUR

GODKJENT AV
Randi Reinertsen

SIGNATUR

RAPPORTNR
SINTEF A21906ISBN
978-82-14-05379-1GRADERING
ÅpenGRADERING DENNE SIDE
Åpen

Forord

Denne kartleggingen av det kjønnsdelte arbeidsmarkedet er utført på oppdrag fra Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet. Rapporten gir en systematisk gjennomgang av utviklingen i kjønnssegregerte mønstre i arbeidsmarkedet over en tyveårsperiode basert på sammenlignbare data.

Prosjektet har blitt gjennomført som et samarbeid mellom forskere fra SINTEF Teknologi og Samfunn, avdeling Helse, gruppe for arbeid og helse, og NTNU, institutt for sosiologi og statsvitenskap.

Erling Solheim (NTNU) har hatt ansvaret for all tilrettelegging og kvalitetskontroll av data i AKU, Levekårsundersøkelsene og European Union Labour Force Survey (EU-LFS) som er benyttet i rapporten, samt det meste av analysene som er gjort. Han har også hatt hovedansvaret for kapittel 3, 5, 6 og 8. Roland Mandal har hatt hovedansvaret for kapittel 7. Heidi Jensberg har hatt hovedansvaret for utformingen av kapittel 1, 2 og 4. Kapittel 9 har alle hatt ansvar for. Jensberg har også vært prosjektleder.

En stor takk rettes til forskningsleder Håkon Finne som har vært kvalitetssikrer og fulgt prosjektet fra start til mål med gode kommentarer og viktige innspill.

Det rettes også en stor takk til referansegruppen som ble etablert i oppstarten av prosjektet, og som har bidratt med viktige innspill både i oppstarten og i avslutningsfasen av prosjektet. Gruppen har bestått av følgende personer: Håkon Leiulfsrud (Professor, NTNU), Ulla Forseth, (Dr. polit sosiologi og seniorforsker, SINTEF), Elin Kvande (Professor, NTNU), Brita Bungum (Dr. polit i sosiologi, NTNU), Ida Holth-Mathiesen (Forsker, IRIS). Medlemmene i referansegruppen er selvfølgelig ikke ansvarlig for verken resultater eller de konklusjoner som presenteres i rapporten

Forskergruppen takker for et godt samarbeid med oppdragsgiver, Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet ved Marit Lorentzen. Vi takker også for innspill og kommentarer fra Likestillingsutvalget i forbindelse med presentasjonen av resultater fra prosjektet den 16. november 2011.

Trondheim, januar 2012

Heidi Jensberg

Prosjektleder

Innholdsfortegnelse

English summary.....	13
Sammendrag.....	15
1 Innledning - har det norske arbeidsmarkedet blitt mindre kjønnssegregert de siste 20 årene?	17
1.1 Målsetninger og problemstillinger for prosjektet.....	17
1.2 Rapportens oppbygging.....	19
2 Det kjønnsdelte arbeidslivet - begrepsbruk og forståelsesrammer	20
2.1 Horisontal og vertikal kjønnssegregering	20
2.2 Kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet – hva vet vi?	21
2.3 Forklaringer på kjønnssegregering i arbeidsmarkedet	22
2.4 Konsekvenser av et kjønnssegregert arbeidsmarked	23
3 Metode og datagrunnlag.....	25
3.1 Hvordan måle kjønnssegregering?	25
3.2 Datakilder.....	25
3.2.1 Arbeidskraftundersøkelsen (AKU).....	26
3.2.2 Den norske delen av EU Labour Force Survey	27
3.2.3 Levekårsundersøkelsene.....	28
3.3 Datatilgang.....	28
3.4 Variabler.....	28
3.4.1 Yrke: Frå NYK og STYRK til isco88.....	28
3.4.2 Prosentandel kvinner i respondentens yrke	29
3.4.3 Næring.....	29
3.4.4 Sektor.....	30
3.4.5 Ledelse.....	30
3.4.6 Yrkesklasse (ESeC).....	31
3.5 Metodiske utfordringer og dilemmaer.....	31
3.5.1 Brudd i tidsserier	31
3.5.2 Utvalgsstørrelse.....	32
3.5.3 Kjønnsulik detaljeringsgrad i yrkesklassifiseringen.....	33
3.6 Presentasjonsformen i rapporten.....	34
4 Utviklingstrekk i utdanningsnivå, sysselsetting og arbeidstid – i korte trekk	35
4.1 Utviklingstrekk i utdanningsnivå.....	35
4.2 Sysselsetting	38
4.3 Arbeidstid (heltid versus deltid).....	38
5 Horisontal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010	43
5.1 Kjønnssegregering etter sektor.....	43
5.1.1 Offentlig versus privat sektor	43

5.1.2	Sektor etter eierskap til virksomhet – femdelt sektorinndeling.....	44
5.2	Kjønnssegregering etter næring.....	47
5.2.1	Perioden 1990-1995.....	47
5.2.2	Perioden 1996 - 2008.....	49
5.2.3	Næring 2-siffernivå 1996-2008.....	52
5.2.4	Oppsummering næring.....	57
5.3	Kjønnssegregering etter yrker.....	58
5.3.1	Yrker 1-siffernivå i periodene 1990-1995 og 1996-2010.....	59
5.3.2	Utviklingen i kvinneandel innenfor yrkesgrupper på 2-siffernivå.....	65
5.3.3	Endring i andel sysselsatte som arbeider i yrker med ulik kvinneandel.....	77
5.3.4	Utvikling i kvinneandelen i 30 store yrker.....	78
5.3.5	Oppsummering kjønnssegregererte yrkesgrupper.....	81
5.4	Yrkesklasse.....	83
6	Vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet.....	88
6.1	Kvinner og menn i lederstillinger.....	88
6.2	Utvikling lederposisjoner (selvrappertert) 1991-2009.....	91
6.3	Forholdet mellom horisontal og vertikal kjønnssegregering.....	96
6.4	Oppsummering vertikal kjønnssegregering.....	102
7	Variere kjønns sammensetningen innenfor yrke og næring med alder?.....	104
7.1	Innledning.....	104
7.2	Horisontal kjønnssegregering – næring og yrke.....	106
7.2.1	Alder, kjønn og næring.....	106
7.2.2	Hår alder betydning for kvinners sysselsetting innenfor ulike yrkesgrupper?.....	115
7.3	Omfanget av heltids- og deltidsarbeid i ulike aldersgrupper.....	121
7.4	Oppsummering.....	126
8	Horisontal og vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet blant innvandrere 2004-2008.....	129
8.1	Innledning.....	129
8.2	Innvandring og kjønn i forhold til sysselsetting og arbeidstid.....	130
8.3	Innvandring og kjønn i forhold til yrke og næring.....	133
8.4	Innvandrere, kjønn og ledelse.....	136
8.5	Oppsummering om innvandrere og kjønn.....	137
9	Oppsummering.....	139
9.1	Liten endring i horisontal kjønnssegregering de siste 20 årene.....	139
9.1.1	Stadig flere kvinner i offentlig sektor.....	139
9.1.2	Svært stabil kvinneandel i næringsgruppene i hele perioden.....	139
9.1.3	Tegn til noe mindre kjønnssegregering i yrkesgrupper.....	139
9.2	Vertikal kjønnssegregering - tegn til utjevning.....	140
9.3	Små forskjeller i kjønnssegregeringsmønstre blant yngre og eldre arbeidstakere i perioden.....	141
9.4	Samme segregeringsmønstre også hos innvandrere, men svært få ledere.....	141

9.5	Forslag til videre analyser basert på AKU, levekårsanalysene og andre surveyer	142
9.6	Avsluttende kommentar	143

Litteratur	145
-------------------------	------------

Vedlegg – Tabellgrunnlag

Tabell- og figurliste

Tabell 1 Andel sysselsatte innenfor hver yrkesgruppe (ISCO 88) på to-siffernivå 1996 og 2010 samt prosentvis endring i perioden 1996-2010. Prosent.....	66
Tabell 2. Logistisk regresjon av sannsynligheten for å være leder. Levekårsundersøkelsen 2009. (N=9081).....	99
Figur 3-1 Fordeling yrker 1990-2010. Prosent.....	32
Figur 4-1 Alle kvinner 16 år og over etter utdanningsnivå, 1980-2009. Prosent.....	35
Figur 4-2 Alle menn 16 år og over etter utdanningsnivå, 1980-2009. Prosent.....	36
Figur 4-3 Andel kvinner på hvert utdanningsnivå i perioden 1980-2009. Prosent.....	37
Figur 4-4 Andel sysselsatte menn og kvinner 1972-2010. Prosent.....	38
Figur 4-5 Andel som jobber hel- og deltid i perioden 1996-2010. Prosent.....	40
Figur 4-6 Fordeling hel- og deltid blant kvinner 1996-2010. Prosent.....	40
Figur 4-7 Fordeling hel- og deltid blant menn 1996-2010. Prosent.....	41
Figur 4-8 Kvinneandelen i hel- og deltidsarbeid 1996-2010. Prosent.....	41
Figur 5-1 Kvinner og menn sysselsatt i offentlig (vs. privat) sektor 1991-2009. Prosent.....	43
Figur 5-2 Kvinneandelen i offentlig og privat sektor. 1991-2009. Prosent.....	44
Figur 5-3 Fordeling sysselsatte etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent.....	45
Figur 5-4 Fordeling sysselsatte menn etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent.....	45
Figur 5-5 Fordeling sysselsatte kvinner etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent.....	45
Figur 5-6 Kvinneandel etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent.....	47
Figur 5-7 Fordeling sysselsatte etter næringsgruppe 1-siffernivå, 1990-1995. Prosent.....	48
Figur 5-8 Kvinneandel i næringsgrupper 1-siffernivå. 1990-1995. Prosent.....	49
Figur 5-9 Fordeling sysselsatte etter næring 1-siffernivå 1996-2008. Prosent.....	50
Figur 5-10 Kvinneandelen i næring 1-siffernivå 1996-2008. Prosent.....	51
Figur 5-11 Fordeling etter næringsgruppe 2-siffernivå 1996-2008. Prosent.....	53
Figur 5-12 Fordeling menn etter næringsgruppe 2-siffernivå 1996-2008. Prosent.....	54
Figur 5-13 Fordeling kvinner etter næringsgruppe 2-siffernivå 1996-2008. Prosent.....	55
Figur 5-14 Kvinneandel i ulike næringsgrupper 2-siffernivå 1996-2008. Prosent.....	56
Figur 5-15 Fordeling yrker, ISCO 1-siffernivå, i perioden 1990-1995. Prosent.....	59
Figur 5-16 Fordeling yrker, 1-siffernivå, i perioden 1996-2010. Prosent.....	60
Figur 5-17 Fordeling menn på yrkesgruppe 1-siffernivå, perioden 1996-2010. Prosent.....	61
Figur 5-18 Fordeling kvinner på yrkesgruppe 1-siffernivå, perioden 1996-2010. Prosent.....	61
Figur 5-19 Kvinneandelen etter yrke 1-siffernivå 1990- 1995. Prosent.....	62
Figur 5-20 Kvinneandel etter yrke 1-siffernivå, 1996-2010. Prosent.....	64
Figur 5-21 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Administrative ledere og politikere" 1996-2010. Prosent.....	67
Figur 5-22 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Akademiske yrker" 1996-2010. Prosent.....	68
Figur 5-23 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og teknikere" 1996-2010. Prosent.....	69

Figur 5-24 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Kontor- og kundeserviceyrker" 1996-2010. Prosent.....	70
Figur 5-25 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Salgs-, service- og omsorgsyrker" 1996-2010. Prosent... 71	
Figur 5-26 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 3-siffernivå i "Yrker innen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst" 1996-2010. Prosent.....	72
Figur 5-27 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Håndverkere" 1996-2010. Prosent.....	73
Figur 5-28 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere" 1996-2010. Prosent.....	74
Figur 5-29 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Yrker uten krav til utdanning" 1996-2010. Prosent.....	75
Figur 5-30 Fordeling av alle sysselsatte etter kvinneandel i sysselsattes yrke (isco88 3-siffernivå) i utvalgte år fra 1991 til 2009. Prosent.....	78
Figur 5-31 Andel kvinner i 30 utvalgte store yrker på isco88 3-siffernivå 1996 og 2010. Sortert fra yrker med høyest kvinneandel i 1996. Prosent.....	79
Figur 5-32 Endring fra 1996 til 2010 i kvinneandel i 30 utvalgte yrker. Prosent.....	80
Figur 5-33 Fordeling ESeC yrkesklasser 1991-2009. Prosent.....	84
Figur 5-34 Kvinneandelen i ulike ESeC yrkesklasser 1991-2009. Prosent.....	85
Figur 6-1 Prosentandel kvinner og menn med lederstillinger (isco88=1) av alle sysselsatte	88
Figur 6-2 Andel kvinner som er "administrative ledere og politikere". 1996-2010. Prosent	89
Figur 6-3 Fordeling menn ulike typer lederyrker (isco88-kode mindre enn 200) periodene 1996-2000, 2001-2005 og 2006-2010. Prosent.....	89
Figur 6-4 Fordeling kvinner ulike typer lederyrker (isco88-kode mindre enn 200) periodene 1996-2000, 2001-2005 og 2006-2010. Prosent.....	90
Figur 6-5 Kvinneandelen i ulike typer lederyrker (isco88 3-siffernivå). Prosent.....	91
Figur 6-6 Andel selvrapportert ledelse blant kvinner, menn og totalt i perioden 1991-2009. Prosent.....	92
Figur 6-7 Andel selvrapportert toppledelse blant kvinner og menn i 1991-2009. Prosent	92
Figur 6-8 Andel selvrapportert mellomledelse blant kvinner og menn 1991-2009. Prosent	93
Figur 6-9 Andel selvrapportert arbeidsleder kvinner og menn 1991-2009. Prosent.....	94
Figur 6-10 Andel selvrapportert prosjektledere kvinner og menn 1991-2009. Prosent.....	94
Figur 6-11 Kvinneandelen i hver ledelseskategori (selvrapportert). 1991-2009. Prosent.....	95
Figur 6-12 Ledelse blant menn og kvinner etter prosentandel kvinner i respondentens yrke, 1991-2009.....	96
Figur 6-13 Prosentandel kvinner blant ledere etter andelen kvinner i yrke, 1991-2009	97
Figur 6-14 Effektplott for predikert sannsynlighet for å være leder gitt prosentandel kvinner i yrket. 2009.....	101
Figur 7-1 Kvinneandel innenfor industri fordelt på alder. 1990-2008. Prosent.....	106
Figur 7-2 Kvinneandel innenfor varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparater fordelt på alder. 1996-2008. Prosent.....	107
Figur 7-3 Kvinneandel innenfor undervisning fordelt på alder. 1996-2008. Prosent.....	107
Figur 7-4 Kvinneandel innenfor helse og sosiale tjenester fordelt på alder. 1996-2008. Prosent.....	107
Figur 7-5 Kvinneandel innenfor bygge- og anleggsnæringen fordelt på alder. 1990-2008. Prosent	108
Figur 7-6 Fordeling på næring blant kvinner (18-24 år), 1996 og 2008. Prosent	110
Figur 7-7 Fordeling på næring blant kvinner (25-29 år), 1996 og 2008. Prosent	111
Figur 7-8 Fordeling på næring blant kvinner (55-59 år), 1996 og 2008. Prosent	111

<i>Figur 7-9 Fordeling på næring blant kvinner (60-66 år), 1996 og 2008. Prosent</i>	112
<i>Figur 7-10 Fordeling på næring blant menn (18-24 år), 1996 og 2008. Prosent</i>	113
<i>Figur 7-11 Fordeling på næring blant menn (25-29 år), 1996 og 2008. Prosent</i>	114
<i>Figur 7-12 Fordeling på næring blant menn (55-59 år), 1996 og 2008. Prosent</i>	114
<i>Figur 7-13 Fordeling på næring blant menn (60 år-66 år), 1996 og 2008. Prosent</i>	115
<i>Figur 7-14 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 18-24 år, 1996-2010. Prosent</i>	116
<i>Figur 7-15 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 25-29 år, 1996-2010. Prosent</i>	117
<i>Figur 7-16 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 55-59 år, 1996-2010. Prosent</i>	117
<i>Figur 7-17 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 60-66 år, 1996-2010. Prosent</i>	118
<i>Figur 7-18 Kvinneandel i alderen 18-24 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent</i>	119
<i>Figur 7-19 Kvinneandel i alderen 25 -29 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent</i>	119
<i>Figur 7-20 Kvinneandel i alderen 55 -59 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent</i>	120
<i>Figur 7-21 Kvinneandel 60-66 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent</i>	120
<i>Figur 7-22 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 18-24 år, 1990-2010. Prosent</i>	122
<i>Figur 7-23 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 25 -29 år, 1990-2010. Prosent</i>	122
<i>Figur 7-24 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 55 -59 år, 1990-2010. Prosent</i>	123
<i>Figur 7-25 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 60-66 år, 1990-2010. Prosent</i>	123
<i>Figur 7-26 Kvinneandel i aldersgruppen 18-24 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent</i>	124
<i>Figur 7-27 Kvinneandel i aldersgruppen 25-29 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent</i>	124
<i>Figur 7-28 Kvinneandel i aldersgruppen 55-59 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent</i>	125
<i>Figur 7-29 Kvinneandel i aldersgruppen 60-66 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent</i>	125
<i>Figur 8-1 Yrkesdeltagelse etter landbåkg grunn, menn. 2004-2008. Prosent</i>	131
<i>Figur 8-2 Yrkesdeltagelse landbåkg grunn, kvinner. 2004-2008. Prosent</i>	131
<i>Figur 8-3 Deltidsarbeidende etter landbåkg grunn, kvinner 2004-2008. Prosent</i>	132
<i>Figur 8-4 Deltidsarbeidende etter landbåkg grunn, menn 2004-2008. Prosent</i>	133
<i>Figur 8-5 Andelen kvinner i yrkesgrupper etter landbåkg grunn. AKU 2004-2008. Prosent</i>	134
<i>Figur 8-6 Andelen kvinner i næringer etter landbåkg grunn. AKU 2004-2008. Prosent</i>	135
<i>Figur 8-7 Andelen ledere blant kvinner og menn, etter landbåkg grunn, 2008. Prosent</i>	137

BILAG/VEDLEGG

Vedlegg- tabellgrunnlag

English summary

The aim of the project

This report presents the results from the project "The Gender-segregated labor market 1990-2010, continuity or change?"

The report outlines the findings from three main aims:

- To identify the degree of horizontal and vertical gender segregation in the Norwegian labor market in the period 1990-2010
- To compare the degree of horizontal and vertical gender segregation among the youngest and the eldest (16-24 years, 25-29 years, 55-59 years, 60 years and over)
- To compare the degree of horizontal and vertical gender segregation among immigrants compared to non-immigrants

Data and methods

We used data from the Norwegian Labour Force Survey (LFS) and the Survey of Living Conditions, covering the years from 1990-2010. Access to these data allowed us to examine stability and change in the Norwegian labor market through a longitudinal analysis. The strength of these data is that they contain a significant number of variables, several of which are pivotal in effectively examining the degree of gender segregation in the Norwegian working life, both horizontally (the way in which women and men tend to be concentrated in different sectors of the labour market, with women being concentrated in a narrower range of sectors) and vertically (the way in which within many occupational sectors of the labour market, women are under-represented in the better-paid and more senior positions (i.e. the higher up the occupational ladder, the fewer the women).

The analysis presented in this report is mainly descriptive with a focus on development within occupations, industries, sectors (horizontal gender segregation) and management (vertical gender segregation). Measures used were mainly distribution of men and women by occupation, industry, sector and level of management, and the percentage of women within these categories. The use of longitudinal time series data from the LFS and living conditions surveys that compared data over 20 years raised several methodological challenges: changes in the variables chosen, changes in operational definitions and changes in the procedures for data collection and coding of data. In addition the response rate has declined over time. These methodological challenges are discussed further in Chapter 3.

Results

We did not find any evident changes in horizontal gender segregation in the labor market over the last 20 years, with the exemption of less horizontal gender segregation by occupation. Men and women are still concentrated in different parts of the labor market, and any changes are relatively similar for both men and women. We found different trends depending on whether looking at private/public sector, industry groups

and occupational groups. While there was a tendency towards greater gender segregation in sector, when we examined industry groups we observed stability. The analysis of occupational groups showed a tendency toward less gender segregation in the most female-dominated occupations. Women's share also decreased in the most male-dominated occupations at least on a highly aggregated level.

Regarding the distribution of employment by the percentage of women in the employed labor force, we found an increasing proportion of employees working in occupations with an even gender distribution and in occupations with a high proportion of women. At the same time a lesser proportion of employees have jobs in occupations with low female representation. It has, in other words, become more common to work in occupations with an even distribution of men and women (within a 40-60 percent distribution), and fewer people working in occupations that are either strongly male-dominated or heavily dominated by women.

We found a tendency towards less gender segregation, measured as a change in the proportion of women, in vertical gender segregation. At the same time, we found that while the proportion of managers among women has been stable, the proportion of managers among men decreased significantly. In sum, the proportion of female managers had increased, although there remain more men than women in leadership positions. A multivariate analysis of the probability of being the leader in occupations with gender segregated and a more even gender distribution, showed that women's probability of being a leader is notably lower than among men in occupations that are gender-consistent or moderately female dominated. In male-dominated professions, women are just as likely to be the leader as men.

The analysis of age groups showed little differences in segregation patterns between young and old age groups. Although we found some variation between young and old age-groups, it is difficult to identify any clear differences in gender segregation patterns between them. The changes we found over time, was that women (young and old) in many ways seemed more gender stereotypical in their career choice in 2008 than in 1996. We also found that within certain professions there was a trend towards more gender-neutral patterns. These changes, however, seem to apply to both younger and older women employees.

The analysis of employees with immigrant backgrounds showed that the horizontal gender segregation is similar to non-immigrants. We found that in industries and occupations of a certain size, and where immigrants are well represented, the horizontal gender segregation is similar to non-immigrants. When we looked at vertical gender segregation there was a clear difference between non-immigrants and immigrants from EU-15 countries, North America and Oceania, versus immigrants from other countries. While there was clearly more men than women reporting to be leaders among the first two categories, there was no gender difference among immigrants from the other countries, where the amount of leaders was very low for both men and women. This may indicate that similar mechanisms affect the career choices among immigrants and non-immigrants regarding horizontal segregation. However, the results further suggest that there could be other mechanisms in function regarding whether or not one is a leader. The distinction seems to be between immigrants from Western Europe, North America and Oceania versus immigrants from other countries.

Conclusions

The main conclusion is that little seems to have happened regarding what we call horizontal gender segregation with the exemption of horizontal segregation by occupation, although there is a tendency to equalization in what we call vertical gender segregation. Overall, we found much the same patterns in 2010 as in 1990. At the same time we observed a tendency of decline in women's share in the most female-dominated occupations, and what seems to be a somewhat larger proportion of women in leadership positions.

Sammendrag

Målet for prosjektet

I denne rapporten presenteres en kartlegging av endringer i det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010. Rapporten har hatt disse problemstillinger:

- Kartlegge graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010
- Sammenligne graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering blant unge og eldre (16-24, 25-29, 55-59, 60 og eldre) yrkesaktive i forhold til populasjonen i sin helhet og over tid
- Sammenligne graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering blant innvandrere i forhold til ikke-innvandrere

Data og metoder

For å kunne gjennomføre en bredest mulig kartlegging, har vi benyttet data fra den norske Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) og Levekårsundersøkelsene. Tilgang til disse dataene for flere år i kombinasjon med bearbeiding og tilpasning av variabler etc., har gjort det mulig å undersøke stabilitet og endring i det norske arbeidsmarkedet gjennom longitudinelle analyser. En styrke med disse dataene er at de inneholder en stor mengde variabler, hvorav flere er helt sentrale for å kunne si noe om graden av kjønnssegregering i norsk arbeidsliv, både horisontalt og vertikalt.

Analysene i rapporten er hovedsakelig deskriptive, det vil si at vi har sett på utvikling i prosentandeler innenfor yrker, næringer, sektorer (horisontal kjønnssegregering), ledelse (vertikal kjønnssegregering) og andre forhold som er relevante i forhold til å beskrive det kjønnsdelte arbeidslivet, som utdanningsnivå, stillingsandeler og arbeidstidsordninger. Bruk av tidsseriedata fra AKU og levekårsundersøkelsene innebærer flere metodiske utfordringer, knyttet til endring i hvilke variabler som er med, endring av operasjonelle definisjoner, endringer i prosedyrene for datainnsamling og kodingen av data, i tillegg til at svarprosenten over tid har vært nedadgående. Alt dette er forhold som vanskeliggjør sammenligninger over tid. Disse metodiske utfordringene blir drøftet i kapittel 3 i rapporten.

Resultater

Vi har ikke funnet entydige endringer i horisontal kjønnssegregering i arbeidsmarkedet de siste 20 år. Kvinner og menn er fremdeles konsentrert i ulike deler av arbeidsmarkedet, og de endringer som har funnet sted finner vi er relativt like for begge kjønn. Vi fant til dels ulike tendenser avhengig av om vi så på sektor, næringsgrupper og yrkesgrupper. Mens tendensen var større kjønnssegregering i forhold til sektor, var det stabilitet som kom til uttrykk gjennom næring. Analysene av yrkesgrupper viste imidlertid tendenser i retning av mindre kjønnssegregering ved at kvinneandelen i de mest kvinnedominerte yrkene har sunket noe. Kvinneandelen har imidlertid også sunket i flere av de mest mannsdominerte yrkene.

Et interessant resultat er fordelingen av sysselsatte etter prosentandel kvinner i den sysselsattes yrke. Her så vi at en økende andel sysselsatte arbeider i yrker jevn kjønnsfordeling og i yrker med høy kvinneandel. Samtidig er det en mindre andel som jobber i yrker med lav kvinneandel. Det har med andre ord blitt mer

vanlig å jobbe i yrkesgrupper med jevn fordeling av kvinner og menn (innenfor en 40-60 prosent fordeling), og færre som jobber i yrker som er enten sterkt mannsdominert eller sterkt kvinnedominert.

Vi fant en tendens til kjønnsutjevning målt som endring i kvinneandel, i det vi kaller for vertikal kjønnssegregering. Samtidig fant vi at mens andelen ledere blant kvinner har vært stabil, har andelen ledere blant menn gått betydelig ned. I sum har altså kvinneandelen blant ledere økt, selv om det fremdeles er slik at det er flere menn enn kvinner som er ledere. En multivariat analyse av sannsynligheten for å være leder i yrker med kjønnskjev og kjønnsjevn sammensetning viste at kvinners sannsynlighet for å være leder er markert lavere enn blant menn i yrker som er kjønnsjevn eller noe kvinnedominert. I mannsdominerte yrker har kvinner like stor sannsynlighet for å bli leder som menn.

Analysene av unge og eldre aldersgrupper viste små forskjeller i segregeringsmønstre mellom disse. Selv om vi fant en del variasjon når det gjelder hvilke næringer og yrker som er størst blant yngre og eldre, har det vært vanskelig å se noen klare forskjeller i kjønnssegregeringsmønstre mellom de ulike aldersgruppene. I den grad vi har sett endring over tid, så handler dette på den ene side om at kvinner (uavhengig av alder) på mange måter var mer kjønstradisjonelle i sine yrkesvalg i 2010 enn de var i 1996. Samtidig har vi sett at det innenfor enkelte yrker har vært en utvikling mot en mer kjønnsjevn balanse. Disse endringene virker imidlertid å gjelde både for yngre og eldre kvinnelige arbeidstakere.

Analysene av sysselsatte med innvandrerbakgrunn viste at den horisontale kjønnssegregeringen er meget lik for ikke-innvandrere. Vi fant at næringer og yrker av en viss størrelse, og der innvandrere er godt representert, var den horisontale kjønnssegregeringen svært lik ikke-innvandrere. Når vi så på vertikal kjønnssegregering var det en klar forskjell mellom på den ene siden ikke-innvandrere og innvandrere fra EU-15 land, Nord-Amerika og Oceania, versus innvandrere fra øvrige land. Mens det var klart flere menn enn kvinner som svarte at de var ledere blant de to første kategoriene, så var det ingen kjønnsforskjell i andelen som oppga å være ledere blant innvandrere fra øvrige land, hvor andelen ledere var lav for begge kjønn.

Dette kan tyde på at det er de samme mekanismene som ligger til grunn for yrkesvalg blant innvandrere som blant ikke-innvandrere når det gjelder horisontal kjønnssegregering. Men resultatene antyder også at det kan være ulike mekanismer som ligger til grunn for om man blir leder eller ikke, og hvor distinksjonen ser ut til å gå blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika og Oceania på den ene siden, og innvandrere fra øvrige land på den andre.

Konklusjoner

Rapportens hovedkonklusjon er at det er vanskelig å påvise entydige endringer av betydning i forhold til det vi kaller horisontal kjønnssegregering, med et visst unntak av horisontal kjønnssegregering etter yrke, men at det er tendenser til utjevning innenfor det vi kaller vertikal kjønnssegregering. Vi finner i stor grad de samme mønstre i 2010 som vi så i 1990. Samtidig er det tendenser til noe mindre kvinnedominans i de mest kvinnedominerte yrkene, og tegn til at det er blitt en noe større andel kvinner i lederposisjoner. Hovedkonklusjonene i rapporten er hovedsakelig i samsvar med tilsvarende kartlegginger fra Danmark og Sverige.

1 Innledning - har det norske arbeidsmarkedet blitt mindre kjønnssegregert de siste 20 årene?

Det norske arbeidsmarkedet beskrives ofte som sterkt kjønnssegregert (NOU 2008:6). Det er da menes at menn og kvinner gjennomgående arbeider i ulike sektorer, yrker og stillinger. Kvinner er i flertall innenfor offentlig sektor, omsorgs- og undervisningsyrker, mens menn i større grad arbeider i privat sektor og har tekniske yrker. Dette er trekk vi har til felles med de øvrige skandinaviske landene (Solheim og Teigen 2006).

Uttrykket "den stille kvinnerevolusjonen" har blitt brukt for å beskrive hvordan økningen i tjenesteyting de siste 30 årene har bidratt med jobb til det økende antall kvinner som er kommet inn i arbeidslivet (Forseth, Molden og Rasmussen 2002). Da kvinner for alvor begynte å ta lønnet arbeid på 1970-tallet, ble de ansatt i yrker i privat og offentlig tjenesteyting for å ta seg av oppgaver som kvinner tidligere hadde ivaretatt som ulønnet arbeid (pass og oppdragelse av barn, omsorg og pleie av syke og gamle, matlaging og servering av mat) og yrker som ble betraktet som passende for kvinner (flyvertinne, resepsjonist, "butikk- og kontordame"). Sammen med Nederland var Norge på sisteplass med hensyn til kvinnesyssetning i Europa på 1960-tallet. Fra å ha en sysselsettingsgrad på under 50 prosent på slutten av 70 tallet har kvinners sysselsettingsgrad økt til oppunder 70 prosent i dag. Kvinner utgjør i dag nærmere halve arbeidsstyrken. Innenfor utdanningssystemet ser vi også store endringer spesielt knyttet til kvinners valg av høyere utdanning. Denne utviklingen gjør at mange forventer at det norske arbeidsmarkedet dreier i retning av å bli mindre kjønnssegregert.

Det er mange grunner til å ønske en slik utvikling. Tilgang på arbeidskraft er en viktig forutsetning for videre økonomisk vekst og for å sikre det velferdssystemet vi har i dag. Høy kjønnssegregering gir et mer rigid og mindre fleksibelt arbeidsmarked enn det som hadde vært ønskelig, særlig når det gjelder prinsippet om å allokere arbeidskraften til de deler av samfunnet hvor den behøves mest.

I fremtiden vil vi mest sannsynlig oppleve et stadig sterkere behov for arbeidskraft både i kvinnedominerte yrker (pedagogisk personell, helse- og omsorgsarbeidere) og i mannsdominerte yrker som ingeniører og industrien ellers. Om fordelingen av kvinner og menn i arbeidsmarkedet over tid synes å følge strukturer og barrierer som innebærer systematiske forskjeller i yrkesvalg og arbeidsvilkår, er det grunn til å frykte at dette kan være til hinder for en god matching av arbeidstilbud og arbeidskraftbehov.

Videre er en opptatt av hvordan kjønnssegregering begrenser enkeltindividets autonomi og selvutfoldelse (Teigen 2004), og om kjønnsstradisjonelle valg i arbeidslivet er mer eller mindre entydige uttrykk for personlig valgfrihet (se Solheim 2005). Kjønnssegregering i arbeidslivet berører også sentrale spørsmål om rettferdighet, fordi segregering er knyttet sammen med prosesser som skaper ulikhet i status og utviklingsmuligheter (NOU 2008:6).

1.1 Målsetninger og problemstillinger for prosjektet

Formålet med dette prosjektet er å fremskaffe detaljert og oppdatert kunnskap om de kjønnsdelte strukturerne i det norske arbeidsmarkedet sett under ett. I rapporten undersøker vi om det har skjedd endringer i horisontal og vertikal kjønnssegregering de siste 20 år, for å besvare spørsmål om arbeidsmarkedet er blitt mer eller mindre kjønnssegregert.

Mens *horisontal kjønnssegregering* representerer fordelingen av kvinner versus menn innen yrker, næringer og sektorer (EGGE 2009), menes med *vertikal kjønnssegregering* forskjeller i menns og kvinners tilgang til ressurser, status og muligheter innenfor arbeidsmarkedet i form av lederstillinger.

Teoretisk er denne forståelsen av segregering knyttet til forståelsen av hvordan et arbeidsmarked kan deles inn i et primær- og et sekundærmarked (Doeringer og Piore 1971), eller yrkesklasser (se for eksempel Leiulfsrud et al. 2010), der kvinner er overrepresentert i det sekundære arbeidsmarkedet eller yrkesklasser med mindre innflytelse og inntekt, større grad av deltidsarbeid med mer. (EGGE 2009).

Kartleggingsanalysen er gjennomført ved å se nærmere på fordelingen av kvinner og menn innenfor yrkesgrupper, næringsgrupper og sektorer (horisontal segregering) og forskjeller når det gjelder ledelse. (vertikal segregering). Videre er alder inkludert som en egen variabel, for å kunne undersøke i hvilken grad eventuelle kjønnsforskjeller er betinget av alder. I tillegg presenteres egne analyser for innvandrere, for å kunne se på om det er spesielle segregeringsmønstre i denne kategorien sysselsatte.

Analysene omfatter hovedsakelig perioden 1990-2010, med unntak av noen av analysene som dekker perioden 1991–2009. Med data som dekker perioder over flere år har vi et godt grunnlag for å vurdere endring så vel som stabilitet i kjønnsbalansen i yrkene, både med hensyn til stillingsnivå, arbeidstid og kjønnsfordelingen på tvers av og innenfor ulike yrker, næringer og sektorer.

For å oppsummere skal vi i denne rapporten belyse følgende problemstillinger:

1. Kartlegge graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidslivet i perioden 1990-2010.
2. Sammenligne graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering blant unge og eldre (16-24, 25-29, 55-59, 60 og eldre) yrkesaktive i forhold til populasjonen i sin helhet og over tid.
3. Sammenligne graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering blant innvandrere i forhold til ikke-innvandrere.

Prosjektet har også som formål å legge til rette for videre forskning om hvordan kjønnssegregering og kjønnsintegrasjon oppstår og vedlikeholdes og om konsekvenser av kjønnssegregering og kjønnsintegrasjon.

Vi spesifiserer derfor i siste kapittel hypoteser utledet fra rapportens beskrivende resultater, i tillegg til å peke på hvordan de datakildene som er benyttet i denne rapporten kan benyttes til videre analyser for å bedre forstå hva som kan forklare eller skape et kjønnsdelt arbeidsliv, så vel som konsekvensene av et kjønnsdelt arbeidsliv (for eksempel i forhold til å kombinere arbeid med familieliv, inntektsfordeling og helseforskjeller).

Vi ser her for oss forskning som viser hvordan kvinner og menn posisjonert i ulike arbeidssituasjoner har ulike valgmuligheter eller ulike livssjanser som påvirker levekår og livskvalitet. Denne rapporten vil således også danne et bakteppe til å forstå hvor stor andel menn og kvinner som befinner seg i de ulike posisjonene og som således innehar de samme mulighetene eller foretar samme typer av valg.

1.2 Rapportens oppbygging

Denne rapporten er først og fremst en deskriptiv beskrivelse av kjønnsdelte strukturer i det norske arbeidsmarkedet sett under ett over en lengre tidsperiode. Hovedinnholdet i rapporten er derfor figurer og tabeller som viser utvikling over tid. Det ligger ikke i dette oppdraget å gjøre analyser som er egnet til å forklare den utviklingen vi ser. Rapporten er i stor grad empirisk, og bygd opp rundt de deskriptive analysene.

I kapittel 1 har vi presentert utgangspunktet for prosjektet og problemstillingene som blir belyst. I kapittel 2 gis det en kort oversikt over noen dominerende forklaringsmodeller som brukes innenfor forskning på kjønnssegregering i arbeidsmarkedet. Kapittel 3 gir en oversikt over hvilke data og metoder som ligger til grunn for resultatkapitelene 4 til 8.

I kapittel 4 gis en kort empirisk presentasjon av endringer som har funnet sted innenfor utdanning, sysselsetting og arbeidstid for henholdsvis kvinner og menn. Dette er med på å danne en bakgrunn for de påfølgende resultatkapitlene som besvarer problemstillingene i prosjektet.

I kapittel 5 ser vi på endringer i kvinner og menns sysselsetting etter sektor, næringsgrupper og yrkesgrupper. Vi presenterer figurer som viser utviklingen for menn og kvinner og kvinneandel i en 20-års periode. Vi bruker hovedsakelig data fra Arbeidskraftundersøkelsene. I kapittel 6 undersøker vi utviklingen i lederposisjoner for kvinner og menn. Her bruker vi hovedsakelig data fra levekårsundersøkelsene.

I kapittel 7 har vi undersøkt om det er ulike kjønnssegregeringsmønstre for yngre og eldre aldersgrupper. Vi fokuserer på utvalgte næringer og yrker.

I kapittel 8 har vi undersøkt om det er andre mønstre for sysselsatte med annen landbakgrunn enn norsk, både når det gjelder horisontal og vertikal segregering.

I kapittel 9 gir vi en kort oppsummering og vurdering av resultatene fra kartleggingen, og vi gir våre forslag til videre analyser og undersøkelser som er mulig med disse data.

2 Det kjønnsdelte arbeidslivet - begrepsbruk og forståelsesrammer

Vi skal i dette kapitlet kort presentere begreper og forklaringsmodeller som er vanlige i studier av kjønnssegregering i arbeidsmarkedet. Formålet er ikke å gi en kunnskapsstatus eller grundig gjennomgang av de ulike forklaringsmodellenes bruksområder. For en bedre oversikt over dette, se for eksempel Teigens kunnskapsstatus (2006) og NOU 2008:6 Kjønn og lønn.

2.1 Horisontal og vertikal kjønnssegregering

Begrepet kjønnssegregering har to dimensjoner, horisontal og vertikal kjønnssegregering. **Horisontal kjønnssegregering** viser til fordelingen av menn versus kvinner etter blant annet yrker, næringer og sektorer, ofte målt som andelen kvinner innen hvert yrke, næring eller sektor. Yrker, næringer eller sektorer hvor det er en klar overrepresentasjon av kvinner benevnes som kvinnedominerte, mens et klart flertall av menn kalles mannsdominerte. Begrepet "dominert" i denne forstand er kun i forhold til fordelingen av antall kvinner og menn. I mye av litteraturen på feltet anses yrker, næringer eller sektorer med en kvinneandel på 40 til 60 prosent som kjønnsjevn, mens andeler større eller mindre enn dette vurderes som dominert av enten menn eller kvinner (SOU 2004:43).

Med **vertikal kjønnssegregering** menes i hvilken grad menn versus kvinner innehar posisjoner som innebærer å lede andre, fra arbeidsledelse "på gulvet" i en bedrift, eller organisasjons toppledelse. Langt flere menn enn kvinner befinner seg i ledende stillinger, noe som kan ha konsekvenser for både karrieremuligheter og lønnsforskjeller mellom kvinner og menn (Jensen og Storvik 2006:3)

Kjønnssegregering har blitt målt på ulike måter. En oversikt kan man for eksempel finne i Emerek et. al (2003). Det er utfordringer knyttet til slike mål. Blant annet vil slike indikatorer være avhengig av kvinners sysselsetting:

A large-scale involvement of women in employment will generally mean a higher percentage of employment found in special service sectors (public as well as private) and perhaps a higher percentage employment in parts of industry, but not necessarily located in the same country. This means that the distribution of occupations and sectors will indirectly be dependent on and interact with the scale of women' employment (Emerek et al (2003:12).

Mange mål på segregering har derfor svakheter fordi endringer i distribusjonen av kvinner og menn i yrker er ikke sannsynlig i en kontekst hvor yrkesstrukturen og andelen yrkesaktive kvinner er stabil. Utfordringen består altså i å ta høyde for både endringer i kvinners sysselsettingsnivå, og kvinneandelen i yrkesstrukturen. Konklusjonen er at det finnes ikke fullstendig tilfredsstillende segregeringsmål når formålet er å måle endringer over tid "...because a modification of the distribution of women and men over occupations is not very probable in a context where the occupational structure is stable as well as the share of women in employment." (Meulders et al 2010:17). Vi redegjør nærmere for de målene vi har valgt i kapittel 3.

2.2 Kjønnsegregering i det norske arbeidsmarkedet – hva vet vi?

I Teigens (2006) kunnskapsoversikt kommer det frem at studier fra slutten av 1990-tallet og begynnelsen på 2000-tallet tyder på at bildet av de skandinaviske arbeidsmarkedene som sterkt kjønnssegregert er noe overdrevet (Nermo 1999, 2004):

"Om en tar hensyn til de relativt store variasjonene som er mellom vestlige land i kjønns sammensetning på arbeidsmarkedet og yrkesstruktur, er det i følge Nermo (2000) mer likhet enn forskjell i segregeringsprofiler som preger sammenligningene på tvers av land. Et viktig moment er at land med lavt segregeringsnivå på arbeidsmarkedet også er preget av lav andel kvinner i arbeidslivet, mens endringene kan knyttes til fremveksten av velferdsstatstilbud hvor arbeidsoppgaver i hjemmet i hovedsak utført av kvinner er erstattet med offentlige velferdsordninger som i høy grad er kvinnearbeidsplasser." (Teigen 2006:9)

En ny, større europeisk studie viser da også at kjønnsdelingen i arbeidsmarkedet i Norge har avtatt merkbart fra 1997 til 2007 når en sammenligner med utviklingen i andre land (EGGE 2009)¹. Her skiller Norge (sammen med Danmark Sverige, Storbritannia, Tsjekkia og Østerrike) seg signifikant fra andre land i Europa, slik at det kan være tegn på faktisk endring de siste ti år. Fra å inneha en dubiøs topplassering på rankingen ligger nå Norge på høyde med de øvrige landene i Vest-Europa, målt etter den segregeringsindeks som brukes for monitorering av EUs sysselsettingsstrategi på yrkesnivå. Denne tendensen understøttes av analyser av data fra European Social Survey (ESS) med fokus på kjønn og makt i arbeidslivet (Leiulfstrud m. fl. 2010).

Dersom makrotallene er i endring, kan det også være tid for å se mer detaljert på dem, og legge til rette for mer inngående analyser. Indeks målinger av den typen som EGGE har brukt, kan dessuten være følsomme for metodiske valg, slik at ytterligere analyser også på makronivå kan være nødvendig. Det er heller ikke slik at arbeidsmarkedet i Norge ikke lenger er kjønnssegregert, men det kan altså ha skjedd en utjevneende endring, og denne er det interessant å se nærmere på.

EGGE-studien aktualiserer et behov som har vært uttrykt lenge både politisk og blant forskere. I Stortingsmeldingen om menn, mansroller og likestilling (St meld nr 8 (2008-2009)) etterlyses ny forskning om de kjønnsdelte strukturene i arbeidsmarkedet og en mer systematisk og detaljert kartlegging av endringer i disse mønstrene sett under ett, for å styrke kunnskapsgrunnlaget for likestillingspolitikken. Dette gjenspeiler en av konklusjonene i en systematisk oversikt over kunnskapen om det kjønnsdelte arbeidslivet i Norge som Mari Teigen (2006) har gjennomført. Hun viser at både samfunnsdebatten og forskningen om likestilling har dreid seg bort fra å tematisere arbeidsmarkedet som arena og etterlyser større oppmerksomhet om de hovedtrekk og endringsprosesser som kjennetegner arbeidslivets segregeringsmønster.

Nyere analyser av det kjønnssegregerte arbeidsmarkedet er avgrenset til bestemte næringer eller yrker, eller de er ikke tilstrekkelig detaljert til å gi oversikt på nærings- og yrkesnivå. Derfor, konkluderer hun, er det "avgjørende" (Teigen 2006: 38) med en systematisk og detaljert kartlegging av de strukturelle endringene over tid. Både kvalitative studier av gutters og jenters yrkesvalg og kvantitative studier av utviklingen i spesifikke yrker og næringer har gitt betydelig innsikt i prosesser som forsterker, vedlikeholder eller endrer kjønnsdelingen. Dette peker på behovet for at studier gjøres på detaljert nivå og ikke bare på arbeidsmarkedet som helhet. Kun en bred studie av så å si hele arbeidsmarkedet kan gi tilstrekkelig innsikt i både hovedtrekk og nyanser.

¹ Studien er gjennomført av The European Commission's Expert Group on Gender and Employment (EGGE), der professor Anne Lise Ellingsæter har vært Norges ekspert.

En større offentlig utredning fra Sverige (SOU 2004:43) synes å understreke dette poenget. Der finner en for øvrig at det er en viss bevegelse i strukturen ved at jenter i større grad søker seg mot mannsdominerte yrker (og utdanninger). En dansk utredning konkluderte med at det danske arbeidsmarkedet er sterkt kjønnsdelt, til tross for at flere kvinner enn menn i dag tar lengre utdannelse. De finner videre at det ikke har skjedd vesentlige endringer i arbeidsmarkedets bransjer i perioden 1992-2002 (Holt et al 2006). Både den svenske og den danske utredningen synes å finne parallelle mekanismer til de som er funnet på yrkesnivå i Norge (jamfør studier oppsummert av Teigen (2006)).

2.3 Forklaringer på kjønnssegregering i arbeidsmarkedet

Internasjonalt er det en betydelig litteratur som identifiserer en lang rekke sosiale og økonomiske forhold som bidrar til denne segregeringen.² Særlig to perspektiver har dominert den internasjonale forskningstradisjonen som er rettet inn mot å forstå og forklare arbeidslivets kjønnssegregerende strukturer (Reskin & Bielby 2005):

Tilbudsforklaringer som forstår kjønnssegregering som et resultat av frie valg (se for eksempel Hakim 2006). Kjønnsforskjellene kan bestå i at kvinner og menn har ulike interesser og livsprosjekter. Dette kan forklare hvorfor kvinner i større grad velger jobber hvor det er mulig å kombinere karriere med familie og fritid, for eksempel yrker hvor deltid er en mulighet. En annen tilnærming er at kvinner ønsker å kombinere karriere med familie og derfor velger yrker hvor "straffen" for fravær fra jobb på grunn av familieforpliktelser er mindre, for eksempel yrker hvor det ikke stilles høye krav til stadig oppdatert kompetanse (NOU 2008:6).

Etterspørselsforklaringer retter fokus mot institusjonelle forhold og mot arbeidsgivers preferanser og forventninger (Teigen 2006). Ett element vil være hvordan kjønnsstereotype preferanser og forventninger kan bidra til å produsere kjønnssegregerte mønstre i arbeidslivet. Institusjonalisert praksis i virksomheter, utdanningsinstitusjoner og andre organisatoriske sammenhenger antas å ha stor betydning for å opprettholde ulikheter i yrkesvalg og karriereveier.

Begge disse modellene er kritisert for å ha en for ensidig oppmerksomhet om et for avgrenset felt av forklaringer (Teigen 2006). Større prosesser og samfunnsendringer blir tillagt svært liten vekt i segregeringsforskningen blir det hevdet av Blackburn mfl. (2002). Det er også et behov for å se vertikal og horisontal segregering i sammenheng og å se segregeringen ikke utelukkende i lys av kjønn, men også i lys av andre sosiale kategorier, så som klasse eller sosio-økonomisk stratifisering. Det har vært sterkere fokus på høyere utdanning enn på yrkesfaglig inngang til arbeidsmarkedet, selv om også utdanningsvalg er sosialt stratifisert og kjønnsdelt. Gutter lavere tendens til å velge høyere utdanning og deres lavere tendens til å velge utradisjonelt i yrkesopplæringen kan kanskje innebære at kvinners økende grad av utdanning vil få mindre betydning for den vertikale kjønnsmessige arbeidsdelingen, fordi kvinner og menn i stor grad konkurrerer i ulike segmenter av arbeidsmarkedet.

Et langtidsperspektiv kan også være nødvendig. Endringene går neppe jevnt over tid, men vil være avhengig av konjunkturavhengige tidsluker for enten å velge utdanning i stedet for tidlig yrkeskarriere eller for at mange kan gå inn i utradisjonelle yrkesvalg samtidig. Mange av de kvinner som gikk inn i arbeidslivet under velferdsstatens vekst, trådte ut igjen under lavkonjunkturen tidlig på 90-tallet. Kan dette fenomenet og den

² Biologiske forhold har også vært trukket fram. EGGE-studien har valgt å fokusere på utdanningsvalg, kjønnsmessige stereotypier, kjønnsdifferensiert behov for deltidsarbeid som følge av kjønnsdifferensierte roller i husstandenes arbeidsdeling, og skjulte barrierer nedfelt i organisatorisk praksis i bedrifter og kollektive forhandlinger.

lange høykonjunkturen fra midten av 90-tallet, være en medvirkende årsak til funnene i EGGE-studien? Kan en lavkonjunktur igjen få de unge til å velge mer tradisjonelt?

Arbeidslivet er en sentral arena for konstruksjon av kjønn og utøvelse av kjønnsmakt (Adkins 1995). Kjønn er innskrevet i jobber, og forestillinger om mannlighet og kvinnelighet som noe forskjellig, er bygd inn i arbeidets innhold og organisering (Gullikstad 2002, Forseth 2002). Når for eksempel mye servicearbeid framstår som kvinnearbeid, handler det vel så mye om at noen trekk ved selve arbeidsoppgavene defineres som kvinnelig, som at kvinner er spesielt passende til dette arbeidet. Det moderne arbeidslivet er en arena som skaper kjønn og som opprettholder det kjønnsdelte arbeidsmarkedet fordi det konserverer sosiale strukturer gjennom kulturelle normer og forventninger (Adkins 1995). I kulturelle normer inngår forestillinger om kjønn, seksualitet, kropp, etnisitet, og i serviceleveransen blir slike forestillinger innvevd med den tjenesten og det emosjonelle arbeidet som ytes (Forseth og Gullikstad 2005, Gullikstad og Forseth 2005).

Stereotypier om kvinne- og mannsyrker er ikke statiske, og heller ikke like mellom ulike kontekster. Samfunnsmessige prosesser som resulterer i stereotypier av ulike yrker, kan altså ligge bak, og eventuelt forsterke eller svekke de kjønnsmessige fordelingsprosesser i arbeidsmarkedet. Interseksjonalitet mellom ulike dominansrelasjoner (kjønn, klasse, etnisitet) brukes også som forklaringsmodeller for å forstå ulikhetsskapende prosesser både gjennom stabile forhold og segregeringsmønstre i endring. (Acker 2006, Collins og Andersen 2007.)

Denne typen forklaringer finner vi ofte brukt i sosiologiske tilnærminger hvor en ser på kjønnssegregering som en kausal mekanisme som forårsaker andre forskjeller i menns og kvinners karriere (Reskin et al 2005). Ved at menn og kvinner er konsentrert i ulike jobber, eksponeres de for mer eller mindre ulike praksiser og belønningssystemer som kan modifisere eller skjerpe kjønnsforskjeller i andre arbeidsrelaterte utfall, for eksempel når det gjelder lønn.

Det er et ofte gjentatt paradoks i den norske debatten at til tross for høy grad av likestilling i mange forhold i det norske samfunnet, er arbeidsmarkedet ett av de mest kjønnssegregerte i den industrialiserte verden (NOU 2008:6; Kvande 1999; Raaum 2001). Hvordan har deg seg at vi har høy kvinnelig sysselsetting og skårer svært høyt på FNs likestillingsindeks, samtidig som vi skiller oss ut ved å ha et svært kjønnsdelt arbeidsmarked og et vedvarende lønnsgap?

I sin studie om servicearbeid fant Forseth (2001:114) at en fjerdedel av alle kvinner sammenliknet med halvparten av menn innen servicearbeid, innehadde en lederposisjon. Kvinnene var i større grad representert som førstelinjeledere, mens mennene var i overvekt på midlere og høye ledernivå. Også når det gjaldt direkte kontakt med kunder var det store forskjeller: Nesten halvparten av kvinnene brukte 75-100 prosent av arbeidshverdagen på direkte samhandling med kunder, mens tallet for menn var 20 prosent. Dette illustrerer at arbeidsdagen til mange kvinner i stor grad er kundestyrt.

En forklaring snur det norske likestillingsparadokset på hodet: reorganiseringen av omsorgsoppgaver fra ulønnet arbeid i hjemmet til lønnet arbeid som en offentlig organisert oppgave i velferdsstaten kan forklare både veksten i kvinners yrkesdeltakelse og den dermed følgende forsterkingen av kjønnssegregeringen i arbeidslivet (Solheim og Teigen 2006). Nordiske land har gode velferdsordninger for foreldre med små barn (Brandth, Bungum og Kvande 2005), og sammen med høy kvalitet på tilsynsordninger for barn stimulerer dette mødre til lønnet arbeid og motvirker barnefattigdom (Esping-Andersen 2002).

2.4 Konsekvenser av et kjønnssegregert arbeidsmarked

Det er de kjønnsmessig skjeve fordelingsprosessene for muligheter til egenforsørgelse, omfanget på lønn (og pensjon), innflytelse, livsjanser og helse som gjør det interessant å studere den kjønnsmessige

segregeringen av arbeidsmarkedet. Dette er tydelig knyttet til den vertikale segregeringen, men den horisontale segregeringen viser seg også å ha betydning for disse prosessene.

Karrieremuligheter og arbeidsvilkår på bedrifts- og virksomhetsnivå har helt klart sammenheng med både kjønnsfordeling i bedrift, næring og sektor, og med de prosesser som skaper disse fordelingsmønstrene. Arbeidsrelatert helse, og dermed også fravær, for ikke å snakke om prosesser for utstøting og inkludering, vil også skje i et samspill mellom prosesser i arbeidsmarkedet og i virksomhetene.

Sammenhengen mellom krav og mestringsmuligheter i jobben, der grad av autonomi og kontroll over eget arbeid er sentrale, og sykdommer relatert til stress, og hjerte- og karsystemet, er etablert som en av de få "gullstandarder" i arbeidslivsforskningen (Karasek 1979). Et kjønnssegregert arbeidsmarked kan således være en forklarende årsak til økt kvinnelig sykkelighet, eller til deltidsarbeid som mestringsstrategi, noe som igjen har fordelingsmessige konsekvenser, jmfør også teorien om det sekundære arbeidsmarkedet (Doeringer og Piore 1971).

Seleksjon til ønsket og uønsket deltid skjer også i samspill mellom prosesser i husholdningenes og arbeidslivets organisering, hvor husholdninger som kan mobilisere sosiale og økonomiske ressurser, eller har jobber med høy grad av autonomi og fleksibilitet, i mindre grad er presset til å arbeide deltid for å få tidsklemma til å gå opp. De tunge deltidskulturene finnes i all hovedsak i de virksomheter der kvinner utgjør et flertall av de ansatte. Barn og familie øker også sannsynligheten for at norske kvinner arbeider deltid, selv om de oppgir at de gjerne skulle ha jobbet mer (Kjeldstad 2006).

Lønnsdannelse og mulighetene for likelønn (Enger 2008) er også avhengige av arbeidsmarkedet, ikke bare som et marked i klassisk forstand, men også som en arena for seleksjons- og konsentrasjonsprosesser. Det samme gjelder opptjening av pensjonsrettigheter.

Løsning av samfunnsmessige utfordringer knyttet både til arbeidskraftbehov (ikke minst i eldreomsorgen framover, men også til kompetansekrevene i global konkurranse) og til velferdsstatens utvikling, er også avhengig av prosesser i arbeidsmarkedet. Likestillingsperspektivet er selvsagt også relevant i seg selv på de fleste av disse områdene.

Det er viktig å understreke at vi i denne rapporten ikke kan ta for oss det vide spekter av problemstillinger eller tema skissert ovenfor. Rapporten består av en relativt enkel, men arbeidskrevende kartlegging. Poenget med denne innrammingen er å vise at kunnskap om kjønnssegregering i arbeidsmarkedet er av stor betydning for mange andre forhold og kan brukes inn i mange faglige perspektiver. Forhåpentligvis kan denne rapporten danne grunnlag og utgangspunkt for mer spesifikke analyser knyttet til problemstillinger som nevnt over.

3 Metode og datagrunnlag

I dette kapitlet beskriver vi datakildene vi har brukt og hvordan vi har gått frem for å operasjonalisere vertikal og horisontal kjønnssegregering. Å skulle gjøre en sammenligning som spenner over 20 år er en utfordring, fordi data må bearbeides i forhold til analysens formål, og de data som foreligger ble ikke innsamlet i utgangspunktet med tanke på å gjøre en slik longitudinell analyse. Som sekundærbrukere av data har vi derfor stått overfor en rekke metodiske utfordringer og valg, som har begrenset hvilke analyser vi kan gjøre og muligheten for å trekke konklusjoner som strekker seg over hele tidsperioden. Vi vil redegjøre for disse i mer detalj i presentasjonen av de enkelte datasett og operasjonelle definisjoner av variabler.

3.1 Hvordan måle kjønnssegregering?

Vi har valgt en enkel tilnærming. For å beskrive den horisontale kjønnssegregeringen tar vi utgangspunkt i variabler som måler de sysselsattes yrke, næring og hvorvidt de jobber i privat eller offentlig sektor. Mål for vertikal kjønnssegregering tar utgangspunkt i hvorvidt en person leder andre. I tillegg konstruerer vi to variabler som måler henholdsvis yrkesklasser og prosentandelen kvinner som er sysselsatt i respondentens yrke, og vi inkluderer også arbeidstid, målt som kort eller lang deltid eller heltid.

3.2 Datakilder

For å kunne kartlegge arbeidsmarkedet behøves data som inneholder et rikt sett av variabler. For å måle horisontal og vertikal segregering kreves det variabler som måler sektor, næring, yrker og ledelse. I tillegg burde analysen også inkludere mål på arbeidstid, og to av problemstillingene krever at analysen fokuserer på henholdsvis yngre og eldre sysselsatte, og innvandrere versus ikke-innvandrere. I tillegg må dataene være reliable, for eksempel hvordan yrkesklassifiseringen er kodet, fra tekst til en tallverdi.

For å belyse det norske arbeidsmarkedet har vi metodisk sett to typer data som kan benyttes, survey-data og registerdata. I denne rapporten har vi valgt å benytte surveydata. Valget av data har både sine styrker og svakheter. Fordelene ved å benytte registerdata er at man har censusdata, det vil si hele populasjonen er inkludert i de dataene man analyserer, og analyser av delutvalg, så som ulike innvandringsgrupper, kan gjøres detaljert og uten større begrensninger i utvalgsstørrelse. I tillegg vil man med (komplette) registerdata ikke være avhengig av estimater fra utvalg til populasjon. Randomisert utvalg innsamlet som en survey derimot vil sjelden ha tallverdier som er lik de sanne populasjonsverdiene. I stedet vil vi ha estimat som er relativt nære populasjonsverdiene. Dette betyr også at variasjoner over tid kan skyldes tilfeldige variasjoner mellom de årlige utvalgene som benyttes, men når vi har flere år sammenhengende i en tidsserie, og relativt store utvalg, så burde konsistente estimat over tid gi oss et godt anslag av de reelle populasjonsverdiene og om eventuelle forskjeller over tid skyldes tilfeldige variasjoner eller er reelle endringer over tid. Surveydata har også den begrensningen at svarprosenten kan bli lav, og i noen tilfeller kan det oppstå utvalgsskjevhet mellom brutto- og nettoutvalg, noe som fører til systematiske estimatfeil.

Mange vil kanskje hevde at registerdataene derfor er å foretrekke fremfor surveydata, men vi har flere grunner til hvorfor vi har benyttet surveydata. Som sagt har vi behov for et bredt sett av variabler, som vi kan bearbeide etter eget ønske, og som er reliable mål på det vi ønsker å måle, som for eksempel yrker. I denne sammenhengen vet vi at SSB benytter profesjonelle intervjuere, og vi antar at kodingen av for eksempel yrker er meget reliable i SSBs surveyer. Yrker i registerdata er derimot innsamlet gjennom andre kilder, som innrapporteringer fra bedrifter, og vi vet ikke hvor reliable disse yrkeskodingene er. Angående

svarprosent og eventuelle utvalgsskjevheter, så har SSBs surveyer relativt høy svarprosent, og oss bekjent er det ikke systematiske skjevheter mellom brutto- og nettoutvalg i de surveyene vi har benyttet.

Et annet moment er rapportens tidsskjema. Arbeidet med rapporten ble påbegynt i januar 2011, og oppdragsgiver ønsket at rapporten skulle inkludere data også for år 2010. Ved å bruke AKU som vår primære datakilde kunne vi allerede våren 2011 ha data tilgjengelig som dekket hele perioden 1990 til 2010. Valg av registerdata tilpasset rapportens problemstillinger kunne vi ha bestilt i januar 2011, men bearbeidelse og analyse av data ville da ha startet atskillig senere på året, noe som kunne ha forsinket prosjektets fremdrift. I tillegg hadde en av prosjektmedarbeiderne inngående kjennskap om de data som er benyttet, noe vi så som en klar fordel i valg av data. En stor forskjell mellom survey- og registerdata er utvalget av variabler. Mens registerdata ofte gir oss komplette data for en populasjon, så kan utvalget av variabler være begrenset. I de surveyene vi har benyttet finnes det foruten de variablene vi har benyttet et rikt sett av andre variabler, som vil være relevante for videre forskning på temaet kjønn og arbeid. Som en forlengelse av denne rapportens deskriptive resultater kan man benytte de samme dataene til å belyse problemstillinger knyttet til årsakene til eller konsekvensene av kjønnssegregering, som for eksempel sammenhengen mellom utdanningsfelt og alderskohorter over tid, eller sammenhengen mellom horisontal eller vertikal kjønnssegregering og balansen mellom arbeid og fritid, bruk av fødselspermisjon for både menn og kvinner med mer. Til sist i rapporten inkluderer vi flere forslag til analyser basert på de data vi har benyttet.

3.2.1 Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)

Vi benytter data fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for årene 1990 til 2010 (SSB 1993, 2002a). AKU har under denne tidsperioden gjennomgått flere vesentlige endringer med konsekvenser for vår studie. Det største bruddet er mellom årene 1995 og 1996, hvor AKU ble tilpasset Eurostats direktiver, ny rotasjonsplan ble innført, og nye nærings- og yrkeskoder ble tatt i bruk. I perioden 1988 til 1995 ble hver respondent intervjuet fem ganger, yrke ble kodet etter den gamle Nordiske Yrkesklassifiseringen av 1965, og næring var basert på SN 1983 (SSB 1993). Endringene mellom første og andre kvartal 1988 hadde også konsekvenser for hvordan data ble samlet inn og utvalgsstørrelse, med virkning til og med siste kvartal 1989. Vi besluttet derfor å bruke data som ikke gikk lengre tilbake enn til begynnelsen av år 1990. Utvalgsstørrelsen i perioden 1990 til 1995 er på ca. 19.000 tusen respondenter for hele utvalget, og ca. 12.500-14.000 tusen for de i alderen 18-66 som er i arbeid.

Fra og med første kvartal 1996 ble hver deltager intervjuet opp til åtte ganger, og ny næringsgruppestandard basert på NS1994 (SSB 1994) og yrkesklassifiseringen STYRK (basert på Eurostats isco88(com)) ble innført (SSB 1998, 2002b). Fordi dette bruddet påvirker operasjonaliseringen av både yrke, næring og de to konstruerte variablene, samt at ny rotasjonsplan ble innført, har vi valgt å analysere dataene i to perioder, før og etter bruddet i 1995/1996. Utvalgsstørrelsen i årene 1996 til 2010 er ca. 20.000 for hele AKU per år og mellom ca. 13.500 og 15.000 sysselsatte per år for de som er i alderen 18-66.

Svarprosenten for AKU har historisk sett vært meget høy, men har falt noe utover tidsperioden 1990-2010. (AKU er omfattet av Statistikkloven, som tilsier at en respondent plikter å svare på denne surveyen. I tillegg benyttes proxy-respondenter, det vil si at en annen person enn respondenten selv i husholdet kan bli intervjuet). Allikevel har AKU vært ansett som en meget representativ og reliabel survey, som har fungert som en gullstandard for andre arbeidsrelaterte surveyer, for eksempel når det gjelder estimat av yrkesfordelingen i arbeidsmarkedet. I tillegg vil vi anta bruken av profesjonelle intervjuere og kodere har sikret en høy reliabilitet og validitet av yrkes- og næringsklassifiseringene, og i en større grad enn om vi hadde valgt å bruke registerdata. Om vi skal peke på et mulig problem i forhold til de problemstillingene som belyses i denne rapporten, så kan det for eksempel tenkes at visse grupper i arbeidsmarkedet er underrepresentert i AKU, for eksempel innvandrere. På den annen side, så er denne studiens populasjon de

som er i arbeid, og vi vil anta at de som mestrer norsk språk, er integrert og i arbeid, i større grad har deltatt i undersøkelsen, med den konsekvensen at den yrkesaktive delen av bruttoutvalget er rimelig godt representert i nettoutvalget.

Alle analysene med AKU-data har blitt vektet med en designvekt, basert på sannsynligheten for å bli trukket ut til å delta. Denne vektevariabelen gir oss også populasjonsestimat, det vil si den inkluderer en oppblåsningsfaktor, men ettersom fremstillingsformen i rapporten i hovedsak er figurer med prosentuerte tall, fremgår ikke populasjonsestimatene i de presenterte analysene. Samme vektevariabel inngår også i den norske delen av European Labour Force Survey (se under), og her er populasjonsestimatet benyttet til å kontrollere for at de publiserte tallene følger Eurostats publiseringskriterier.

3.2.2 Den norske delen av EU Labour Force Survey

Den norske delen av EU Labour Force Survey (EU LFS) tilsvarer norsk AKU, med den forskjellen at data ikke inkluderer de samme variablene, samt at selve datasettet er bearbeidet med tanke på komparative studier av arbeidslivet i ulike Europeiske land.

Årsaken til at vi har valgt å inkludere EU LFS i tillegg til AKU skyldes en variabel som måler respondentens fødeland. Vi bruker denne variabelen (countryb) til å identifisere de respondentene som er født utenfor Norge, og som vi således klassifiserer som innvandrere, med det forbeholdet at enkelte respondenter i utvalget kan være født i utlandet som norske statsborgere (av norske foreldre) og således vil bli feildefinert som innvandrere. Dessverre er det ikke mulig å skille mellom de som er født som utenlandske eller norske statsborgere i utlandet, men vi vil anta det er svært få feilklassifiseringer med henhold til innvandrer versus ikke-innvandrer. Denne definisjonen av innvandrere inkluderer således kun førstegangs innvandrere og ikke de som er født i Norge av utenlandsk fødte foreldre.

På tross av at utvalgsstørrelsen i AKU er relativt stor, med over tyve tusen respondenter hvert kvartal, blir antallet respondenter definert som innvandrere relativt lite. Antallet krymper ytterligere hvis innvandrere deles inn etter hvilke land de er født, så som EU og EFTA-land pluss Nord-Amerika og Oceania versus andre (Øst-Europa, Afrikanske land, Sør- og Mellom-Amerika og Asia). Om vi definerer innvandrere som et eget delutvalg, og deretter ønsker å studere forskjellen mellom menn og kvinner blant innvandrere, så blir N ytterligere redusert. Om vi velger å krysstabulere for eksempel yrke eller næring og kjønn og innvandrerstatus, så blir antallet enheter i hver celle farlig liten.

På tross av de mulighetene som EU-LFS gir oss til å belyse innvandreres status i det norske arbeidslivet, har vi med andre ord ikke et tilstrekkelig stort antall innvandrere til å analysere enkeltår, eller bestemte næringer eller yrker mer inngående, så som prosentandelen innvandrerkvinner i næringer eller yrker, selv med isco88 eller NACE på 1-siffernivå. Vi har derfor sett oss nødt til å slå sammen data for flere år. Av flere metodiske årsaker er analysen begrenset til årene 2004 til 2008. I denne perioden har vi samme operasjonelle definisjon av næring (frem til 2009, som for AKU), mens fødeland er mer nyansert fra og med år 2004. Frem til år 2004 skilles det i norsk EU LFS kun mellom utenlands fødte og de som er født i Norge, mens fra og med 2004 kan ikke-innvandrere deles inn etter hvilken region man er født, som i utgangspunktet gjør det mulig å skille ut de som er født i Vest-Europa, Nord-Amerika og Oceania, versus de som er født i Øst-Europa og land i Sør- eller Mellom-Amerika, Afrikanske land og Asia. Der det er mulig, gitt utvalgsstørrelsen, vil vi forsøke å skille mellom ulike kategorier av innvandrere. I motsetning til norsk AKU distribuert via NSD er ikke sektor-variabelen inkludert i EU-LFS, så vi kan kun analysere innvandrere i forhold til yrke, næring og arbeidstid. Derimot inkluderer norsk EU-LFS også en variabel for selvrapportert ledelse, som gjør at vi kan studere sammenhengen mellom etnisitet og vertikal segregering.

3.2.3 Levekårsundersøkelsene

I denne rapporten inkluderer vi Levekårsundersøkelsene fra 1991, 1996, 2000, 2003, 2006 og 2009, det vil si en levekårsundersøkelse av den eldre, mer generelle typen (1991), og deretter alle de arbeidslivsorienterte levekårsundersøkelsene fra og med 1996 (SSB 1992, 1996, 2001, 2004, 2007, 2010). Levekårsundersøkelsene inkluderer variabler som måler ledelse og type ledelse, samt sektor, og fungerer således som et supplement til AKU, fordi AKU mangler variabler som måler ledelse, samt sektor før 2006.

3.3 Datatilgang

AKU og Levekårsundersøkelsene er innsamlet av SSB og distribuert via Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Verken SSB eller NSD er ansvarlige for vår analyse eller tolking av resultatene. Den norske delen av the EU LFS er i utgangspunktet identisk med AKU, men data er distribuert via Eurostat. Arbeidet med denne rapporten er et samarbeidsprosjekt mellom SINTEF og NTNU. Professor Håkon Leiulforsrud og forsker Erling Solheim har tidligere søkt Eurostat om tilgang til the EU LFS Survey, og denne rapportens problemstilling sammenfaller med de tematiske områdene som ble beskrevet i prosjektbeskrivelsen om tilgang til EU-LFS-data fra Eurostat. Verken SSB eller Eurostat er ansvarlige for vår bruk av EU-LFS-data eller tolking av resultater.

3.4 Variabler

3.4.1 Yrke: Fra NYK og STYRK til isco88

Yrke er klassifisert på to ulike måter. I AKU frem til og med 1995, og i Levekårsundersøkelsen frem til og med 1996, ble yrke kodet i henhold til Nordisk Yrkesklassifisering av 1965 (NYK), basert på isco58 (ILOs yrkesklassifisering fra 1958). I data etter 1995 i AKU og fra og med år 2000 for Levekårsundersøkelsen er yrkesklassifiseringen STYRK (SSBs Standard for yrkesklassifisering) benyttet, som er basert på isco88(com), det vil si Eurostats versjon av ILOs isco88 (SSB 1998, 2002b). I et forsøk på å harmonisere dataene over tid besluttet vi å omkode henholdsvis NYK og STYRK til isco88-yrkeskoder.

For STYRK er dette ganske enkelt, og STYRK på 4-siffernivå ble omkodet til isco88 på 4-siffernivå. I følge dokumentasjonen for STYRK skal STYRK og isco88(com) være lik på 1- og 2-siffernivå (noe som ikke er helt riktig, for kodene som har 2 som første siffer), mens deretter vil det være visse forskjeller på 3-siffernivå og flere forskjeller på 4-siffernivå, hvor koder tilpasset det norske arbeidslivet kan være lagt til. Isco88 er i utgangspunktet også en proxy for utdanning eller kvalifikasjoner, slik at yrker som for eksempel starter med tallet 2 som oftest vil kreve en lengre høyere utdannelse.

En gjennomgang av STYRK viser at en del nye yrker lagt til av SSB ikke følger denne logikken, og yrker som krever høyere utdanning har blitt plassert blant yrker som normalt krever videregående utdannelse, sannsynligvis på grunn av likhet i arbeidsområde. I vår gjennomgang av STYRK har vi forsøkt å ta hensyn til slike "feilkodinger" og gitt disse yrkene en annen plassering når vi har kodet om STYRK til isco88. I denne rapporten benytter vi isco88 på 1-, 2- og 3-siffernivå, men hovedsakelig kun på 1- og 2-siffernivå, noe som tilsier at overlappen mellom STYRK og isco88 er nesten 100 prosent i alle figurene og tabellene. Yrkestitlene som er benyttet er hentet fra STYRK.

For de eldste dataene har vi også omkodet NYK til isco88. Dette ble gjort ved først å omkode NYK på 3-siffernivå til isco68³ på 4-siffernivå, og deretter fra isco68 til isco88 på 4-siffernivå. I likhet med de nyere dataene ble så isco88 på 4-siffernivå omkodet til isco88 på 3-, 2-, og 1-siffernivå, og gitt samme betegnelser som i STYRK.

Når vi så forsøkte å lage en tidsserie for yrke for hele perioden 1990 til 2010, så var det et klart brudd mellom 1995 og 1996 i AKU-dataene, hvor det var to yrkesgrupper på 1-siffernivå som var markant forskjellige før og etter 1995/1996, nemlig kodene som startet med 2 eller 3 (profesjonelle/akademiske yrker og yrker med lavere høy utdannelse) og kodene 6 og 9 (bønder og landbruksarbeidere, hvor de som er kodet med tallet 9 og deretter landbruksrelatert arbeid er hjelpearbeidere innenfor landbruk). Se Figur 3-1 i kapittel 3-5. Bruddet for yrkene som begynner med siffer 2 og 3 kan løses ved å slå sammen alle yrker som normalt krever høyere utdannelse, mens bruddet for landbruksarbeidere klassifisert som enten 6 eller 9 er noe vanskeligere å løse.

I tillegg er antallet yrker forskjellig før og etter 1995/1996, og antallet yrker som er manns- eller kvinneedominerte kan også være forskjellig i de to periodene. (Det vi her mener er at de eldre klassifikasjonene har mer nyanserte yrkesgrupper for yrker dominert av menn, mens typiske kvinneyrker ikke nødvendigvis er inndelt like nyansert når man inkluderer flere siffer i yrkesklassifiseringen). Vår konklusjon er derfor at det er lite hensiktsmessig å inkludere hele perioden 1990 til 2010 i samme analyse. I stedet har vi valgt å analysere AKU-dataene i to perioder som 1990-1995 og 1996-2010, med en hovedvekt på mer inngående analyser hvor vi ser yrke i relasjon til andre forhold for perioden 1996-2010. Fordelen ved å ha omkodet NYK til isco88 er at vi kan bruke yrkesbetegnelsene fra STYRK også på de eldre dataene, og at det på tross av de nevnte forskjellene er en viss likhet i overgangen mellom de to periodene for flere av yrkesgruppene, spesielt på aggregert nivå med isco88 på 1-siffernivå.

I EU-LFS er yrke kodet som isco88(com), det vil si Eurostats variant av isco88. På 1-siffernivå er denne identisk med isco88, og vi benytter også her samme betegnelser på yrker som for STYRK.

3.4.2 Prosentandel kvinner i respondentens yrke

Graden av kjønnssegregering i yrket som respondenten utøver, er konstruert som prosentandelen kvinner i respondentens yrke, basert på å krysstabulere variablene kjønn med yrke målt på isco88 3-siffernivå, for AKU-data for årene 1991-1995, 1996-2000, 2001-2005 og 2006-2010. Variabelen som måler andelen kvinner i respondentens yrke er deretter konstruert i både AKU- og levekårsdataene. Denne variabelen er i utgangspunktet kontinuerlig, fra 0 til 100 prosent kvinner i respondentens yrke, men vi har valgt å omkode denne variabelen til en kategorisk variabel med fem verdier: mindre enn 10 prosent kvinner, 10 til 39,9 prosent kvinner, 40 til 60 prosent kvinner, 60,1 til 90 prosent kvinner og over 90 prosent kvinner i respondentens yrke. Denne inndelingen følger samme inndeling som har vært benyttet i tidligere studier av kjønnssegregering, og hvor 40 til 60 prosent kvinneandel anses som kjønnsjevn.

3.4.3 Næring

Næring foreligger i tre varianter, igjen grunnet endringer i den operasjonelle definisjonen. I AKU-dataene er standard for næringsgruppering av 1983 (NS1983), 1994 (NS1994) basert på Eurostats NACE rev. 1, og 2007

³ Isco68 og isco58 er svært like, og det er derfor forholdsvis enkelt å omkode NYK1965 til isco68. Det er derimot større forskjeller mellom isco68 og isco88, men vi har benyttet oss av konverteringsverktøy utarbeidet av forskere med særlig kompetanse på dette feltet. Kilde: Ganzeboom, Harry B.G.; Treiman, Donald J., "International Stratification and Mobility File: Conversion Tools." Amsterdam: Department of Social Research Methodology, <http://home.fsw.vu.nl/hbg.ganzeboom/ismf>.

(NS2007) basert på Eurostats NACE rev 2. (Se SSB 1983, 1994, 2008). Det var også en mindre revisjon av NACE og norsk næringsgruppeinndeling i 2002, men denne burde ikke ha noen innvirkning for våre analyser, da vi anvender næring kun på 2-siffernivå for utvalgte næringer (som har tilstrekkelig stor utvalgsstørrelse) eller i en omkodet variant på 1-siffernivå. NS1983 er benyttet for årene 1990 til 1995, NS1994 for årene 1996 til 2008, og NS2007 for årene 2009 og 2010. I enkelte analyser har vi valgt å ta med nesten alle næringene på 2-siffernivå, for å få frem enkelte nyanser som forsvinner i de omkodede variantene, mens vi har benyttet en omkodet variant med 9 verdier for årene 1990-1995 og 1996-2008, og en 11-kodet variant for årene 2009 og 2010.

3.4.4 Sektor

I AKU har vi sektor kun for årene 2006 til 2010. Oss bekjent finnes det også data med sektor for årene før 2006, men disse er ikke distribuert for sekundæranalyse av SSB. Vi har derfor valgt å benytte levekårsdata i analysene av sektor. I Levekårsundersøkelsen var sektor kodet som "personlig eid firma", "aksjeselskap og frivillige organisasjoner", "kommunal virksomhet", "fylkeskommunal virksomhet" og "statlig virksomhet", hvor de to første representerer privat sektor og de tre siste offentlig sektor. I begge undersøkelsene ble de originale verdiene kodet om til offentlig versus privat sektor, men vi har også valgt å beholde de originale sektorkategoriene i enkelte analyser.

3.4.5 Ledelse

Ledelse er målt ved å spørre respondentene om de selv anser seg for å lede andre, og dernest om hvilken type ledelsesposisjon de selv mener de innehar, fra formann til toppleder. Her benyttes data fra levekårsundersøkelsene. I AKU benyttes isco88 som mål på toppledelse, hvor alle yrker som begynner med sifferet 1 representerer yrker som toppleder (for eksempel ulike typer av direktører) eller politikere. Isco88-gruppen med første siffernivå på 1 dekker området administrative ledere og politikere. På to-siffernivå er dette yrkesfeltet delt inn i tre yrkesområder: 1) Politikere og toppledere i offentlig administrasjon og interesseorganisasjoner, 2) Ledere i store og mellomstore bedrifter og i offentlig administrasjon mv., og 3) Ledere av små bedrifter.

I denne rapporten belyser vi andelen av menn og kvinner også på tre-siffernivå for yrker. Innen det første yrkesområdet (toppledelse) har vi tre yrkesgrupper: 1.1) Politikere (for eksempel stortingsrepresentant, statssekretær, ordfører og kommunerepresentant), 1.2) Toppledere i offentlig administrasjon (for eksempel departementsråd, rådmann og ambassadør, men ikke etatsjef eller ekspedisjonssjef), og 1.3) Ledere i interesseorganisasjoner (for eksempel partileder, generalsekretær, leder av arbeidstakerorganisasjon, eller leder av miljø-, natur- eller en humanitær organisasjon).

I det andre yrkesområdet har vi også tre yrkesgrupper:

2.1) Administrerende direktører (for eksempel administrerende direktør, arbeidsdirektør og kringkastingssjef, men ikke administrasjonssjef eller kontorsjef innen offentlig administrasjon).

2.2) Produksjonsdirektører som leder den primære virksomheten i bedriften eller virksomheten, det vil si å planlegge, lede og samordne aktiviteter i produksjon av varer eller tjenester (som for eksempel sjef av regionale foretak, plattformsjef, avdelingsleder av kraftverk, veisjef, butikksjef eller avdelingsleder av restaurant (med 10 eller flere ansatte), banksjef, etatsjef, ekspedisjonssjef, avdelingsdirektør i offentlig administrasjon, rektor, styrer av offentlig institusjon, men ikke spesialdirektører som leder interne aktiviteter i bedriften eller butikksjefer, grossister, rektorer eller sykehjemsbestyrer med færre enn 10 ansatte),

2.3) Spesialdirektører, som leder støttefunksjonene i bedriften eller organisasjonen, enten for en avdeling eller hele organisasjonen (for eksempel økonomisjef eller direktør, hovedbokholder i bank (men ikke skattefogd), personalsjef eller direktør, velferdssjef, salgssjef, eksportsjef, markeds- eller informasjonsdirektør, reklamesjef, innkjøps- eller distribusjonssjef, system- eller it-sjef, forskningsdirektør, og arkivsjef).

Det tredje yrkesområdet var ledere av små bedrifter, det vil si toppledere i bedrifter med færre enn ti ansatte. I de to foregående yrkesområdene var det et krav om minst 10 ansatte i bedriften (SSB 1998: 31-40).

3.4.6 Yrkesklasse (ESeC)

For en bedre konseptualisering av horisontal og vertikal segregering i arbeidsmarkedet har vi lagt til grunn en klasseteori utarbeidet av sosiologen John Goldthorpe. Både formelle og uformelle kontraktsforhold legges til grunn for hvilke yrker som er gruppert sammen i yrkesklasser (Goldthorpe 2007). The European Socioeconomic Classification (ESeC), som er en europeisk variant av å måle yrkesklasser, er opprinnelig basert på arbeidet med å utarbeide et nytt empirisk mål på yrkesklasser i Storbritannia, som ble innført på tidlig 2000-tall i offentlig statistikk i Storbritannia (Rose og Pevalin 2003). I valideringsarbeidet benyttet man spørsmål stilt til et tilleggsutvalg i den britiske Arbeidskraftundersøkelsen. I arbeidet med å lage ESeC ble dette valideringsarbeidet videreført av et internasjonalt panel av samfunnsforskere (Rose og Harrison 2010). I årene fremover vil ESeC ventelig bli tatt i bruk som et standard mål på sosioøkonomisk status basert på yrker i Europeiske surveydata, blant annet i studier hvor man ønsker å forklare sosial ulikhet eller arbeidslivsrelaterte fenomener, og vi mener derfor det vil være interessant å se hvordan det kjønnete arbeidslivet i Norge også kan forstås i et klasseperspektiv. Hvordan er sammenhengen mellom kjønn og yrkesklasser, og hva sier dette om de livssjanser kvinner og menn har i ulike klasseposisjoner?

I utgangspunktet er ESeC en omkoding av isco88 yrkeskoder på tresiffernivå, som deretter justeres basert på om respondenten er selvstendig næringsdrivende, eier av store firma (hvilket vil si flere enn 19 ansatte i vår operasjonalisering), eller leder andre i sitt arbeid. Det som skiller ESeC fra å aggregere isco88 i yrkesgrupper på for eksempel ettsiffernivå, er at yrkene grupperes basert på en teori om typer av arbeidskontrakter, og kontroll over egen arbeidssituasjon (Goldthorpe 2007).

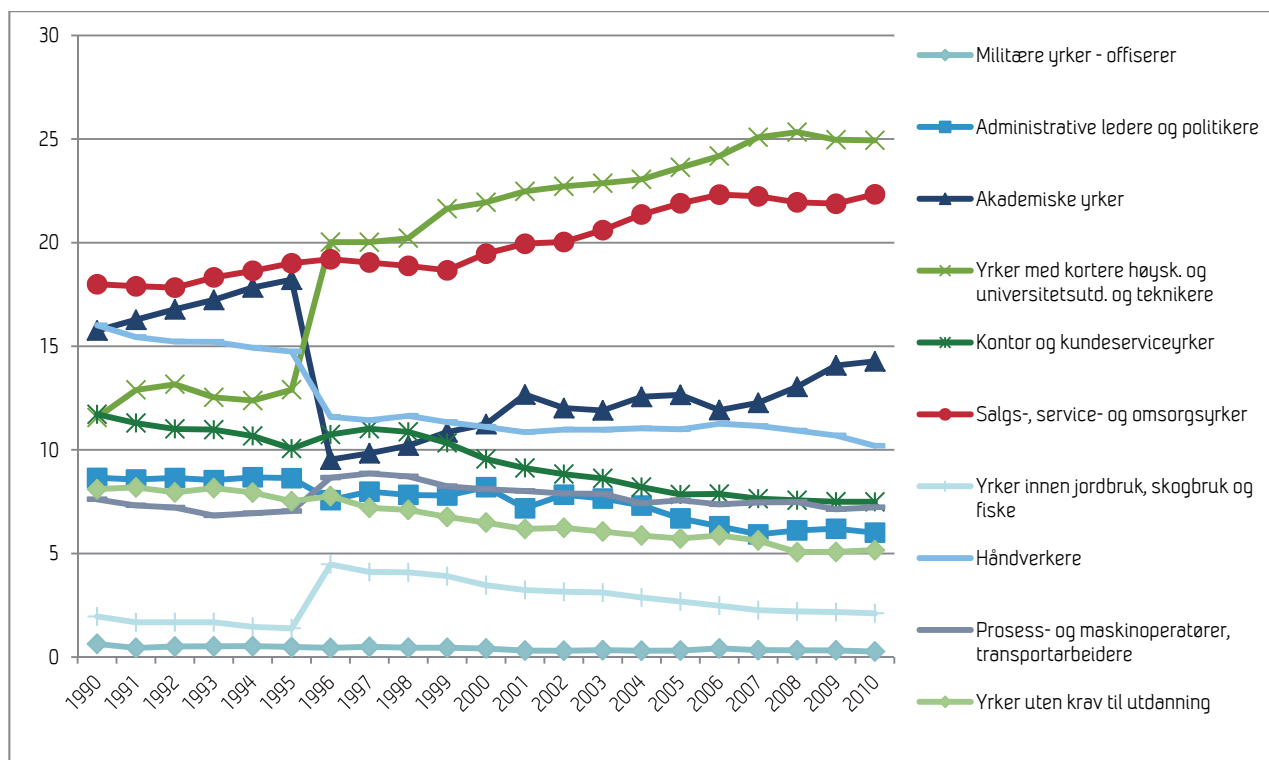
AKU inkluderer ikke noen variabel som måler om respondenten leder andre i sitt arbeid, og vi har derfor ikke gjort noen analyser med ESeC basert på AKU-data. I levekårsdataene derimot finnes det en variabel som måler selvrapportert ledelse, og som gjør det mulig å operasjonalisere ESeC fullt ut.

3.5 Metodiske utfordringer og dilemmaer

3.5.1 Brudd i tidsserier

I denne rapporten benyttes data som spenner over perioden 1990-2010, med et markant brudd mellom årene 1995 og 1996 for AKU-dataene i forhold til yrkesklassifisering og datainnsamling. Et tilsvarende brudd i yrkesklassifiseringen har vi også mellom årene 1996 og 2000 for levekårsdataene. I tillegg er det to endringer over tid for næring, som gjorde at vi valgte å fokusere på perioden 1996 til 2008 i analysen av næring for alle sysselsatte. I analysen av ikke-innvandrere versus innvandrere ble tidsperioden begrenset til årene 2004 til 2008. De utfordringene som er knyttet til brudd i tidsserien er gjennomgått ovenfor, og vil ikke bli behandlet mer inngående i denne delen av rapporten. Figuren under er tatt med i rapporten for å illustrere bruddet mellom årene 1995 og 1996 for yrke. Vi ser her at selv om NYK 1965 er kodet om til isco88-yrker, så er det et klart brudd mellom de to yrkesklassifiseringene NYK 1965 og STYRK. Dette gjelder

spesielt hvilke yrker som krever kort versus lang høyere utdanning, og yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske versus jobber uten krav til utdanning. Årsaken til dette andre bruddet er klassifiseringen av hjelpearbeidere innenfor primærnæringene. Det kan se ut som om hjelpearbeidere innen primærnæringene i større grad ble klassifisert som dette i NYK 1965, som faller inn under verdi 9 i isco88 (yrker uten krav til utdanning), mens i STYRK har samme type arbeidere blitt klassifisert under verdi 6 i isco88 (yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske).

Kilde: AKU. Brudd i serien mellom 1995-1996.

Figur 3-1 Fordeling yrker 1990-2010. Prosent

3.5.2 Utvalgsstørrelse

I tillegg til bruddene i tidsserien har vi stått overfor flere andre metodiske utfordringer. Den kanskje største begrensningen i dataene har vært å ha tilstrekkelig stor utvalgsstørrelse, særlig når vi har ønsket å studere flere variable samtidig over tid, for eksempel forholdet mellom arbeidstid og kjønn i forhold til yrker eller næringer over tid. I denne typen av multivariate analyser vil enkelte delutvalg bli svært små, og for eksempel kvinneandeler innen mindre yrker eller næringer kan bli svært små, selv når vi anvender yrkesgrupper på det mest aggregerte nivået.

Et eksempel på dette er kvinneandelen innen militære yrker. Vi har ikke hatt en fast nedre grense for hvor liten utvalgsstørrelsen burde være før vi inkluderer for eksempel et yrke i en figur (med unntak av EU LFS i kapittelet om etnisitet hvor vi har fulgt Eurostats publiseringskrav), men der hvor utvalgsstørrelsen har vært meget liten og/eller for eksempel kvinneandelen har svingt mye over tid grunnet liten utvalgsstørrelse, har vi valgt å utelate en yrkesgruppe. For eksempel er det få yrker på isco88 3-siffernivå som har stor nok N til at det ville vært fruktbart å gi en fremstilling av alle yrkene over tid. I stedet valgte vi

å velge ut 30 store yrker (som dermed også vil ha en relativt stor utvalgsstørrelse) som vi viser endringen for i perioden 1996 til 2010.

Den eneste større yrkesgruppen vi har valgt å studere mer inngående på 3-siffernivå er ulike typer av ledere, det vil si isco88 yrkeskoder som starter med tallkoden 1 i analysen av vertikal kjønnssegregering. Her ble data for 5-årsintervaller slått sammen for å øke utvalgsstørrelsen. Også her er det benyttet figurer i rapporten, men i vedlegg finnes det i tillegg tallgrunnlaget for figurene i tabellform, som også viser den uvektede utvalgsstørrelsen for hvert yrke eller type ledelse.

Problemstillingene relatert til alder og etnisitet bød også på utfordringer i forhold til utvalgsstørrelse, og skapte begrensninger for hvor detaljerte analyser som kan gjøres av yrker eller næringer etter landbakgrunn, samt hvor mange variable som kan inkluderes i multivariate analyser. Noen få næringer eller yrker ble derfor utelatt fra analysen grunnet for liten utvalgsstørrelse, men vi ønsker å presisere at denne metodiske begrensningen også reflekterer andelen sysselsatte som arbeider i disse yrkene eller næringene.

3.5.3 Kjønnulik detaljeringsgrad i yrkesklassifiseringen

Yrkesklassifiseringen vi bruker i dette studiet er basert på ILOs yrkesklassifisering kalt isco88, samt SSBs nordiske yrkesklassifisering fra 1965 kalt NYK 1965, som er basert på isco58. I tidsperioden fra 1958 til 1988, og videre frem til i dag, har arbeidslivet gått gjennom vesentlige endringer. En av disse er høyere kvinnelig yrkesdeltagelse, og en annen er fremveksten av flere kvinnedominerte yrker, hvor mange av disse hører til offentlig sektor som en konsekvens av velferdsstatens fremvekst. En kritikk innen tidligere studier av det kjønnsdelte eller kjønnssegregerte arbeidslivet har vært at de målene man opererer med, så som yrkesklassifiseringen, er mer nyansert og dekkende for mannsdominerte yrker (Crompton, 1993:96). Denne kritikken virker rimelig og relevant også for vår studie, men i hvilken grad har denne kjønnskjevheten eventuelt påvirket vår metode og de resultatene som presenteres?

Når det gjelder yrke har vi i hovedsak benyttet yrkesklassifiseringen på 1- eller 2-siffernivå, og kun unntaksvis (som i studiet av lederyrker og vertikal segregering) har vi benyttet yrkeskoder på 3-siffernivå. I studier hvor man går inn og ser mer spesifikt på et yrke, for eksempel i yrker hvor man kan spesialisere seg i ulike retninger så som legeyrket, ville denne type kritikk vært mer riktig, hvis for eksempel nye kvinnedominerte spesialfelter ikke var med i en mer findelt yrkesinndeling. I våre data har vi verken stor nok utvalgsstørrelse eller en yrkesinndeling som gjør denne typen studier av enkeltyrker mulig. Vi mener derfor at denne metode-kritikken i liten grad burde påvirke våre resultater. I den grad kritikken har en påvirkning, så kan det tenkes at visse lavere funksjonær- eller administrerende yrker, samt service-yrker, som har en høy kvinneandel, kunne vært mer inndelt i typer av funksjonær- eller serviceyrker. Disse yrkesgruppene er forholdsvis generelle og omhandler for eksempel all detaljhandel. Det er mulig en mer fininndeling av yrker på 3- eller 4-siffernivå, eller enda lavere enn det som spesifiseres av isco88, kunne fått frem for eksempel kjønnsforskjeller i typer av salgsjobber. På den annen side vil vi også anta at det finnes flere yrker som er sterkt mannsdominerte hvor det kan være mer spesifikke yrkestyper hvor kvinneandelen er større, for eksempel for typer av akademiske yrker eller sivilingeniører. Men for å få frem slike nyanser må man benytte mye større utvalg og en yrkesinndeling som er mer spesifikk enn isco88, inklusive isco88 på 4-siffernivå. Påstanden om at yrkesklassifiseringen ikke er like nyansert og dekkende for yrker med høy andel av menn er derfor lite relevant for vår studie, fordi vi studerer yrkesgrupper mer enn spesifikke jobber eller nyanser innad i de større yrkesgruppene.

3.6 Presentasjonsformen i rapporten

I denne rapporten har vi valgt å anvende figurer i de fleste analysene, ettersom vi synes figurer bedre enn tabeller får frem trendene og utviklingen over tid, men figurene viser ikke utvalgsstørrelsen for de enkelte yrkene, næringene etc. år for år. Dette betyr at utvalgsstørrelsen ikke kommer frem direkte i de ulike figurene. I noen få analyser, hvor vi har hatt små utvalgsstørrelser, for eksempel i studiet av toppledere og politikere eller 30 store yrker basert på isco88 3-siffernivå, har vi laget supplerende tabeller som finnes i vedlegg. I disse tabellene fremkommer også uvektet utvalgsstørrelse for enkelte delutvalg i analysen.

Med unntak av en logistisk regresjonsanalyse av sannsynligheten for å være leder benyttes ikke sansynlighetsstatistikk i rapporten, for eksempel til å estimere populasjonsparametere (for eksempel et 95 prosent konfidensintervall av andelen sysselsatte innvandrere). Leseren må derfor huske at tallene som presenteres ikke er eksakte tall for populasjonen, men utvalgsspesifikke tall, og hvor det faktiske populasjonsestimatet i de fleste tilfellene vil avvike noe fra de tallene som presenteres (se SSB 1993, 2002a:5-6, 2010:13-14).

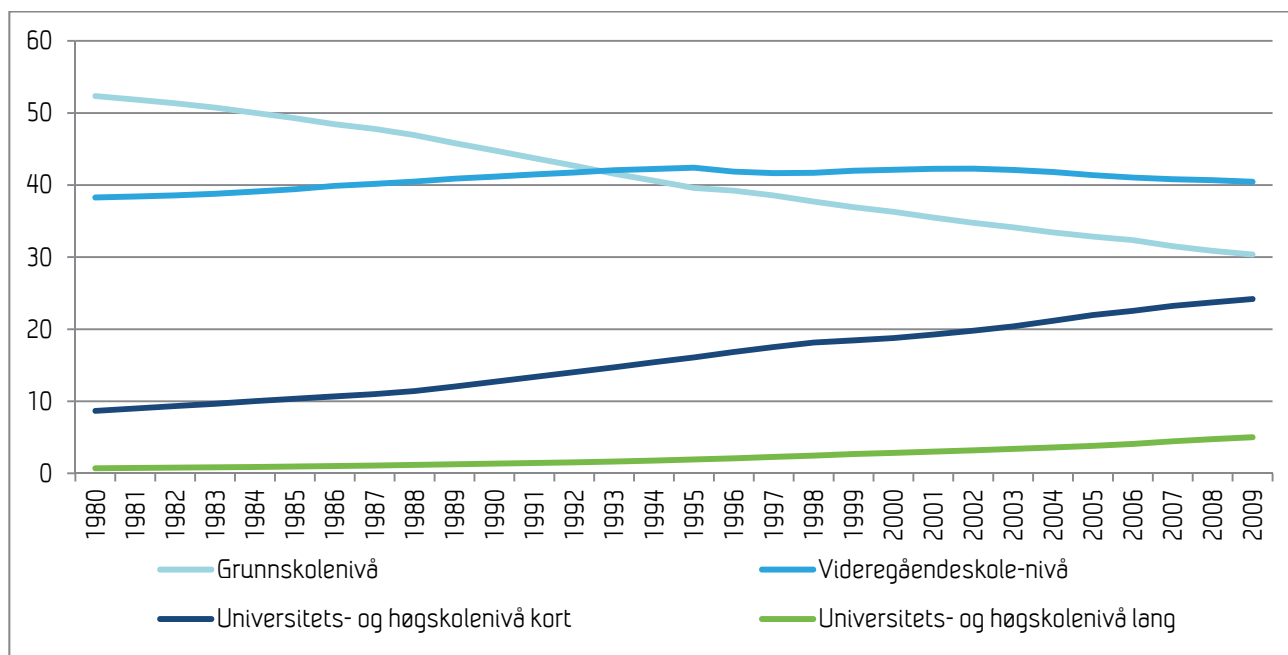
4 Utviklingstrekk i utdanningsnivå, sysselsetting og arbeidstid – i korte trekk

I dette kapitlet presenterer vi i store trekk endringer i utdanningsnivå, sysselsetting og arbeidstid i form av hel- og deltid. Formålet med dette er å ha en bakgrunn å plassere utviklingen i arbeidsmarkedet i.

4.1 Utviklingstrekk i utdanningsnivå

Parallelt med at flere kvinner er blitt sysselsatt har utdanningsnivået steget i befolkningen, spesielt blant kvinner. I 2010 hadde 28 prosent av befolkningen over 16 år utdanning på universitets- og høgskolenivå⁴. Norge har en større andel med høyere utdanning i aldersgruppen 25-64 enn gjennomsnittet i OECD landene (Clark et al 2009).

I figurene under presenterer vi utviklingen i menn og kvinners utdanningsnivå. Utdanning er inndelt i fire nivåer: fullført grunnskole, utdanning på videregående skole nivå, kort høyere utdanning (inntil 4 år) og lang høyere utdanning (minst 4 år). Det har vært en utvikling i retning av flere med høyere utdanning blant både kvinner og menn siden 1980. Andelen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå har gått ned, mens andelen med høy utdanning har økt. Dette gjelder både kort og lang høyere utdanning. Andelen med videregående utdanning har økt noe blant menn, og vært mer stabil blant kvinner.

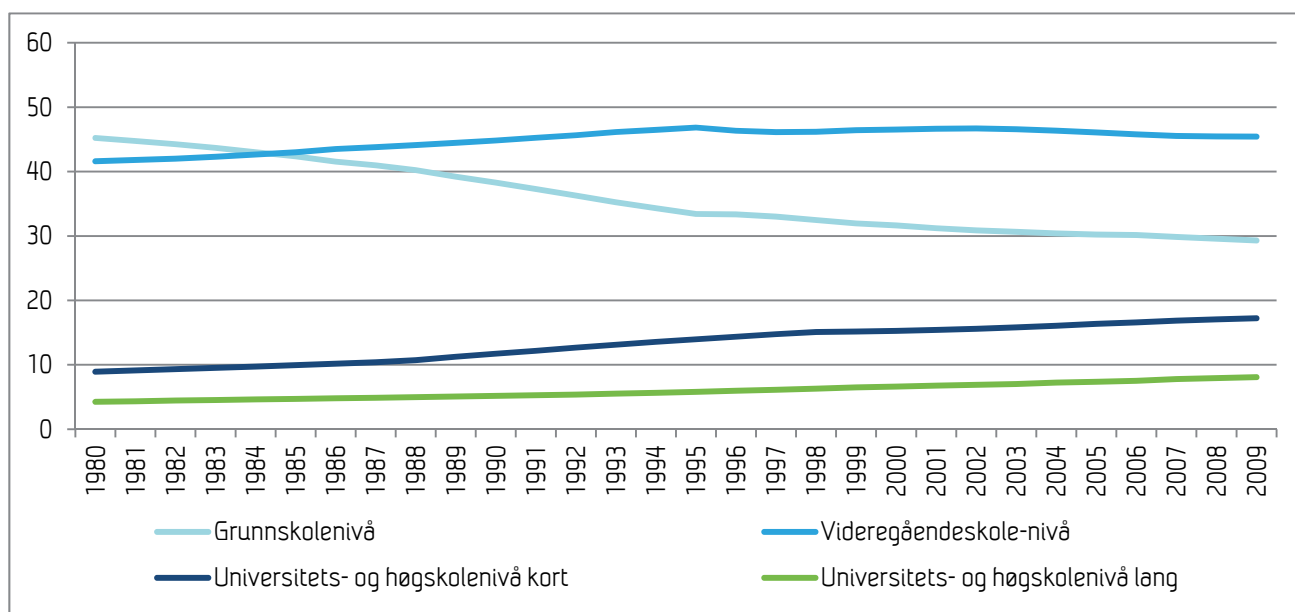

Kilde: SSBs statistikkbank

Figur 4-1 Alle kvinner 16 år og over etter utdanningsnivå, 1980-2009. Prosent

⁴ <http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/>

I Figur 4-1 og Figur 4-2 ser vi utviklingen i utdanningsnivå blant henholdsvis kvinner og menn i perioden 1980-2009. Vi ser at det i dag er det mer vanlig med høy utdanning blant kvinner enn menn, 30 versus 25 prosent når vi slår sammen kort og lang høy utdanning. Det er særlig høy utdanning av kortere varighet (inntil 4 år) som har økt blant kvinner, fra 9 til 24 prosent, mens andelen kvinner med lang høyere utdanning har økt fra 1 til 5 prosent, se figur 4-1.

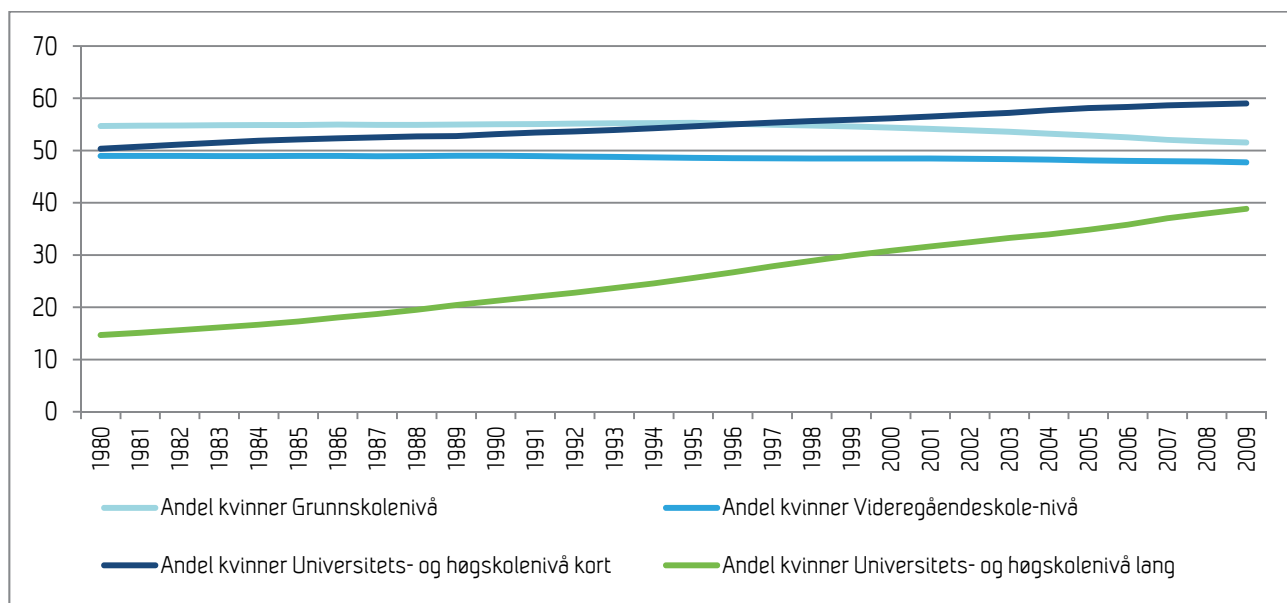

Kilde: SSBs statistikkbank

Figur 4-2 Alle menn 16 år og over etter utdanningsnivå, 1980-2009. Prosent

I Figur 4-2 ser vi at blant menn har andelen med kort høyere utdanning økt fra 9 til 17 prosent, mens andelen med lang høyere utdanning har økt fra 4 til 8 prosent. Andelen med videregående skole var i 2009 40 prosent blant kvinner og 45 prosent blant menn. Blant kvinner har andelen sunket jevnt fra 52 prosent i 1980, mens blant menn har andelen vært ganske jevn. Andelen med grunnskole som høyeste fullførte utdanning er 30 prosent både for kvinner og menn, men har sunket med 22 prosentpoeng blant kvinner, og med 15 prosentpoeng blant menn.

Det fremgår med andre ord ganske tydelige endringer i både kvinners og menns utdanningsnivå de siste tiårene. På hvilke utdanningsnivå ser vi størst endring i kvinneandelen?

Kilde: SSBs statistikkbank

Figur 4-3 Andel kvinner på hvert utdanningsnivå i perioden 1980-2009. Prosent

I Figur 4-3 viser vi utviklingen i hvor stor kvinneandel det er på hvert utdanningsnivå i perioden 1980-2009. Blant de med grunnskoleutdanning har andelen kvinner sunket fra 55 til 52 prosent, men den sank fra 49 til 48 prosent blant de med videregående utdanning. Vi ser at i 2009 er 39 prosent av de som har lang høyere utdanning kvinner, mens andelen var 15 prosent i 1980. Siden 1990 har andelen kvinner steget med omtrent 18 prosentpoeng (fra 21 prosent). Kvinneandelen innen kort høyere utdanning har også steget fra 50 til 59 prosent. Den største endringen målt ved kvinneandel har altså funnet sted innenfor høyere utdanning av minst 4 års varighet, og i 2009 ser vi at kvinneandelen på alle de fire utdanningsnivåene ligger mellom 39 og 59 prosent. Dette gir inntrykk av et utdanningssystem som er blitt langt mer kjønnsjevt i løpet av perioden.

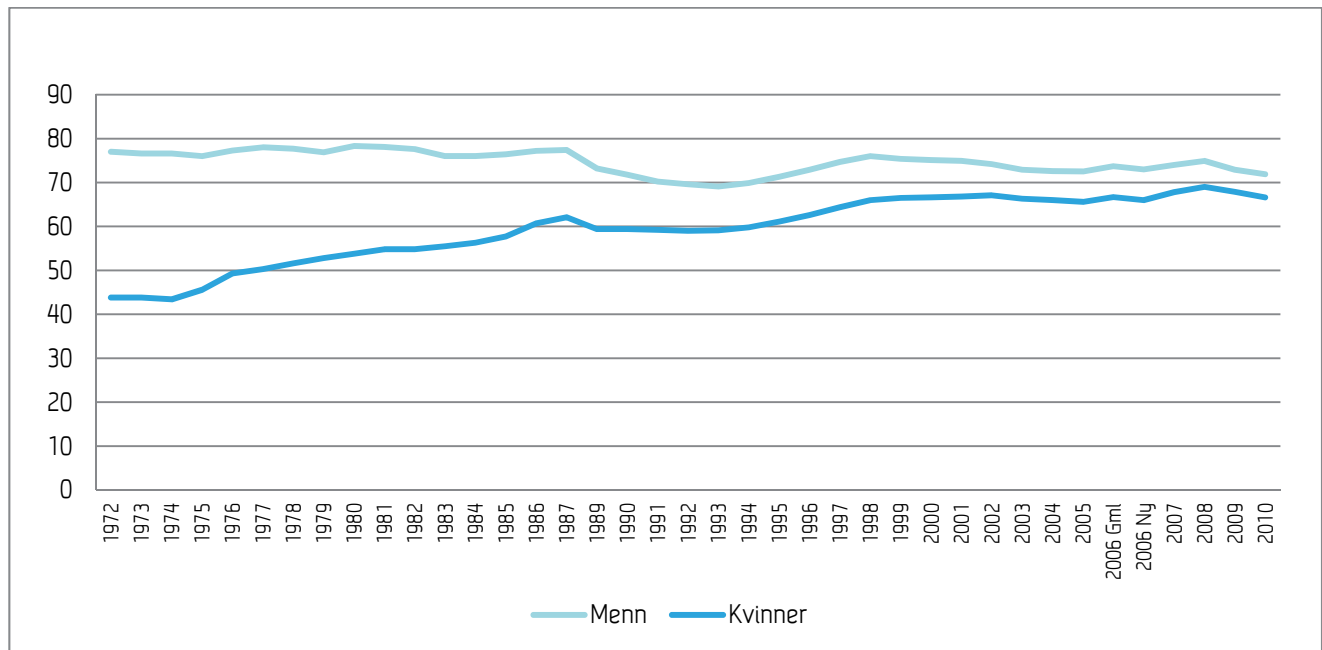
Dette bildet nyanseres når det brytes ned på fagfelt. Kvinner er i flertall på studieforberedende utdanningsprogram, mens menn dominerer på yrkesfaglige utdanningsprogram. Det er fremdeles innenfor yrkesfagene vi finner de største kjønnsforskjellene. Mens kvinneandelen er under 11 prosent på henholdsvis bygg og anlegg, elektrofag og teknikk og industriell produksjon, er den svært høy på helse og sosial, og design og håndverk (ca. 90 prosent)⁵. Kvinner og menn med langvarig høyere utdanning (mastergrad eller mer) velger ulike fag. Blant menn med lang universitets- og høyskoleutdanning finner man den største andelen innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (42 prosent), mens andelen kvinner med lang høyere utdanning er størst innen samfunnsfag og juridiske fag (24 prosent)⁶.

⁵ <http://www.ssb.no/emner/04/02/fakta/fakta2011.pdf>

⁶ <http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/>

4.2 Sysselsetting

I Norge er en stor del av den voksne befolkningen i arbeid sammenlignet med andre land. Det skyldes først og fremst at flere norske kvinner er sysselsatt, også blant eldre arbeidstakere. I Norge har vi også en lav arbeidsledighet sammenlignet med andre land det er nærliggende å sammenligne seg med⁷ I Figur 4-4 ser vi endringen i menns og kvinners sysselsetting i perioden 1972-2010.

Kilde: SSBs statistikkbank⁸

Figur 4-4 Andel sysselsatte menn og kvinner 1972-2010. Prosent

Det har vært en høy andel sysselsatte menn i hele perioden som vist i figuren over, samtidig som andelen har sunket noe, fra 77 prosent i 1972 til 72 prosent i 2010. Den var på sitt laveste i begynnelsen av 1990-årene med i underkant av 70 prosent. I 1972 var omtrent 45 prosent av kvinnene sysselsatt, men andelen har steget kraftig i hele perioden, og i 2010 var andelen nærmere 67 prosent. Forskjellen i andelen sysselsatte kvinner og menn har med andre ord minsket dramatisk de siste 35-40 årene, men ser ut til å ha stabilisert seg etter år 2000, på rundt 5-6 prosentpoeng.

4.3 Arbeidstid (heltid versus deltid)

Sysselsettingen har økt vesentlig for kvinner de siste tiårene, men samtidig har mange kvinner deltidsarbeid, og mange av disse igjen ønsker større stillingsandel. Dette har betydning både i forhold til

⁷ <http://www.ssb.no/emner/06/01/akumnd/fig-2011-06-22-02.html>

⁸ Det skjedde en større omlegging av AKU fra januar 2006. For bedre å kunne sammenligne tallene for 1. kvartal 2006 med samme kvartal året før, er det for 1. kvartal 2006 også lagt inn tall basert på det gamle opplegget, så langt det lar seg gjøre, dvs uten noen endring i aldersgrense, aldersdefinisjon og i klassifiseringen av de ufrivillig permitterte. Fra 2006 ble aldersgrensen for å bli med i AKU senket fra 16 til 15 år. Samtidig ble aldersdefinisjonen endret fra alder ved utgangen av året til alder på referansetidspunktene for undersøkelsen.

lønn og karriere, men også for muligheten til å kombinere yrkesaktivitet med familie. Forskjellig utvikling i kvinners og menns deltidsarbeid blir derfor viktig å ta høyde for når vi skal kartlegge menn og kvinner i arbeidsmarkedet.

Har økt utdanningsnivå og høyere sysselsetting blant kvinner ført til at færre arbeider deltid? Deltidsarbeid forbindes gjerne med muligheten for å kombinere arbeid med omsorg for familie, men også dårligere lønn og karrieremuligheter. Årsaken til at noen velger å jobbe deltid er sammensatte, men sees på som en forutsetning for kvinners økte yrkesdeltagelse de siste tiårene (NOU:2008:6). Argumentet er at kvinner som ellers ikke ville vært sysselsatte i det hele tatt, gjennom deltid har fått anledning til å kombinere yrkesaktivitet med andre tidkrevende gjøremål, som for eksempel omsorg for barn (Kjeldstad 2006:519).

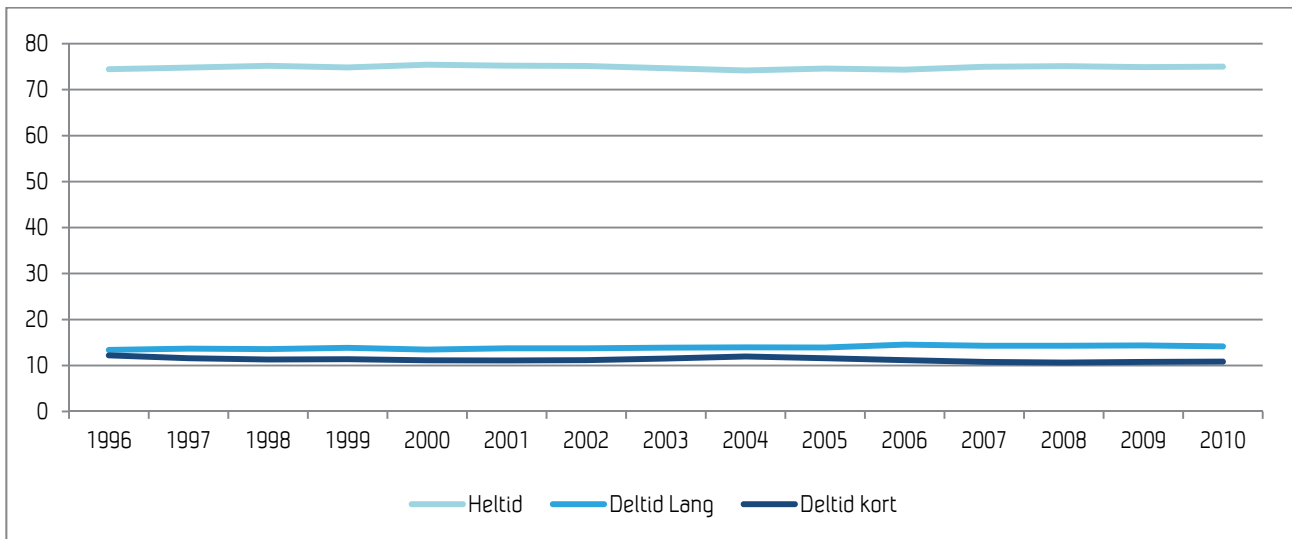
På etterspørselssiden ser man at arbeidsgivers bruk av deltid varierer etter sektor og mellom ulike virksomheter. Det er pekt på at fremveksten av tjenestesektoren har bidratt til økt behov for deltidsarbeidskraft (NOU 2008:6). Mange i tjenestesektorer som helse- og omsorgsinstitusjoner krever at det er personale tilstede døgnet rundt, samtidig som bemanningskrav varierer over tid. Dette kan være lettere å håndtere med mange deltidsstillinger. Samtidig er det i disse jobbene det kreves kompetanse som særlig mange kvinner har og fortsatt kvalifiserer seg for. Dette kan også være en årsak til høy kvinneandel blant deltidssysselsatte.

Vi har derfor valgt å vise utviklingen i hel- versus deltid over tid, for både kvinner og menn. Ser vi noen trend som skulle tilsa et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked i forhold til arbeidstid?

Hel- versus kort og lang deltid er her definert som følger (SSB 2002):

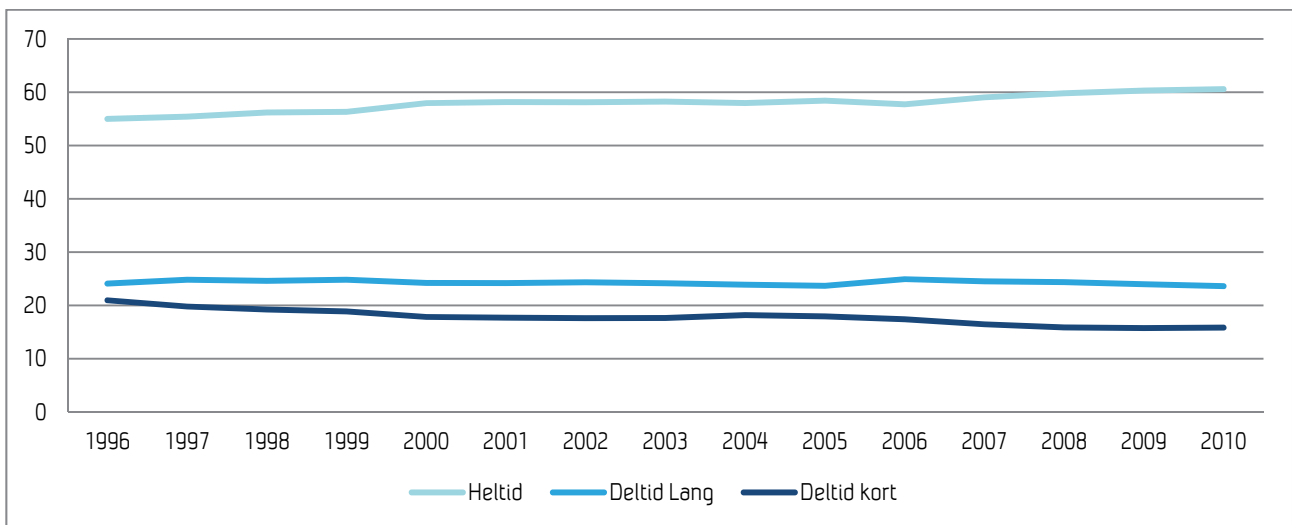
- **Heltid:** Arbeidstakere med en ukentlig avtalt arbeidstid på 37 timer eller mer, eller arbeidstakere med en avtalt ukentlig arbeidstid på 32–36 timer og som oppgir at dette er heltidsarbeid.
- **Lang deltid:** Arbeidstakere med en avtalt ukentlig arbeidstid på 20–36 timer. For arbeidstakere med en avtalt arbeidstid på mellom 32–36 timer i uka inkluderes kun de som oppgir at dette er deltidarbeid.
- **Kort deltid:** Arbeidstakere med en avtalt ukentlig arbeidstid på 1–19 timer.

Figur 4-5 viser utviklingen i hel- og deltidsarbeid i perioden 1996-2010 basert på AKU tall. Andelen som jobber heltid har vært svært stabil i hele perioden, mellom 74 og 75 prosent. Andelen som jobber lang deltid har steget ørlite fra 13 til 14 prosent i perioden, mens andelen som jobber kort deltid har sunket fra 12 til 11 prosent. Det ser med andre ord ut til å ha skjedd lite når det gjelder arbeidstid generelt blant de sysselsatte. Vi skal se at det er noe mer bevegelse når vi ser utviklingen blant kvinner og menn hver for seg.

Kilde: AKU

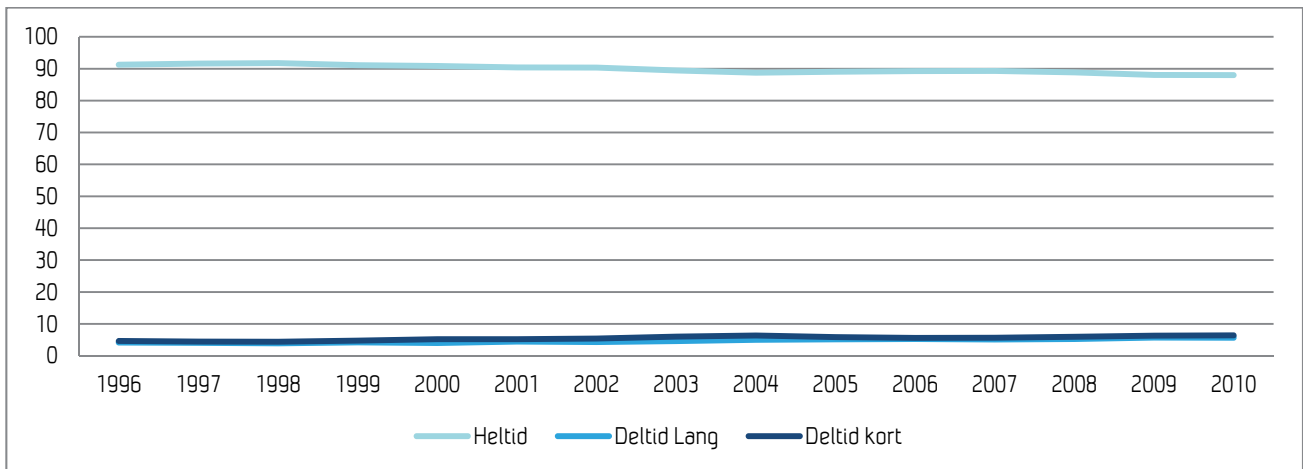
Figur 4-5 Andel som jobber hel- og deltid i perioden 1996-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 4-6 Fordeling hel- og deltid blant kvinner 1996-2010. Prosent

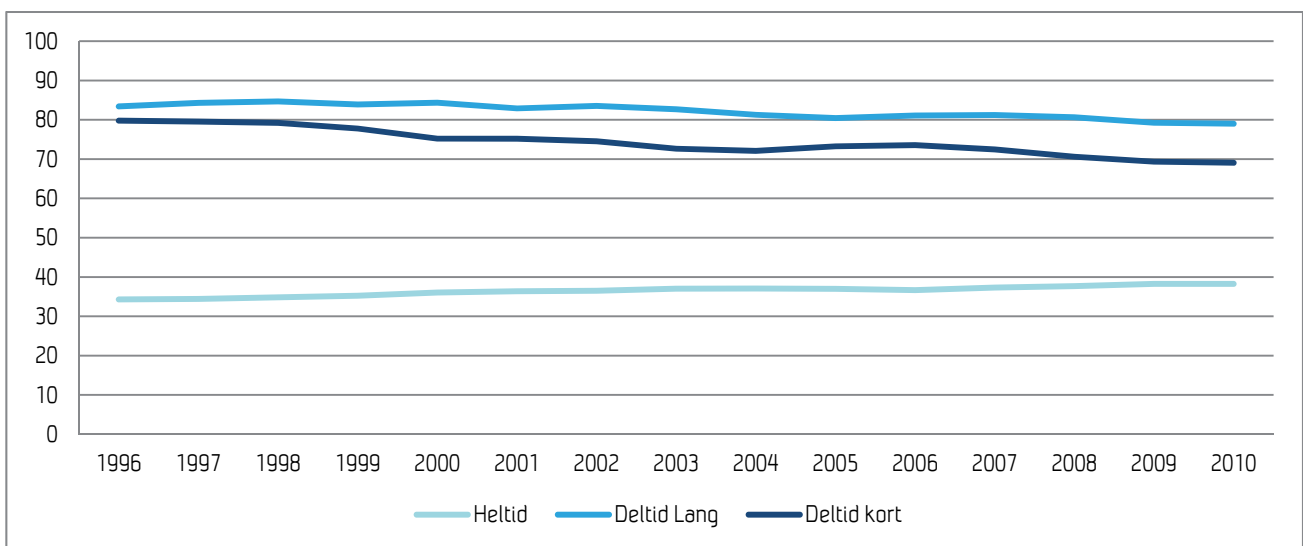
Figur 4-6 viser endring i arbeidstid for kvinner i perioden 1996 til 2010. Godt over halvparten av kvinnene jobber heltid. I løpet av 15 år har andelen kvinner som jobber heltid økt fra 55 prosent til nesten 61 prosent. Samtidig har det vært en liten nedgang i andelen kvinner som jobber kort deltid, fra 21 til 16 prosent, mens det har vært en svært stabil andel kvinner som jobber lang deltid.

Kilde: AKU

Figur 4-7 Fordeling hel- og deltid blant menn 1996-2010. Prosent

Figur 4-7 viser utviklingen i hel- og deltid i samme periode for menn. Blant menn har det vært en nedgang fra 91 til 89 prosent som jobber heltid, samtidig som det var en økning i kort deltid fra 5 til 6 og fra 4 til 6 prosent i lang deltid. Det er med andre ord en svært liten andel menn som jobber deltid, og det er omtrent like mange som jobber kort og lang deltid. Andelen har økt noe for begge typer deltid.

Kilde: AKU

Figur 4-8 Kvinneandelen i hel- og deltidsarbeid 1996-2010. Prosent

I Figur 4-8 illustreres endringen i kvinneandel blant heltids- og deltidsysselsatte i perioden 1996-2010. Vi ser at det har vært en økning i andelen av de heltidsarbeidende som er kvinner, fra 34 til 38 prosent, men fremdeles er under 4 av 10 som jobber heltid kvinner.

Vi ser videre at det har vært en liten nedgang i kvinners andel av jobbene med både kort og lang deltid. Nedgangen er størst i kort deltid (fra 80 til 69 prosent), mens den er noe mindre for lang deltid, (fra 83 til 79 prosent). I denne perioden er en større andel kvinner sysselsatt i heltidsjobbene, samtidig har det vært en viss overgang fra kort til lang deltid.

Andelen som jobber heltid eller kort- / lang- deltid har endret seg lite i løpet av perioden 1996 - 2010, når vi ser kvinner og menn under ett. Samtidig finner vi en liten tendens i retning av en noe større andel kvinner i heltidsarbeid, og en noe større andel menn i deltidsarbeid. Blant kvinner arbeider en større andel heltid, samtidig som det har vært en omtrent like stor reduksjon i kort deltid. Lang deltid har ikke endret seg blant kvinner. For menn ser vi en liten reduksjon i andelen som arbeider heltid, og en liten økning i både kort og lang deltid.

Fremdeles er det store forskjeller i arbeidstid blant menn og kvinner, og den utviklingen som vi her ser indikerer at det vil ta lang tid før vi får et arbeidsliv med en like stor andel kvinner og menn som arbeider heltid⁹. Kvinner har altså økt i andel både i utdanningssystemet og i arbeidsmarkedet. I forhold til hel- og deltidsarbeid er det en liten tendens til mer heltidsarbeid blant kvinner, mens det fremstår som i hovedsak stabilt blant menn. Vi skal nå gå videre med å vise hvilke endringer som har funnet sted i det norske arbeidsmarkedet knyttet til sektor, næring og yrke.

⁹ Arbeidstid i form av hel- og deltid, er en viktig variabel når en skal studere kvinners og menns plassering i arbeidsmarkedet. I denne rapporten har vi imidlertid ikke sett det mulig innenfor prosjektets rammer å studere dette systematisk i forhold til enkeltnæringer og/eller yrker. Det er gjort en studie av Kitterød et al (2011) som studerer hva som fører til at mødre går fra del- til heltidsarbeid, hvor datagrunnlaget er det samme som her (EU-SILC 2003-2009). Her fremgår det at deltidsarbeidere i typiske kvinneyrker innen helse- og sosialsektoren og i kontor-, salg- og serviceyrker er mindre tilbøyelig til å jobbe heltid (Kitterød et al 2011).

5 Horisontal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010

I dette kapittelet ser vi på den horisontale kjønnssegregeringen i arbeidsmarkedet. Vi belyser dette ved å se på kvinneandelen innenfor næringer, sektorer og yrkesgrupper. Vi vil starte analysen med å se på andelen sysselsatte som arbeider innenfor de ulike næringer, sektorer og yrkesgrupper. Dette gjør vi for å få frem om kvinneandelen er høy (over 60 prosent), lav (under 40 prosent) eller kjønnsjevn (mellom 40 og 60 prosent) i næringer, yrker eller sektorer som har mange eller få sysselsatte, og om eventuelle endringer i kvinneandelen over tid kan ha sammenheng med endringer i andel sysselsatte generelt.

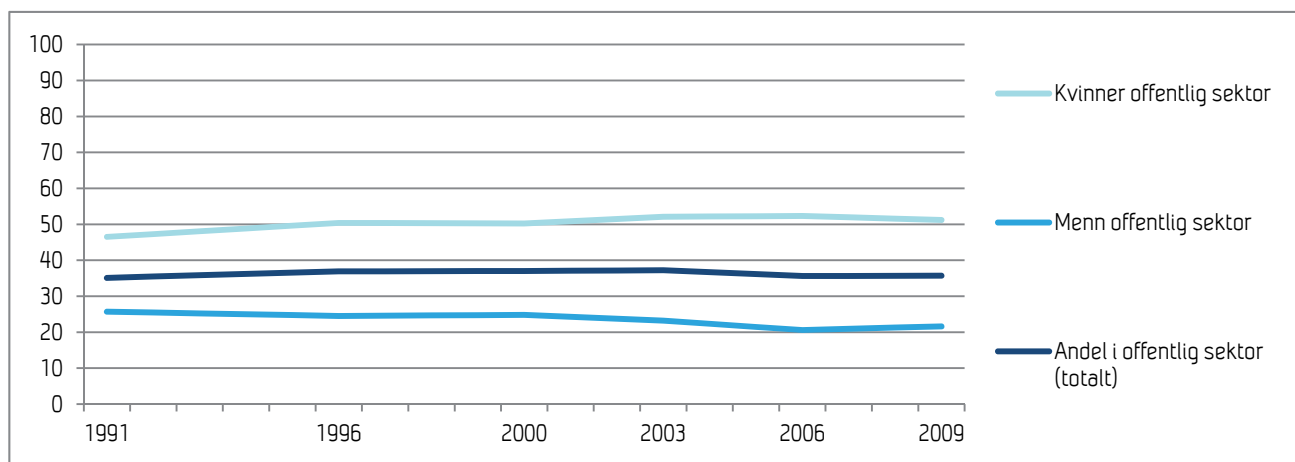
Analysen starter med å få frem kvinneandelen i privat og offentlig sektor, inklusive en mer detaljert analyse hvor vi ser på kommunal, fylkeskommunal og statlige virksomheter, samt privat eide virksomheter og aksjeselskap eller organisasjoner. I analysen av sektor har vi brukt levekårsdata for årene 1991 til 2009. Deretter studerer vi næringer på 1- og 2-sifternivå, og til sist ser vi på yrker, både på 1-, 2- og 3-sifternivå for yrkesklassifiseringen isco88.

I disse analysene har vi benyttet AKU-data i studiet av næring og yrkesgrupper, delt inn i to perioder, fra 1990 til 1995, og 1996 til 2008 (næring) eller 2010 (yrke og arbeidstid). Hovedfokuset ligger på perioden etter 1995. Dette skyldes brudd i tidsserien som skjedde i overgangen mellom 1995 og 1996 og som gjør det vanskelig med direkte sammenligninger før og etter dette tidspunktet. Der det er mulig gir vi noen enkle fremstillinger av perioden 1990 til 1995 slik at vi får et inntrykk av om det er stabilitet eller endring som preger disse årene.

5.1 Kjønnssegregering etter sektor

5.1.1 Offentlig versus privat sektor

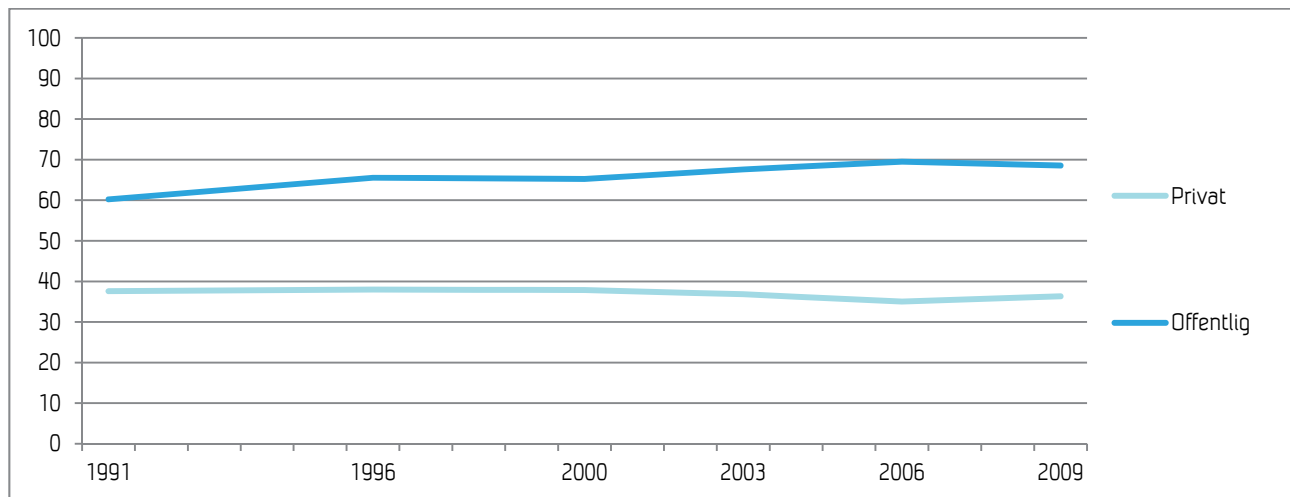
Vi skal her se nærmere på utviklingen i kjønnssegregeringsmønstre i offentlig sektor. I Figur 5-1 ser vi at ca. 35 prosent av alle sysselsatte jobber i offentlig sektor. Denne andelen har vært stabil siden 1991.

Kilde: Levekårsdata

Figur 5-1 Kvinner og menn sysselsatt i offentlig (vs. privat) sektor 1991-2009. Prosent

Vi ser at det er store forskjeller mellom menn og kvinner i andelen som jobber i offentlig og privat sektor. Over halvparten av alle kvinnene jobber i offentlig sektor i 2009, mens det samme gjelder i overkant av 20 prosent av mennene. I løpet av perioden 1991 til 2009 har forskjellen mellom menn og kvinner blitt større, selv om det ser ut til at det har vært en svak utjevning etter 2006.

Kilde: Levekårsdata

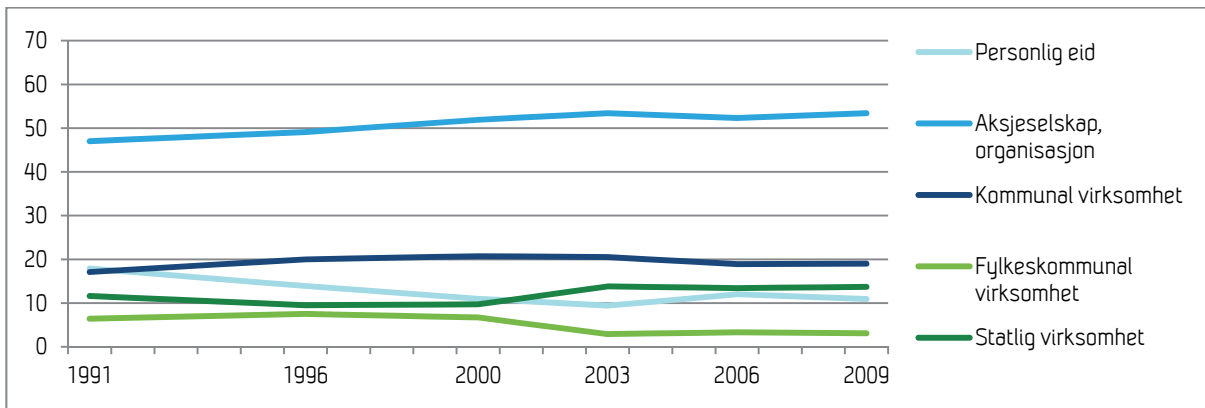
Figur 5-2 Kvinneandelen i offentlig og privat sektor. 1991-2009. Prosent

I Figur 5-2 ser vi kvinneandelen i hver sektor. Innenfor privat sektor har kvinneandelen gått noe ned i perioden 1991 til 2009, til ca. 35-36 prosent i årene 2006-2009. I offentlig sektor har kvinneandelen derimot økt markert, fra rundt 60-65 prosent i 1991 og 1996 til omtrent 70 prosent i 2009. For sektor inndelt i offentlig versus privat sektor ser vi dermed en tendens til større kjønnssegregering i perioden 1991 til 2009.

5.1.2 Sektor etter eierskap til virksomhet – femdelt sektorinndeling

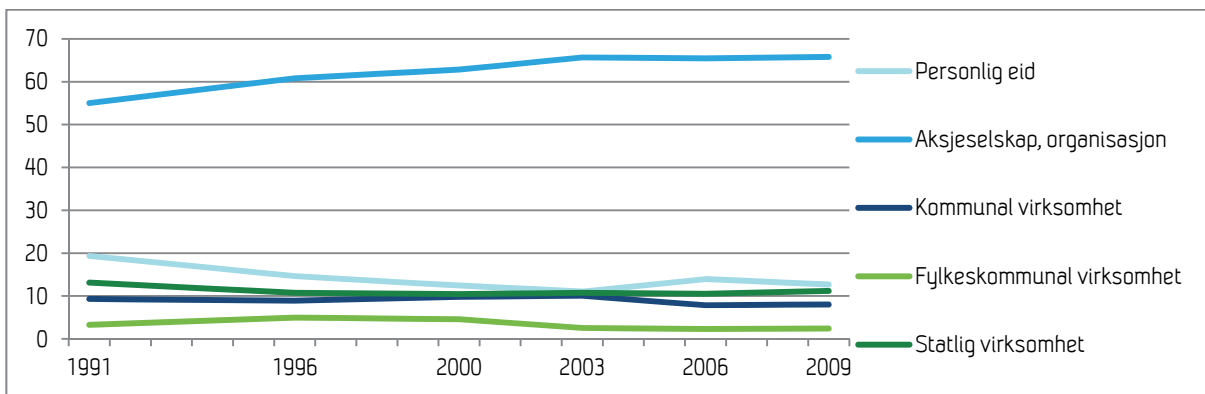
For å undersøke mer inngående om det har skjedd endringer i kjønnsfordelingen innenfor privat og offentlig sektor kan disse brytes ned ytterligere. I levekårsundersøkelsene er respondenten spurt om hvem som eier arbeidsplassen, og har kunnet velge mellom fem alternativer. "Personlig eid firma" og "aksjeselskap og frivillige organisasjoner" representerer privat sektor, mens "kommunal virksomhet", "fylkeskommunal virksomhet" og "statlig virksomhet" representerer offentlig sektor.

I figurene nedenfor gis en oversikt over utviklingen blant kvinner og menn, samt kvinneandelene som arbeider i de fem sektorkategoriene i perioden 1991-2009. I Figur 5-3 ser vi at de fleste jobber i aksjeselskaper eller organisasjoner, mens kommunale virksomheter er den nest største kategorien. Andelen i aksjeselskap har økt fra 47 til 53 prosent i perioden, mens andelen som jobber i statlig virksomhet har steget fra 12 til 14 prosent. Andelen som jobber i fylkeskommunale virksomheter har sunket fra seks til tre prosent, og andelen som jobber i kommunal virksomhet har ligget rundt 20 prosent det meste av perioden.

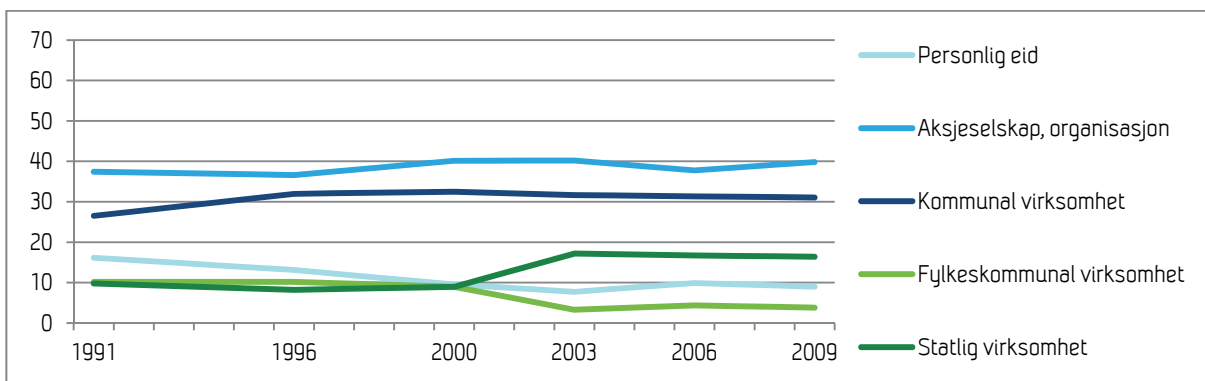
Kilde: Levekårsundersøkelsene

Figur 5-3 Fordeling sysselsatte etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Figur 5-4 Fordeling sysselsatte menn etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Figur 5-5 Fordeling sysselsatte kvinner etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent

Figur 5-4 viser hvordan sysselsatte menn fordeler seg på de fem sektorene, mens Figur 5-5 viser det samme for sysselsatte kvinner. Vi ser at det blant menn har det vært en reduksjon i andelen som arbeider i personlige eide selskaper mellom 1991 og 2000, fra ca. 19 til 12 prosent, mens andelen deretter ble målt til ca. 11, 14 og 13 prosent i årene 2003 til 2009. Blant kvinner ser vi også en klar nedgang i løpet av 1990-tallet, fra 16 prosent i 1991 til 9,5 prosent i år 2000. I 2003 sank andelen ytterligere, til ca. 8 prosent, før den steg til henholdsvis 10 og 9 prosent i 2006 og 2009. Blant begge kjønn ser vi med andre ord en nedgang hele perioden sett under ett, og en større andel av mennene jobber i personlig eide selskaper enn kvinnene.

Andelen menn som arbeider i aksjeselskap eller organisasjoner steg noe, fra 55 prosent i 1991 til 66 prosent i 2003, etterfulgt av omtrent den samme andelen for årene 2006 og 2009. Blant kvinner varierer andelen som arbeider i aksjeselskap eller organisasjoner mellom 37 og 40 prosent. Andelen kvinner som jobber i denne typen selskap ser derfor ut til å ha vært ganske stabil gjennom hele perioden.

Andelen menn som jobber i kommunal sektor synes å ha sunket noe (fra 10 til 8 prosent), mens for kvinner ser vi en økning fra 26,5 prosent i 1991 til 32 prosent i 1996, for deretter å ligge stabil på rundt 30 prosent helt til 2009. Med unntak av år 1991 for kvinner ser vi derfor en veldig stabil andel blant henholdsvis menn og kvinner som jobber i kommunal sektor.

Blant menn er det en liten andel som arbeider i fylkeskommunal virksomhet i hele perioden, og tilsvarende lav andel blant kvinner fra og med år 2003. Hos kvinner må dette ses i sammenheng med den tilsvarende økningen i statlig virksomhet fra og med år 2003, som kan knyttes direkte til at visse offentlige tjenester ble overført fra fylkeskommunale til statlige virksomheter¹⁰. Blant menn var andelen sysselsatt i henholdsvis fylkeskommunal og statlig virksomhet i 1991 3,3 og 13 prosent. Tilsvarende tall for menn i 2009 var 2,4 og 11 prosent. Andelen menn som jobbet i fylkeskommunal virksomhet var noe høyere i 1996 og 2000, henholdsvis 4,9 og 4,6 prosent, mens tallene for årene 2003 til 2009 er stabile, mellom 2,3 og 2,5 prosent.

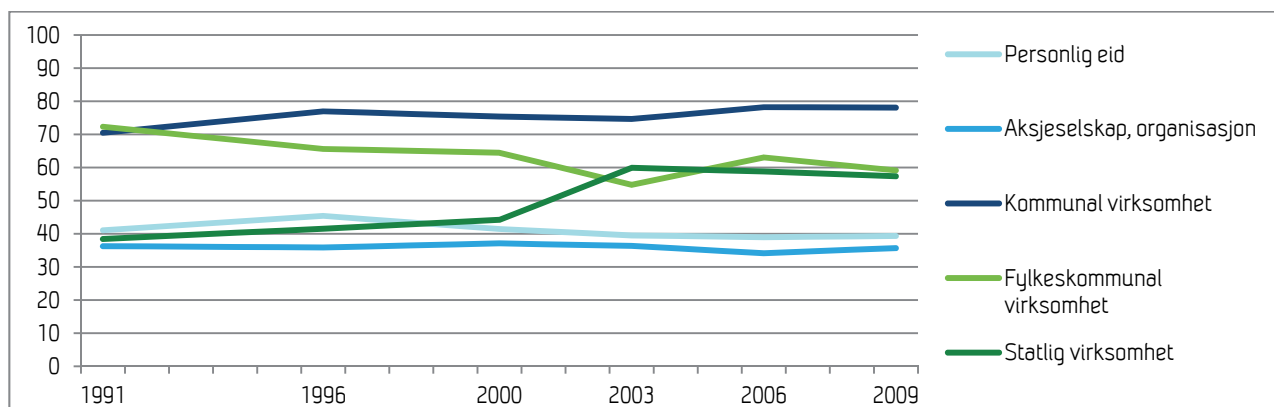
Også for statlig virksomhet er tallene for menn meget stabile, med unntak for året 1991 hvor 13 prosent oppga å arbeide i staten. Mens 13 prosent av mennene var sysselsatt i statlig virksomhet i 1991 var andelen i årene etterpå stabile på ca. 10 prosent. Blant kvinner varierer andelen som arbeider i fylkeskommunal virksomhet lite frem til år 2000 (mellom 10 og 9 prosent), mens den sank til fire prosent i 2003 og har ligget på det nivået siden. Tilsvarende ser vi en økning i andel kvinner som jobber i statlig virksomhet, fra ca. 10 prosent frem til 2003, for deretter å øke brått til 17 prosent i året etterpå.

Figur 5-6 viser kvinneandelen i de fem sektorene i perioden 1991-2009. Vi ser et meget stabilt mønster i kvinneandelen for personlig eide selskaper, aksjeselskap og organisasjoner, og kommunal virksomhet. I hver av de tre typene virksomheter er kvinneandelen omkring henholdsvis 39 til 41 prosent (med unntak av 1996), 34 til 37 prosent og ca. 75 til 78 prosent (med unntak av 1991).

For fylkeskommunale virksomheter sank kvinneandelen fra 72 prosent i 1991 til 64,5 prosent i 2000, før den varierte en del mellom 2003 og 2009, med henholdsvis 55, 63 og 59 prosent. Innen statlig virksomhet økte kvinneandelen fra 38 prosent til 44 prosent mellom 1991 og 2000, mens den har variert rundt 60 prosent i årene 2003 til 2009. Om vi fokuserer på årene 2003 til 2009 så ser det ut som om kvinneandelen er relativt stabil og at det ikke er noen tegn til endringer av betydning.¹¹

¹⁰ Denne endringen kan knyttes til sykehusreformen i 2002 hvor spesialisthelsetjenesten gikk fra å være fylkeskommunens ansvar til å bli regionale helseforetak. Dette dreide seg i 2002 om ca. 80 000 årsverk, og hvor en stor del var bemannet av kvinner (sykepleiere, vernepleiere, annet behandlingspersonell samt årsverk innenfor kontor og administrasjon) (www.samdata.no).

¹¹ Samme mønster avtegnet seg i AKU-analysen for årene 2006-2010. Ettersom AKU-tallene viser kun årene 2006 til 2010 har vi valgt å ikke inkludere AKU-tallene for sektor.

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Figur 5-6 Kvinneandel etter femdelt sektorinndeling 1991-2009. Prosent

Når det gjelder sektor finner vi altså at det er en langt større andel blant kvinnene som jobber i offentlig sektor, og denne andelen har økt i perioden. Blant menn er det en nedgang i andelen som jobber i offentlig sektor. Dette innebærer at offentlig sektor har blitt enda mer kvinnedominert i perioden.

Når vi undersøkte utviklingen i femdelt sektorinndeling ser vi at kvinneandelen har vært relativt stabilt. Innenfor kommunal virksomhet økte kvinneandelen noe fra 1991 til 1996, men er vært relativt jevn etter det. De store endringene vi ser i fylkeskommunal og statlig virksomhet mellom 2000 og 2002 skyldes sykehusreformen, og innebærer kun at store kvinnedominerte yrkesgrupper i spesialisthelsetjenesten ble flyttet fra fylkeskommunen til staten. Det er med andre ord ikke reelle endringer.

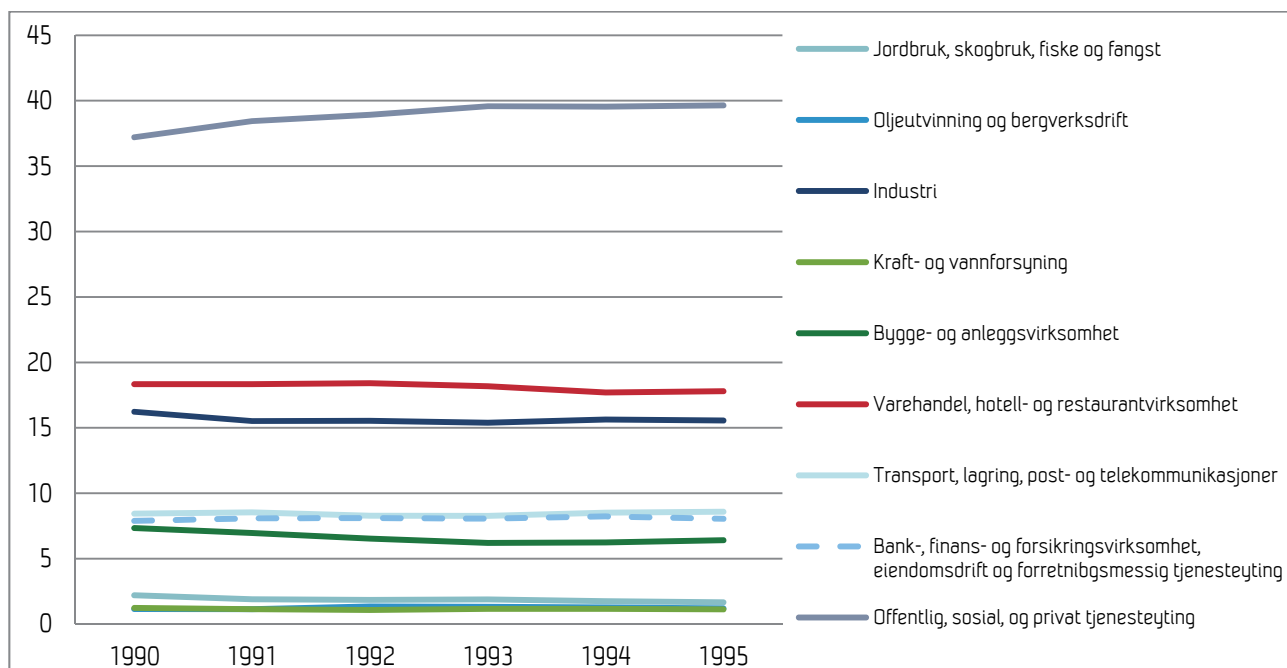
5.2 Kjønnsegregering etter næring

I AKU er næringsklassifiseringen opprinnelig på 2-siffernivå, men vi har i flere av analysene valgt å slå sammen kategorier til større næringsgrupper. Vi har da valgt å følge SSBs næringsinndeling, slik at vi for periodene 1990-1995 og 1996-2008 har ni kategorier. For årene 2009 og 2010 har vi 11 næringsgrupper. I analysen som belyser den første av tre problemstillinger har vi valgt å bruke den aggregerte versjonen for alle tre periodene som belyses, 1990 til 1995, 1996 til 2008, og de to årene 2009 og 2010¹². For perioden 1996 til 2008 har vi også valgt å ta med alle næringene på 2-siffernivå, med unntak av to næringer med svært få sysselsatte.

5.2.1 Perioden 1990-1995

På grunn av overgang til ny næringsgruppestandard i 1996 velger vi å presentere perioden 1990-1995 for seg. I den første figuren viser vi endring i fordelingen mellom næringsgrupper på 1-siffernivå i denne perioden, og i den påfølgende figuren vises kvinneandelen innen hver næringsgruppe.

¹² Fordelingen for årene 2009 og 2010 finnes i tabell 12 i vedlegg. Dette skyldes at det er vanskelig å gjøre direkte sammenligninger med utviklingen i årene 1996-2008.

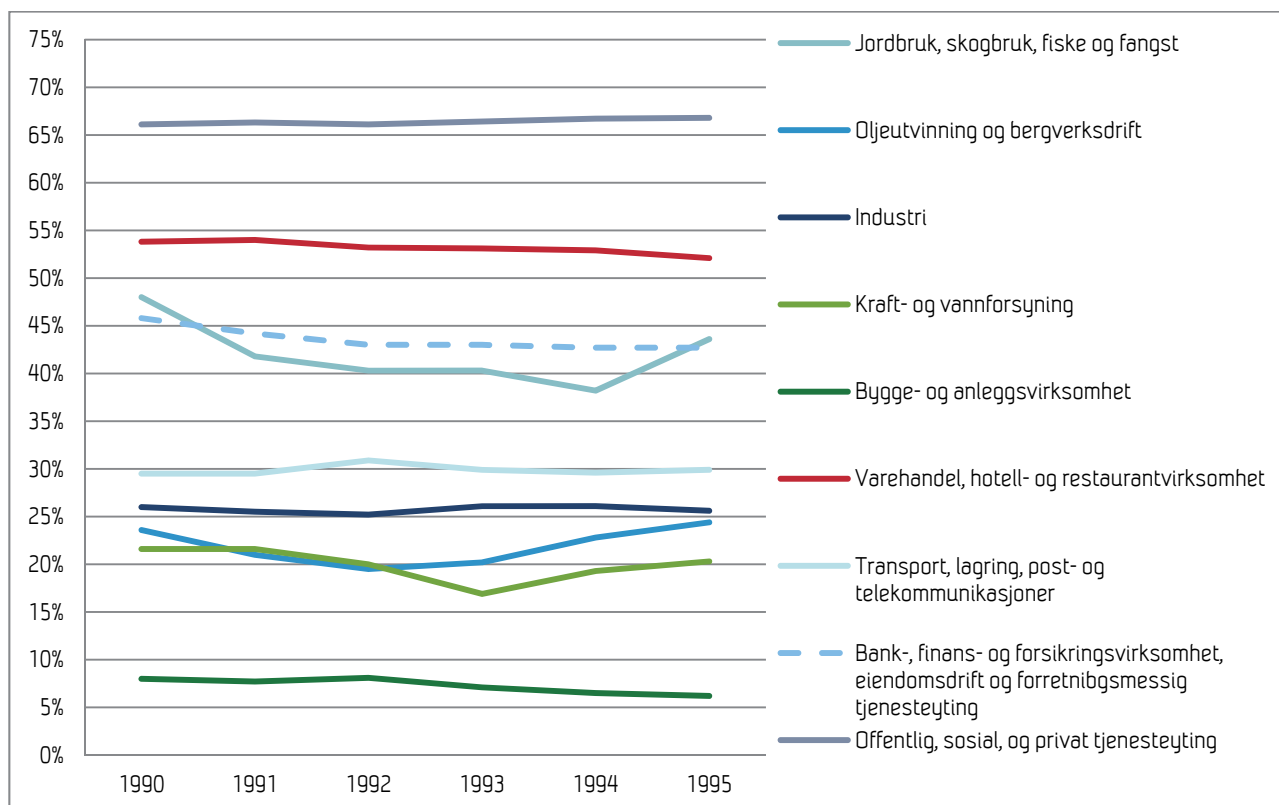

Kilde: AKU

Figur 5-7 Fordeling sysselsatte etter næringsgruppe 1-siffernivå, 1990-1995. Prosent

Figur 5-7 viser fordelingen av sysselsatte etter næring på 1-siffernivå for perioden 1990-1995. Vi ser at den største næringen var "offentlig, sosial og personlig tjenesteyting". Mellom 1990 til 1995 økte denne næringen jevnt fra 37 til nesten 40 prosent. For de to næringene "transport med mere" og "bank, finans og forsikring" var det ingen endring over tid. "Transport med mere" utgjorde 8,6 prosent i 1995, mens "bank og finans med mere" lå på 8 prosent. Vi finner en liten, men jevn nedgang i andelen sysselsatte i "bygge- og anleggsvirksomhet", "varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet" og "jordbruk og skogbruk". Industrinæringen lå stabilt på ca. 15,5 prosent fra 1991 frem til og med 1995.

I Figur 5-8 ser vi kvinneandelen i de enkelte næringsgruppene for perioden 1990-1995. Næringen med høyest andel kvinner er "offentlig, sosial og privat tjenesteyting". I 1990 var andelen 66 prosent og denne har holdt seg jevn i perioden. I den nest største næringen, "varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet", finner vi også en stor kvinneandel. I 1990 var denne på 54 prosent, og den sank til 52 prosent i 1995. I den tredje største næringen (jamfør figur over) "industri", har kvinneandelen vært stabil i perioden, med en kvinneandel rundt 25 prosent.

Kilde: AKU

Figur 5-8 Kvinneandel i næringsgrupper 1-siffernivå. 1990-1995. Prosent

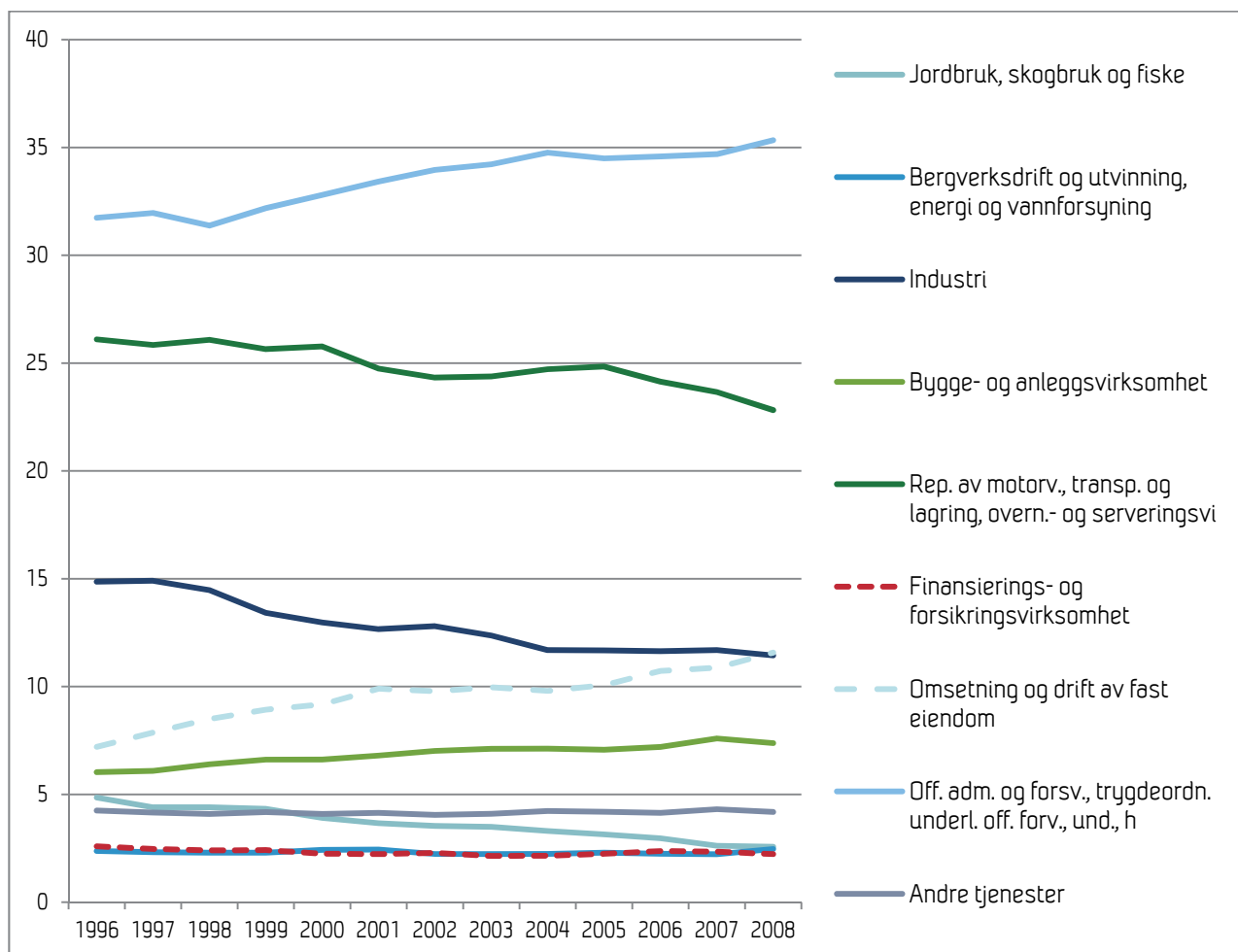
I flere av de andre næringene ser vi at kvinneandelen sank noe, for så å øke igjen. Dette gjaldt både "oljeutvinning og bergverksdrift", "kraft og vannforsyning" og "jordbruk, skogbruk, fiske og fangst"¹³. I de øvrige næringene var det en liten nedgang eller ingen endring.

Oppsummert for årene 1990-1995 ser vi først og fremst at kvinnene har økt sin andel i den største næringen, som allerede i 1990 hadde en høy kvinneandel, mens den har sunket noe for den næringen med lavest kvinneandel, "bygge- og anleggsvirksomhet", og næringen med nest størst kvinneandel, "varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet". For de andre næringene var det ingen forskjell i kvinneandel mellom årene 1990 og 1995, noe som indikerer at kvinneandelen ikke har endret seg i disse næringene.

5.2.2 Perioden 1996 - 2008

Vi går nå over til årene fra 1996 til 2008. Her er det brukt en annen standard for næringsinndeling (NS1994/NS2002), noe som medfører at det er vanskelig å gjøre en direkte sammenligning med årene før 1996. Vi starter med å se på tallene for næring på 1-siffernivå. Som tidligere viser vi først andelen sysselsatte innenfor hver næring (Figur 5-9), deretter kvinneandelen innenfor hver næring (Figur 5-10).

¹³ Disse næringene er så små at vi ikke kan utelukke at variasjonene kan skyldes utvalgsskjevhet.

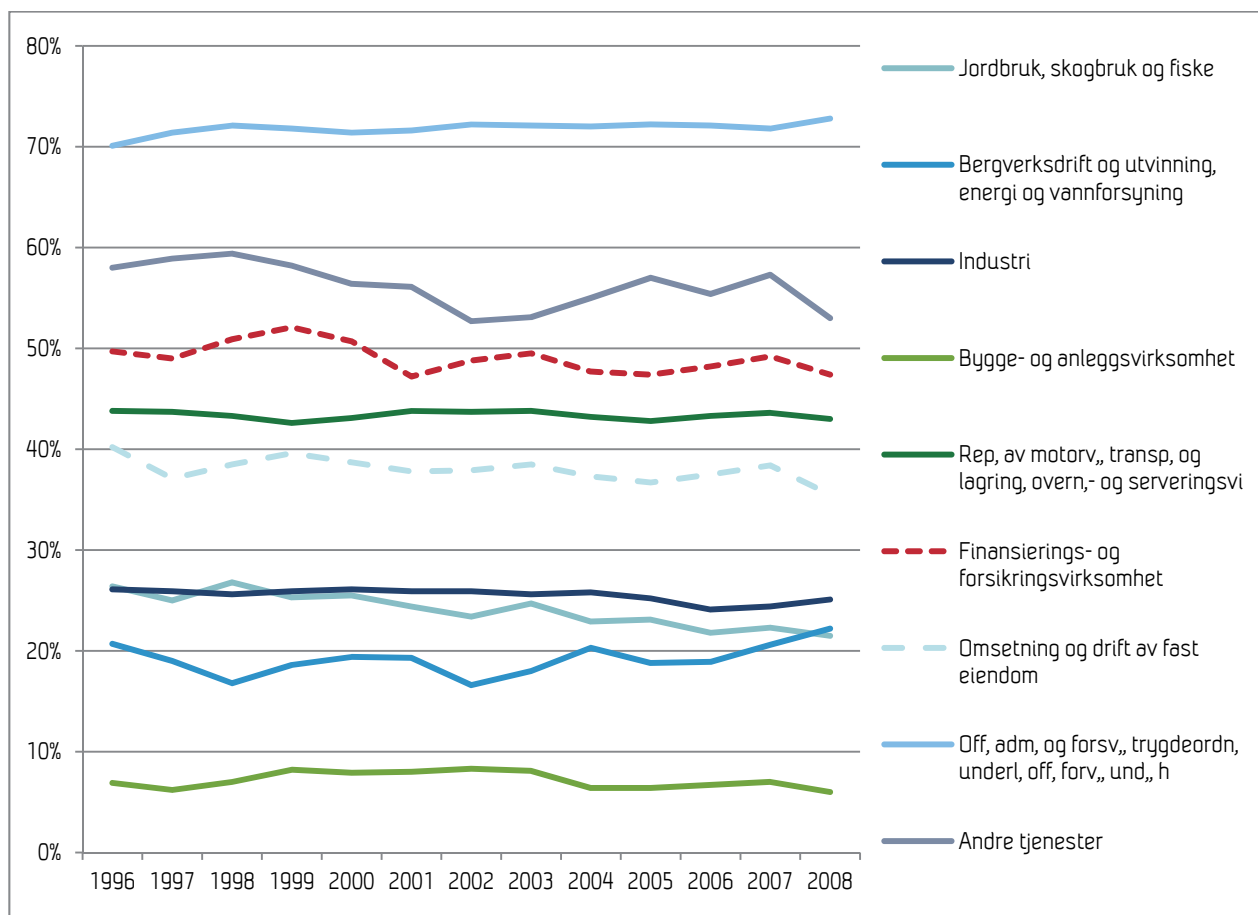

Kilde: AKU

Figur 5-9 Fordeling sysselsatte etter næring 1-siffernivå 1996-2008. Prosent

For årene 1990 til 1995 så vi en stor grad av stabilitet både i andelen av alle sysselsatte som jobbet i hver næring, samt kvinneandelen innenfor hver næring. Et unntak er "offentlig, sosial og privat tjenesteyting", hvor vi ser en økning i andelen sysselsatte i næringen fra rundt 37 til 40 prosent, og en mindre nedgang innen "bygge- og anleggsvirksomhet".

Figur 5-9 viser fordelingen av sysselsatte etter næring på 1-siffernivå i perioden 1996-2008. Her ser vi andelen sysselsatte i næringen "offentlig administrasjon med mer" fortsetter å øke fra 32 prosent i 1996 til 35 prosent i 2008. Selv om det er en forskjell i kodingen av næring før og etter 1996, så kan vi dermed anta at andel sysselsatte i denne næringen har økt. Videre ser vi av figur 5-10 under at dette er en næring med en kvinneandel over 70 prosent både i perioden 1990-1995 og 1996-2008.

Kilde: AKU

Figur 5-10 Kvinneandelen i næring 1-siffernivå 1996-2008. Prosent

Næringen "reparasjon av motorvogn med mer" har den nest største andel av alle sysselsatte i perioden 1996 til 2008, men andelen synker noe, fra 26 til 23 prosent. Denne næringen har en kvinneandel på rundt 43 til 44 prosent i hele perioden (1996 til 2008), jamfør figur 5-10.

Den tredje største næringen i denne perioden er "industri". Her ser vi en nedgang fra 15 til 12 prosent. Kvinneandelen for denne næringen ligger mellom 24 til 26 prosent i hele perioden. "Omsetning og drift av fast eiendom" øker sin andel av alle sysselsatte fra rundt 7 til 12 prosent mellom 1996 og 2008, og samtidig synker kvinneandelen noe, fra 40 til 35,5 prosent, jamfør figur 5-10. Veksten for denne næringens relative andel av alle sysselsatte, i kombinasjon med en lavere kvinneandel (utenfor det kjønnsjevne intervallet 40 til 60 prosent kvinner), innebærer at en næring som i 2008 sysselsetter like mange som innenfor industrien medvirker til økt kjønnssegregering.

I motsetning til perioden 1990-1995 ser vi en liten økning i andelen sysselsatte innen "bygge- og anleggsvirksomhet". I likhet med perioden 1990-1995 har denne næringen en kvinneandel på 6 til 8 prosent. De minste næringene er "andre tjenester", "jordbruk, skogbruk og fiske", "finansierings- og forsikringsvirksomhet" og "bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning". Hver av disse næringene sysselsetter mindre enn fem prosent av alle sysselsatte. Kvinneandelen i "andre tjenester" har sunket, men også variert noe, fra 59 ned mot 53 prosent.

Næringen "jordbruk, skogbruk og fiske" har hatt en nedgang i andel sysselsatte i hele perioden 1996 til 2008, fra rundt fem til to prosent. Samtidig har kvinneandelen også gått noe ned, til omtrent 22 prosent i

2008. De to siste næringene sysselsetter hver omtrent to prosent, og har ligget svært stabilt på denne andelen gjennom hele perioden. Av disse to har "finansierings- og forsikringsvirksomhet" en kvinneandel som har variert rundt 50 prosent, og i 2008 var kvinneandelen ca. 47 prosent. Også "bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning" hadde en kvinneandel som varierte noe over tid, mellom ca. 17 og 22 prosent, hvor toppen ble nådd i 2008.

Om vi skal oppsummere næring på 1-siffernivå (det vil si ni næringer) for perioden 1996 til 2008, så følger utviklingen for den største næringen, offentlig administrasjon og forvaltning, det samme mønsteret som vi så tidligere for offentlig sektor. Kvinneandelen i denne næringen er meget høy, og den øker litt gjennom en 15-års periode, samtidig som også andel sysselsatte i denne næringen øker noe vis a vis de andre næringene. Dette er den eneste næringen som ligger over intervallet 40-60 prosent kvinneandel.

I 1996 var det (så vidt) fire næringer som lå innenfor samme intervallet, men "omsetning og drift av fast eiendom" ligger stabilt under 40 prosent etter 1998, og dette er en næring hvis andel av alle sysselsatte øker i perioden. Av de tre andre har den nest største næringen av alle næringene, "reparasjon av motorvogn med mer", en relativt stabil kvinneandel, mens de andre to synker litt, men ikke mye. Også for de fire siste næringene, hvor flertallet av de sysselsatte er menn, ser vi lite endring over tid, inkludert en vedvarende lav kvinneandel innenfor den tredje største næringen, industri.

For næring på 1-siffernivå for perioden 1996 til 2008 ser vi tendenser til mer polarisering blant to av de tre til fire største næringene, mens for de andre er det kun to næringer hvor det allerede i 1996 var en jevn kjønnsfordeling at vi ser visse endringer, uten at dette endrer kjønnsbalansen innad i næringene i særlig grad.

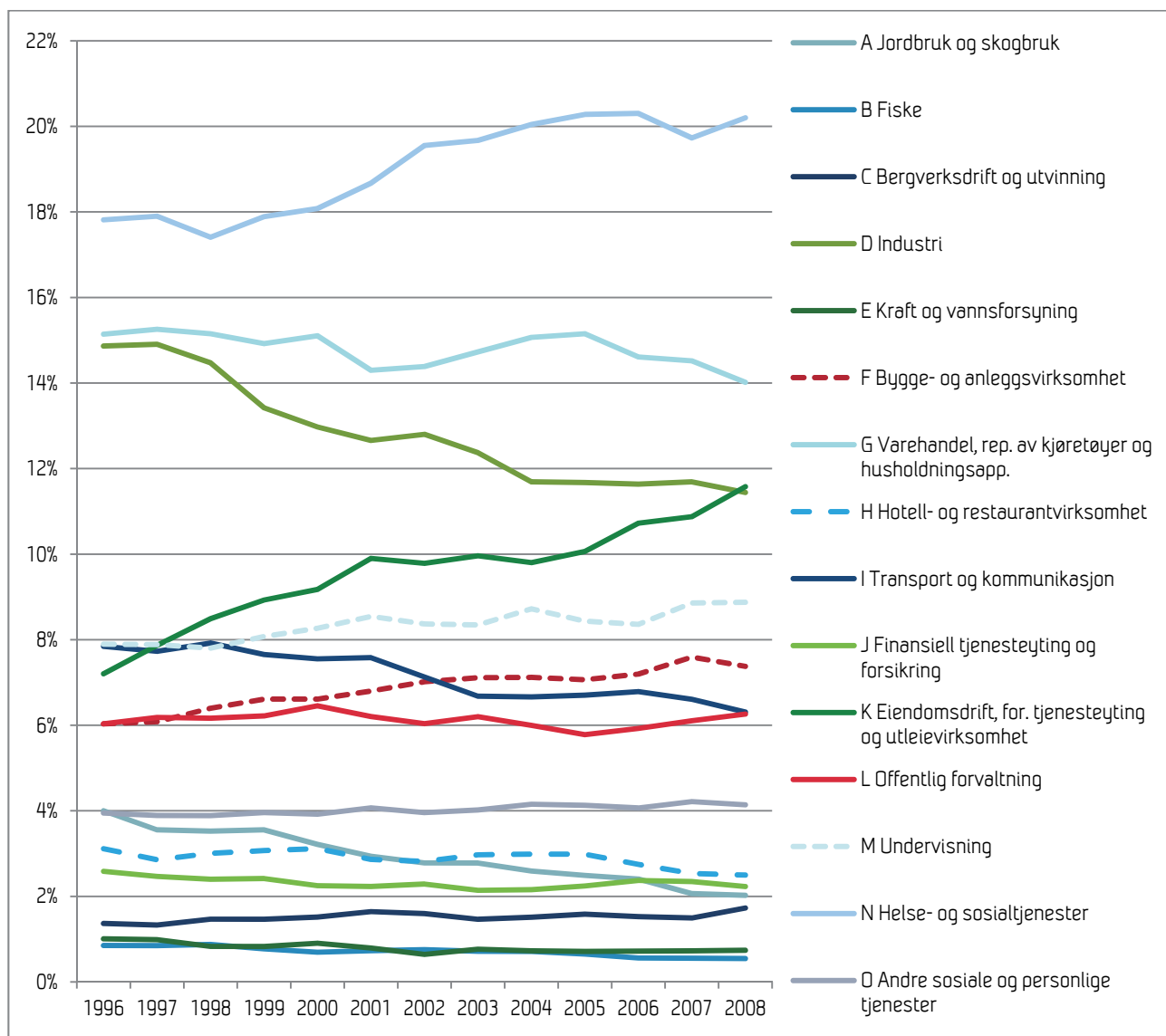
Det er flere næringer med lav kvinneandel enn det er næringer med høy kvinneandel, men samtidig er den næringen med over 70 prosent kvinner den største av næringene. Bildet vi sitter igjen med så langt er at arbeidsmarkedet er kjønnssegregert, og at det er få endringer over tid. I den grad det er endringer, så ser vi faktisk en endring i retning av mer polarisering.

5.2.3 Næring 2-siffernivå 1996-2008

I den videre analysen skal vi se på næring på 2-siffernivå. Vi har valgt å utelate de to næringsgruppene "lønnet husarbeid" og "internasjonale organer og organisasjoner" siden andelen sysselsatte i disse utgjør få observasjoner, men ellers har vi her beholdt den originale næringsinndelingen på 2-siffernivå. I tillegg til å se på andelen sysselsatte i hver næring totalt sett vil vi her også presentere andelen sysselsatte i hver næring for menn og kvinner hver for seg.

Figur 5-11 viser utvikling i andelen sysselsatte som jobber innenfor de ulike næringsgruppene i perioden 1996-2008. Vi kan se at det for mange av næringene har vært liten endring i deres andel av den totale sysselsettingen, mens det har vært en klar endring for andre.

Blant de store næringsgruppene er det en vesentlig økning i andelen som er sysselsatt i "helse og sosialtjenester" og "eiendomsdrift mm". I 1996 jobbet henholdsvis 18 og 8 prosent av de sysselsatte i disse to næringene og i 2008 var de respektive andelen økt til ca. 20 og 12 prosent. Videre har det vært en nedgang i næringene "industri" og "varehandel mm". I "industri" var det en nedgang fra ca. 15 til noe under 12 prosent, og for "varehandel med mer" omtrent ett prosentpoeng, fra 15 til 14 prosent. Det var også en nedgang i næringene "transport og kommunikasjon" og "jordbruk og skogbruk", og en viss økning for næringen "bygge- og anleggsvirksomhet". De øvrige næringene hadde liten variasjon i andel sysselsatte i perioden.

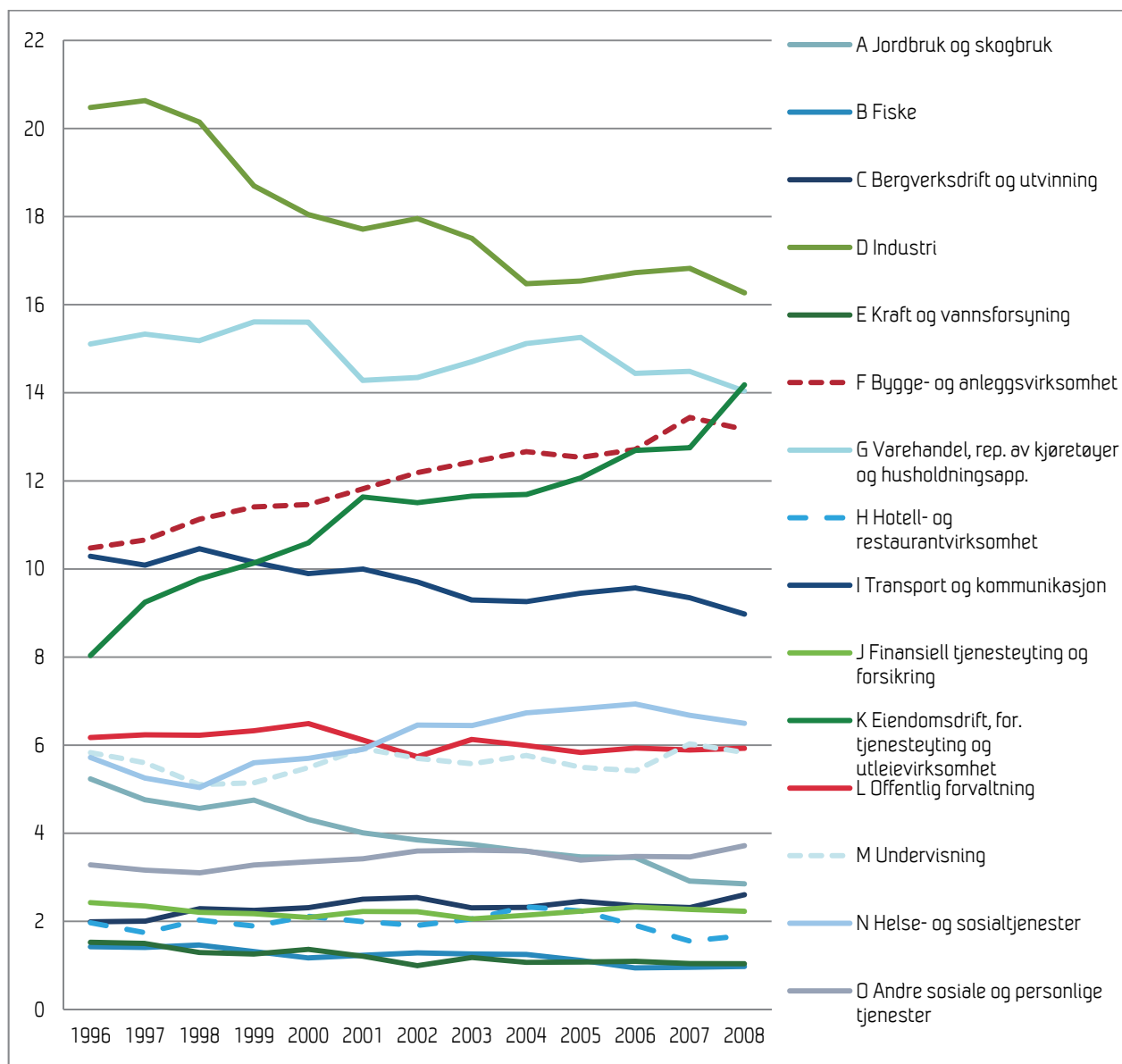

Kilde: AKU

Figur 5-11 Fordeling etter næringsgruppe 2-siffernivå 1996-2008. Prosent

I Figur 5-12 og 5-13 presenterer vi utviklingen i henholdsvis menn og kvinners fordeling på de ulike næringsgruppene.

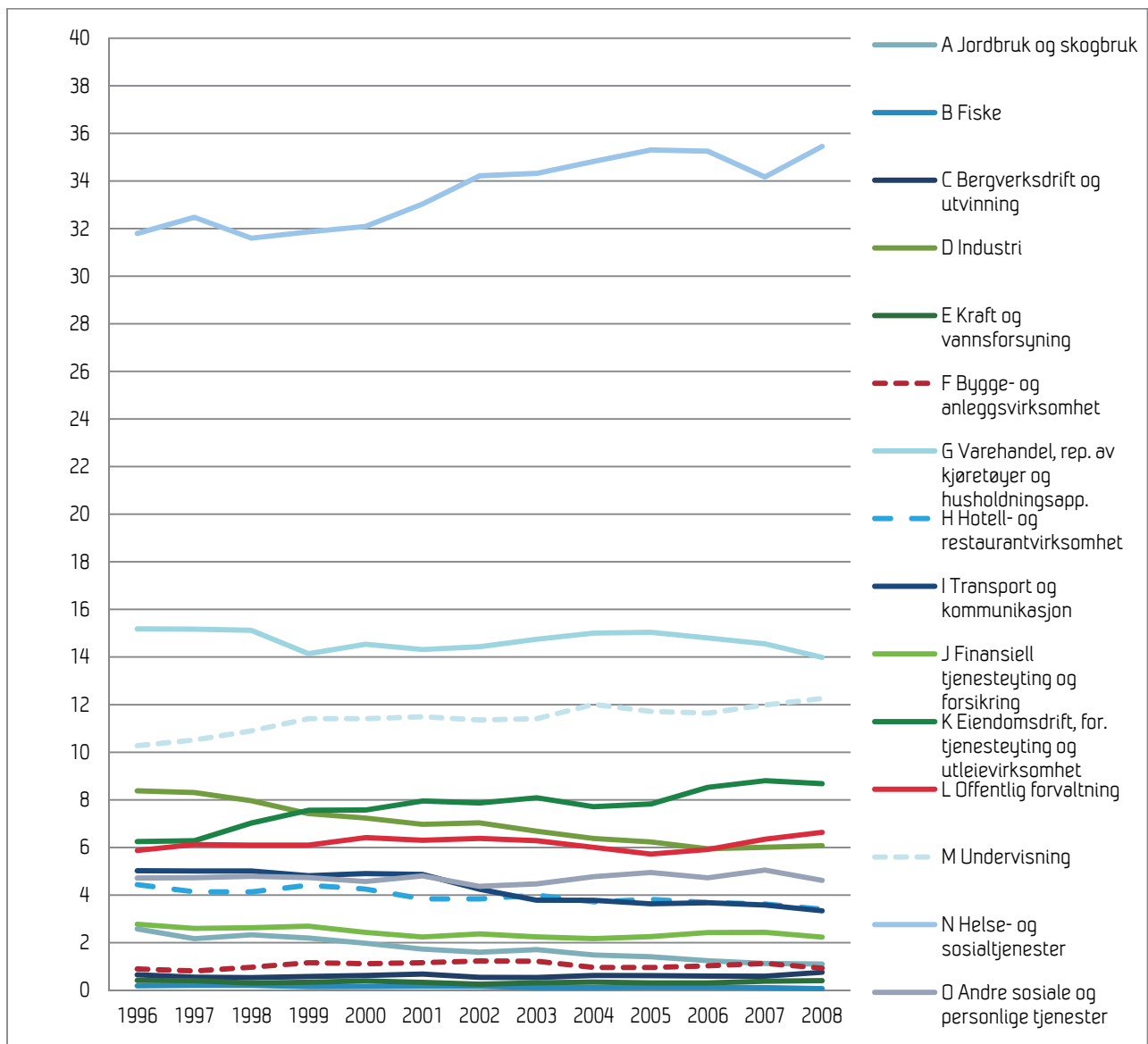
Blant menn er det mest vanlig å jobbe innenfor næringene "industri" og "varehandel mm", begge næringer hvor det har vært en nedgang i andelen sysselsatte. I 1996 jobbet over 35 prosent av mennene i disse to næringene til sammen, mens andelen sank til 30 prosent i 2008.

Kilde AKU

Figur 5-12 Fordeling menn etter næringsgruppe 2-siffernivå 1996-2008. Prosent

To næringer har hatt en markert økning i sin andel av den mannlige sysselsettingen i perioden, nemlig "bygge- og anleggsvirksomhet" og "eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet". Vel 18 prosent av mennene jobbet i disse to næringene i 1996 mot 27,5 prosent i 2008. Foruten en viss nedgang i andelen menn som jobber innen "jordbruk og skogbruk" og "transport og kommunikasjon" har det vært en ganske stor grad av stabilitet i andelen av mennene som jobber i de øvrige næringene.

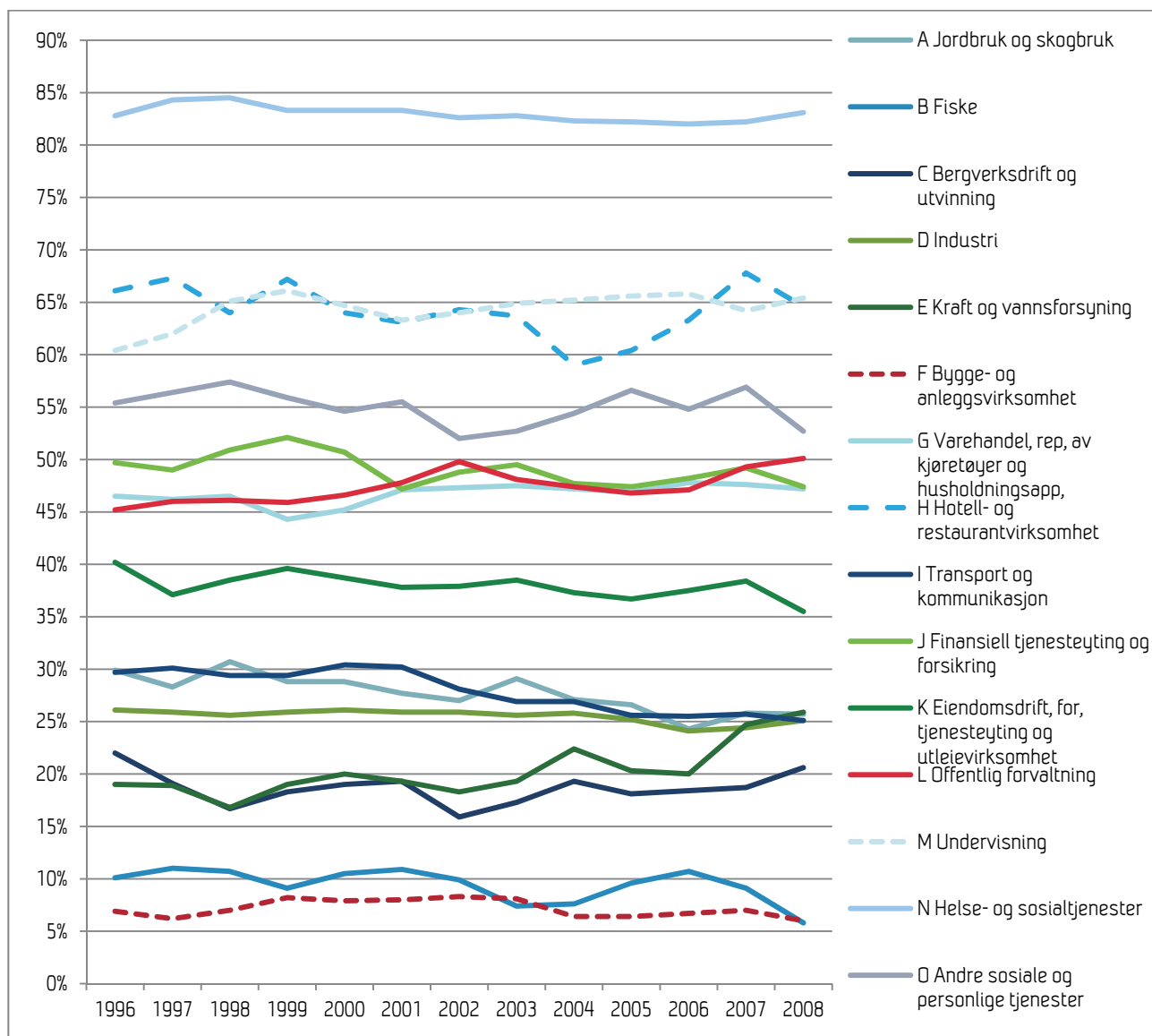
Kilde AKU

Figur 5-13 Fordeling kvinner etter næringsgruppe 2-siffernivå 1996-2008. Prosent

Figur 5-13 viser fordeling etter næringsgruppe blant sysselsatte kvinner i perioden 1996-2008. Blant kvinner er det i hele perioden mest vanlig å jobbe i næringen "helse- og sosialtjenester". I denne næringen jobbet over 35 prosent av kvinnene i 2008, og det er en økning fra 1996 på over 3 prosentpoeng. Vi ser også at en stor andel kvinner jobber innenfor "varehandel mm" og "undervisning". Til sammen finner vi nesten 62 prosent av alle sysselsatte kvinner i disse tre næringene i 2008. Til tross for en liten nedgang i næringen "varehandel mm" (fra 15 til 14 prosent) innebærer dette en økning totalt sett fra 57 prosent i 1996.

Det har også vært en økning i næringen "eiendomsdrift mm", og også for kvinner var det en viss nedgang i andelen som jobber innen "jordbruk og skogbruk" og "industri".

Selv om kvinner og menn fordeler seg ulikt på næringsgruppene, ser vi at det til dels er den samme utviklingen for begge kjønn. Det er de samme næringsgrupper som øker og minker både blant menn og kvinner målt i andelen sysselsatte, selv om dette innebærer at forskjellene i liten grad utjevnes.

Kilde: AKU

Figur 5-14 Kvinneandel i ulike næringsgrupper 2-siffernivå 1996-2008. Prosent

Vi fortsetter med å undersøke om forholdet mellom kvinne- og mannsandelen i næringene har endret seg. I Figur 5-14 ser vi kvinneandelen i de enkelte næringsgruppene og utviklingen i perioden 1996-2008. I 2008 varierer kvinneandelen fra 6 prosent i "bygg og anlegg" til 83 prosent i "helse- og sosialtjenester".

Den største økningen i kvinneandel ser vi har skjedd innen "kraft og vannforsyning" (fra 19 til 26 prosent), mens den største nedgangen har funnet sted i "fiske". Dette er begge svært små næringer målt i antall sysselsatte. I de store næringene ser vi en langt mer stabil utvikling. I den største næringen "helse- og sosialtjenester" har kvinneandelen vært svært jevn, med en variasjon mellom 82 og 84,5 prosent i perioden. I næringen "varehandel mm" har kvinneandelen også vært svært jevn, oppunder 50 prosent i hele perioden. I næringen "industri" ser vi den samme tendensen, andelen har variert mellom 24 og 26 prosent, uten at det er mulig å identifisere en tydelig nedgang eller økning.

En mer tydelig tendens ser vi i utviklingen i kvinneandelen innen "eiendomsdrift mm" som synes å være synkende. Det har vært en betydelig økning i andelen sysselsatte i denne næringen i perioden, noe som

indikerer en utvikling i retning av større kjønnssegregering i denne næringen. I 1996 var kvinneandelen her på 40 prosent, mot 35,5 i 2008. For næringen "undervisning" har det vært en økning i kvinneandelen fra 60 prosent i 1996 til 65 prosent i 2008, en andel som har vært stabil siden omkring 1999.

I næringsgruppene med sterkest overvekt av kvinner ser vi små endringer i perioden. I "helse- og sosialtjenester" har andelen kvinner ligget stabilt på ca. 82-83 prosent. Det samme ser vi for "hotell- og restaurantvirksomhet" hvor andelen kvinner har variert noe mer, men perioden sett under ett har den ligget rundt 65 prosent. Den tredje næringen med høy kvinneandel er "undervisning", hvor det var en viss økning i kvinneandel på slutten av 1990-tallet fra omtrent 60 til 65 prosent. Deretter har kvinneandelen ligget omtrent på dette nivået gjennom 2000-tallet.

Det er fire næringer ("varehandel med mer", "finansiell tjenesteyting og forsikring", "offentlig forvaltning" og "andre sosiale og personlige tjenester") som ligger innenfor intervallet 40-60 prosent, med en kvinneandel som her ligger mellom 45 og 55 prosent. For alle fire næringene har det vært visse svingninger, men det er ingen trend som skulle tilsi at disse næringene ikke vil fortsette å ha en ganske lik fordeling av menn og kvinner. En næring som var kjønnsjevn i 1996 med en kvinneandel på 40 prosent, men som har sunket til en noe lavere kvinneandel i 2010, er "eiendomsdrift, forretning- og tjenesteyting og utleievirksomhet". Trenden indikerer at kvinneandelen kanskje kommer til å fortsette å synke i årene fremover.

Blant næringsgrupper hvor kvinneandelen var lav i 1996 ser vi også visse endringer. "Industri" har vært ganske stabil rundt 25 prosent, mens de to næringene "transport og kommunikasjon" og "jordbruk og skogbruk" har sunket fra rundt 30 til 25 prosent. For "kraft og vannforsyning" har det vært en liten økning fra 19 prosent i 1996 til 26 prosent i 2008, mens "bergverksdrift og utvinning" har både sunket og økt noe, for å ende opp med omtrent samme andel i 2010 som i 1996, rundt 20 prosent. De to næringene med klart lavest kvinneandel er "fiske" og "bergverksdrift og utvinning". Her ser vi visse svingninger innenfor næringen "fiske", som vi kan tilskrive liten utvalgsstørrelse, men inntrykket for begge næringene er at kvinneandelen er relativt stabil og at det ikke er noen indikasjon på endring i kvinneandelen.

For årene 2009 og 2010 er det benyttet en ny næringsinndeling, NS2007. Denne er litt forskjellig fra NS1994 og NS2002 som ble benyttet for årene 1996 til 2008. Tabell v 12 i vedlegget viser prosentandelen kvinner versus menn etter næring for årene 2009 og 2010.

5.2.4 Oppsummering næring

Vi har sett på utviklingstrekkene innenfor næring både på 1-siffernivå og 2-siffernivå. Både for perioden 1990 til 1995 og årene 1996 til 2008 så vi at for næring på 1-siffernivå at mange næringer har enten høy eller lav kvinneandel, mens færre har en kjønnsjevn fordeling. En stor andel av de sysselsatte arbeider altså i næringer med enten lav eller høy kvinneandel. I løpet av perioden var det relativt liten endring i kvinneandel for de fleste næringene, men det er verdt å merke seg at andel sysselsatte etter næringsgruppe har endret seg vesentlig for visse næringer, med særlig "industri" og "jordbruk, skogbruk og fiske" som næringer med relativt sett færre sysselsatte.

I tillegg har enkelte næringer vokst tilsvarende, og kvinneandelen innenfor disse næringene er særlig viktig å merke seg, fordi strukturelle endringer i økonomien, snarere enn valg av yrke i forhold til hva som har vært tradisjonelle kvinne- eller mannsdominerte næringer, kan endre fordelingen av kvinner versus menn i ulike deler av arbeidsmarkedet. Dette så vi eksempel på i analysen av sektor, hvor den største endringen synes å ha kommet som følge av sykehusreformen og statens overtakelse av spesialisthelsetjenesten. Strukturelle endringer i økonomien, som vi best fanger opp i studiet av næringer, får også konsekvenser for kjønnsfordelingen etter yrker, fordi mange yrker er i høy grad assosiert med bestemte næringer, noe vi skal

komme tilbake til når vi skal se på hvor stor andel av de sysselsatte som jobber i yrker med høy eller lav kvinneandel.

Næring inndelt etter 2-siffernivå for perioden 1996 til 2008 ga et mer nyansert bilde, men dette forsterket inntrykket fra analysen av næring på 1-siffernivå. De fleste av næringene har en kvinneandel høyere eller lavere enn det kjønnsjevne intervallet 40-60 prosent. Selv om det er visse endringer i kvinneandel over tid, så er disse endringene små. For de fleste av næringene er det kun mindre variasjoner i kvinneandel over tid.

I forhold til næring kan vi derfor konkludere at det er et kjønnssegregert arbeidsmarked, med stor grad av stabilitet over tid målt ved kvinneandel. Det er flere næringer, som "undervisning", som får en enda større overvekt av kvinner eller menn, og store næringer som "bygg og anlegg" og "helse og omsorg" som vedvarer å ha henholdsvis en svært høy, eller svært lav kvinneandel.

5.3 Kjønnssegregering etter yrker

For sektor og næring har vi sett at det norske arbeidsmarkedet fremdeles er svært horisontalt kjønnssegregert, med stor grad av stabilitet, eller til og med en viss polarisering for visse segmenter. Mens sektor og næring har gitt oss informasjon om eierskap til bedriften eller organisasjonen, og hva den sysselsatte produserer av varer eller tjenester, skal vi nå fokusere på yrker. Yrket representerer hvilke kvalifikasjoner man innehar og hvilke arbeidsoppgaver man har. Vi kan forvente å finne en viss overlapp mellom yrke og de andre dimensjonene, sektor og næring, men vi har mange flere yrker, og vi kan anta at de fleste sysselsatte har valgt utdanning med tanke på det yrket man skal utøve.

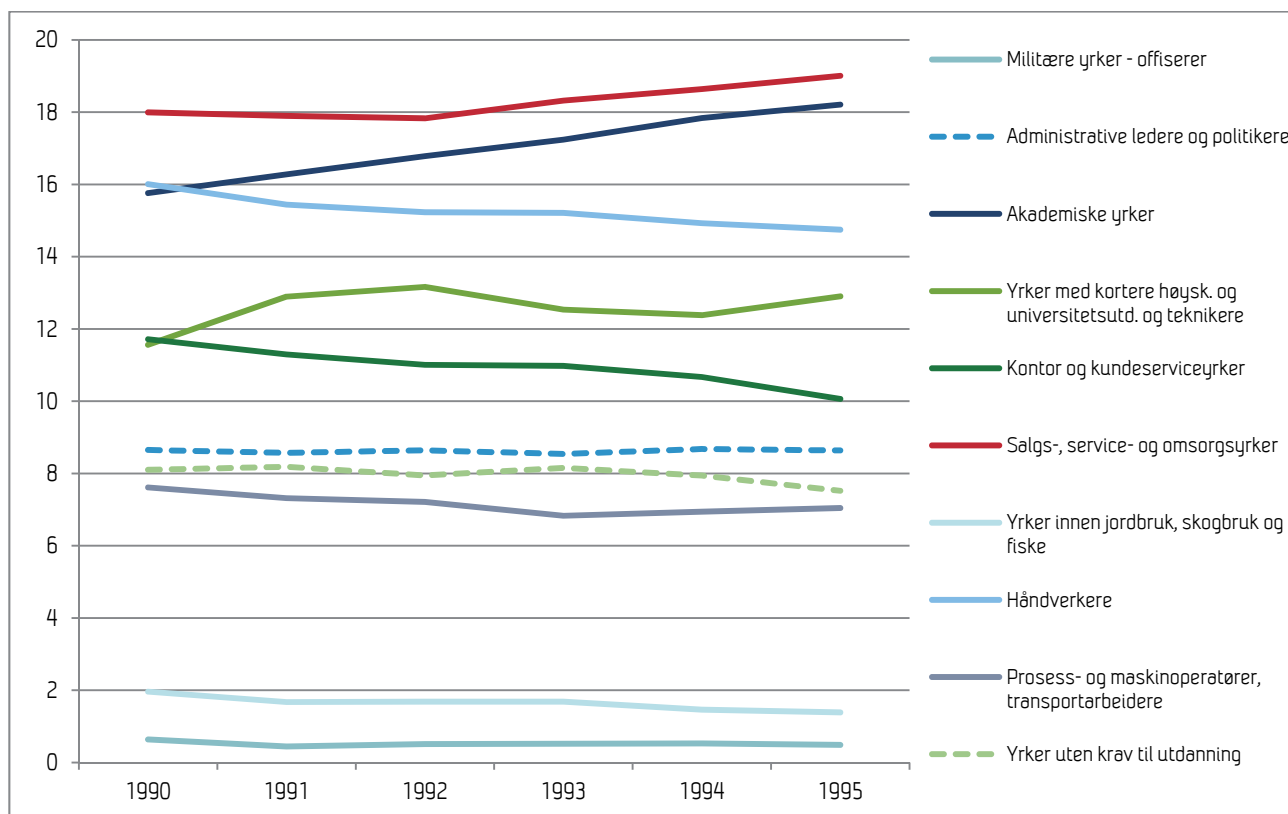
I tillegg vil mange av de godene eller byrdene som er relatert til ens arbeid være direkte knyttet til det yrket man utøver. I forhold til å forstå årsakene og konsekvensene av horisontal kjønnssegregering er derfor yrke den mest sentrale dimensjonen. Yrke er derfor en viktig dimensjon å belyse, og fortrinnsvis på et så detaljert nivå som mulig.

I denne delen av rapporten vil vi som tidligere starte på det mest aggregerte nivået, med yrke på 1-siffernivå, før vi fokuserer på 2- og eventuelt 3-siffernivå. Før vi begynner å studere andelen kvinner i hvert yrke vil vi presentere utviklingen av hver yrkesgruppe over tid for de sysselsatte samlet, og for menn og kvinner hver for seg. En slik oversikt får frem hvilke yrkesgrupper som er de største og minste, hvordan andelen for hver yrkesgruppe har endret seg over tid, og om det er vesentlige skiller i fordelingen og utviklingen for menn og kvinner. Grunnet et vesentlig brudd i yrkesklassifiseringen mellom årene 1995 og 1996 vil vi presentere resultatene i perioden før og etter bruddet hver for seg. Perioden 1990-1995 vil bli presentert før vi fortsetter med perioden 1996 - 2010.

I metodekapitlet er det redegjort for hvordan vi har operasjonalisert yrkesklassifiseringen. Vi begynner presentasjonen med å fokusere på yrker på det mest aggregerte nivået (isco88 1-siffer), før vi fortsetter med yrkesgrupper på et mindre aggregert nivå (isco88 2-siffernivå og 3-siffer).

5.3.1 Yrker 1-siffernivå i periodene 1990-1995 og 1996-2010

I Figur 5-15 ser vi utviklingen i andel sysselsatte i yrkesgruppene på 1-siffernivå i perioden 1990-1995.

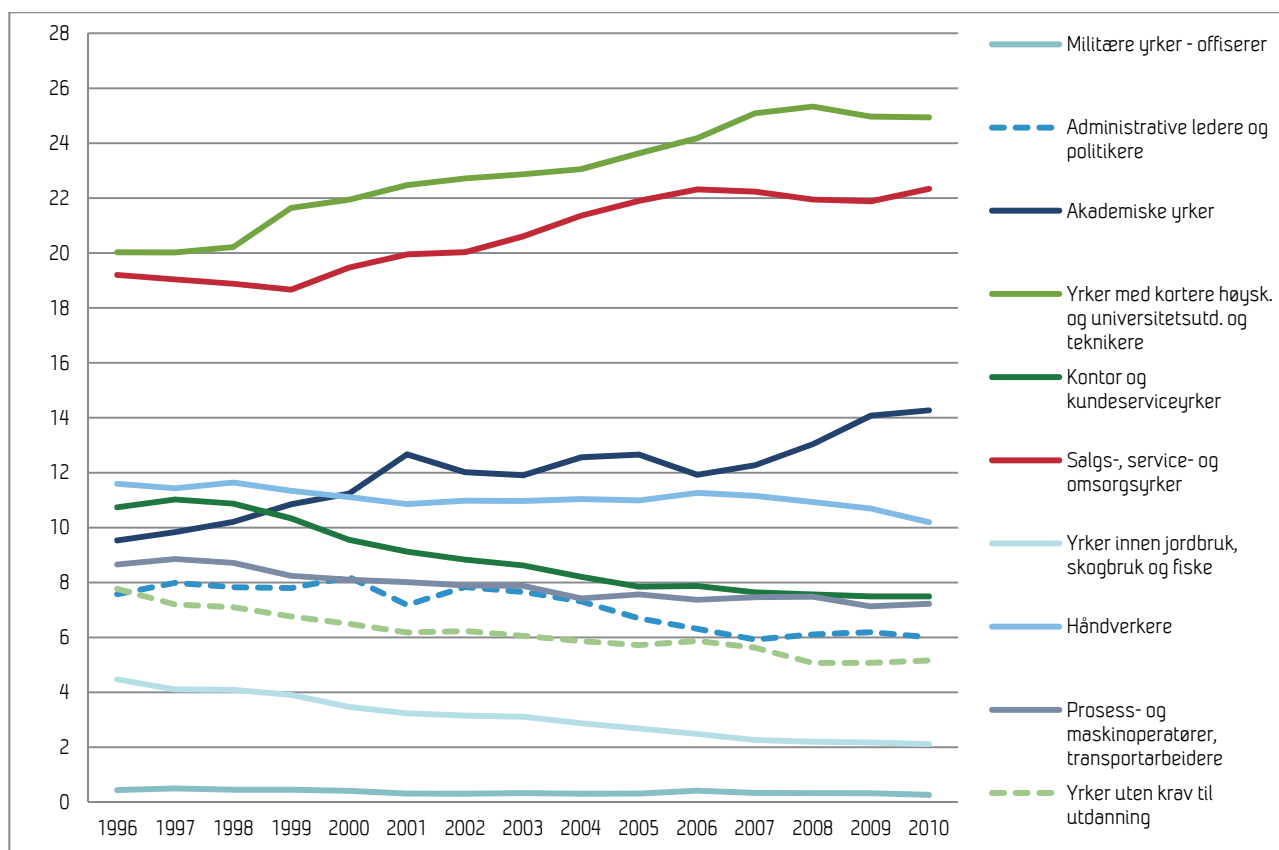

Kilde: AKU.

Figur 5-15 Fordeling yrker, ISCO 1-siffernivå, i perioden 1990-1995. Prosent

Av figur 5-15 ser vi at det er små variasjoner i andelen sysselsatte (totalt) i hver enkelt av yrkesgruppene. Andelen sysselsatte i "militære yrker" og "administrative ledere og politikere", er meget stabile. Det er en svak nedgang i andelen av "prosess- og maskinoperatører og transportarbeidere", "håndverkere", "kontor og kundeserviceyrker" og yrker innen "jordbruk, skogbruk og fiske". Det er også en liten nedgang for "yrker uten krav til utdanning". Derimot ser vi en liten økning for yrker innen "salg, service- og omsorgsyrker", samt yrker med "kortere høyskole- eller universitetsutdanning og teknikere". "Akademiske yrker" hadde den største endringen over det korte tidsintervallet 1990 til 1995, med en økning fra rundt 16 til 18 prosent.

I Figur 5-16 under, viser vi utviklingen i perioden fra 1996 til 2010. Vi ser at det også har skjedd en tydelig endring i fordelingen mellom yrkesgrupper i perioden 1996 til 2010. Tre yrkesgrupper har en relativt større andel sysselsatte i 2010 enn i 1996; "yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere", "salgs-, service- og omsorgsyrker" samt "akademiske yrker". Det har vært en liten nedgang i de øvrige yrkesgruppene andel av sysselsettingen, med unntak av den minste yrkesgruppen "militære yrker". Vi ser også en liten andelsnedgang i yrkesgruppene "prosess- og maskinoperatører og transportarbeidere" og "håndverkere". Den største prosentvise nedgangen (fra 11 til 7,5 prosent) finner vi i "kontor og serviceyrker". I 2010 utgjør de to største yrkesgruppene 47 prosent, en økning fra 39 prosent i 1996. Inkluderer vi "akademiske yrker" utgjorde denne andelen 61 prosent mot 48 prosent i 1996.

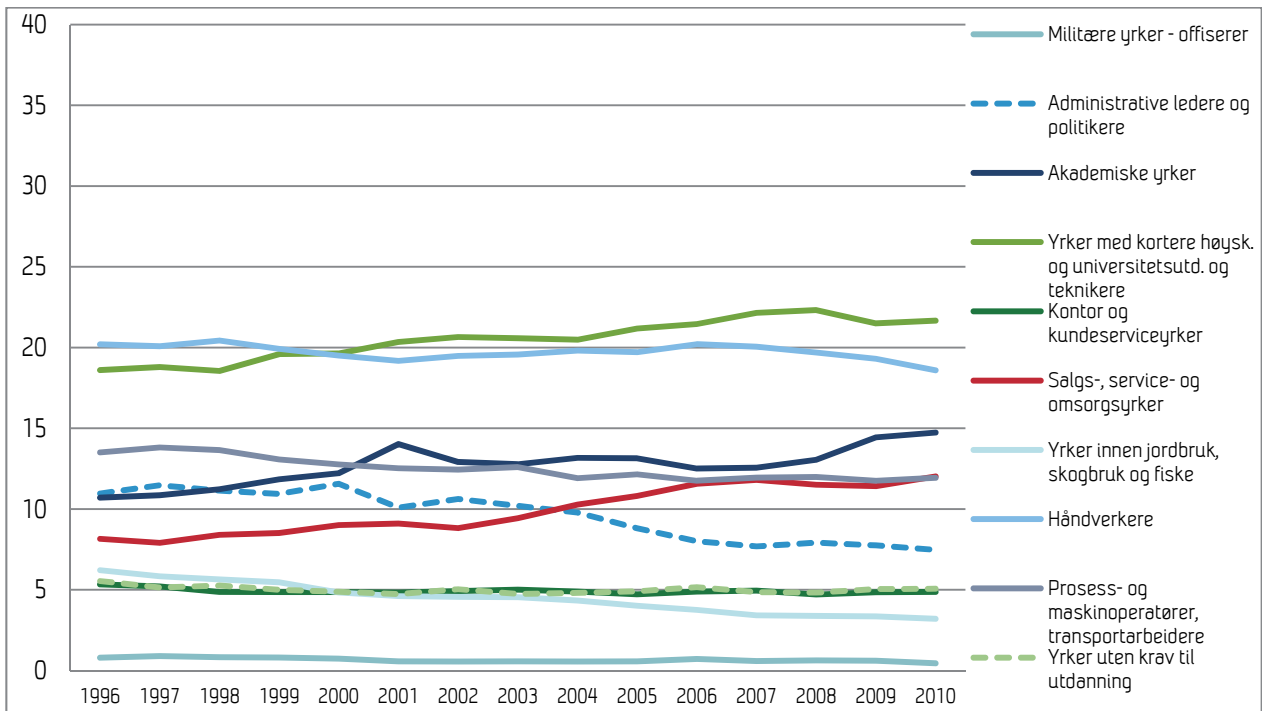

Kilde: AKU

Figur 5-16 Fordeling yrker, 1-siffernivå, i perioden 1996-2010. Prosent

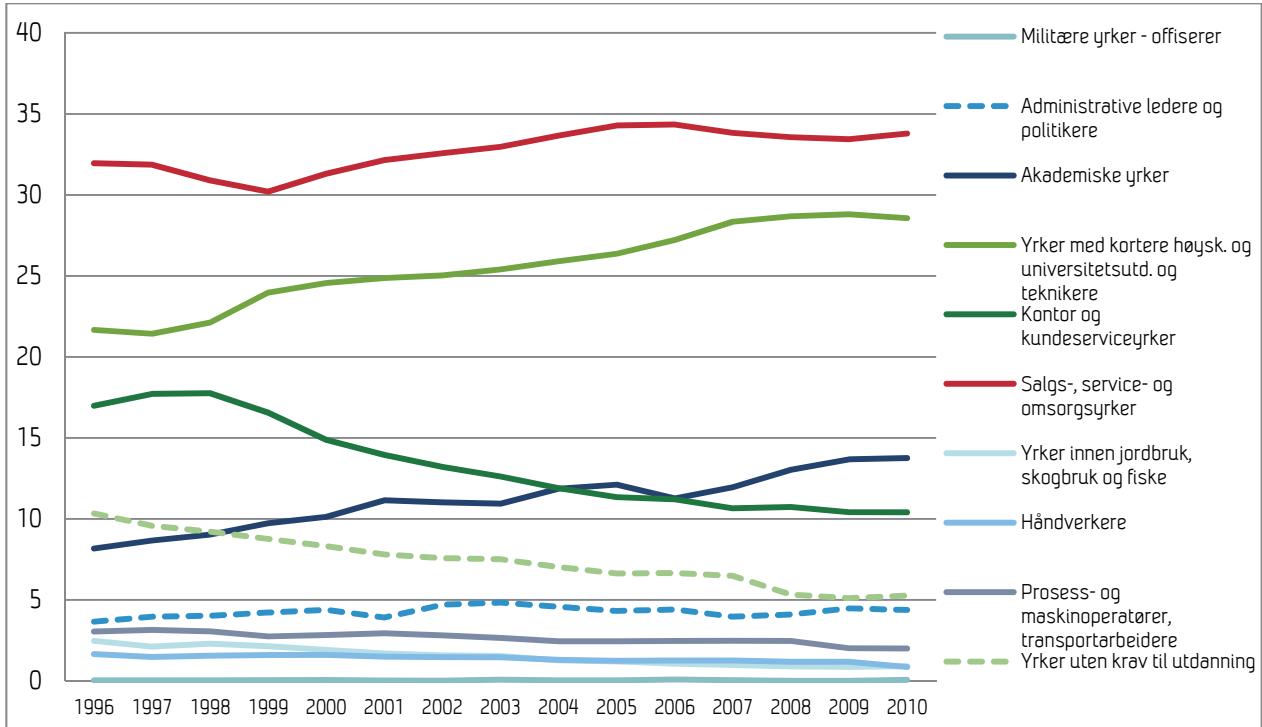
Figur 5-17 under, viser fordelingen på yrker på 1-siffernivå for menn. Vi ser at det i de to yrkesgruppene som er størst blant menn, har "yrker med kortere høy utdanning" økt markant under perioden 1996 til 2010, mens "håndverkere" har minket noe i perioden. Akademiske yrker har også økt markant i perioden og er den tredje største yrkesgruppen blant menn i 2010. Det har videre vært en viss nedgang i "prosess-, maskin- og transportrelaterte yrker" og yrker innen "jordbruk, skogbruk og fiske".

Den mest dramatiske nedgangen ser vi i andelen "administrative ledere og politikere", en endring vi vil komme tilbake til senere i rapporten under endringer i vertikal kjønnssegregering. Det har vært en relativt stor økning i andelen menn som arbeider innen "salgs-, service- og omsorgsyrker". Det ser derfor ut som om det har skjedd en netto endring blant menn, hvor vi finner en større andel som arbeider i yrker med krav til enten høy utdanning eller ingen utdanning, mens yrker innen primærnæringene og yrker innen håndverk eller industri med videregående utdanning som formelt krav reduseres i antall sysselsatte.

Kilde: AKU

Figur 5-17 Fordeling menn på yrkesgruppe 1-siffernivå, perioden 1996-2010. Prosent

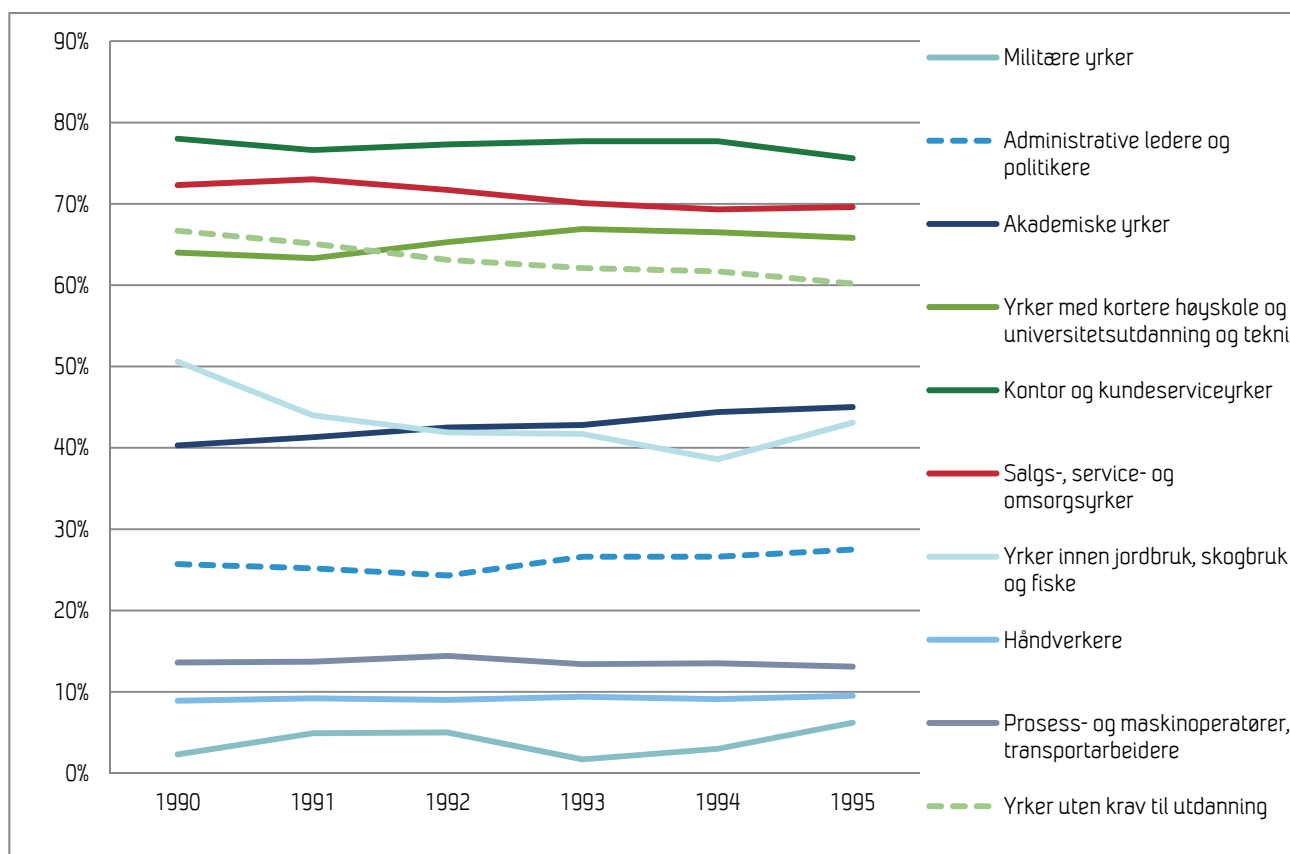

Kilde: AKU

Figur 5-18 Fordeling kvinner på yrkesgruppe 1-siffernivå, perioden 1996-2010. Prosent

Figur 5-18 viser fordelingen på yrkesgrupper blant sysselsatte kvinner i perioden 1996-2010. Her ser vi at blant kvinner er de to mest vanlige yrkesgruppene "salgs-, service- og omsorgsykker", samt "yrker med kort høyere utdanning". Mens andelen sysselsatte i den første yrkesgruppen har steget kun litt, har sistnevnte økt markant. Det samme så vi blant mennene. Det har videre vært en stor nedgang i "kontor- og kundeserviceyrker", og en tilsvarende like kraftig vekst i "akademiske yrker". Den siste yrkesgruppen med en klar reduksjon er "yrker uten krav til utdanning". De siste fem yrkesgruppene har alle en prosentandel under fem prosent, hvor det er en svak økning i andelen "administrative ledere og politikere" og en svak nedgang både for "prosess- og maskinoperatører og transportarbeidere", "håndverkere" og "yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske". "Militære yrker" utgjør en særdeles liten andel av kvinnelige yrker i hele perioden.

Som for menn ser vi at det også blant kvinner synes å være en polarisering i yrkesgruppene. Mens 40 prosent av sysselsatte menn havner i 2 av 10 yrkesgrupper er det hele 62 prosent av kvinnene som havner i to av 10 yrkesgruppene i 2010.

Kilde: AKU

Figur 5-19 Kvinneandelen etter yrke 1-siffernivå 1990- 1995. Prosent

Figuren over viser at kvinneandelen innen hver yrkesgruppe varierer fra en kvinneandel på nesten 80 prosent innen "kontor- og kundeserviceyrker" til en andel på ca. 10 prosent innen yrkesgruppen "håndverkere" og en meget liten andel innen "militære yrker"¹⁴.

Det er i perioden 1990-1995 fire yrkesgrupper som har en kvinneandel på over 60 prosent. Dette er "kontor- og kundeserviceyrker", "salgs, service- og omsorgsyrker", "yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere" og "yrker uten krav til utdanning". To yrkesgrupper ligger i intervallet for de såkalt kjønnsjevne yrkesgruppene (det vil si mellom 40 og 60 prosent). I 1995 har både "akademiske yrker" og "yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske" en andel rundt 45 prosent.

De resterende yrkesgruppene har en kvinneandel på under 40 prosent. "Administrative ledere og politikere" har en andel mellom ca. 25 og 28 prosent i perioden. Denne yrkesgruppen representerer også et mål på innflytelse og vertikal kjønnssegregering, som vi vil komme tilbake til senere.

For yrkesgruppene "prosess- og maskinoperatører og transportarbeidere" og "håndverkere" ligger kvinneandelen stabilt på rundt henholdsvis 13 og 10 prosent for hele perioden.

Når det gjelder utviklingen over tid så ser vi at på disse seks årene skjer det en liten endring i retning av at flere yrkesgrupper på 1-siffernivå har en utvikling mot kjønnsutjevning. Dette gjelder for de to yrkesgruppene med krav til høyere utdanning, "administrative ledere og politikere", samt de to yrkesgruppene med høyest kvinneandel, "salgs-, service og omsorgsyrker" og "kontor- og kundeserviceyrker". Men tidsintervallet er kort, og endringene over en såpass kort tidsserie er små.

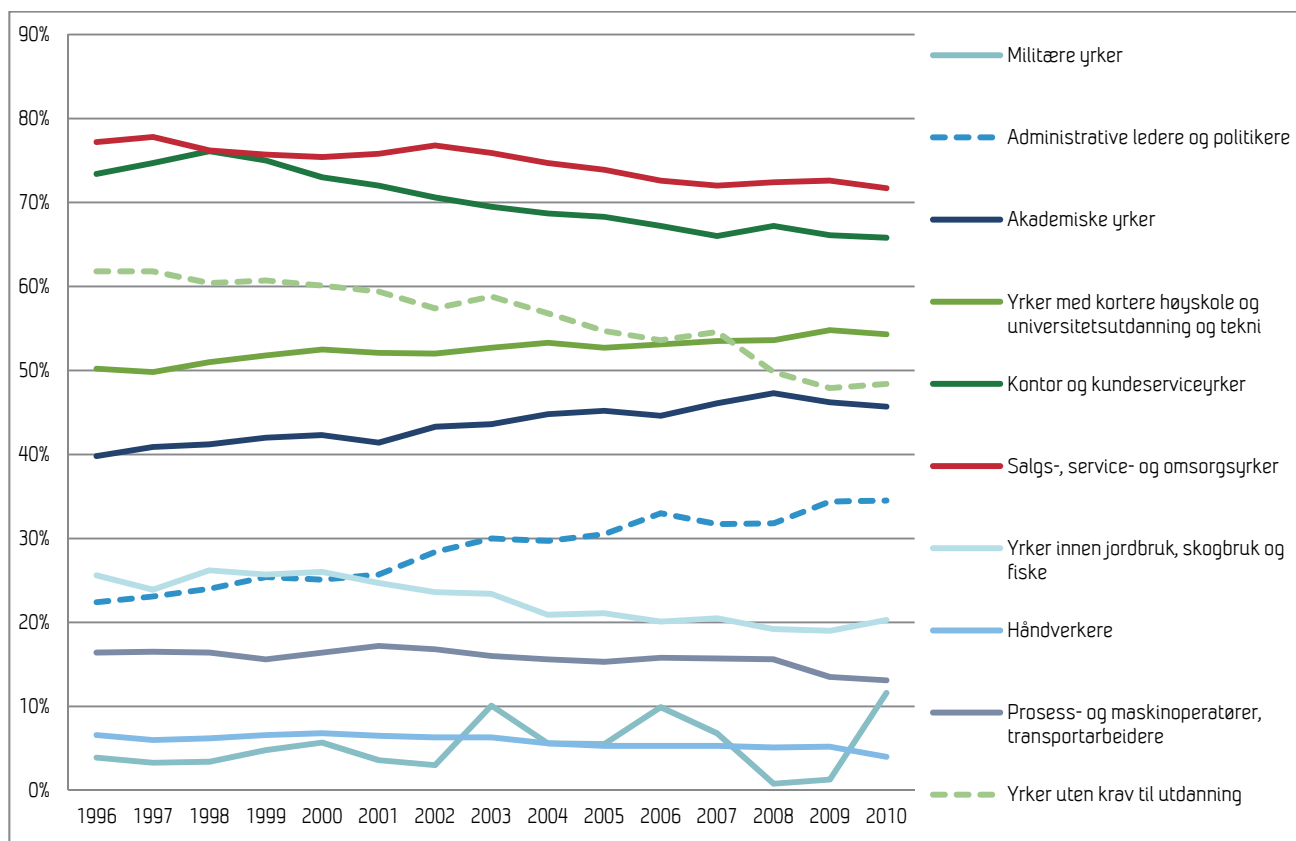
Figur 5-20 viser utviklingen i kvinneandel fra 1996 til 2010. Sammenlignet med Figur 5-19 ser vi nå at det er yrkesgruppen "salgs-, service- og omsorgsyrker" som har den største kvinneandelen både i 1996 og i 2010, mens "kontor- og kundeserviceyrker", som var største yrkesgruppe i perioden 1990-1995 har en noe lavere kvinneandel, og posisjonerer seg som den yrkesgruppen med nest størst kvinneandel. I likhet med perioden 1990-1995 har disse to yrkesgruppene en kvinneandel på over 60 prosent, selv om det skjer en liten nedgang for "salgs-, service- og omsorgsyrker", og en noe større nedgang for "kontor- og kundeserviceyrker".

I figuren som beskrev perioden 1990-1995 var "yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere" og "yrker uten krav til utdanning" definert som yrker med høy kvinneandel, men i figuren som viser perioden 1996-2010 er begge (etter 1998) sammen med "akademiske yrker" innenfor intervallet for kjønnsjevne yrkesgrupper.

For "yrker uten krav til utdanning" har det vært en klar nedgang fra noe over 60 til noe under 50 prosent i perioden 1996 til 2010 (en trend som samsvarer med forrige figur), mens for de to andre yrkesgruppene ser vi en svak økning (som samsvarer med trenden i forrige figur, men hvor kvinneandelen i akademiske yrker øker fra omtrent 40 til 45 prosent under begge periodene).

Figur 5-20 viser kvinneandel i yrkesgrupper på 1-siffernivå i perioden 1996-2010.

¹⁴ Merk at utvalgsstørrelsen for denne siste yrkesgruppen er så liten at kategorien kunne vært utelatt fra figuren, og svingningene over tid ikke bør tillegges vekt.

Kilde: AKU

Figur 5-20 Kvinneandel etter yrke 1-siffernivå, 1996-2010. Prosent

Andelen kvinner blant "administrative ledere og politikere" er noe lavere i 1996 enn det den var i 1995 i forrige figur, men trenden med en stadig økende andel kvinner i denne yrkesgruppen fortsetter, og er i 2010 nærmere 34 prosent. Det vil si at en av tre administrative ledere eller politikere i 2010 er kvinner. Vi skal senere se mer spesifikt på kvinneandelen for ulike typer av administrative ledere.

En yrkesgruppe som fremsto som kjønnsjevn i det meste av perioden 1990-1995, men som hadde en overvekt av menn for hele perioden 1996 til 2010, er "yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske". I 2010 var kvinneandelen for denne yrkesgruppen ca. 20 prosent. De andre mannsdominerte yrkesgruppene er de samme som i forrige figur, og selv om nivået av kvinneandelen er litt forskjellig før og etter 1995/1996, er kvinneandelen svakt nedadgående i yrkesgruppene "prosess- og maskinoperatører og transportarbeidere" og "håndverkere". Mange av disse yrkene krever fagutdanning på videregående nivå, som kan antyde at et er liten rekruttering av jenter til denne typen av yrkesutdanning. Den siste kategorien, "militære yrker" varierer mye, men dette skyldes at utvalgstørrelsen for militære yrker er meget liten, og noen få kvinner fra eller til skaper tilsynelatende store svingninger.

Om vi ser trenden for de ulike yrkesgruppene i et større perspektiv, så ser vi at for de seks yrkesgruppene med størst kvinneandel, så beveger alle (med unntak av den kjønnsjevne yrkesgruppen "yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere") i retning av det kjønnsjevne intervallet. Det er de fire mest mannsdominerte yrkesgruppene som utgjør den minste andelen av kvinners yrker, men over en tredel av alle menns yrker som peker seg ut ved å ha en vedvarende liten kvinneandel. Dette betyr at det er et segment av yrker, hvor mange av yrkene krever videregående yrkesutdanning, som er sterkt mannsdominerte og hvor kvinneandelen faktisk reduseres noe i perioden 1996 til 2010.

På den annen side, i yrkesgrupper som sysselsetter en stor andel både menn og kvinner, og hvor det enten kreves ingen eller høyere utdanning, så skjer det en endring i retning av et mindre kjønnssegregert arbeidsliv.

Basert på yrkesgrupper på 1-siffernivå får vi et inntrykk av et arbeidsmarked som blir noe mindre kjønnssegregert. Samtidig fremstår den grove kategoriseringen av yrker på isco88 1-siffernivå som en utfordring. 60 prosent av de sysselsatte kan plasseres i tre av ti yrkesgrupper, og to av disse har en jevn kjønnsfordeling, det vil si en kvinneandel på mellom 45 og 55 prosent. Videre analyser av isco88 på 2- og 3-siffernivå vil kunne belyse mer detaljert om arbeidslivet i forhold til yrker faktisk har blitt mer kjønnsjevn i perioden 1996 til 2010, eller om dette kun gjelder for visse yrker innenfor de store yrkesgruppene vi så i analysen ovenfor. Vi fortsetter med å se på yrkesgrupper litt mer detaljert på 2-siffernivå.

5.3.2 Utviklingen i kvinneandel innenfor yrkesgrupper på 2-siffernivå

Vi skal nå se nærmere på endringer i yrkesgruppene på 2-siffernivå. Fokuset vårt er på kvinneandelen i de enkelte yrkesgruppene, men for å ha et bakgrunnsteppe å vurdere andelen kvinner i mot presenterer vi først en tabell som viser fordeling av sysselsatte i de enkelte yrkesgruppene i 1996 og 2010. Vi har beregnet den prosentvise endringen slik at vi lett kan se om yrkesgruppene i løpet av perioden har økt eller minket sin andel av den totale sysselsettingen. Økning er markert med grønt, mens nedgang er markert med rødt.

I tabell 5-1 ser vi at den økningen eller nedgangen vi så for yrkesgruppene på 1-siffernivå gjelder for de fleste undergruppene på 2-siffernivå. Som et eksempel kan vi se på økningen for yrkesgruppen "akademiske yrker". For denne yrkesgruppen har det vært en økning i andelen sysselsatte blant alle undergruppene. Dette gjelder for alle yrkesgruppene, bortsett fra yrkesgruppene i 7¹⁵ og 9¹⁶.

¹⁵ I yrkesgruppe 7 er unntaket "steinfag-, bygnings og anleggsarbeid" som har hatt en marginal økning mens de tre øvrige kategoriene har gått noe ned i perioden.

¹⁶ Denne gruppen utgjør en relativt liten andel av alle sysselsatte, både i 1996 og i 2010.

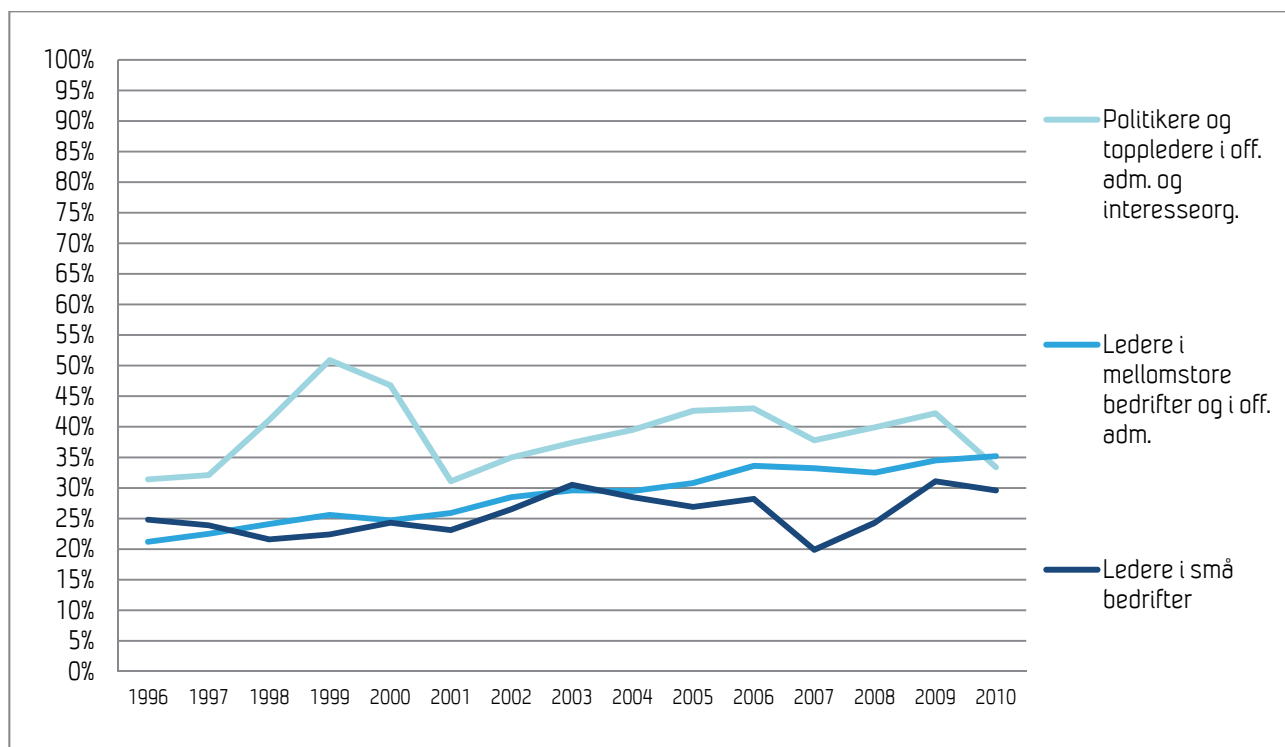
Tabell 1 Andel sysselsatte innenfor hver yrkesgruppe (ISCO 88) på to-siffernivå 1996 og 2010 samt prosentvis endring i perioden 1996-2010. Prosent

Yrker 2-siffernivå	1996	2010	Pst endring
0 Militære yrker			
Militære yrker - offiserer	0,4 %	0,3 %	-39,6
1 Ledere og politikere			
Politikere og toppledere i off. adm. og interesseorg.	0,2 %	0,2 %	-1,9
Ledere i mellomstore bedrifter og i off. adm.	5,4 %	5,2 %	-3,3
Ledere i små bedrifter	2,1 %	0,7 %	-67,6
2 Akademiske yrker			
Realister, sivilingeniører mfl.	2,3 %	3,3 %	41,3
Biologiske og medisinske yrker mfl.	1,7 %	2,3 %	35,8
Undervisningsyrker med minst 4 års univ.- eller høysk.-utd.	1,9 %	2,1 %	10,2
Andre akademiske yrker	3,6 %	6,5 %	83,5
3 Yrker med kort høy utdanning og teknikere			
Ingeniører, teknikere mfl.	4,5 %	5,4 %	20,4
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk.utd.	3,4 %	4,1 %	19,0
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	4,3 %	5,1 %	17,1
Lavere saksb. innen adm. og forr.fag, sos.arb., underholdn.	7,8 %	10,3 %	33,5
4 Kontor og kundeservice			
Kontoryrker	8,9 %	6,3 %	-29,3
Kunderserviceyrker	1,9 %	1,2 %	-34,4
5 Salgs/ service- og omsorgsykker			
Yrker innen personlig tj. yting og sikkerh.arb.	12,4 %	13,8 %	11,1
Salgs om modellyrker mv.	6,8 %	8,5 %	25,9
6 Jordbruk, skogbruk og fiske			
Yrker innen jordbruk	4,5 %	2,1 %	-52,8
7 Håndverkere			
Steinfag-, bygn.- og anleggsarb.	4,1 %	4,2 %	1,7
Metall- og maskinarb, elektrikere o.l.	5,5 %	5,0 %	-9,3
Presisjonsarb., kunsthåndtverkere, grafiske arb. o.l.	0,4 %	0,3 %	-16,3
Andre håndverkere og fagarbeidere	1,6 %	0,7 %	-56,1
8 Prosess/maskin operatører etc			
Prosessoperatører mv.	1,5 %	1,3 %	-14,3
Maskinoperatører	3,2 %	2,1 %	-36,2
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o.l.	3,9 %	3,9 %	-1,2
9 Yrker uten krav til utdanning			
Hjelparbeidere innen tjenesteyting	6,4 %	4,5 %	-30,2
Hjelparbeidere innen jordbruk, skogbruk og fiske	0,0 %	0,1 %	155,5
Hjelparbeidere innen bygg, anlegg, industri osv.	1,3 %	0,6 %	-53,0
Sum	100 %	100 %	

Kilde: AKU

Vi går nå over til å vise endring i andelen kvinner innenfor hver enkelt yrkesgruppe på 2-siffernivå, totalt 26 yrkesgrupper. (For "yrker innen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst" presenterer vi yrkesgruppene på 3-siffernivå, totalt fem yrkesgrupper, fordi det ikke er noen videre inndeling etter yrkesgrupper på 2-siffernivå for dette yrkesfeltet). Noen av yrkesgruppene er svært små, og små endringer i antall kan derfor gi store utslag i prosent. Dette gjelder følgende yrkesgrupper på 2-siffernivå:

- Militære yrker - offiserer
- Politikere og toppledere i off. adm. og interesseorganisasjoner
- Presisjonsarbeid, kunsthåndtverker, grafiske arbeidere o.l.
- Yrker innen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst
- Hjelpearbeidere innen jordbruk, skogbruk og fiske
- Hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, industri osv.

Kilde: AKU

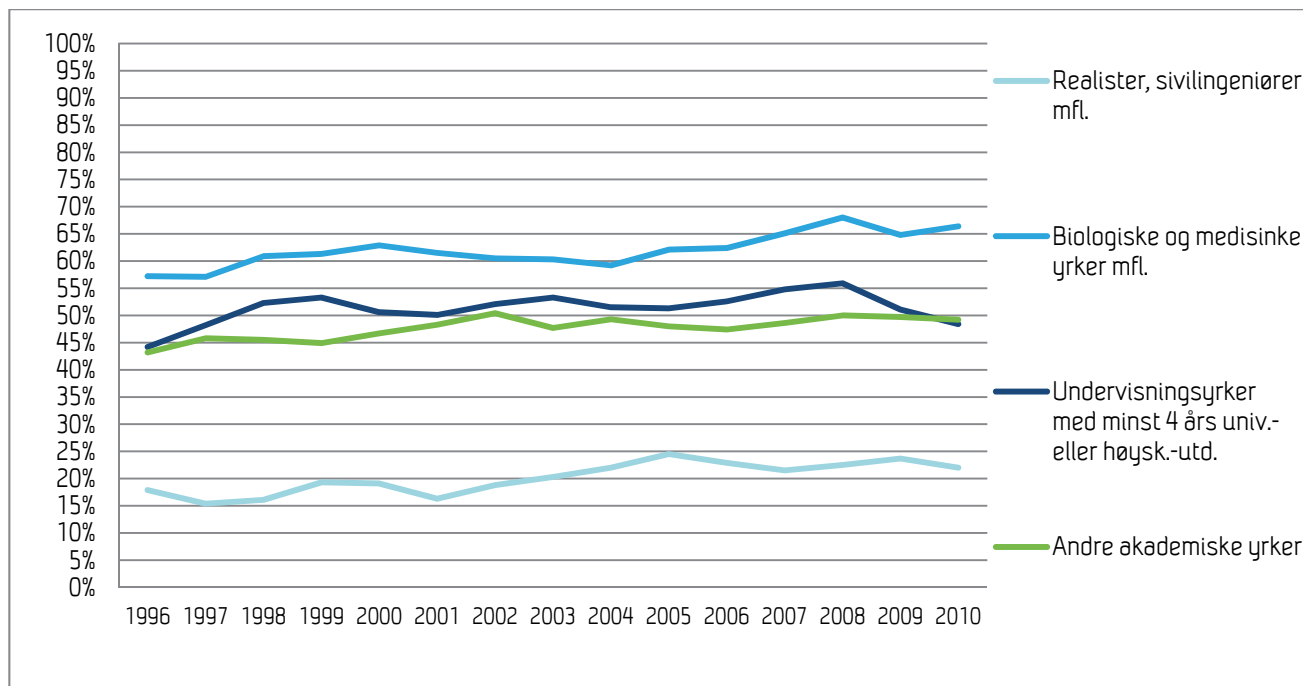
Figur 5-21 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Administrative ledere og politikere" 1996-2010. Prosent

Vi starter med yrkesgruppen "administrative ledere og politikere", se figur 5-21. På 1-siffernivå utgjorde denne yrkesgruppen omtrent seks prosent av alle sysselsatte i 2010, som var en liten nedgang siden 1996. På 2-siffernivå er det tre undergrupper i kategorien "administrative ledere og politikere", og det var en reduksjon i andel sysselsatte for alle tre yrkesgruppene på 2-siffernivå, jamfør tabell 5-1. I 2010 var kvinneandelen mellom 30 til 35 prosent for alle tre, og for to av de tre gruppene var det en viss økning mellom 1996 og 2010. I 2010 ser vi at kvinneandelen er svært lik i de tre gruppene.

Kvinneandelen blant "politikere og toppledere i offentlig administrasjon og interesseorganisasjoner" har variert en del i perioden, noe som kan skyldes at utvalget er lite og små endringer i antall kan gi store utslag i prosent. Endringen fra 1996 til 2010 var liten, samtidig som vi ser at andelen hadde en topp på 50 prosent

i 1999 før den sank igjen. I perioden 2004 til 2009 lå den på rundt 40 prosent før den sank til omtrent 33 prosent i 2010.

Andelen kvinner i gruppen "ledere i mellomstore bedrifter og i offentlig administrasjon" har økt jevnt i hele perioden fra 21 prosent i 1996 til ca. 35 prosent i 2010. Det samme er til dels mulig å si for andelen kvinner i gruppene "ledere i små bedrifter" som har økt fra omtrent 25 prosent i 1996 til 30 prosent i 2010. Det har imidlertid variert fra år til år også i denne gruppen.

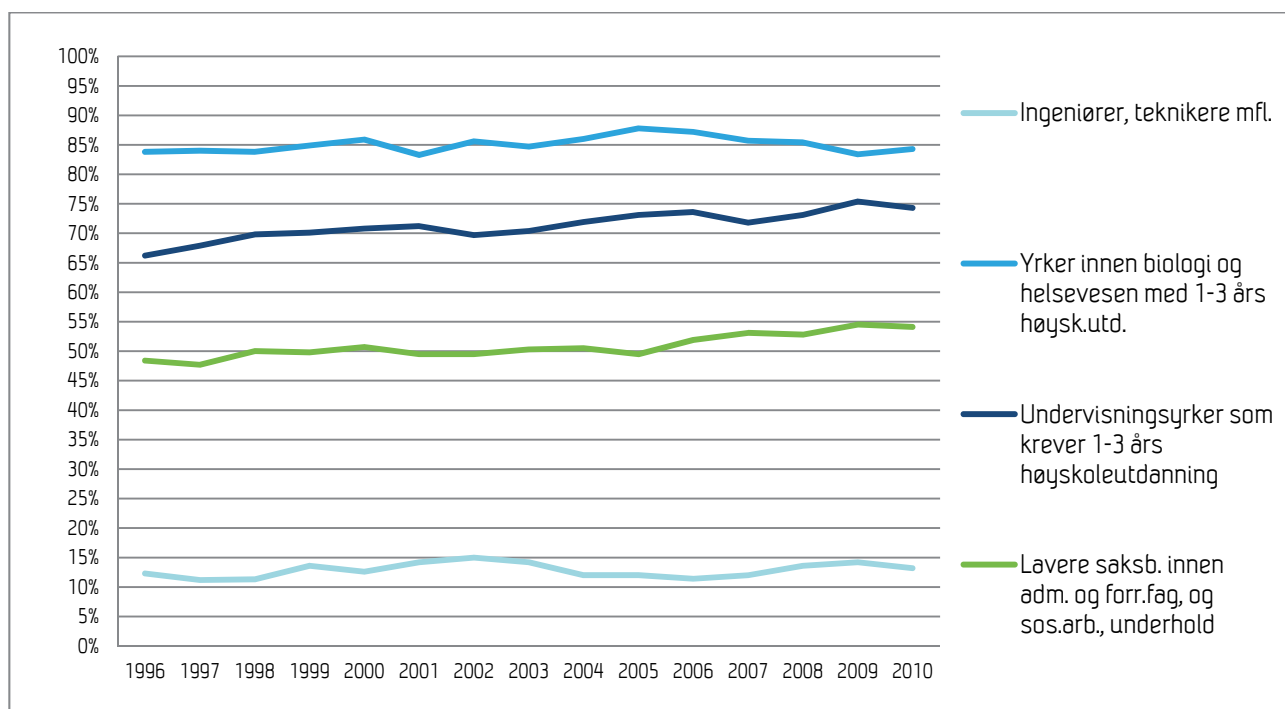
Kilde: AKU

Figur 5-22 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Akademiske yrker" 1996-2010. Prosent

I figur 5-22 ser vi at innen "akademiske yrker" er det relativt stor forskjell i kvinneandelen blant yrkesgruppene på 2-siffernivå, mens på 1-siffernivå hadde yrkesgruppen en samlet kvinneandel på rundt 45 prosent i 2010. Blant "realister og sivilingeniører med flere", er andelen lavest. Her ligger den på omtrent 20 prosent. Det kan synes som om den etter 2002 har stabilisert seg på over 20 prosent, mens den lå under dette frem til 2002. Den høyeste kvinneandelen i denne gruppen finner vi blant "biologiske og medisinske yrker". Her var kvinneandelen 57 prosent i 1996, men har steget jevnt til 66 prosent i 2010, noe som gjør denne kategorien til en yrkesgruppe med et stort innslag av kvinner.

De to andre yrkesgruppene kan sies å være kjønnsjevne. I gruppen "undervisningsyrker med minst 4 års høyere utdanning" har kvinneandelen først økt fra 44 prosent i 1996 til 56 prosent i 2008, for deretter å falle igjen til 48 prosent i 2010. I gruppen "andre akademiske yrker" har det vært tendens til at kvinneandelen har økt noe, fra ca. 44 prosent i 1996 til 50 prosent i 2010. Begge disse to yrkesgruppene på 2-siffernivå ser dermed ut til å ha økt sin kvinneandel noe, selv om utviklingen for "undervisningsyrker med minst 4 års høyere utdanning" kanskje er på vei nedover igjen.

Denne yrkesgruppen utgjorde på 1-siffernivå omtrent 14 prosent av alle sysselsatte i 2010, en økning fra i underkant av 10 prosent i 1996. Brutt ned på 2-siffernivå finner vi at det har vært en vekst i alle de fire yrkesgruppene (se tabell 5-1).

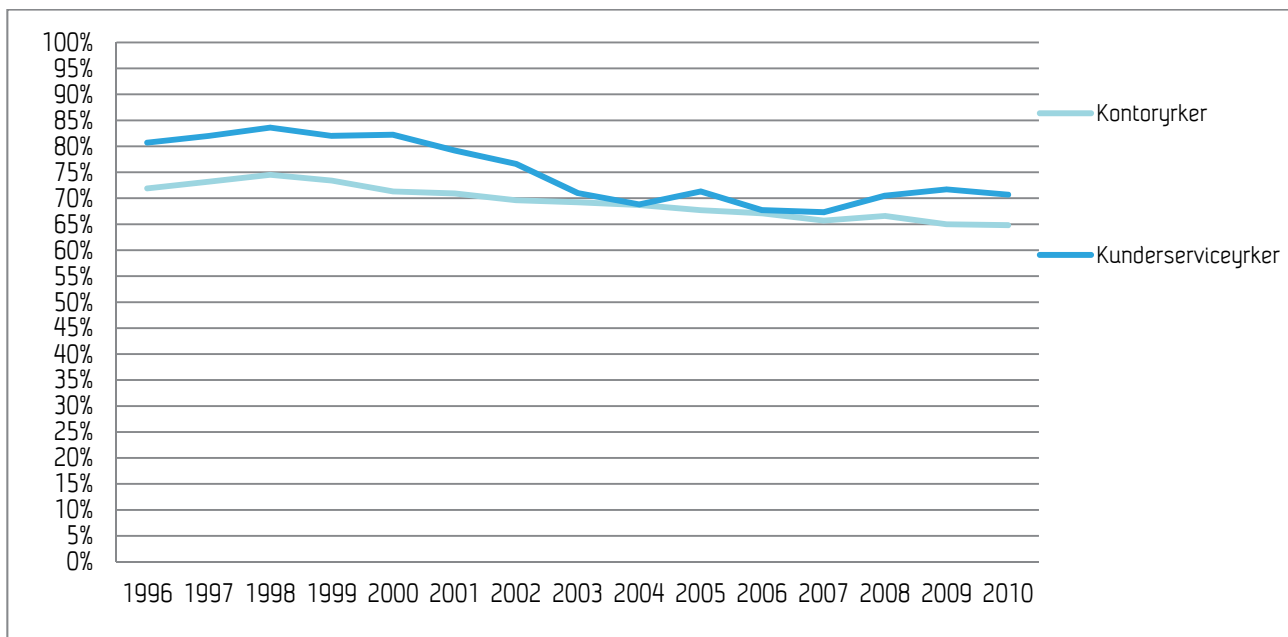
Kilde: AKU

Figur 5-23 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og teknikere" 1996-2010. Prosent

I Figur 5-23 ser vi utviklingen i kvinneandelen i yrkesgruppene innenfor "yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og teknikere". Her finner vi yrker med svært lav, svært høy og middels kvinneandel, mens yrkesgruppen i sin helhet på 1-siffernivå hadde en kvinneandel på 55 prosent i 2010. Lavest kvinneandel ser vi i yrkesgruppen "ingeniører, teknikere med mere". I 1996 var denne kvinneandelen på 12 prosent, og den varierte mellom 11 og 15 prosent i perioden 1997 til 2002, for så å ende opp på 13 prosent i 2010.

Den største kvinneandelen finner vi innen "yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høyskoleutdanning". Her har kvinneandelen vært stabil på omtrent 85 prosent i hele perioden. I yrkesgruppen "undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning" var kvinneandelen 66 prosent i 1996, og har økt jevnt til 74 prosent i 2010. Den samme tendensen ser vi i yrkesgruppen "lavere saksbehandling innen administrasjon og forretningsfag, og sosialt arbeid". Her har kvinneandelen økt jevnt fra 48 til 54 prosent i perioden.

Dette er den største yrkesgruppen på 1-siffernivå. I 2010 jobbet en av fire sysselsatte her, og i forhold til andel sysselsatte etter yrke har dette vært en yrkesgruppe i vekst. Mens denne yrkesgruppen på 1-siffernivå fremsto som kjønnsjevn, ser vi at blant de ulike typene av yrker som krever kortere høyskole- eller universitetsutdanning, så varierer kvinneandelen svært mye. Dette er et eksempel på at det som på et høyere aggregeringsnivå ser ut som en kjønnsjevn yrkesgruppe, kan skjule en vesentlig grad av horisontal kjønnssegregering for en eller flere yrkesgrupper på et lavere nivå.

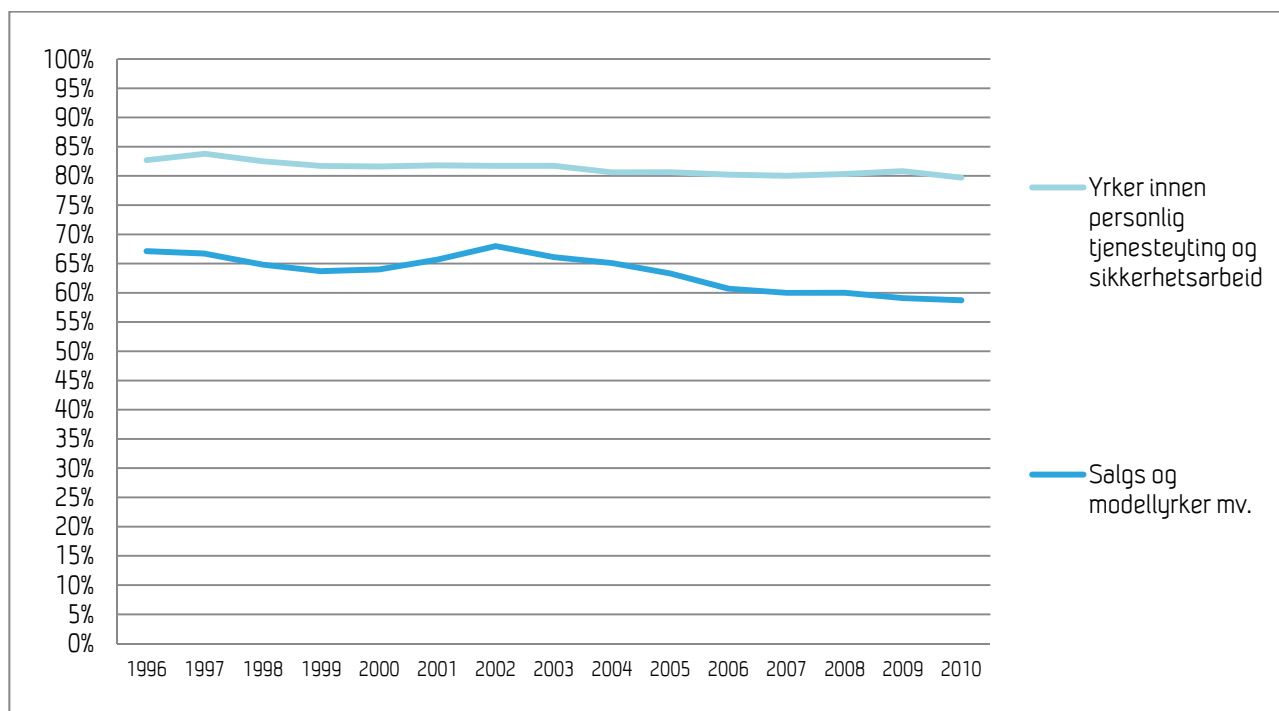

Kilde: AKU

Figur 5-24 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Kontor- og kundertserviceyrker" 1996-2010. Prosent

I Figur 5-24 ser vi at "Kontor- og kundertserviceyrker" består av to yrkesgrupper som har hatt og har en svært høy kvinneandel. Den er høyest i yrkesgruppen "kundertserviceyrker" hvor andelen var 81 prosent i 1996. Andelen var stabil frem til 2000 hvorpå den sank til 69 prosent i 2004. Deretter har den ligget på rund 70 prosent frem til 2010. Kvinneandelen i "kontoryrker" har også sunket noe, fra 72 til 65 prosent. Denne nedgangen har vært jevn siden 1998, og kan indikere at kvinneandelen på sikt kanskje kan komme under 60 prosent.

Begge disse yrkesgruppene har minket i andel av alle sysselsatte i perioden 1996-2010, se tabell 5-1.

Kilde: AKU

Figur 5-25 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Salgs-, service- og omsorgsykker" 1996-2010. Prosent

Figur 5-25 viser endring i kvinneandelen i yrkesgrupper innen "Salgs- service- og omsorgsykker". Denne yrkesgruppen er en av de største yrkesgruppene på 1-siffernivå med over 22 prosent i 2010. Det er også den største yrkesgruppen blant kvinner i 2010. Hele 34 prosent av de kvinnelige sysselsatte befinner seg i denne yrkesgruppen. I Figur 5-25 ser vi at på 2-siffernivå har den første av to yrkesgrupper svært høy kvinneandel, mens den andre i 2010 så vidt faller innenfor en kvinneandel på mellom 40 og 60 prosent. Begge disse yrkesgruppene på 2-siffernivå har økt i andel av alle sysselsatte siden 1996, jmfør tabell 5-1.

I yrker innen "personlig tjenesteyting og sikkerhetsarbeid" er kvinneandelen 82 prosent i 1996. Det er en tendens til en jevn, men svak nedgang til 80 prosent i 2010, som er en svært høy kvinneandel. Blant de som jobber med "salgs- og modellyrker" har det vært en noe større nedgang i kvinneandelen, fra 67 prosent i 1996 til 59 prosent i 2010. Det ser imidlertid ut som om det først etter 2002 har vært noe som ligner en vedvarende nedgang i kvinneandelen.

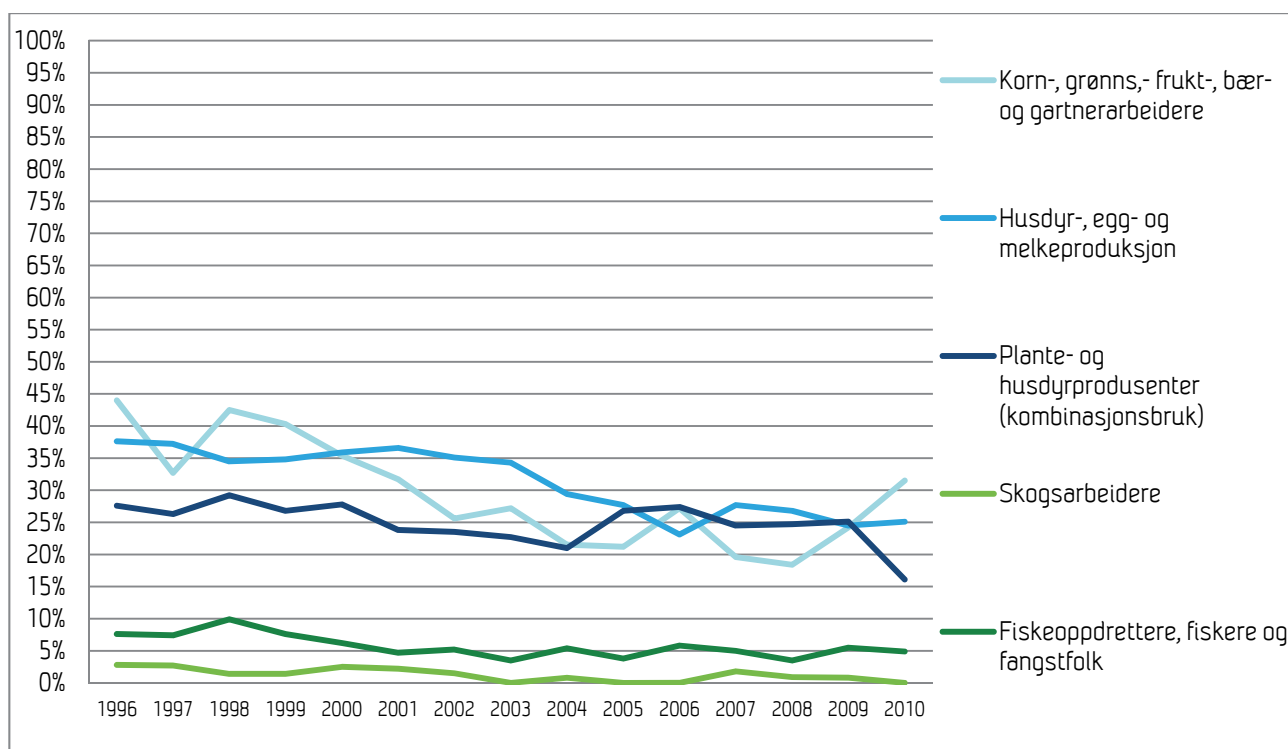
Selv om vi her har en yrkesgruppe på 1-siffernivå med en svært høy kvinneandel og som per 2010 kan defineres som kjønnsjevn, så kan det tenkes å være undergrupper innen hver yrkesgruppe på 2-siffernivå som avviker fra å være sterkt kvinnedominert eller kjønnsjevne. En videre analyse av isco88 på 3-siffernivå kan avdekke dette. Vi ser senere i rapporten nærmere på endringen i kvinneandel mellom 1996 og 2010 for 30 utvalgte yrkesgrupper på isco88 3-siffernivå, inkludert to yrker fra "Salgs-, service- og omsorgsykker", men for å få frem ytterligere nyanser vil vi her nevne prosentandelen for de ulike undergruppene i henholdsvis 1996 og 2010:

"Kundebehandlere om bord i transportmidler" 69,6 og 69,1 prosent, "husholdnings- og restaurantpersonale og lignende" 63,8 og 60,4 prosent, "pleie og omsorgspersonale" 88,7 og 84,4 prosent, "andre yrker innen personlig tjenesteyting" 89,6 og 90,2 prosent, "rednings- og vaktstyrker" 14,4 og 21,8 prosent, og "butikkmedarbeidere, selgere mv." 67,1 og 58,7 prosent. Yrkesgruppen "mannekonger og

andre modeller” kunne ikke analyseres, da svært få har dette yrket og ingen var klassifisert med denne koden i AKU i år 2010.

Som vi ser av tallene på isco88 3-siffernivå var det en yrkesgruppe med en høy andel menn, innenfor ”rednings- og vaktstyrker”, men hvor det har vært en liten økning i kvinneandelen. Innenfor yrkesgruppen ”husholdnings- og restaurantpersonale og lignende” er kvinneandelen nærmere 60 prosent, og blant ”butikkmedarbeidere, selgere mv.” ser vi en endring i retning av en mer kjønnsjevn yrkesgruppe i 2010.

Isco88 på 3-siffernivå gir dermed et noe mer nyansert bilde, hvor vi ser en endring mot mer kjønnsjevne yrker for de fleste undergruppene, mens to av de tre yrkesgruppene med høyest kvinneandel, ”kundebehandlere om bord i transportmidler” og ”andre yrker innen personlig tjenesteyting” har samme høye kvinneandel i 1996 og 2010. For den tredje yrkesgruppen med stor kvinneandel, ”pleie og omsorg” er nedgangen relativt liten. Av de totalt seks yrkesgruppene på 3-siffernivå som kunne analyseres har vi kun en som ligger innenfor intervallet 40-60 prosent i 2010.

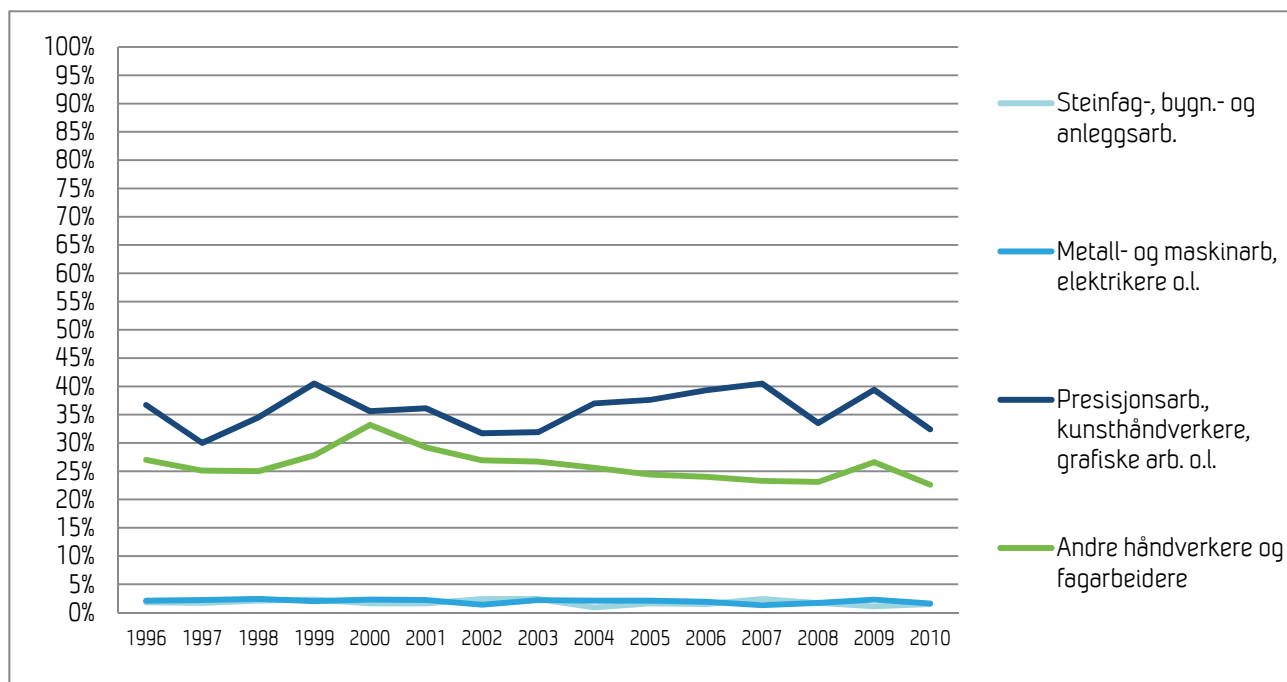

Kilde: AKU

Figur 5-26 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 3-siffernivå i ”Yrker innen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst” 1996-2010. Prosent

Figur 5-26 viser utviklingen i kvinneandel i yrkesgruppene innen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst i perioden 1996-2010. For isco88 på 2-siffernivå er det ingen videre inndeling av yrkesgrupper innen ”jordbruk, skogbruk og fiske”. Først på isco88 3-siffernivå kan vi skille ytterligere mellom de ulike yrkene innen primærnæringene, og det er derfor vi har valgt å vise denne yrkesgruppen på isco88 3-siffernivå her. For isco88 på 1-siffernivå sank kvinneandelen fra ca. 25 til 20 prosent i løpet av perioden 1996-2010. I Figur 5-26 ser vi at det innenfor denne yrkesgruppen er store variasjoner mellom de mer spesifikke yrkesgruppene etter type yrke innenfor primærnæringene.

Lavest kvinneandel er det innenfor yrkesgruppen "skogsarbeidere", og høyest andel (men kun for de to årene 1996 og 2010) blant "korn-, grønnsaks-, frukt-, bær- og gartnerarbeidere", men det har vært store variasjoner innen sistnevnte yrkesgruppe med en topp på over 45 prosent kvinneandel i 1996 og en bunn i 2008 på mindre enn 20 prosent kvinner. I kategorien skogsarbeidere er det faktisk ingen registrerte kvinner i flere av årene i AKU, og kvinneandelen for de to minste yrkesgruppene må tolkes med det forbeholdet at utvalgsstørrelsen og antallet kvinner er lite.

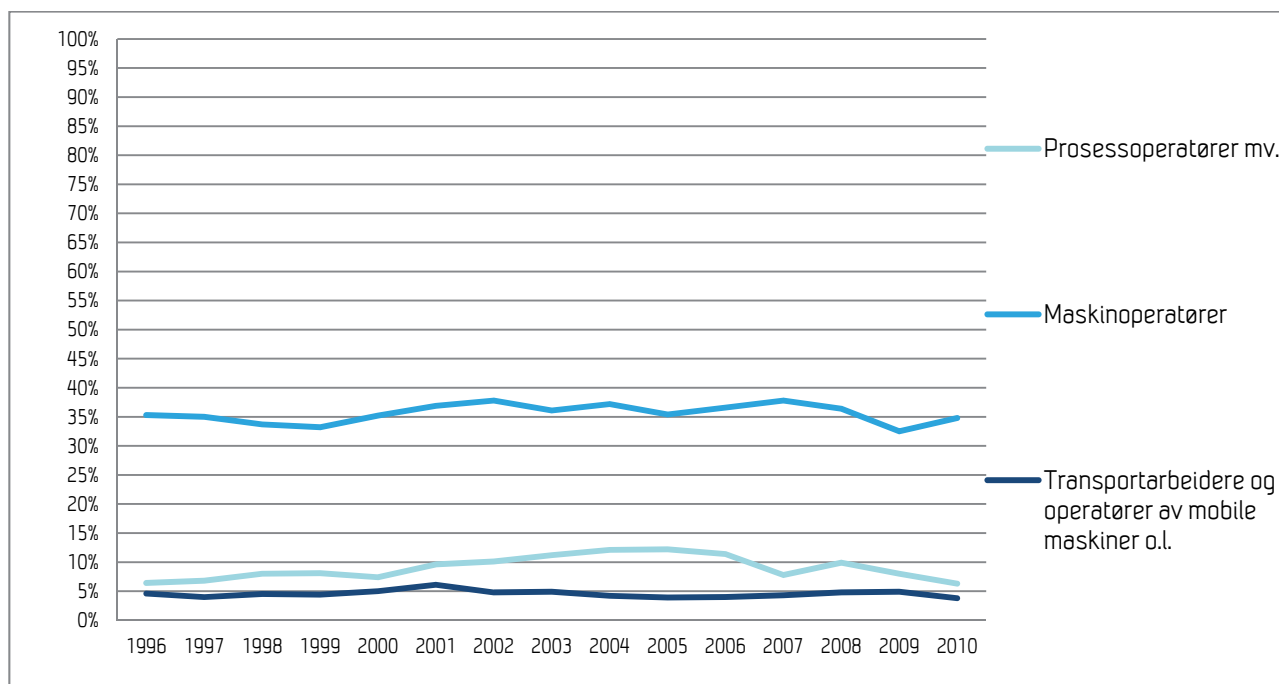
Kilde: AKU

Figur 5-27 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Håndverkere" 1996-2010. Prosent

Figur 5-27 viser utviklingen i kvinneandel i yrkesgruppene "håndverkere". Vi finner at det er en stor variasjon i kvinneandelen i de fire yrkesgruppene på 2-siffernivå. Bortsett fra "steinfag-, bygnings- og anleggsarbeider" har alle disse yrkesgruppene sunket i størrelse siden 1996.

Både "steinfag-, bygnings- og anleggsarbeider" og "metall- og maskinarbeider, elektriker o.l.", som er de store yrkesgruppene i denne kategorien, har en kvinneandel på under 2,5 prosent i hele perioden. Det er ingen tegn til endring i disse yrkene. Høyest kvinneandel er det i gruppen "presisjonsarbeid, kunsthåndverker, grafisk arbeid o.l.". Den varierer rundt 35 prosent, med til dels store hopp. Denne yrkesgruppen utgjør en relativt liten andel av yrkesgruppene som vist i tabell 5-1, og den store variasjonen mellom enkelte år kan trolig tilskrives et lite utvalg slik at små faktiske endringer kan få store utslag i prosent.

Den siste yrkesgruppen "andre håndverkere og fagarbeidere" hadde en kvinneandel på 27 prosent i 1996. I 2000 var den steget til 33 prosent hvorpå den sank og har sunket jevnt til 23 prosent i 2010 med unntak av et lite hopp i 2009 (27 prosent). Trenden i denne yrkesgruppen er imidlertid at kvinneandelen er lav og den har sunket noe i perioden. Også denne yrkesgruppen sysselsetter en svært liten andel (under 1 prosent i 2010), jamfør tabell 5-1.

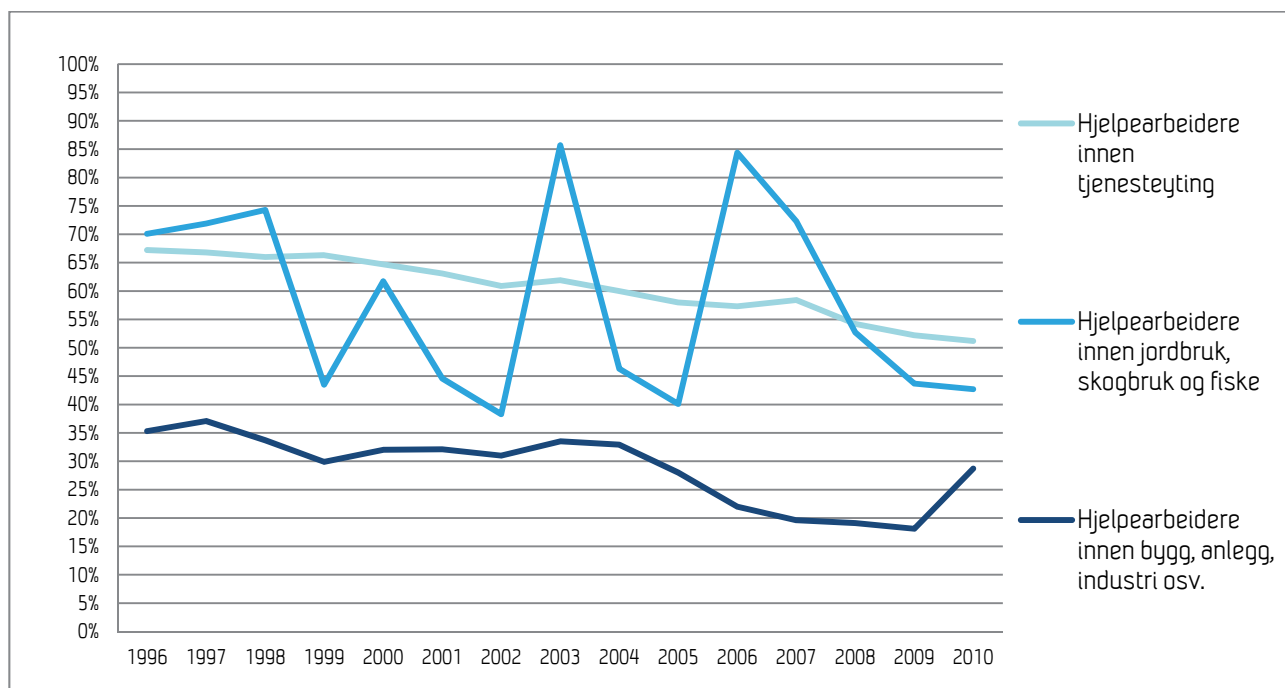
Kilde: AKU

Figur 5-28 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere" 1996-2010. Prosent

Figur 5-28 viser endring i kvinneandel i yrkesgruppen "prosess- og maskinoperatører". Vi ser at det i to av de tre yrkesgruppene er en svært lav kvinneandel. Den er under 12 prosent i yrkesgruppene "prosessoperatører" og "transportarbeidere og operatører av mobile maskiner" mens andelen er vesentlig høyere blant "maskinoperatører". Her er andelen på 35 prosent både i 1996 og i 2010, selv om den har variert noe i perioden, fra 38 prosent som høyeste i 2002 og 2007 til 33 prosent som det laveste i 1999 og 2009. Det har altså vært variasjoner, men inntrykket er at kvinneandelen har holdt seg jevnt rundt 35 prosent.

I gruppen "prosessoperatører mm" ser vi også at kvinneandelen har variert i perioden. Andelen steg fra 6 til 12 prosent i 2004/2005, men har deretter sunket tilbake til 6 prosent i 2010. Også denne gruppen er liten målt i antall sysselsatte, noe som kan være med på å forklare den store svingningen i kvinneandelen. Utviklingen har vært langt jevnere i "transportarbeidere og operatører av mobile maskiner og lignende". Her har kvinneandelen ligget mellom 4 og 6 prosent i perioden uten tegn til verken økning eller nedgang. Når det gjelder disse yrkesgruppene kan vi si at alle de tre yrkesgruppene er mannsdominerte, men hvor "maskinoperatører" ikke er langt fra å være kjønnsjevn.

Alle disse yrkesgruppene har hatt en nedgang i andelen av alle sysselsatte siden 1996, jamfør tabell 5-1, og den har vært størst i gruppen maskinoperatører (fra 3 til 2 prosent).

Kilde: AKU

Figur 5-29 Endring i kvinneandelen i yrkesgrupper på 2-siffernivå i "Yrker uten krav til utdanning" 1996-2010. Prosent

Figur 5-29 viser endring i kvinneandelen i yrkesgruppen "yrker uten krav til utdanning" i perioden 1996-2010. Vi ser at yrkesgruppen "hjelpearbeidere innen jordbruk, skogbruk og fiske" har svært store variasjoner i tidsrommet, som skyldes lite et utvalg,¹⁷ og små endringer i antall kan gi store utslag i prosent.

Yrkesgruppen "hjelpearbeidere innen tjenesteyting" hadde en kvinneandel på 67 prosent i 1996. Den har sunket jevnt i hele perioden til 50 prosent i 2010. (Dette skjer samtidig som denne yrkesgruppen har minsket i andel av yrkene totalt). "Hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, industri etc." hadde en kvinneandel på 35 prosent i 1996, en andel som sank jevnt til 18 prosent helt frem til 2009, hvorpå den steg til 29 prosent i 2010. Denne økningen i løpet av ett år er såpass spesiell, at vi tar forbehold om at resultatet kan skyldes metodiske forhold. Vi kan likevel ikke identifisere hvilket metodisk forhold dette eventuelt skulle være.

Blant hjelpearbeidere eller "yrker uten krav til utdanning" har vi dermed to kjønnsjevne yrkesgrupper på 2-siffernivå, innen tjenesteyting og primærnæringene, og en gruppe med en høy andel av menn, innenfor "bygg, anlegg, industri osv." Trenden ser ut til å være at alle yrkesgruppene har gått i retning av å ha en noe høyere andel menn i perioden 1996-2010. Samtidig har to av de tre yrkesgruppene på 2-siffernivå gått ned i andel av alle sysselsatte i perioden, jamfør tabell 5-1.

Nedenfor gjør vi en oppsummering for de yrkesgruppene på 2-siffernivå hvor vi har sett en endring mellom 1996 og 2010, sortert etter kvinneandel i 1996. (3-siffernivå for yrker innen primærnæringene, foruten hjelpearbeidere). Av totalt 29 yrkesgrupper på 2-siffernivå (eller 3-siffernivå mht. primærnæringsyrkene), var det kun en yrkesgruppe som beveget seg fra 40-60 prosent kvinneandel til å være over 60 prosent i år

¹⁷ Frem til og med 1995 var det mer vanlig å benytte denne kategorien i kodingen av yrker, men etter overgangen til STYRK sank antallet klassifisert som hjelpearbeidere innen primærnæringene.

2010, og tre yrkesgrupper som gikk fra å ha en kvinneandel på over 60 prosent til å ende opp med en kvinneandel innenfor intervallet 40-60 prosent i 2010. Bildet som tegner seg på 2-siffernivå er at det har skjedd større eller mindre endringer mellom 1996 og 2010 for omtrent en tredel av yrkesgruppene, men at de fleste yrkesgruppene på dette aggregeringsnivået viser en stabilitet.

Yrkesgrupper med høy kvinneandel (over 60 % i 1996) som har økt i perioden:

- Innen "undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning" har kvinneandelen økt fra 66 til 74 prosent.

Yrkesgrupper med høy kvinneandel (over 60 % i 1996) som har sunket i perioden:

- Innen "kontoryrker" har kvinneandelen sunket fra 81 til 70 prosent
- Innen "kundeserviceyrker" har kvinneandelen sunket fra 72 til 65 prosent
- I yrker innen "personlig tjenesteyting og sikkerhetsarbeid" har kvinneandelen sunket fra 82 til 80 prosent.
- Innen "salgs- og modellyrker" har andelen sunket fra 67 til 59 prosent, hvilket vil si at andelen har kommet inn i intervallet 40 til 60 prosent i år 2010.
- I yrker innen "hjelpereidere innen tjenesteyting" har kvinneandelen sunket fra 67 til 50 prosent. Yrkesgruppen har i 2010 en kvinneandel innenfor intervallet 40-60 prosent.
- I yrker innen "hjelpereidere innen jordbruk, skogbruk og fiske" har kvinneandelen sunket fra 70 til 43 prosent, men vi ser her store variasjoner over tid, noe som skyldes at denne yrkesgruppen har liten utvalgsstørrelse. Yrkesgruppen har i 2010 en kvinneandel innenfor intervallet 40-60 prosent.

Yrkesgrupper med lav kvinneandel (under 40 % i 1996) som har økt i perioden:

- I yrker innen "ledere i mellomstore bedrifter" har kvinneandelen økt fra 21 til 35 prosent.
- I yrker innen "ledere i små bedrifter" har kvinneandelen økt fra 25 til 30 prosent.
- Innen yrkesgruppen "realister, sivilingeniører mfl" har kvinneandelen økt fra 18 til 22 prosent.

Yrkesgrupper med lav kvinneandel (under 40 % i 1996) som har sunket i perioden:

- I yrker innen "jordbruk, skogbruk, fiske og fangst" har kvinneandelen sunket for tre av de fem yrkesgruppene (på isco88 3-siffernivå), hvorav den ene ("korn-, grønnsaksarbeidere med flere") hadde en kvinneandel på nesten 45 prosent i 1996 (men ikke i et eneste år etter 1996), og falt til ca. 32 prosent i 2010.
- Innen yrkesgruppen "andre håndverkere og fagarbeidere" har kvinneandelen sunket fra 27 til 23 prosent.
- Innen yrkesgruppen "presisjonsarbeid, kunsthåndverker, og lignende" har kvinneandelen sunket fra 37 til 32 prosent.
- I yrkesgruppen "hjelpereidere innen bygg, anlegg, industri osv." har kvinneandelen sunket fra 35 til 29 prosent.

Yrkesgrupper med jevn kjønnsfordeling (mellom 40 og 60 prosent i 1996) som har økt i perioden:

- Innen "undervisningsyrker med minst 4 års høyere utdanning" har kvinneandelen økt fra 44 til 48 prosent.
- Innen "andre akademiske yrker" har kvinneandelen økt fra 43 til 49 prosent.
- Innen "lavere saksbehandling innen administrasjon og forretningsfag, og sosialt arbeid" har kvinneandelen steget fra 48 til 54 prosent.
- Innen "biologiske og medisinske yrker" har kvinneandelen økt fra 57 til 66 prosent, noe som betyr at kvinneandelen i 2010 lå over intervallet 40-60 prosent.

5.3.3 Endring i andel sysselsatte som arbeider i yrker med ulik kvinneandel

Vi skal nå se nærmere på yrkesklassifiseringen på 3-siffernivå, og vi begynner med en analyse av levekårsdata, hvor vi studerer over tid hvor stor andel av de sysselsatte som arbeider i yrker med lav, høy eller kjønnsjevn kvinneandel. Vi benytter her en konstruert variabel som måler kjønns sammensetning i yrket (isco88 på 3-siffernivå).¹⁸ Basert på prosentandel kvinner i respondentens yrke er det konstruert en variabel med verdiene:

- Over 90 prosent kvinner (svært høy kvinneandel)
- Mellom 60,1 og 90 prosent kvinner (høy kvinneandel)
- Mellom 40-60 prosent kvinner (kjønnsjevn),
- 10-39,9 prosent kvinner (lav kvinneandel)
- Under 10 prosent kvinner (svært lav kvinneandel).

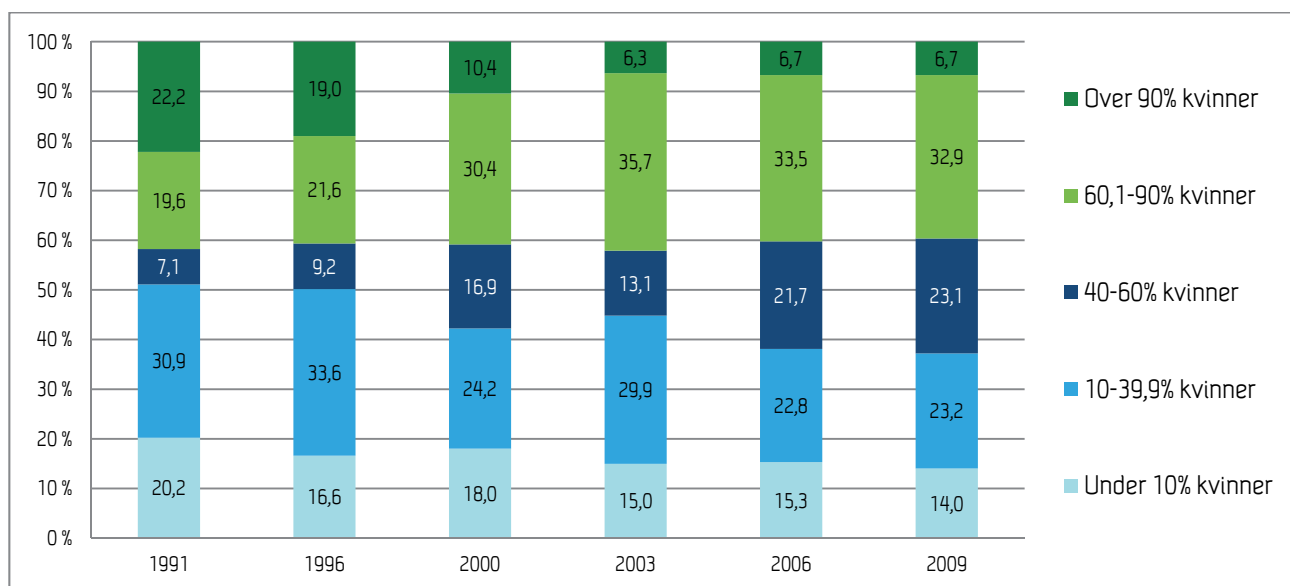
Variabelen er operasjonalisert med utgangspunkt i AKU-data slått sammen i 5-års intervaller, hvor kjønn er krysstabulert med isco88 på 3-siffernivå. Denne informasjonen er så brukt til å lage disse kategoriske variablene i levekårsdataene. Vi gjør oppmerksom på at yrkeskodene til grunn for levekårsanalysen er NYK omkodet til isco88 for årene 1991 og 1996, noe som kan ha påvirket fordelingen før og etter 1996.

Vi ser i Figur 5-30 hvordan yrkesaktive respondenter i levekårsundersøkelsene (18-66 år gamle) fordeler seg i yrker med ulike kvinneandeler. Hvilke yrker som inngår i hver kategori, kan altså variere mellom målepunktene, men som vi vil se i den påfølgende analysen av 30 store yrker på 3-siffernivå, så er det ganske liten endring i prosentandel kvinner for de fleste av yrkene. Dette betyr at vesentlige endringer i andelen sysselsatte innenfor hvert av de fem segmentene sannsynligvis skyldes endringer i antall sysselsatte som arbeider innenfor næringer eller yrker som har endret seg i absolutt størrelse, og i mindre grad at unge kvinner og menn har foretatt utradisjonelle yrkesvalg.

Det har skjedd endringer i yrkenes kjønns sammensetning i perioden 1991-2009. Det har vært en nedgang i den samlede sysselsettingsandelen i yrker med lav kvinneandel (under 40 prosent kvinner) og svært lav kvinneandel (under 10 prosent kvinner). Det har også vært en reduksjon i den samlede sysselsettingsandelen i yrker med en svært høy kvinneandel (over 90 prosent kvinner). Samtidig har det skjedd en økning i den samlede sysselsettingsandelen i kjønnsjevne yrker (kvinneandel mellom 40 og 60 prosent) og yrker med kvinneandel mellom 60 og 90 prosent. Den samlede sysselsettingsandelen i yrker med svært høy eller svært lav kvinneandel har med andre ord blitt redusert, mens vi ser en økning i den samlede sysselsettingsandelen i yrker som kan klassifiseres som kjønnsjevne eller med en høy (men ikke mer enn 90 prosent) kvinneandel.

Vi ser med andre ord to tendenser; en økning i den samlede sysselsettingsandelen i yrker med jevn kjønnsfordeling og i yrker med høy kvinneandel. Samtidig synker den samlede sysselsettingsandelen i yrker hvor kvinneandelen er lav, svært lav, eller svært høy.

¹⁸ Variabelen er operasjonalisert i forhold til teorien på feltet kjønnssegregering, hvor referansepunktet er 40 til 60 prosent kvinner i yrket. Midtintervallet går derfor fra og med 40 prosent til og med 60 prosent, og ikke for eksempel 40 til 59,9 prosent. Om ikke midtintervallet hadde dekket hele intervallet 40 til 60 prosent men 40 til 59,9 prosent, så ville et yrke med en kvinneandel på 40 prosent bli klassifisert som kjønnsjevn og havne i midtkategorien, mens et yrke med en kvinneandel på 60 prosent ville havnet i samme kategori med yrker opp til 90 prosent kvinner. Likeledes representerer den første og siste kategorien henholdsvis mindre enn 10 prosent og over 90 prosent kvinner i yrket, og ikke 0 til 10 prosent og 90,1 til 100 prosent.

Kilde: Levekår

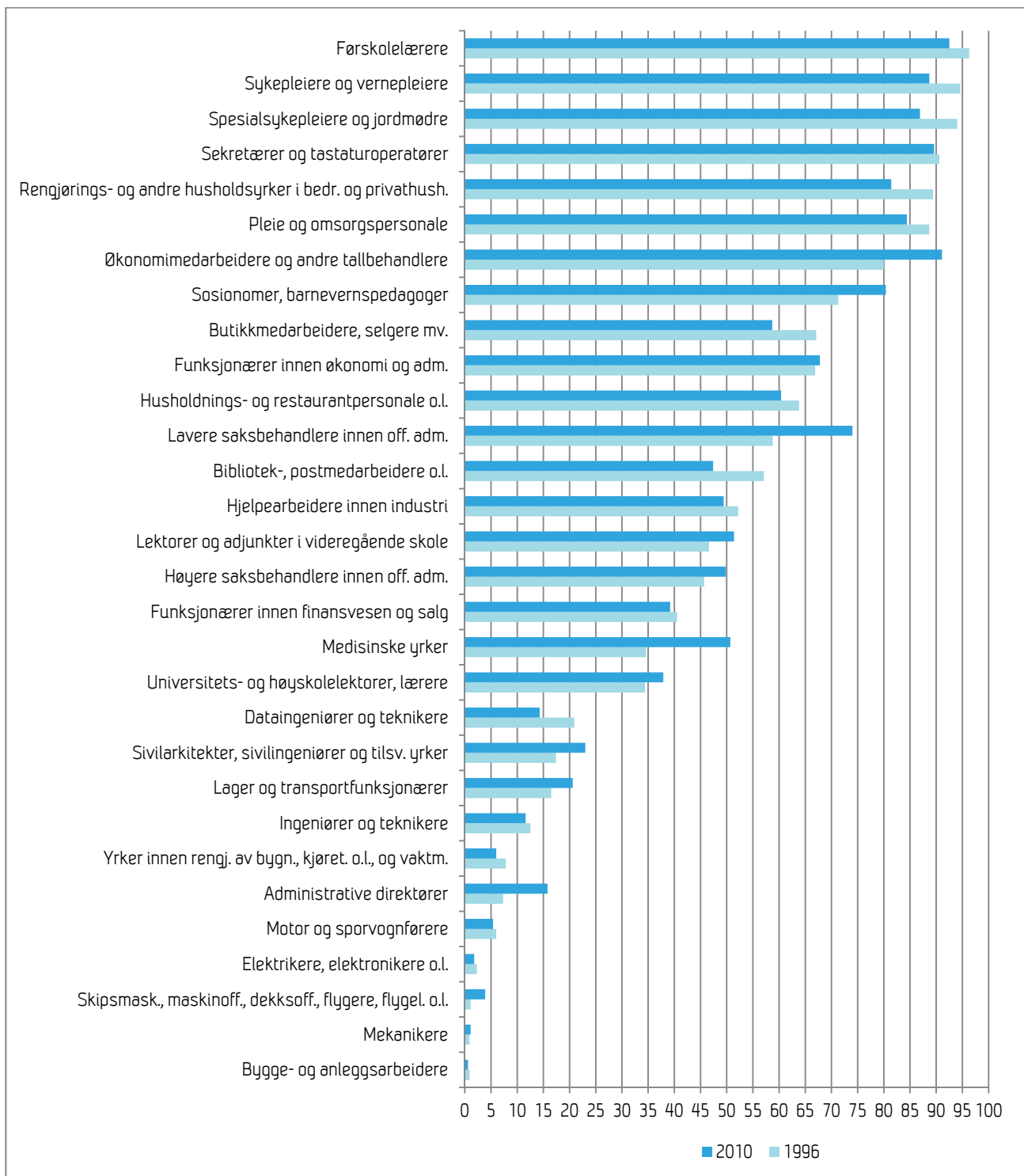
Figur 5-30 Fordeling av alle sysselsatte etter kvinneandel i sysselsattes yrke (isco88 3-siffernivå) i utvalgte år fra 1991 til 2009. Prosent

5.3.4 Utvikling i kvinneandelen i 30 store yrker

Tidligere har vi sett hvordan analyser av yrker på 2- og 3-siffernivå ga et mer nyansert bilde av kjønnsfordelingen enn analysen av yrker på 1-siffernivå, og hvordan yrkesgrupper som fremsto som for eksempel kjønnsjevne på 1-siffernivå inkluderte yrker på 2- eller 3-siffernivå hvor det var en sterk overvekt av menn eller kvinner. Samtidig var flere av yrkesgruppene på 3-siffernivå for små i utvalgsstørrelse, selv i en såpass stor survey-undersøkelse som AKU, til at vi gikk videre med en analyse av yrker på 3-siffernivå for alle yrkesgruppene. For å få et mer nyansert bilde for flere yrkesgrupper har vi i stedet valgt å se nærmere på kjønns sammensetningen innenfor et utvalg av store yrker for isco88 på 3-siffernivå, og vi har valgt ut 30 yrker som tilsammen inkluderte omtrent 64 prosent av alle sysselsatte i perioden 1996 til 2010. Med unntak av tre store lederyrker fra isco88-kategorien "administrative ledere og politikere", som vil bli belyst mer detaljert senere på 3-siffernivå i kapitlet om vertikal segregering, samt grunnskolelærere¹⁹, så inkluderer dette utvalget alle de 12-13 største yrkene på 3-siffernivå, samt et utvalg av andre store yrker. I gjennomsnitt for perioden 1996 til 2010 var andelen av alle sysselsatte for de yrkene vi valgte høyest for yrkesgruppen "pleie og omsorgspersonale" med 9,7 prosent, og lavest for yrkesgruppen "hjelpere arbeidere innen industri" med 0,5 prosent.

Figur 5-31 viser endring i kvinneandelen i 30 store yrker (isco88 3-siffernivå). Hvis vi ser på forskjellen i kvinneandelen mellom 1996 og 2010 for disse yrkene, så finnes det eksempler både på yrker som har fått en vesentlig øking eller nedgang i kvinneandelen. "Butikkmedarbeidere/selgere" og "medisinske yrker" har gått fra å ha henholdsvis høy og lav kvinneandel, til å bli kjønnsjevne.

¹⁹ For yrkesgruppen grunnskolelærere på 3-siffernivå steg kvinneandelen fra 67,4 til 70,6 prosent mellom årene 1996 og 2010.

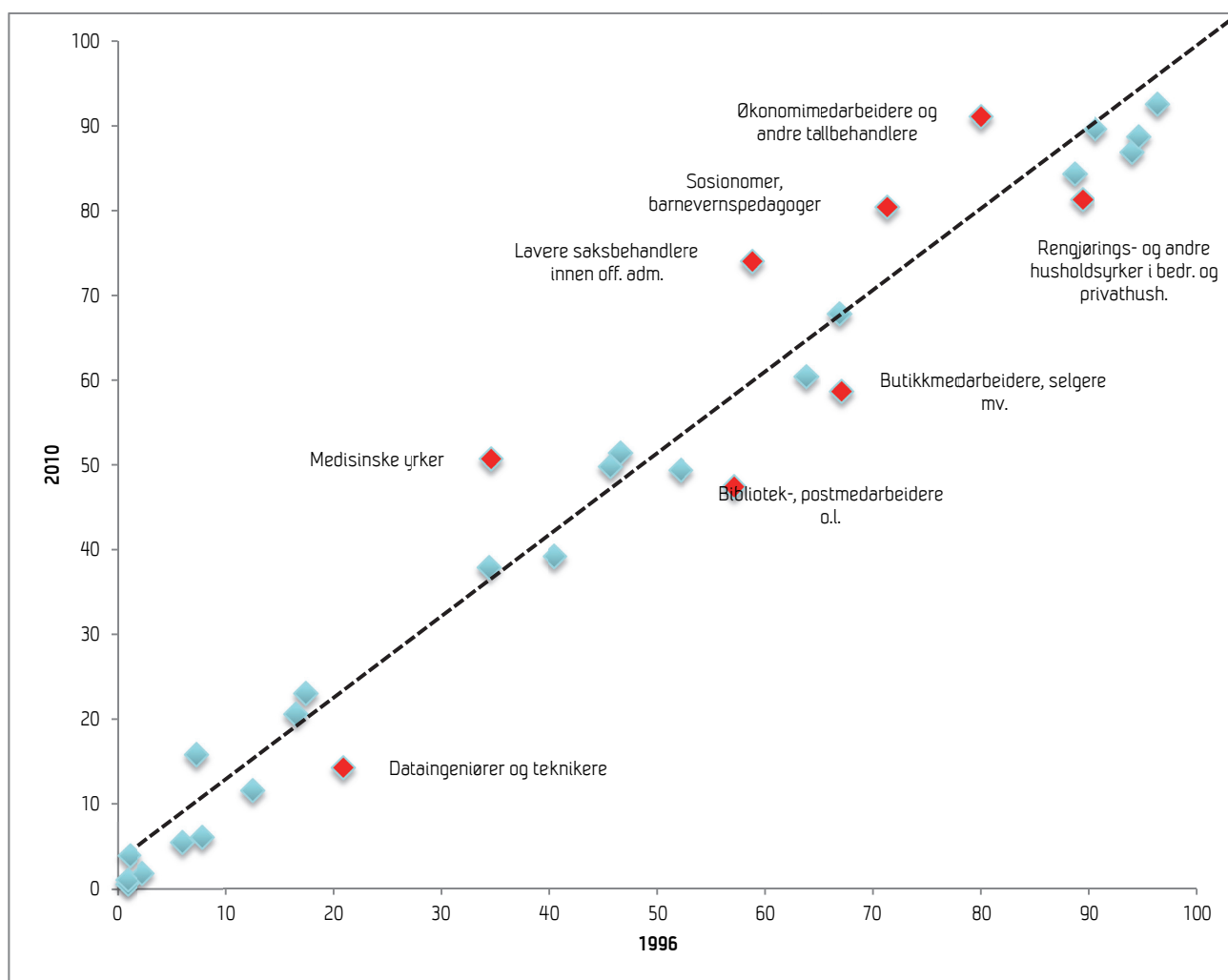
Kilde: AKU

Figur 5-31 Andel kvinner i 30 utvalgte store yrker på isco88 3-siffernivå 1996 og 2010. Sortert fra yrker med høyest kvinneandel i 1996. Prosent

I dette materialet finnes det ikke eksempler på yrker med en kvinneandel på 40 til 60 prosent i 1996 som fikk en kvinneandel under 40 prosent i 2010, men yrket "lavere saksbehandlere innen offentlig

administrasjon” har gått fra å ha en kvinneandel mellom 40 til 60 prosent til å ha en kvinneandel over 60 prosent, yrket ”økonomimedarbeidere og andre tallbehandlere” har gått fra å ha en kvinneandel mellom 60 til 89,9 prosent til å ha mer enn 90 prosent kvinneandel, og yrket ”dataingeniører og teknikere” har gått fra intervallet 10 til 39,9 prosent kvinner til å ha en kvinneandel under 10 prosent.

Flere kvinne- eller mannsdominerte yrker har blitt noe mindre kvinne- eller mannsdominert. På bakgrunn av dette, er det vanskelig å se en generell endring henimot et mer kjønnsjevnt arbeidsmarked. Flere store yrker har blitt mer kjønnsjevne, og andre har blitt mindre kvinne- eller mannsdominert, men enkelte yrker følger motsatt utvikling, og noen yrker forblir svært kvinne- eller mannsdominert.

Kilde: AKU

Figur 5-32 Endring fra 1996 til 2010 i kvinneandel i 30 utvalgte yrker. Prosent

Figur 5-32 er et endringsplott, som gir en alternativ fremstilling av de samme resultater som ble vist i forrige figur. Aksene representerer prosent kvinner i yrket i henholdsvis 1996 (X-aksen) og 2010 (Y-aksen). Har endringen vært lik null vil punktet ligge langs den stiplede diagonale linjen. Hvis kvinneandelen har sunket i perioden vil punktet ligge under den stiplede linjen, og har kvinneandelen økt ligger punktet over den stiplede linjen. Vi har markert de yrkene med størst endring i kvinneandelen med rødt og identifisert dem med tekst. Endringsplottet forsterker inntrykket av at det er få store endringer for de fleste av yrkene,

på tross av hele 15 år mellom de to målepunktene. Dersom vi analyserer yrkene etter kvalifikasjoner eller type arbeidsoppgaver, så vil vi likevel se et par interessante utviklingstrekk.

Tabell 27 i vedlegget viser prosentfordeling som ligger bak de to foregående figurene. Listen over yrkene i tabellen følger rekkefølgen i isco88-klassifiseringen, som også fungerer som en proxy-variabel for utdanning eller kvalifikasjoner. Dette vil si at de øverste yrkene i tabellen representerer ledelse eller yrker hvor det kreves høyere utdannelse. De syv første yrkene har alle en trend som går i en retning som tilsier et mindre kjønnssegregert arbeidsliv, noe som indikerer at innenfor flere yrker hvor det kreves høye formelle kvalifikasjoner har det skjedd en utjevning.

Likeledes har kvinneandelen i de tre yrkene relatert til pleie og omsorg gått ned, noe som (om vi også tar med medisin) indikerer at helserelaterte yrker viser en generell trend mot mindre kjønnssegregering, selv om de fremdeles har en svært høy andel kvinnelige sysselsatte. Det samme gjelder blant førskolelærere, men ikke sosionomer og barnevernspedagoger. Om vi ser på yrkene "lavere saksbehandlere innen offentlig administrasjon" og "økonomimedarbeidere og andre tallbehandlere" i sammenheng med andre midlere eller lavere funksjonærer, som "funksjonærer innen økonomi og administrasjon" og "sekretærer og tastaturoperatører", så utgjør dette nå samlet en større gruppe av funksjonærer som fortsatt er eller har fått en meget høy kvinneandel.

Samtidig ser vi også en mulig trend til at yrker med lav formell kompetanse relatert til privat tjenesteyting har vært eller er blitt mer kjønnsjevnt, for eksempel "husholdnings- og restaurantpersonale o.l.", "butikkmedarbeidere, selgere mv." og "hjelperearbeidere innen industri". For disse yrkene er det marginale endringer, men utviklingen går ikke i retning av et mer kjønnssegregert arbeidsmarked.

På bakgrunn av dette utvalget av yrker og forskjellen over en 15-års periode kan vi se to parallelle tendenser. Det første er at det skjer en utvikling til et mindre kjønnssegregert arbeidsliv blant yrker som krever høy formell kompetanse, er assosiert med helse, pleie og omsorg, eller privat tjenesteyting med lave krav til formell kompetanse. Den andre tendensen er at det i yrker med lavere funksjonærer eller fagarbeidere skjer en konsolidering av kvinne- eller mannsdominerte yrker.

5.3.5 Oppsummering kjønnssegregerte yrkesgrupper

Horisontal kjønnssegregering etter yrke ser ut til å ha endret seg noe i retning av et noe mer kjønnsjevnt arbeidsliv, spesielt når vi ser trendene for yrker på det mest aggregerte nivået, det vil si isco88 på 1-siffernivå. På 2-siffernivå og 3-siffernivå for 30 store yrker og en del andre yrkesgrupper, så vi at det kunne være store forskjeller i kvinneandel innad i yrkesgrupper som på 1-siffernivå fremsto som for eksempel kjønnsjevne. På 2-siffernivå (og 3-siffernivå for yrker i primærnæringene) hadde vi kun ett eksempel på en endring fra kjønnsjevn til kvinnedominert yrkesgruppe, og tre yrkesgrupper på 2-siffernivå som gikk andre veien. Det var visse endringer å spore for ca. en tredjedel av alle yrkesgruppene på 2-siffernivå. Det betyr at for de fleste yrkesgruppene på dette aggregeringsnivået, var det relativt stor stabilitet gjennom perioden 1996 til 2010, eller det var variasjoner, men kvinneandelen var ganske lik i 1996 og 2010.

For 30 store yrker på 3-siffernivå så vi også en stor grad av stabilitet, og veldig få yrker som beveget seg inn eller ut av intervallet 40 til 60 prosent kvinner i yrket. Unntaket her var medisinske yrker, hvor vi har hatt en klar økning i andelen kvinner, slik at yrkesgruppen havner innenfor intervallet 40 til 60 prosent. Samtidig så vi også yrker på dette nivået hvor det har funnet sted en ytterligere polarisering, for eksempel blant dataingeniører og teknikere. Her har andelen menn økt ytterligere for en yrkesgruppe hvor andelen menn var høy allerede i 1996. Den samme type økningen så vi blant flere store kvinnedominerte yrkesgrupper på 3-siffernivå, så som sosionomer og barnepedagoger, og økonomi-arbeidere og andre tallbehandlere.

Analysen av levekårsdata som viser andelen sysselsatte som arbeider innenfor yrkessegmenter med høy, lav eller jevn andel kvinner versus menn i respondentens yrke, basert på isco88 på 3-siffernivå, tegnet også et bilde av at færre sysselsatte arbeider i yrker med en svært stor andel kvinner eller menn. Derimot hadde andelen sysselsatte som arbeider i yrker med 40 til 60 prosent andel kvinner økt, og også andelen som arbeider i yrker med en overvekt av kvinner, det vil si 60 til 90 prosent kvinner i yrket.

Om man skal driste seg på en konklusjon angående horisontal segregering etter yrke, så har skjedd en viss utjevning, spesielt når vi ser andelen kvinner i yrke på 1-siffernivå. Vi må ikke glemme at gitt det høye utdanningsnivået i Norge, så havner en stor andel av de sysselsatte innenfor et fåtall yrkesgrupper på 1-siffernivå. På 2-siffernivå så vi at det kunne være en viss variasjon i kvinneandel blant yrkesgrupper på et mindre aggregert nivå, og bildet var ikke like entydig her som på 1-siffernivå.

På 3-siffernivå så vi på 30 store yrker, og her så vi en ganske stor grad av stabilitet, med enkelte yrkesgrupper med høy andel menn eller kvinner som blir ytterligere manns- eller kvinnedominert. Derimot så ser vi av tabell 27 i vedlegg at det er de store yrkesgruppene med høyt utdanningsnivå som har den største kjønnsutjevningen, samt flere yrker relatert til helse- og omsorg. Dette er et viktig tillegg til de tidligere analysene av sektor og næring, hvor vi har sett at kvinneandelen har økt blant annet innen offentlig sektor. Analysen av yrker har vist at dette gjelder ikke alle typer yrker som i stor grad faller inn under offentlig sektor.

Det kanskje mest interessante resultatet, men som er basert på kun én figur, er fordelingen av sysselsatte etter prosentandel kvinner i den sysselsattes yrke. Her så vi at en økende andel sysselsatte arbeider i yrker med 40 til 60 prosent kvinner, færre jobber i yrker med svært høy eller lav kvinneandel. Samtidig så vi også en økning av sysselsatte i yrker med 60 til 90 prosent kvinner, og en reduksjon i andelen som arbeider i yrker med 10 til 39,9 prosent kvinner.

Vi skal være forsiktig med å legge for mye vekt på dette, og tallene for prosentandel kvinner etter 1-, 2- og 3-siffernivå i de ulike yrkesgruppene er ikke like overbevisende i forhold til at det skal ha skjedd en vesentlig endring i kvinneandelen i de ulike yrkene. Vi har imidlertid sett at det har skjedd større endringer i næringer, så som andelen som jobber i industrien. Endringen i næringer kan ha redusert omfanget av en viss type yrker og økt andre, hvor kvinneandelen er 40-60 eller over 60 prosent. Hvis dette er tilfelle, så kan det tenkes at utviklingen i retning av kjønnsutjevning ikke skjer som en konsekvens av utradisjonelle valg på individnivå, men at andelen sysselsatte øker i yrker som tradisjonelt sett har vært relativt kjønnsjevne eller med en viss overvekt av kvinner.

5.4 Yrkesklasse

Til slutt i denne delen om den horisontale kjønnssegregering av arbeidsmarkedet skal vi se på endringer i yrkesklasser. The European Socioeconomic Classification (ESeC) går for å være den mest oppdaterte operasjonaliseringen av sosiologen John Goldthorpes klasseskjema (Goldthorpe 2007). Klasseskjemaet er i hovedsak en omkodning av isco88, med visse justeringer i forhold til selvstendig næringsdrivende og bedriftseiere versus ansatte samt ledelse (om denne variabelen er tilgjengelige i data). Der yrkesklassifiseringen kan virke uoversiktlig og gjøre tolkingen vanskelig kan ESeC yrkesklasser gi et enklere bilde av kontinuitet og endring, samtidig som yrkesklassene består av yrker på 3-siffernivå som er slått sammen på en annen måte enn aggregering av yrker fra 3- til 1-siffernivå av isco88.

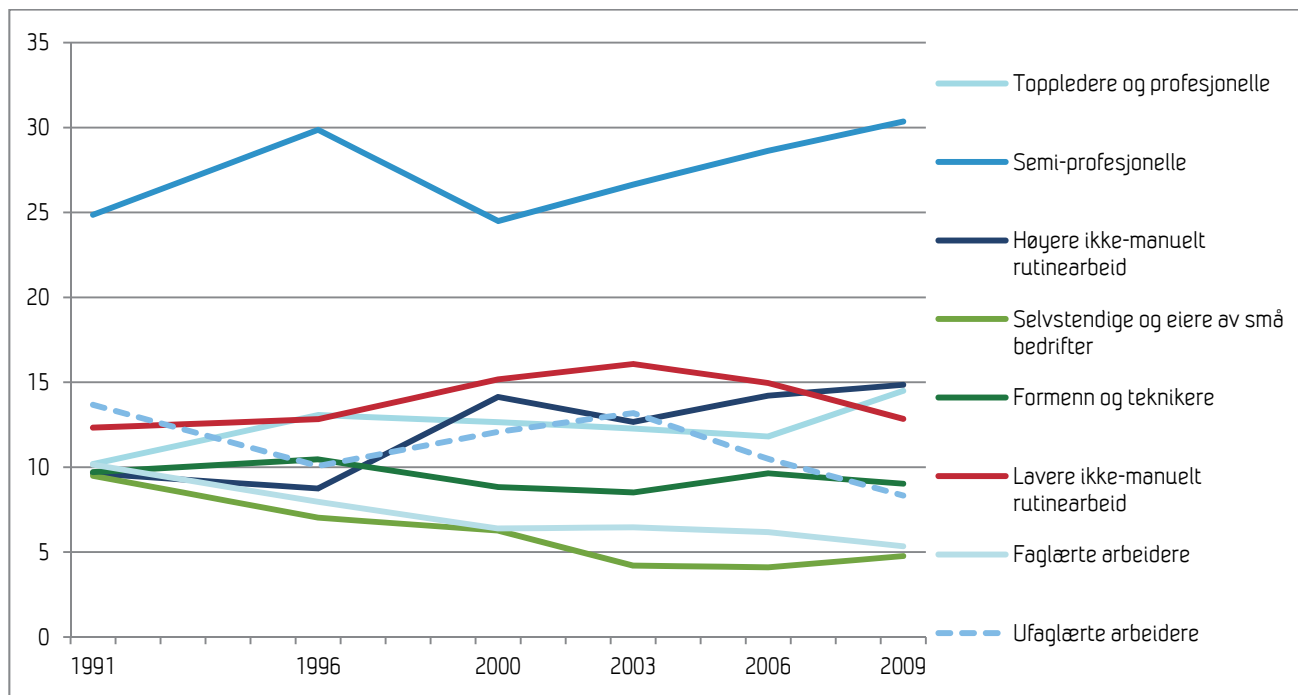
I analysen av kvinneandel etter yrker kartla vi den horisontale segregeringen etter yrke, med unntak av yrkesgruppen som starter med sifferet 1, "administrative ledere og politikere", som også er et mål på vertikal segregering. Dette gjelder også for ESeC, men sorteringen av yrker til yrkesklasser gir oss også et mer teoretisk begrunnet hierarki av yrker, som i empiriske analyser i de fleste tilfeller vil gi oss en mer distinkt sosial gradient enn det en aggregering av isco88-yrker ville ha gjort. Selv om yrkesklassene skal forstås som relasjonelle og ikke hierarkiske, vil forholdet mellom klassene innenfor arbeidslivet og blant ansatte i organisasjoner ofte være hierarkiske, for eksempel etter graden av autonomi i egen arbeidssituasjon eller innflytelse i beslutninger på arbeidsplassen.

I analyser av helse og levekår vil vi også forvente å finne en sosial gradient, som viser ulikheten i livssjanser mellom de ulike yrkesklassene. Å se på fordelingen av ESeC blant norske kvinner og menn, vil dermed tegne et noe annet bilde enn horisontal og vertikal kjønnssegregering etter yrke, næring og sektor. I stedet vil vi få et bilde av innflytelse og livssjanser i og utenfor arbeidslivet på individnivå, og denne sosiale strukturens fordeling blant menn og kvinner vil ligge som et bakteppe for annen forskning som rapporterer relativ sosial ulikhet mellom yrkesklasser, hvor yrkesklasser er operasjonalisert på samme måte som her.

Det er totalt åtte yrkesklasser i denne operasjonaliseringen. Nedenfor følger en kort beskrivelse av kjennetegnene til de ulike klassene (Rose og Harrison, 2007):

- Toppledere og profesjonelle (direktører, politikere, yrker som krever høyere utdanning utover treårig høyskole- eller universitetsutdanning, for eksempel professorer, biologer, siviløkonomer og advokater)
- Semi-profesjonelle (yrker som krever lavere høyskole- eller universitetsutdanning, for eksempel sykepleiere, lærere og ingeniører)
- Høyere ikke-manuelt rutinearbeid (for eksempel sekretærer)
- Selvstendige og eiere av små bedrifter (for eksempel selvstendige håndverkere og kjøpmenn)
- Formenn og teknikere (foruten teknikere, som det ikke er mange av i dag, arbeidsledere fra de tre andre arbeiderklassekategoriene)
- Lavere ikke-manuelt rutinearbeid (ufaglærte arbeidere som for eksempel butikkansatte)
- Faglærte arbeidere (for eksempel elektrikere og rørleggere som er ansatt og ikke selvstendige)
- Ufaglærte arbeidere (for eksempel ufaglærte arbeidere innenfor industrien)

De tre sistnevnte omtales i kortform som arbeiderklassen, men i Goldthorpes teori vil også formenn og teknikere være inkludert i arbeiderklassen, selv om de, i likhet med høyere ikke-manuelt rutinearbeidere, har en såkalt "mixed labour contract", det vil si at de har arbeidskontrakter som egentlig posisjonerer de mellom arbeider- og middelklassen. Middelklassen består av de tre første yrkesklassene, men også selvstendig næringsdrivende og eiere av små bedrifter kan inkluderes i middelklassen.

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Figur 5-33 Fordeling ESeC yrkesklasser 1991-2009. Prosent

I Figur 5-33 ser vi endring i fordelingen av ESeC yrkesklasser i perioden 1991-2009 basert på tall fra levekårsundersøkelsene. Vi ser at det har skjedd noen endringer i løpet av perioden, men må her huske på at yrkeskodene som utgjør basisen for konstruksjonen av yrkesklassene er basert på NYK til og med 1996, og STYRK fra 2000 til 2009. Konsekvensen av dette bruddet er at vi kan forvente et lite brudd mellom årene 1996 og 2000.

Utvalgsstørrelsen er også vesentlig større for årene 2006 og 2009 enn årene 1991 til 2003, hvilket betyr at vi kan vente at estimatene er noe mer reliable for årene 2006 og 2009. Som vi ser av figuren over er det med unntak av de to yrkesklassene "semi-profesjonelle" og "høyere ikke-manuelt rutinearbeid" for år 1996 ingen vesentlige brudd i tidsserien.

Andelen "semi-profesjonelle" (midlere funksjonærer) har økt fra 25 prosent i 1991 til 30 prosent i 1996 og fra 24,5 prosent i 2000 til 30 prosent i 2009. Vi ser også at det har vært en økning i andelen "toppledere og profesjonelle" (høyere funksjonærer) fra 10 til nesten 15 prosent. (Som vi har sett for isco88 1-siffernivå, verdi 1, så har andelen ledere minsket, og økningen i denne yrkesklassen skyldes derfor økningen i profesjonelle). Det har også vært en økning i andelen "høyere ikke-manuelt rutinearbeid" (lavere funksjonærer) fra 10 prosent i 1991 til 15 prosent i 2009, men den store endringen kom mellom 1996 og 2000, og dette kan skyldes metodiske forhold.

Det har vært en nedgang i andelen "ufaglærte arbeidere", "faglærte arbeidere" og blant "selvstendige og eiere av små bedrifter". Andelen "formenn og teknikere" har ligget noe under 10 prosent det meste av perioden.

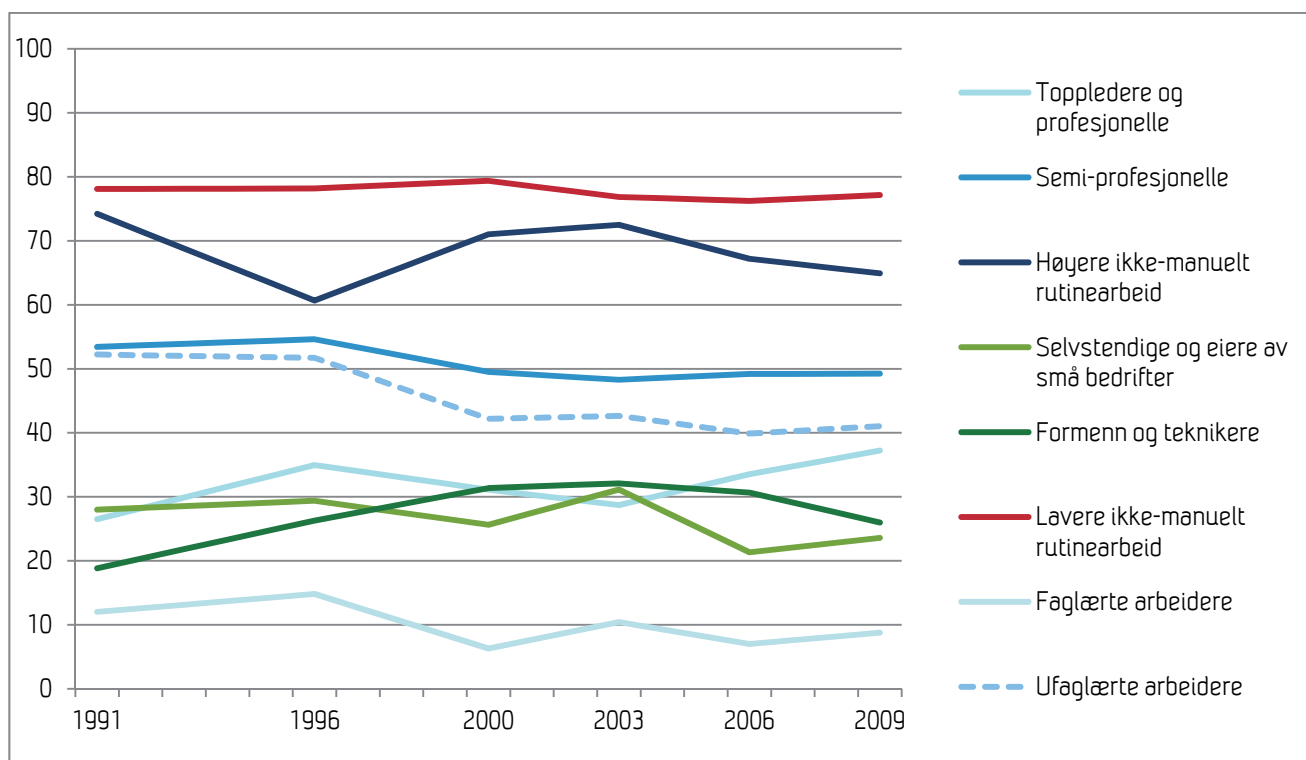
Om vi slår sammen yrkesklassene til to store grupper, så utgjør i 2009 arbeiderklassen litt over 35 prosent, mens middelklassen foruten selvstendige og eiere av små bedrifter utgjør ca. 60 prosent.

Utviklingen over tid følger mye det samme mønsteret som har vært observert i internasjonale studier av klassestrukturen, nemlig at andelen profesjonelle og semi-profesjonelle, hvor flertallet har høyere

utdannelse, har økt vesentlig, mens andelen faglærte og ufaglærte arbeidere minsker (Leiulfsrud et al. 2010). Med andre ord fører endringene i arbeidslivet og etterspørselen etter arbeidskraft med formell høyere utdanning til en endring av klassestrukturen, hvor middelklassen øker og arbeiderklassen minker (selv når "lavere ikke-manuelt rutinearbeid" inkluderes i arbeiderklassen). Dette skjer samtidig med en økning i kvinnelig sysselsetting, en mindre andel kvinner som arbeider deltid, og hvor velferd og levekår i enda større grad enn tidligere er basert på husholdinntekt fra to inntektskilder i stedet for en.

Gitt at flere kvinner enn menn de siste to tiårene har valgt å ta høyere utdanning (jmfør kapittel 4), øker andelen kvinner i yrkesklassene "toppledere og profesjonelle" og "semi-profesjonelle" like mye eller mer enn for menn? Selv om noen mener at klasse skal studeres i et familie- eller husholdperspektiv (Breen og Rottman 1995), så vil denne individbaserte klasse-operasjonaliseringen si noe om kvinners posisjoner og livssjanser har endret seg i takt med at kvinnelig sysselsetting har økt og arbeidslivet har gjennomgått store forandringer. Ser vi en endring i klassestrukturen som innebærer at flere kvinner har større innflytelse og medbestemmelse på slutten av 2000-tallet enn ved inngangen til 1990-tallet?

I Figur 5-34 ser vi utviklingen i hvor stor kvinneandel det er i hver ESeC klasse i perioden 1991 til 2009.

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Figur 5-34 Kvinneandelen i ulike ESeC yrkesklasser 1991-2009. Prosent

Kvinneandelen varierer i stor grad mellom de ulike klassene, men vi ser relativt små endringer i kvinneandelen over tid innenfor de enkelte klassekategoriene. Størst andel kvinner finner vi i kategoriene høyere og lavere "ikke-manuelt rutinearbeid" og "semi-profesjonelle". Her er kvinneandelen mellom 50 og 80 prosent, men har sunket litt i perioden i alle disse kategoriene.

Andelen kvinner har sunket mest blant "høyere ikke-manuelt rutinearbeid" fra 74 til 65 prosent. Blant "ufaglærte arbeidere" har kvinneandelen sunket fra litt over 50 prosent til ca. 40 prosent i perioden, mens andelen kvinner blant "faglærte arbeidere" har sunket noe fra 12-15 prosent i 1991-1996 til rundt 8-9

prosent i 2006-2009. Det har vært rundt ti prosentpoeng økning i andelen kvinner blant "toppledere og profesjonelle" og "formenn og teknikere", hvilket vil si at det sannsynligvis har blitt flere kvinnelige ledere både blant funksjonærer og arbeidere. Andelen kvinner blant "selvstendige med små bedrifter" har gått ned fra 28 til 24 prosent.

Endringene i yrkesklassene over tid, hvor vi har sett at yrkesklasser som krever formelle kvalifikasjoner har økt, og en endring i kvinneandelen blant toppledere og profesjonelle, tilsier at flere kvinner har ervervet seg posisjoner med innflytelse og beslutningsmakt innenfor det norske arbeidslivet de siste tjue årene, spesielt blant profesjonelle og toppledere. Fremdeles er kvinneandelen likevel ikke høyere enn ca. en tredel i denne yrkesklassen i 2009. Vi ser videre at kvinneandelen er svært høy innenfor høyere og lavere ikke-manuelt rutinearbeid (lavere funksjonærer, for eksempel sekretærer, og ufaglærte arbeidere utenfor industri og jordbruk, for eksempel butikkansatte). Disse to yrkesklassene kjennetegnes ved å ha lav grad av medbestemmelse på sin arbeidsplass, og liten grad av autonomi eller kontroll over egen arbeidssituasjon (Goldthorpe 2007). Mange kvinner innenfor henholdsvis middel- og arbeiderklassen befinner seg derfor, ut ifra en individualistisk operasjonalisering av klasse (der vi blant annet ikke tar hensyn til en eventuell partners posisjon), i to av yrkesklassene med lav grad av innflytelse i arbeidslivet, i tillegg til å ha en inntekt som vil ligge i det nedre sjiktet innenfor henholdsvis arbeider- og middelklassen.

Etter år 2000 er kvinneandelen omtrent 50 prosent for yrkesklassen "semi-profesjonelle" (hvor minst treårig høyere utdanning ofte er et kriterium). Dette betyr at i den yrkesklassen som sysselsetter flest i Norge (i hele perioden vi undersøker) er det like mange kvinner som menn. Kvinneandelen er rundt 40 prosent for ufaglærte arbeidere i industri og jordbruk, som er en yrkesklasse som har minket i perioden. Kvinneandelen er lav blant selvstendige næringsdrivende og små bedriftseiere, samt faglærte arbeidere, men samtidig er dette de to klart minste yrkesklassene.

Sett i et klasseperspektiv synes det som om andelen kvinner øker i yrkesklassene med mest innflytelse, og at kvinner er vel så godt representert som menn i den største og fortsatt voksende yrkesklassen, men som allerede nevnt er det fremdeles en stor overvekt av kvinner innenfor yrkesklasser som krever ingen eller liten grad av utdanning. Det tegner seg derfor et bilde der det de siste tiårene har skjedd en polarisering blant kvinner, mellom de som velger å ta høyere utdanning og de som ikke gjør dette.

Vi vet at forekomsten av deltidsarbeid er høy blant kvinner i yrker med krav om lav utdanning (Kitterød et al. 2011), og i et ulikhetsperspektiv krever en god husholdsøkonomi i dagens norske samfunn to inntekter. I tillegg velger gjerne de med høyere utdanning en partner som også har høyere utdanning, som medfører ytterligere forskjeller når vi ser sosial ulikhet ut ifra et husholdperspektiv og ikke et individualistisk perspektiv, som her. I den ene enden har man hushold med to inntekter, hvor begge jobber fulltid og har høyere utdanning. I den andre enden har man husholdninger hvor ingen har høyere utdanning, hvor minst den ene jobber deltid, samt aleneforeldre uten utdanning og som kanskje jobber deltid. Deltidsarbeid som kan være ufrivillig og/eller nødvendig for å få tidsklemma til å gå opp, om man har en type arbeid hvor det er liten grad av fleksibel arbeidstid. Denne samfunnsutviklingen kan derfor ha medført at de sosiale ulikhetene øker mellom familier hvor to yrkesaktive er klassifisert å tilhøre middelklassen, og på den andre siden familier med to yrkesaktive tilhørende arbeiderklassen hvor ikke begge arbeider heltid, samt aleneforsørgere. Disse forholdene er viktige å ta i betraktning, i tillegg til den individualistiske tilnærmingen til yrkesklasse og livssjanser som figurene over beskriver.

Vi har altså sett at det i likhet med den horisontale kjønnssegregeringen etter yrker, næring og sektor, også er kjønnssegregering etter yrkesklasser, og hvor kvinner er overrepresenterte i det nedre sjiktet av henholdsvis arbeider- og middelklassen. Det øvre sjiktet innenfor middel- og arbeiderklassen utgjøres av henholdsvis "toppledere og profesjonelle" og "formenn og teknikere". Disse to yrkesklassene representerer også mål på vertikal kjønnssegregering. Selv om vi her ser en viss økning i kvinneandelen i førstnevnte yrkesklasse, så antyder resultatene er liten reduksjon blant "formenn og teknikere". Kvinneandelen for

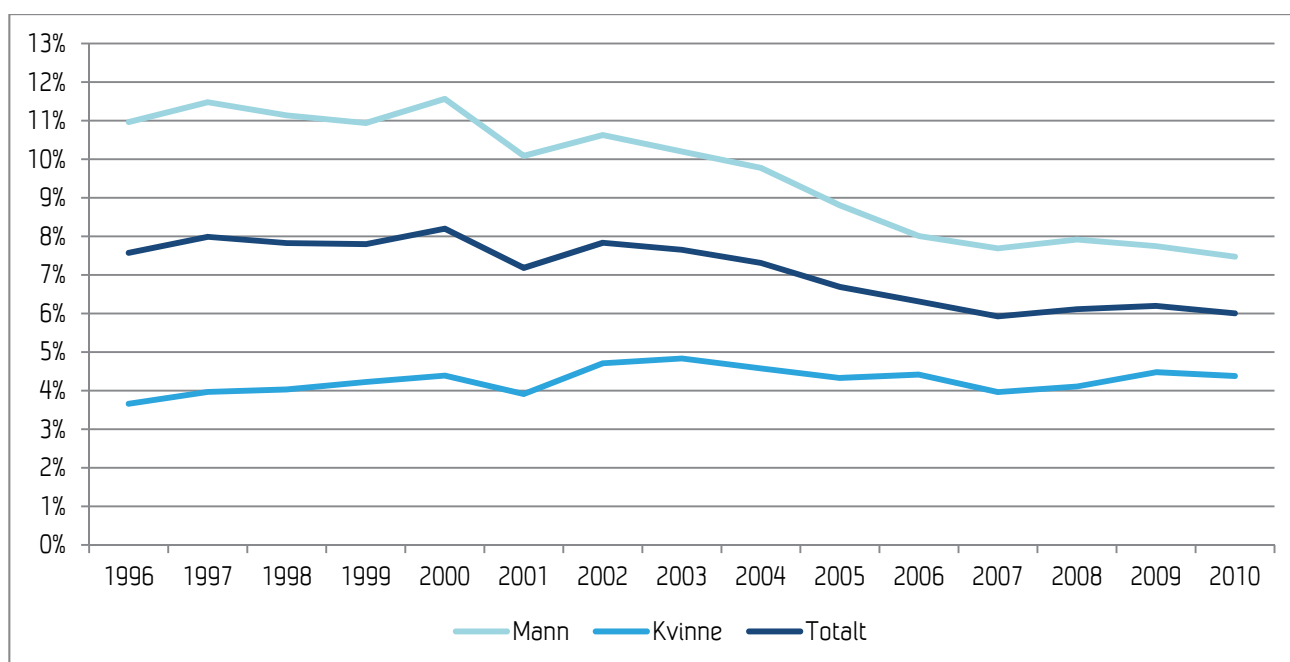
disse to yrkesklassene er 37 og 26 prosent i 2009. Blant yrkesklassene i midtsjiktet innenfor arbeider- og middelklassen er kvinneandelen lav blant yrkesfaglige arbeidere, men rundt 50 prosent blant "semi-profesjonelle". Sistnevnte yrkesklasse er som sagt den største og utgjør rundt 30 prosent av alle sysselsatte, så kvinner er godt representerte i den yrkesklassen som utgjør flertallet av middelklassen.

Videre forskning bør studere sammenhengen mellom yrkesklasser og livssjanser, yrkesklasser og arbeidsforhold, samt forholdet mellom arbeid og familie. I hvilken grad forsterkes eventuelle ulikheter i livssjanser når man studerer yrkesklasser for husholdets samlede klasseposisjon og arbeidstid i stedet for et individ-perspektiv, og i hvilken grad er arbeidslivet regulert slik at kvinner og familier i arbeiderklassen evner å kombinere jobb og familie uten å arbeide deltid eller ta permisjoner fra yrkeslivet når barna er små? Er samfunnet i større grad regulert og tilpasset middelklassekvinnen og middelklassefamiliens livsløp og forhold mellom arbeid og familie? Og i hvilken grad har klassereiser og sosial mobilitet betydning for om unge personer velger tradisjonelt eller utradisjonelt når man velger type utdanning og velger sin yrkeskarriere? Kan det tenkes at de valg man tar er påvirket av de sosiale lag man sosialiseres inn i under barndommen, og at for å forstå ungdoms studie- og yrkesvalg, så må man forstå hvordan det sosiale miljøet familie, venner og nabolag skaper for de muligheter og valg man ser og tar? Bør sosial klasse trekkes inn i forståelsen av hvordan ungdom velger utdanning og yrke, som i sin tur får konsekvenser for hvordan arbeidsmarkedet er kjønnssegregert og eventuelt endres over tid?

6 Vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet

6.1 Kvinner og menn i lederstillinger

I denne delen skal vi se på endringer i kvinner og menn i lederstillinger. Vi starter med å vise endringer i kategorien "administrative ledere og politikere" som tilsvarer den første av yrkesgruppene på isco88 1-siffernivå.

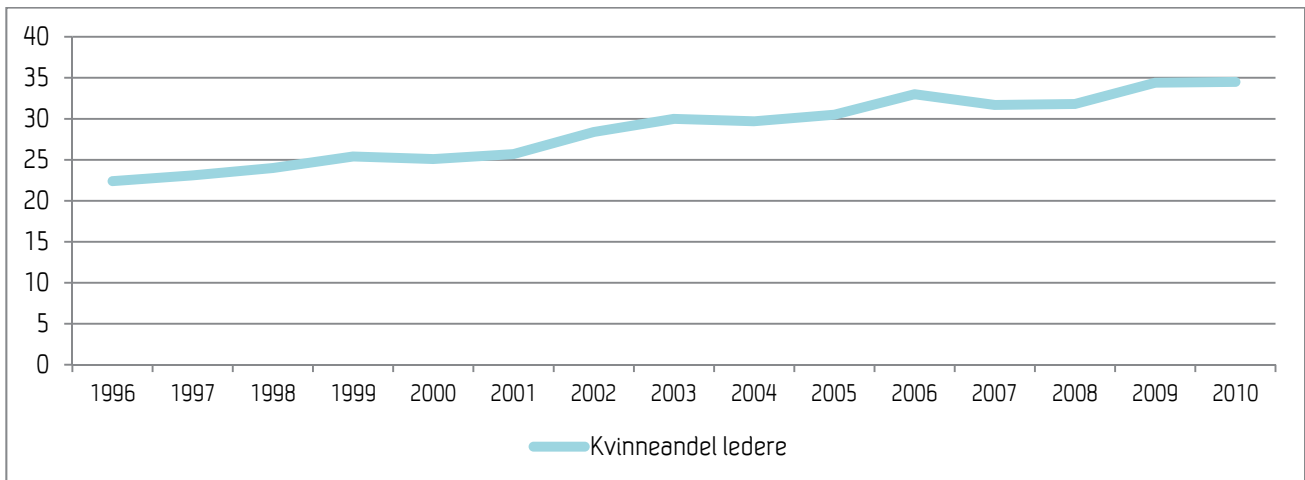

Kilde: AKU

Figur 6-1 Prosentandel kvinner og menn med lederstillinger (isco88=1) av alle sysselsatte

Figuren over viser andelen ledere av alle sysselsatte, andelen ledere av alle sysselsatte kvinner og andelen ledere av alle sysselsatte menn. Vi ser at det totalt har vært en nedgang i andel ledere fra omtrent åtte til seks prosent mellom 1996 og 2010. Blant de mannlige sysselsatte har andelen toppledere sunket fra ca. 11 til åtte prosent fra 1996 til 2010. Blant kvinner har andelen økt svakt fra 3,7 til 4,4 prosent i samme periode.

Med andre ord kan vi anta at nedgangen i andelen mannlige ledere kan sees i sammenheng med den tydelige nedgangen i andelen ledere av sysselsatte totalt.

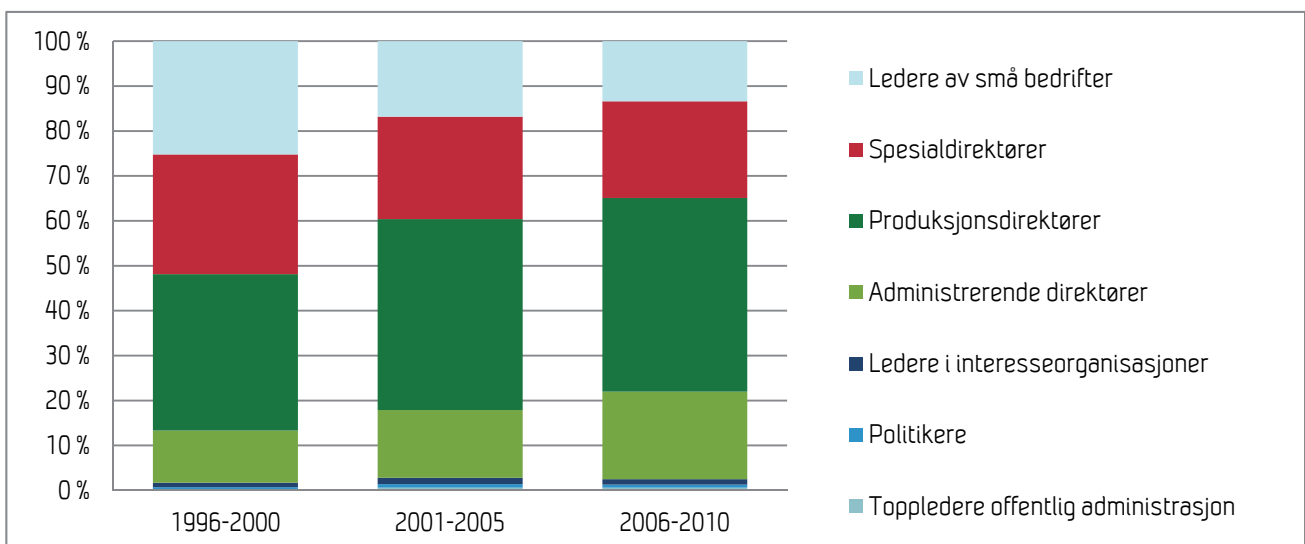

Kilde: AKU

Figur 6-2 Andel kvinner som er "administrative ledere og politikere". 1996-2010. Prosent

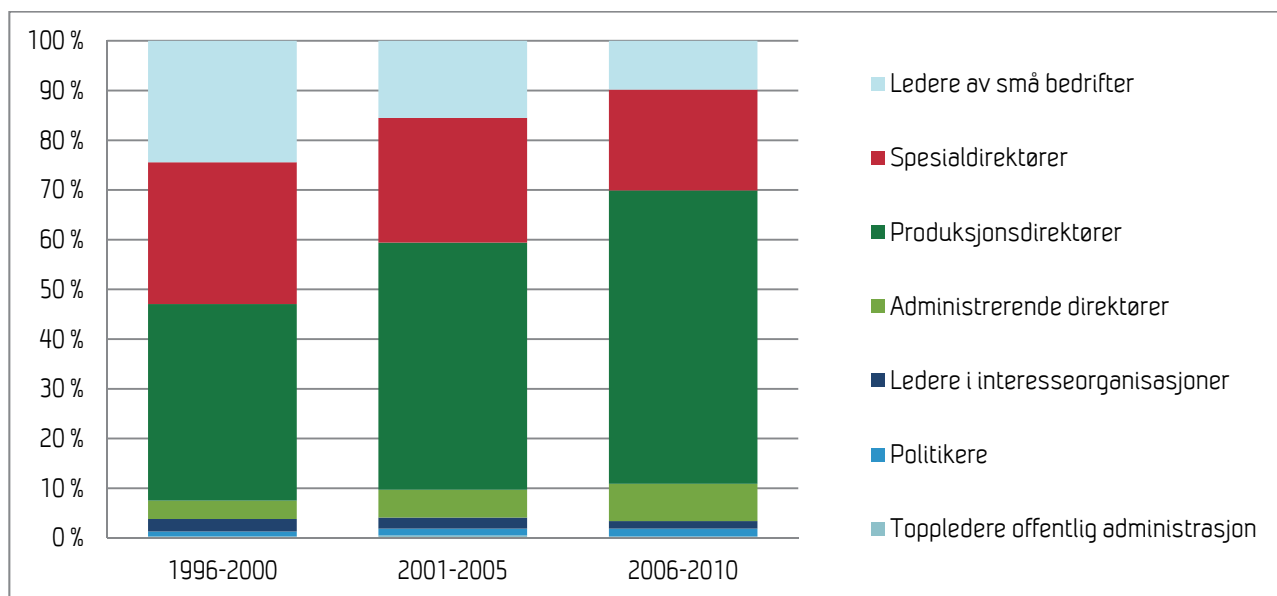
Som vi kunne forvente etter å ha sett andelen ledere blant henholdsvis menn og kvinner, så ser vi av figuren over at kvinneandelen blant ledere (isco88 1-siffernivå lik 1) har økt. Dette er samme resultat som vi har sett tidligere i rapporten, for isco88 på 1-siffernivå for perioden 1996 til 2010. Vi vil nå fortsette med å se nærmere på denne yrkesgruppen på 3-siffernivå, som vil gi oss et mer detaljert bilde for ulike typer av toppledere. En nærmere beskrivelse av hvilke typer yrker eller stillingsbetegnelser som hører til de ulike yrkestitlene finnes i kapittel 3, i avsnittet om isco88.

På grunn av liten utvalgsstørrelse måtte vi her slå sammen AKU-data i femårsintervaller for å få tilstrekkelig store utvalg til å kunne analysere denne yrkesgruppen på isco88 3-siffernivå. Først vil vi se på andelen av hver type toppleder for hvert av de tre femårsintervallene for menn og kvinner hver for seg. Deretter vil vi se på kvinneandelen innenfor hver type av toppledere.

Kilde: AKU

Figur 6-3 Fordeling menn ulike typer lederyrker (isco88-kode mindre enn 200) periodene 1996-2000, 2001-2005 og 2006-2010. Prosent

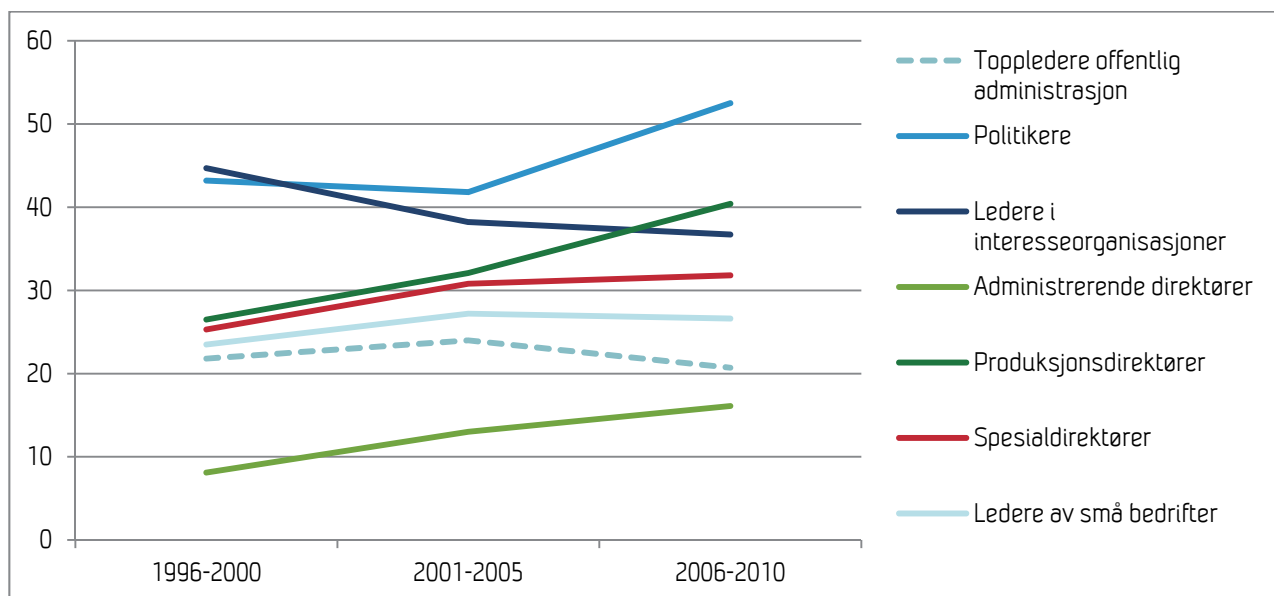
Kilde: AKU

Figur 6-4 Fordeling kvinner ulike typer lederyrker (isco88-kode mindre enn 200) periodene 1996-2000, 2001-2005 og 2006-2010. Prosent

Andelen produksjonsdirektører og administrerende direktører øker vesentlig blant både menn og kvinner, mens andelen ledere av små bedrifter og spesialdirektører ser ut til å minke tilsvarende, både blant kvinner og menn. Toppledere i offentlig administrasjon, politikere og ledere i interesseorganisasjoner utgjør en meget liten andel av lederne hos begge kjønn. Utvalgsstørrelsen er meget liten for disse kategoriene²⁰, på tross av at fem år med AKU-data er slått sammen, men vi kan allikevel si at det ikke ser ut til å være noen vesentlig endring i andelen av disse lederkategoriene sammenlignet med de andre ledertypene.

I figur 6-5 ser vi hvor stor kvinneandelen er, og hvordan den har endret seg, innenfor de enkelte lederkategoriene.

²⁰ Se tabell 31 i vedlegg for uvektet N.

Kilde: AKU

Figur 6-5 Kvinneandelen i ulike typer lederyrker (isco88 3-siffernivå). Prosent

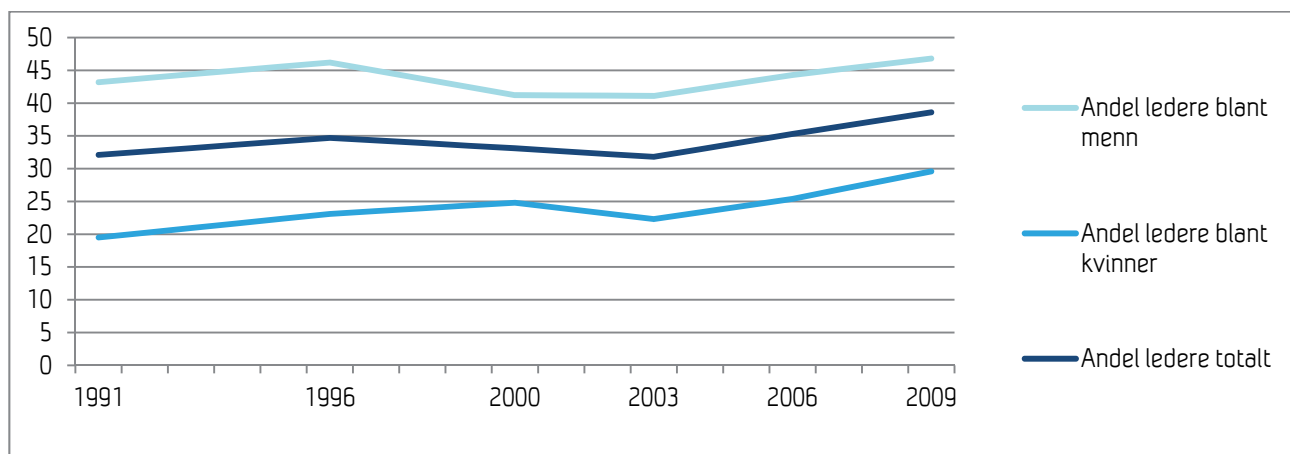
Innenfor hver lederkategori kan det se ut som om kvinneandelen har økt noe blant politikere, administrerende direktører, produksjonsdirektører, og spesialdirektører. Blant ledere i små bedrifter er det en beskjeden økning i kvinneandelen, mens det ikke har vært noen endring blant toppledere i offentlig administrasjon og en viss nedgang i andelen kvinner blant ledere i interesseorganisasjoner.

I alle de fire største lederkategoriene har kvinneandelen økt, og da spesielt blant den største kategorien, produksjonsdirektører, samt administrerende direktører, en kategori med mye beslutningsmakt. Kun blant politikere for årene 2006-2010 har vi en svak overvekt av kvinner. For alle de andre lederkategoriene, for hver tidsperiode, er menn i flertall.

Vi ser også at andelen kvinnelige produksjonsdirektører ser ut til å øke vesentlig, og i årene 2006-2010 er andelen over 40 prosent, som kan sies å være en ganske balansert kjønnsfordeling. Kvinneandelen ledere innenfor interesseorganisasjoner har sunket noe, men er fremdeles ikke langt unna en kvinneandel på 40 prosent.

6.2 Utvikling lederposisjoner (selvrapportert) 1991-2009

Basert på levekårsundersøkelsene utvalgte år fra 1991 til 2009 skal vi se på andelen kvinner og menn som befinner seg i en eller annen form for lederposisjon. Vi gjør oppmerksom på at dette er respondentens egen oppfattelse av hvilken eventuell lederposisjon hun eller han har. Figur 6-6 viser utviklingen i andelen ledere totalt, og blant kvinner og menn.

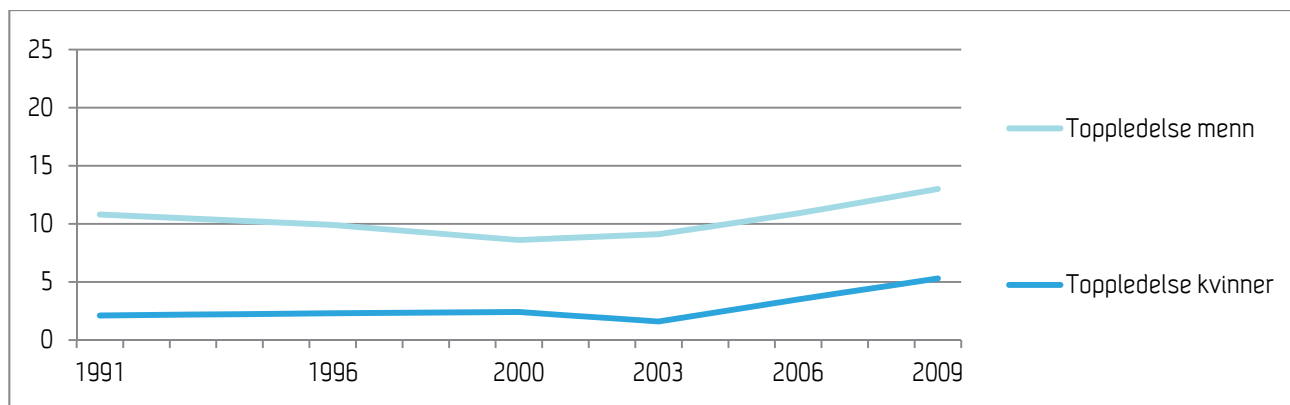

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-6 Andel selvrapportert ledelse blant kvinner, menn og totalt i perioden 1991-2009. Prosent

Blant menn ser vi en ganske stabil andel selvrapportert ledelse, med 41 prosent i 2003 som minste andel og 47 prosent i 2009 som høyeste andel. Blant kvinner ser vi derimot en viss økning, fra knapt 20 prosent i 1991 til 30 prosent i 2009. Forskjellen mellom kvinner og menn i selvrapportert ledelse har med andre ord minket med omtrent 7 prosentpoeng i denne perioden, fra 24 prosentpoeng i 1991 til 17 prosentpoeng i 2009.

Videre ble respondentene i Levekårsundersøkelsen bedt om å presisere hvilken type ledelse de mente å tilhøre. Respondentene kunne velge mellom følgende kategorier: toppledelse, mellomledelse, arbeidsledelse, prosjektledelse, eller annet.²¹ Svarkategorien prosjektledelse ble introdusert i år 2000.

Kilde: Levekårsdata

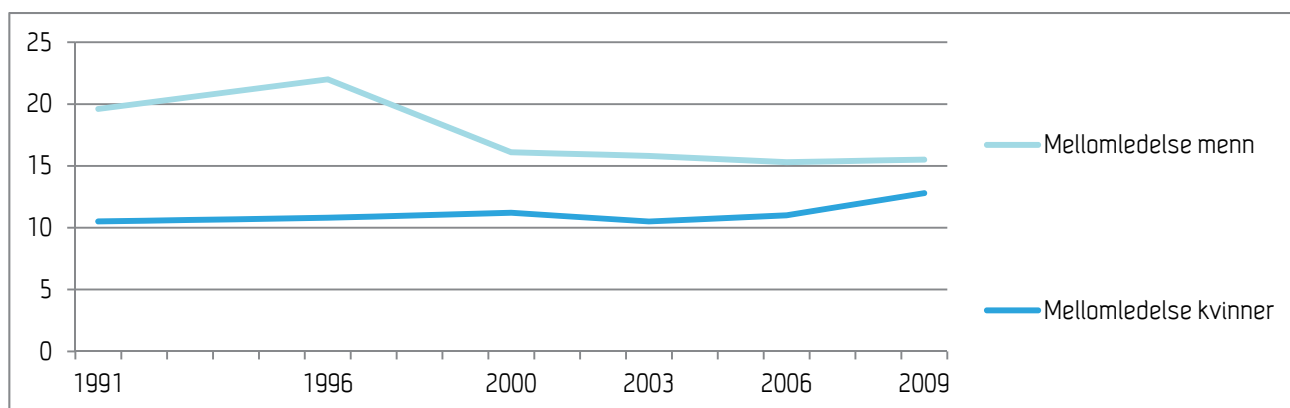
Figur 6-7 Andel selvrapportert toppledelse blant kvinner og menn i 1991-2009. Prosent

Figuren over viser utviklingen i andelen som svarte at de tilhørte toppledelsen for henholdsvis kvinner og menn i perioden 1991-2009. Vi ser at blant menn så synker andelen toppledere frem mot år 2000 før den øker fra 8,6 prosent i 2000 til 13 prosent i 2009, som er den høyeste andelen under hele perioden. Blant

²¹ Kategorien er ikke vist i resultatpresentasjonen, men merk at andelen som svarte "annet" økte litt over tid.

kvinner ser det ut som andelen gikk ned til 1,6 prosent i 2003 for så å øke til 5,3 prosent i 2009²². Vi ser det samme utviklingsmønsteret hos både kvinner og menn, men det er lite tegn på utjevning mellom kjønnene. Avstanden var 8,7 prosentpoeng i 1991 og 7,7 prosentpoeng i 2009, en nedgang på ett prosentpoeng i løpet av en periode på 18 år.

I den første figuren i dette kapitlet så vi utviklingen av ledere definert ut ifra yrkesklassifiseringen, det vil si de som var klassifisert som ulike typer av direktører, politikere og ledere av små bedrifter. Som andel av alle i arbeid var frekvensen høyere i AKU-analysen enn andelen som oppgir selv at de er toppledere, etter først å ha blitt spurt om arbeidet innebærer å lede andre eller ikke. Vi har derfor et annet mål på toppledelse her, og mens andelen direktører og lignende ble vesentlig redusert i perioden 1996 til 2010 blant menn (som vi så i analysen av AKU-dataene), så ser vi at utviklingen ikke er den samme for selvrapportert toppledelse. Vi må derfor anta at vi her fanger to ulike mål på ledelse, som utfyller hverandre. Om selvrapportert toppledelse er et reliabelt mål, så ser vi at det er flere mannlige enn kvinnelige toppledere, og at det er en økning i andelen toppledere av alle i arbeid for begge kjønn.

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-8 Andel selvrapportert mellomledelse blant kvinner og menn 1991-2009. Prosent

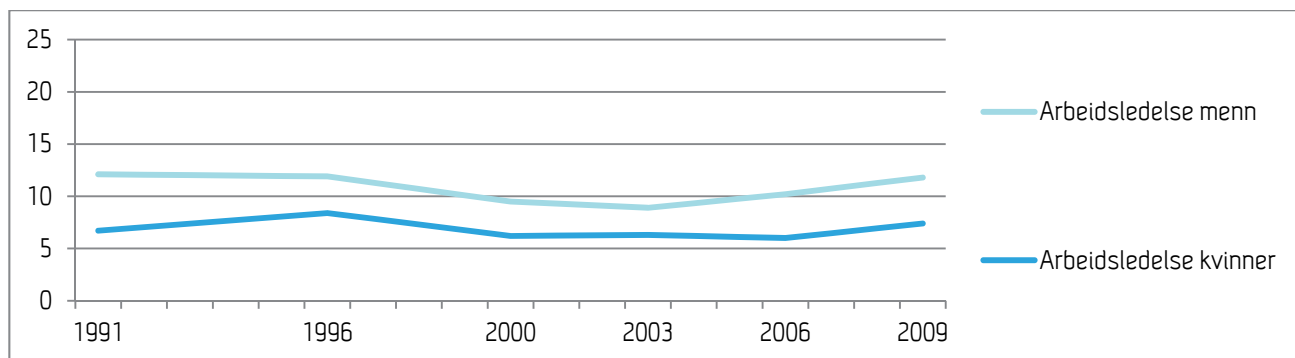
I figur 6-8 ser vi andelen kvinner og menn i mellomlederposisjoner i perioden 1991-2009. Her ser det ut som om det har vært en utjevning. Andelen mellomledere blant kvinner har økt noe, fra 10,5 prosent i 1991 til 12,8 prosent i 2009, men det må her tas forbehold om at endringen mellom 2006 til 2009 ikke skyldes tilfeldig utvalgsvariasjon. Endringen over tid er større blant menn hvor andelen sank fra 19,6 til 15,5 prosent under perioden 1991 til 2009. Denne utjevningen mellom kjønnene over tid kan skyldes innføring av den nye kategorien prosjektleder.

Andelen mellomledere synker blant menn i år 2000 når kategorien "prosjektleder" innføres, fra 19,6 og 22 prosent i 1991 og 1996 til 16,1 prosent i år 2000. Deretter er andelen mellomleder og andelen prosjektleder ganske stabil i perioden 2000 til 2009 blant menn, med noe over 15 prosent som oppgir å være mellomledere og rundt fire til fem prosent som oppgir å være prosjektledere. Denne totale andelen ser ut til å samsvare noenlunde med andelen som oppga å være mellomledere i årene 1991 og 1996.

Blant kvinner ser vi ingen tilsvarende endring i andelen kvinnelige sysselsatte som oppgir å være mellomledere når kategorien prosjektleder introduseres i år 2000.

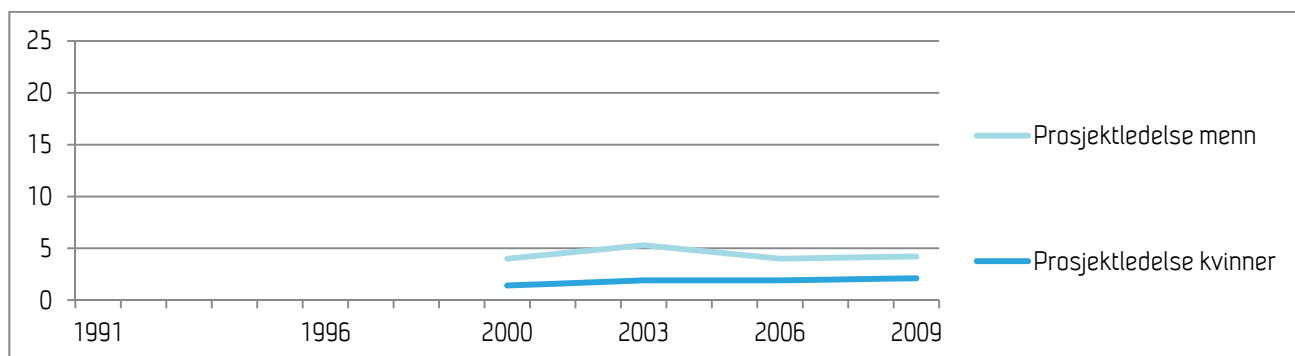
²² Vi må her ta forbehold om forholdsvis små delutvalg.

Figur 6-9 viser andel selvrapportert arbeidsledelse blant henholdsvis menn og kvinner i perioden 1991-2009. Både blant menn og kvinner ser det ut som andelen som oppgir å være arbeidsledere følger samme mønster over tid, og varierer mellom 12,1 og 8,9 prosent blant menn, og mellom 6,2 og 8,4 prosent blant kvinner. Forskjellen var på 5,4 prosentpoeng i 1991 og 4,4 i 2009, en nedgang på 1 prosentpoeng.

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-9 Andel selvrapportert arbeidsleder kvinner og menn 1991-2009. Prosent.

Kilde: Levekårsdata

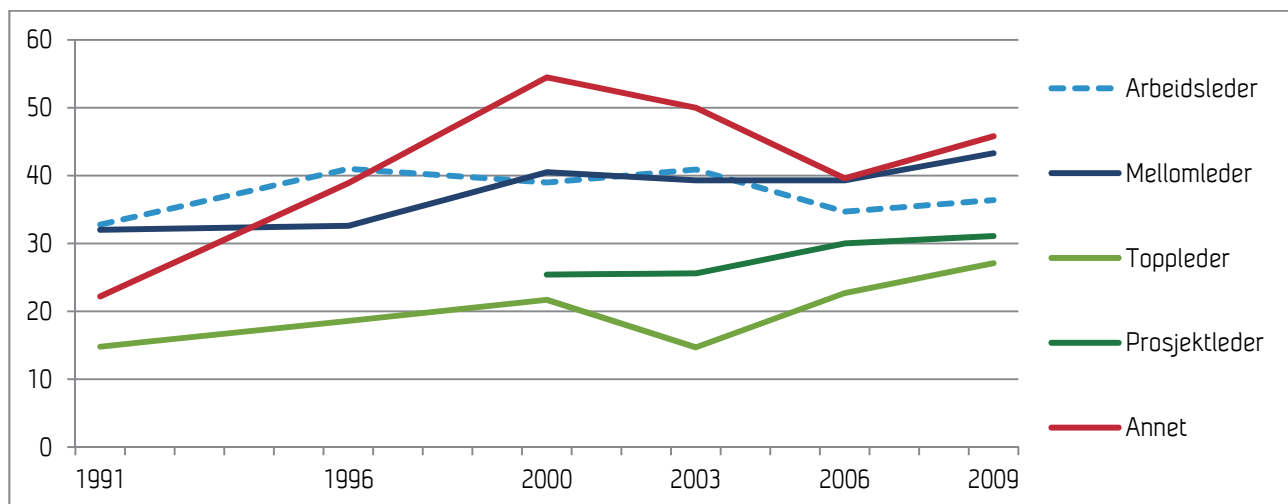
Figur 6-10 Andel selvrapportert prosjektledere kvinner og menn 1991-2009. Prosent.

Figur 6-10 viser andel selvrapportert prosjektledelse blant henholdsvis menn og kvinner i perioden 1991-2009. Kategorien prosjektleder ble først innført i år 2000, og vi ser at andelen som oppgir å være prosjektledere er relativt liten for begge kjønn. Blant menn er antallet som oppgir å være prosjektledere litt høyere i år 2003, men ellers er tallene på samme nivå, rundt fire prosent, i perioden 2000 til 2009. Blant kvinner ser vi en jevn svak økning i andelen som oppgir å være prosjektledere.

For alle svarkategoriene ser vi at andelen menn som sier de innehar en type ledelse er større enn blant kvinner. Vi skal nå fortsette med å se på kvinneandelen innenfor hver kategori.

Figur 6-11 viser kvinneandelen i hver ledelseskategori i perioden 1991-2009. Andelen kvinner blant vanlige ansatte ser ut til å være omkring 55 prosent i hele perioden 1991 til 2009, med unntak av år 1996, men vi må anta dette avviket skyldes en tilfeldighet. Denne kategorien er viktig i forhold til å få frem kvinneandelen selvrapportert ledelse, og vi ser at kvinneandelen har ligget jevnt i hele perioden (med unntak av 1996). Dette betyr at andelen kvinner av alle de som rapporterer at de har en ledelsesposisjon

ikke har økt de siste 20 årene. Det vi derimot vil se, er at blant de som er ledere, så har kvinneandelen blant henholdsvis toppledere, mellomledere, arbeidsledere og prosjektledere økt.

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-11 Kvinneandelen i hver ledelseskategori (selvrapportert). 1991-2009. Prosent

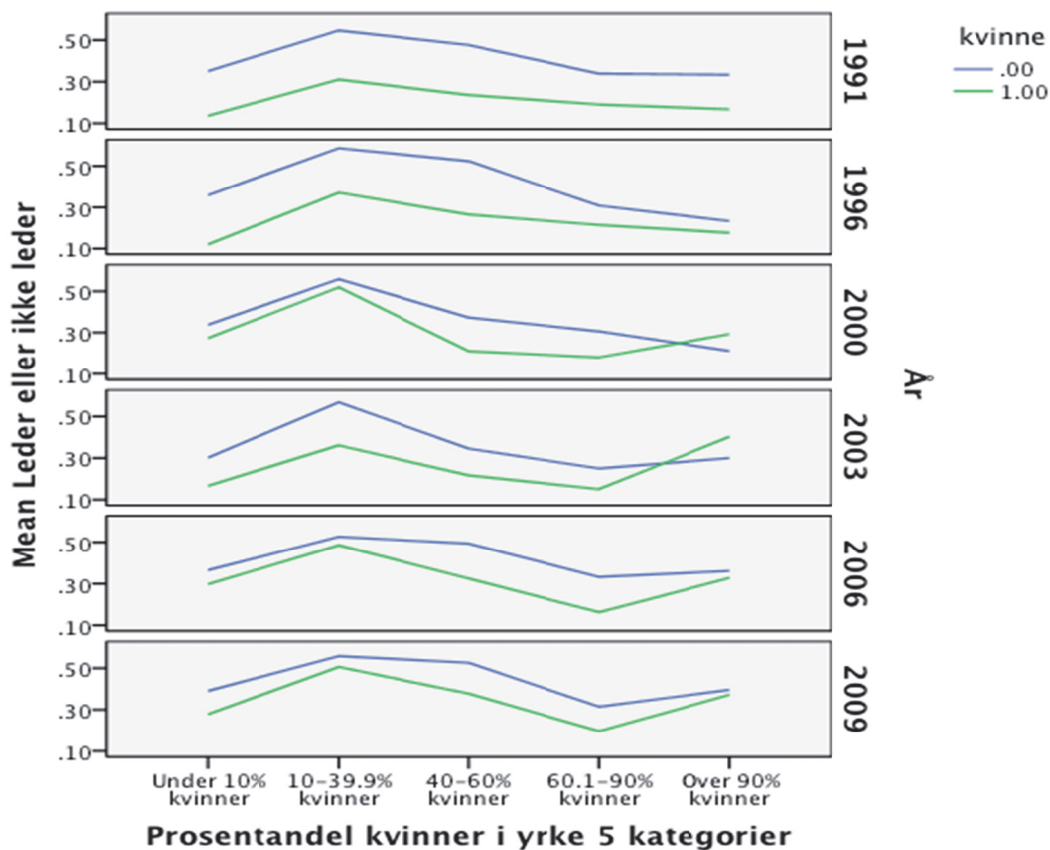
Andelen kvinner blant arbeidsledere ser ut til å ha økt noe i perioden, fra 32,8 prosent til 36,4 prosent, men hvor andelen mellom 1996 og 2003 lå noe høyere, omkring 40 prosent. Andelen kvinnelige mellomledere gjør et hopp fra omkring 32 prosent i 1991 til rundt 40 prosent i 2000, før vi ser en ytterligere økning mellom 2006 og 2009 til 43,3 prosent. Økningen i andelen kvinner blant mellomledere fra og med år 2000 må ses i sammenheng med den nye kategorien "Prosjektleder" som ble introdusert i Levekårsundersøkelsen år 2000.

Når menn og kvinner betraktes hver for seg ser vi en fordeling som antyder at mange menn som frem til og med år 1996 plasserte seg selv som mellomledere i stedet plasserer seg som prosjektledere fra og med år 2000. Vi ser også at andelen menn i kategorien prosjektleder er høy, fra 74,6 prosent i år 2000 til 68,9 prosent i år 2009. Blant toppledere ser vi en viss økning i kvinneandelen fra 14,8 prosent i 1991 til 27,1 prosent i 2009. Det er en viss variasjon i kvinneandelen over tid, med 14,7 prosent i år 2003 som den laveste andelen, men om vi ser bort fra dette avviket er det for de andre årene en jevn økning i kvinneandelen mellom 1991 og 2009.

Kategorien prosjektleder ble introdusert først i år 2000. Vi ser at det er en forholdsvis liten andel som oppgir at de er prosjektledere, og som vist i figurene over er det sannsynligvis slik at en del menn som oppga at de er mellomledere frem til og med år 2000 i stedet velger å oppgi å være prosjektleder fra og med år 2000. Andelen kvinner ser ut til å øke noe for kategorien prosjektledere, fra rundt 25 prosent til noe over 30 prosent. Kategorien "Annet" bør tolkes med varsomhet, da det er svært få respondenter som posisjonere seg selv i en annen kategori i de tidligste surveyene. Men for årene 2006 og 2009 har vi større utvalg og således noe sikrere estimat, og her ser vi at andelen menn er noe større enn for kvinner. Vi kan også legge merke til at kategorien "Annet" ser ut til å øke gradvis mellom 1991 og 2009, noe som kan antyde at de ledelsesbetegnelse som anvendes i levekårsundersøkelsene i noe mindre grad enn tidligere er dekkende for hvordan respondenten selv vil betegne sin type ledelsesstilling.

6.3 Forholdet mellom horisontal og vertikal kjønnssegregering

Hittil har vi sett på de to dimensjonene av segregering hver for seg. I denne delen skal vi se på sammenhengen mellom de to dimensjonene. Er det slik at sannsynligheten for å være leder, for menn og/eller kvinner, er større i yrker med høy eller lav kvinneandel? Tanken her er at en høyere kvinneandel skulle øke kvinners muligheter for å bli ledere, alt annet likt, men er det slik?²³

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-12 Ledelse blant menn og kvinner etter prosentandel kvinner i respondentens yrke, 1991-2009

Figur 6-12 viser at for hele perioden 1991 til 2009 var det – for både menn og kvinner – størst andel ledere i yrker hvor prosentandelen kvinner i yrket er mellom 10 og 40 prosent. I årene 1991 og 1996 var det ikke noen spesielt stor forskjell i hvor mange som er ledere blant kvinner etter prosentandel kvinner i yrket. Fra

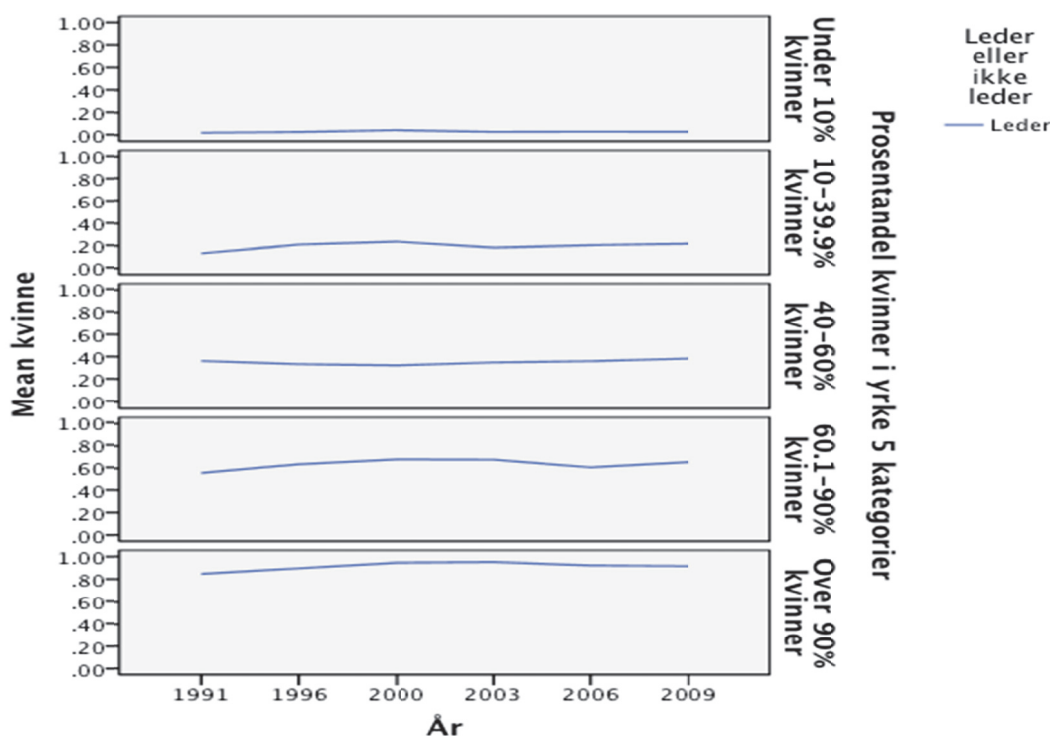
²³ Man kan her spørre seg hva prosentandelen kvinner skal representere, da opprykk skjer innenfor en organisasjon og ikke innenfor et yrke. I levekårsundersøkelsen 2009 er respondentene spurt om hvor stor andel av ens kolleger med samme type stilling som er enten menn eller kvinner. Er det omtrent like mange menn som kvinner som har samme type stilling, eller er det en overvekt av det ene kjønn? Denne variabelen har stor grad av overlapp med vår konstruerte variabel.

og med år 2000 endres dette, og vi ser at det er flest ledere i yrker med 10 til 40 prosent kvinner etterfulgt av yrker med en kvinneandel på 90 prosent eller mer kvinner.

Mens antallet ledere blant kvinner øker i de andre kategoriene er kategorien 60 til 90 prosent kvinner hengende etter, med liten vekst i antall ledere blant kvinner som arbeider i dette segmentet av det horisontalt kjønnssegregerte arbeidsmarkedet. Blant menn ser vi mye det samme mønsteret over tid, med et toppunkt i yrker med 10 til 40 prosent kvinner. For årene 2006 og 2009 ser vi at antallet ledere blant de mennene som jobber i yrker med en kvinneandel på mellom 40 til 60 prosent er omtrent like stor som antallet i topp-segmentet, og blant menn som jobber i yrker med over 90 prosent kvinner var det i perioden 2003 til 2009 omtrent samme andel ledere som segmentet med under 10 prosent kvinner.

Figuren gjenspeiler at det ikke er slik at kvinner har større mulighet for å bli ledere i yrker med høy kvinneandel. Foruten kategorien med mer enn 90 prosent kvinner i yrket for årene 2000 og 2003, hvor det er høyere prosentandel ledere blant kvinner enn blant menn, er det flere ledere blant menn enn blant kvinner i alle de fem kategoriene i alle år. En større andel blant menn enn blant kvinner er dermed ledere innenfor alle segmentene, og en stor andel sysselsatte av samme kjønn øker ikke menn eller kvinners muligheter til å bli ledere, sammenlignet med andre av samme kjønn. Resultatene ser ut til å være forholdsvis konsistente over tid.

La oss fortsette med å se på prosentandelen kvinner blant ledere innenfor hvert segment.

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-13 Prosentandel kvinner blant ledere etter andelen kvinner i yrke, 1991-2009

Figur 6-13 viser kvinneandelen blant de som er ledere, for hvert segment rangert etter hvor mange prosent kvinner som jobber i lederens yrke. Om vi først ser på den nederste delfiguren, med over 90 prosent

kvinner i yrket, så ser vi at i 1991 var ca. 85 prosent av lederne i dette segmentet kvinner, mens det senere steg til rundt 95 prosent i 2003 for så å synke igjen til 92 prosent i år 2003.

Resultatet betyr at innenfor dette segmentet er det noe færre kvinnelige ledere enn det vi ville ha antatt om alle menn og kvinner hadde hatt like store sjanser til å bli ledere. I segmentet 60 til 90 prosent kvinner i yrket ser vi at kvinneandelen blant lederne er omtrent 60 prosent eller litt lavere. I 1991 var 56 prosent av alle lederne i dette segmentet kvinner, som steg til rundt 68 prosent i 2000 og 2003, før det ble målt til 61 prosent i 2006 og 66 prosent i 2009.

Om vi antar at gjennomsnittlig prosentandel kvinner i yrket ligger omtrent rundt 75 prosent innenfor segmentet, så betyr dette resultatet at det er vesentlig færre kvinnelige ledere i dette segmentet (i forhold til horisontal segregering) enn det som det burde ha vært om prosentandelen ledere hadde gjenspeilet kvinneandelen i yrket. Det samme gjelder segmentet 40 til 60 prosent kvinner i yrket. Også her ligger prosentandelen ledere som er kvinner lavere enn de ca. 50 prosent vi skulle forventet å se om kvinner og menn var likt representert blant lederne som blant alle sysselsatte i segmentet. Her var andelen kvinnelige ledere 36 prosent i 1991, og andelen varierer mellom et bunnpunkt på 32 prosent i år 2000 og en topp med 38 prosent i 2009.

Samme mønster ser vi også for de to siste segmentene, med en kvinneandel blant lederne som er mindre enn de henholdsvis ca. 25 og 5 prosent vi ville antatt i utgangspunktet. I segmentet 10 til 40 prosent kvinner i yrket var kvinneandelen blant lederne så lavt som ca. 13 prosent i 1991 og 19 prosent i 2003, med en topp på 24 prosent i 2000 og 22 prosent i 2009. I segmentet med under 10 prosent kvinner i yrket er andelen kvinnelige ledere mellom 2 prosent i 1991, 4 prosent i år 2000, og 3 prosent i 2009.

Alle tallene vil variere noe over tid grunnet tilfeldig variasjon, men mønsteret tyder på at andelen kvinnelige ledere er noe lavere i alle de fem segmentene, inkludert det kjønnsjevne segmentet og den delen av arbeidslivet hvor det er en høy kvinneandel i yrket. Kvinner ser derfor ikke ut til å ha noe større fortrinn i forhold til å bli leder om man arbeider i et yrke med høy kvinneandel.

Hittil har vi studert forholdet mellom å være leder og hvor stor andel kvinner som arbeider i den sysselsattes yrke i form av krysstabeller og uten noen form for slutningsstatistikk. La oss fortsette med å se på sannsynligheten å være leder eller ikke kontrollert for alder, klasse og sektor. Tabellen nedenfor og den påfølgende figuren viser resultatet av en logistisk regresjon med ledelse som avhengig variabel, basert på Levekårsundersøkelsen 2009. (Samme analyse ble også gjort på levekårsdata for perioden 1991-2006, og resultatene var forholdsvis konsistente over tid, med unntak av sektor, som er statistisk signifikant i modellene for år 2009 men ikke i de foregående årene.)

Tabell 2. Logistisk regresjon av sannsynligheten for å være leder. Levekårsundersøkelsen 2009. (N=9081).

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Alder	1.23***	1.20***	1.20***	1.18***	1.18***
Alder kvadrert	.99***	.99***	.99***	.99***	.99***
Kjønn (kvinne=1)	.56***	.64***	.81	.87	1.21
Sektor (privat sektor=1)	1.97***	1.88***	1.87***	2.07***	2.03***
Prosent kvinner i yrket		***	***		
under 10 prosent kvinner		.53***	.67	1.06	1.16
10-39.9 prosent kvinner		1.06	1.23	1.10	1.16
40-60 prosent kvinner		.92	1.20	1.17	1.22
60.1-90 prosent kvinner		.43***	.63	.93	.99
over 90 prosent kvinner (referanse-kategori)		---	---	---	---
Prosent kvinner i yrket * kjønn			**	**	**
under 10 prosent kvinner * kjønn			.78	.82	1.18
10-39.9 prosent kvinner * kjønn			1.08	.96	.92
40-60 prosent kvinner * kjønn			.71	.64	.61
60.1-90 prosent kvinner * kjønn			.64	.60	.52
over 90 prosent kvinner * kjønn (referanse-kategori)			---	---	---
ESeC				***	***
Toppledere og profesjonelle				3.55***	3.79***
Semi-profesjonelle				3.22***	3.82***
Høyere ikke-manuelt rutinearbeid				1.72***	1.79***
Eiere av små bedr. og selvst. (ikke primærnæring)				5.83***	4.72***
Eiere av små bedrifter og selvstendige (primærnæring)				4.33***	4.81***
Teknikere				2.01**	1.92*
Lavere ikke-manuelt rutinearbeid				1.34**	1.49*
Faglærte arbeidere				1.29*	1.41**
Ufaglærte arbeidere (referanse-kategori)				---	---
ESeC * kjønn					**
Toppledere og profesjonelle * kjønn					.81
Semi-profesjonelle * kjønn					.64*
Høyere ikke-manuelt rutinearbeid * kjønn					.84
Eiere av små bedrifter og selvst. (ikke primærnæring) * kjønn					2.16*
Eiere av små bedrifter og selvstendige (primærnæring) * kjønn					.65
Teknikere * kjønn					1.33
Lavere ikke-manuelt rutinearbeid * kjønn					.78
Faglærte arbeidere * kjønn					.24**
Ufaglærte arbeidere * kjønn (referanse-kategori)					
Konstant	.01***	.00***	.00***	.00***	.00***
-2LL	11306.01	11039.35	11023.09	10685.59	10658.90
Hosmer-Lemeshow test	p=.435	p<.001	p=.001	p=.094	p=.407

Variabelen for horisontal kjønnssegregering (prosentandel kvinner i yrket) er i utgangspunktet konstruert som en kontinuerlig variabel, men som deretter har blitt kategorisert til fem verdier og dummy-kodet. Klassevariabelen anvendt i denne analysen er ikke justert for ledelse, det vil si at klassevariabelen er en omgruppering av isco88 til yrkesklasser, samt at selvstendig næringsdrivende og eiere er skilt ut i to kategorier, som sysselsatt i eller utenfor primærnæringene. Noen selvstendige er også inkludert i den første klassekategorien, profesjonelle og ledere, da det er antatt at selvstendige med akademisk bakgrunn har mer til felles med denne kategorien enn å bli klassifisert blant andre selvstendige (Rose og Harrison 2007). Over 90 prosent kvinner i yrket og ufaglærte arbeidere er referanse kategorier for de to settene av dummy-variabler, og koeffisientene er presentert som odds-rater.²⁴

I den første modellen, som også har god "model fit" gitt resultatet av Hosmer-Lemeshow-testen, ser vi at oddsen for å være leder øker med alder før den deretter synker. Alder er her en kontrollvariabel, så vi har ikke sett nærmere på hvilken alder som er toppunktet. Kvinner har 44 prosent lavere odds enn menn for å være leder, mens de som er sysselsatt i privat sektor har 97 prosent høyere odds enn de i offentlig sektor for å være leder. Det ble videre testet for om det var et samspill mellom kjønn og sektor, men resultatet var ikke signifikant ($p=.605$) og ble derfor utelatt fra modell 1 som vist i tabellen over. Det betyr at det var ingen forskjell mellom menns og kvinners odds for å bli leder innenfor hver av sektorene.

I modell 2 inkluderes prosentandelen kvinner i yrket, operasjonalisert som et sett av dummy-variabler med over 90 prosent kvinner i yrket som referanse kategori. Sammenlignet med referanse kategorien er det signifikant lavere odds for å være leder i de to segmentene under 10 prosent kvinner og 60-90 prosent kvinner i yrket. I modell 3 testes det for samspill mellom prosentandel kvinner i yrket og kjønn, og settet av samspills-dummys var statistisk signifikant. Ingen av dummysene i modell 3 var signifikante, men det skyldes valg av referanse kategori.

I modell 4 inkluderes yrkesklasser, slik disse er operasjonalisert for ESeC før justering av klassene etter ledelse. Settet av dummy-variabler var statistisk signifikant ($p<.001$). Yrkesklasser er her interessant å kontrollere for fordi vi kan forvente en viss overlapp mellom horisontal kjønnssegregering og yrkesklasser. Det er for eksempel rimelig å anta at det er mange faglærte arbeidere i segmentet med meget liten kvinneandel i yrket. Ved å kontrollere for yrkesklasser unngår vi å rapportere en eventuelt spuriøs sammenheng mellom prosentandel kvinner i yrket og ledelse, hvis sistnevnte fungerer mer som en proxy-variabel for yrkesklasse heller enn å representere et segment i arbeidslivet hvor høy versus lav konsentrasjon av kvinner i yrket representerer ulike muligheter for kvinner til å erverve seg en ledelsesposisjon.

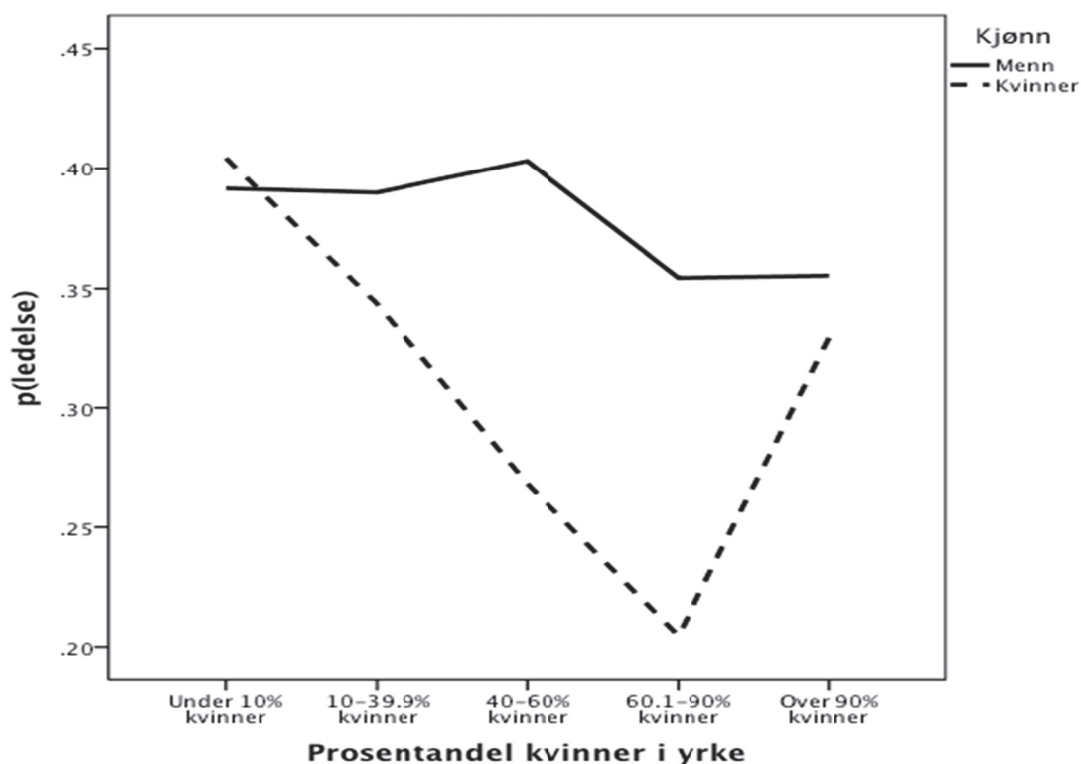
I modell 4 ser vi en klar klassegradient. Ikke uventet har selvstendig næringsdrivende (i og utenfor primærnæringene) den høyeste oddsen relativt til referanse kategorien, ufaglærte arbeidere, med henholdsvis 333 og 483 prosent høyere odds for å være leder. Blant profesjonelle og ledere er oddsen 255 prosent høyere, og for semi-profesjonelle 222 prosent. For høyere og lavere ikke-manuelt rutinearbeid (for eksempel henholdsvis sekretærer og butikkansatte) var oddsen 72 og 34 prosent høyere enn for ufaglærte arbeidere. (Begge disse yrkesklassene har en høy andel kvinner). Til sist ser vi at faglærte arbeidere har 29

²⁴ Formålet med denne regresjonsanalysen er å se hva er sannsynligheten for å være leder blant menn og kvinner, gitt hvor stor andel kvinner som arbeider i den sysselsattes yrke, og kontrollert for andre variabler, da spesielt yrkesklasser. Resultatene er presentert som odds-rater. En odds er gitt ved sannsynligheten for å være leder, dividert på 1 minus sannsynligheten for å være leder. En odds rate er da oddsen for å være leder for en gruppe sysselsatte, for eksempel menn, versus en annen gruppe, for eksempel kvinner. Odds-raten oppgis gjerne som en prosentandel, hvor oddsen 2:1 betyr at den første gruppen har 100 prosent høyere odds for å være leder, kontrollert for andre variabler i modellen.

Modellen inneholder også flere samspillsledd, og enkeltkoeffisienter for de variablene som inngår i samspill kan ikke tolkes for seg. Det er derfor hovedresultatet er presentert som et effektplott, men nå er resultatet gitt i sannsynligheter og ikke odds. En sannsynlighet vil alltid variere mellom 0 og 1, hvor 1 betegner at en hendelse (for eksempel å bli leder) alltid inntreffer, mens 0 betegner at hendelsen aldri inntreffer. Modellens "fit" er her testet ved å bruke Hosmer-Lemeshow-testen. Et ikke-signifikant resultat, det vil si en p-verdi over .05, indikerer god fit.

prosent og teknikere 101 prosent høyere odds enn ufaglærte arbeidere for å være leder. Når yrkesklasse inkluderes i modellen er dummysettet for prosentandel kvinner i yrket ikke lengre statistisk signifikant, men samspillsleddet mellom prosentandel kvinner i yrket og kjønn er fortsatt statistisk signifikant.

I modell 5, ser vi at samspillet mellom yrkesklasser og kjønn var statistisk signifikant. Vi noterer også at oddsene for alder, sektor og yrkesklasse endres lite etter inklusjonen av prosentandel kvinner i yrket og yrkesklasse, samt samspillsleddene. I figuren nedenfor ses samspillet mellom kjønn og andelen kvinner i yrket, basert på modell 5, uttrykt i et effektplott. De andre variablene i modellen er satt til sine respektive gjennomsnittsverdier.

Kilde: Levekårsdata

Figur 6-14 Effektplott for predikert sannsynlighet for å være leder gitt prosentandel kvinner i yrket. 2009.

I effektplottet er det trukket linjer mellom de ti punktene som er estimert, for lettere å se forskjellene mellom de ulike verdiene. Sannsynligheten varierer mellom 0 og 1. I figuren ser vi at i segmentet med under 10 prosent kvinneandel i yrket er sannsynligheten for å være leder omtrent den samme for menn (.39) og kvinner (.40). Deretter synker sannsynligheten drastisk for kvinner ved økt kvinneandel, fra 0,40 for mindre enn 10 prosent kvinner til 0,20 for 60-90 prosent kvinner i yrket. Deretter ser vi en økning i sannsynligheten til 0,33 for segmentet mer enn 90 prosent kvinner i yrket.

Blant menn varierer sannsynligheten mellom 0,40 og 0,35, med et toppunkt ved 40-60 prosent kvinner i yrket. Denne analysen støtter opp om de tidligere mer beskrivende analysene om at menn, selv etter kontroll for sektor, alder og yrkesklasse, har en større sannsynlighet for å inneha lederposisjoner enn kvinner etter kvinneandel i yrket, for alle segmenter med unntak av det segmentet hvor kvinneandelen er minst.

Dette kan tolkes dithen at det er en selektiv gruppe kvinner som velger å jobbe i yrker med svært lav kvinneandel, men at de som velger den karriereveien har like stor mulighet som menn til å bli ledere. Dette resultatet er kanskje ikke overraskende, men analysen viser også hvor store relative forskjeller det er blant kvinner, og at det i yrker med relativt lik andel menn og kvinner, så er det en relativt stor forskjell mellom menn (.40) og kvinner (.27) i predikert sannsynlighet for å være leder, og i yrker med 60 til 90 prosent andel kvinner har menn (.35) lang større sannsynlighet for å være leder enn kvinner (.20).

Dette resultatet kan brukes til å spørre "hvorfors er det slik?" Burde ikke kvinner som arbeider i yrker med en overvekt av kvinner ha noenlunde samme sannsynlighet til å bli ledere som menn som har valgt denne typen yrker, eller representerer dette segmentet av arbeidslivet, med høy kvinneandel, en type kvinner som for eksempel velger å jobbe deltid og ta lengre permisjoner fra arbeidslivet etter fødsler? Videre forskning bør belyse hvorfor yrker med høy kvinneandel (60-90 prosent) eller kjønnsjevne yrker ikke genererer flere kvinnelige ledere, eller sagt på en annen måte: Hvorfor er sannsynligheten for at en mann blir leder omtrent den samme uavhengig av kvinneandelen i yrket han arbeider, mens for kvinner er det et U-forhold mellom andel kvinner og sannsynligheten for å være leder?

6.4 Oppsummering vertikal kjønnssegregering

Vertikal kjønnssegregering ble her målt på to ulike måter. Den første operasjonaliseringen tok utgangspunkt i isco88 yrkesklassifisering på 3-siffernivå, og baserte seg på en analyse av AKU-data. På grunn av liten utvalgsstørrelse for de enkelte yrkesgruppene valgte vi her å slå sammen data i 5-års intervaller. Resultatet indikerer at det blant produksjonsdirektører og politikere er en ganske jevn fordeling av kvinner og menn, og at kvinneandelen er økende. Også blant ledere av ideelle organisasjoner er kvinneandelen nesten 40 prosent, men fallende. Blant administrerende direktører har kvinneandelen doblet seg, fra ca. 8 til 16 prosent. Om vi ser alle ledere under ett, basert på isco88, så var det en klar nedgang i antallet ledere blant menn, mens antallet blant kvinner har holdt seg relativt stabilt i perioden 1996-2010. Dette innebærer at blant ledere ser vi en klar oppgang i kvinneandel, inkludert kategorier som politikere og administrerende direktører, som har mye beslutningsmakt.

Det andre målet på ledelse var selvrapportert ledelse i Levekårsundersøkelsene for utvalgte år i perioden 1991 til 2009. Også her ser vi en økning i kvinneandelen, hvor det er blant kvinner at antallet som svarer de har en ledelsesposisjon har økt. Om vi bryter ned selvrapportert ledelse på typer av ledelsesposisjon, så vi at for alle typer ledelse (prosjektleder (fra år 2000), arbeidsleder, mellomleder og toppleder) at flere menn enn kvinner rapporterte å tilhøre de ulike ledelsesposisjonene. For andelen kvinner innen hver type ledelsesposisjon var det kun blant arbeidsledere og mellomledere at kvinneandelen var omkring 35-40 prosent og tilnærmet kjønnsjevn.

Deretter så vi på sammenhengen mellom prosent kvinner i yrket, inndelt i fem segmenter (<10, 10-40, 40-60, 60-90, >90), og selvrapportert ledelse. Resultatet var at kvinneandelen ledere innen hvert segment var noe eller klart lavere enn det andelen ville vært om kvinneandelen ledere skulle vært lik kvinneandelen sysselsatte innen hvert segment, forutsatt at gjennomsnittlig prosentandel kvinner i yrket er omtrent den samme som midtverdien for hvert segment, for eksempel 25 prosent i segmentet 10 til 40 prosent kvinner i yrket. Ledelse krysstabulert med samme variabel for prosentandel kvinner i yrke viste en kurvlineær sammenheng både for menn og kvinner, med høyest andel ledere innenfor segmentet med 10 til 40 prosent kvinner. Nesten uten unntak var det flere ledere blant menn enn blant kvinner i alle segmentene over tid. Dette betyr at kvinner ikke ser ut til å ha en større sjanse til å bli leder selv om de jobber i et yrke med høy kvinneandel, og at menn har en større sjanse enn deres andel i yrket skulle tilsi selv i segmenter av arbeidsmarkedet hvor andelen menn er meget liten. På den annen side viser analysene at på tross av at menn har større sjanse for å være ledere enn kvinner i alle segmentene, så er kvinneandelen ikke

avskrekkende langt bak de prosentandelene vi ville hatt om andelen ledere som er kvinner hadde vært lik andelen kvinner i yrket.

Til sist ble det gjennomført en logistisk regresjon hvor det ble kontrollert for alder, sektor og yrkesklasse (uten justering for ledelse). Som forventet var det en kurvlineær sammenheng mellom ledelse og alder, kvinner hadde mindre odds enn menn for å være ledere, og i resultatene presentert for år 2009 var det en større odds for å bli leder innen det private enn det offentlige, og hvor et ikke-signifikant samspillsledd tilsier at denne forskjellen etter sektor er lik for menn og kvinner. Det var en klar klassegradient, og en like klar kurvlineær sammenheng mellom prosentandel kvinner i yrket og ledelse. Samspillsledd mellom yrkesklasse og kjønn og prosentandel kvinner i yrket og kjønn var statistisk signifikante, og en figur belyste sannsynligheten for å være leder etter prosentandel kvinner i yrket, basert på modellen med alle variabler og samspillsledd inkludert.

Figuren viste at sannsynligheten for å være leder etter prosentandel kvinner i yrket er vesensforskjellig for menn og kvinner. For menn har det liten betydning hvor stor kvinneandel det er i hans yrke i forhold til å bli leder, mens for kvinner er sannsynligheten like stor som for menn kun blant de kvinnene som har valgt å jobbe i yrker med en kvinneandel på under 10 prosent. Størst var forskjellen mellom menn og kvinner i yrker med 60 til 90 prosent kvinner i yrket. Regresjonsmodellen kontrollerte for yrkesklasse (som fungerer som en proxy-variabel for forhold som fleksible arbeidsforhold og kontroll over egen arbeidssituasjon), som betyr at vi kan utelukke at prosentandelen kvinner i yrket er et annet mål på yrkesklasse (selv om dummysettet ikke lengre var statistisk signifikant etter kontroll for yrkesklasse). Det bør være et mål for videre forskning å få belyst hvorfor yrker med lik andel menn og kvinner eller et flertall av kvinner ikke har flere kvinnelige ledere, mens menn har omtrent like stor mulighet for å være leder uavhengig av kvinneandel i yrket.

7 Varierer kjønns sammensetningen innenfor yrke og næring med alder?

7.1 Innledning

Alder er en sentral variabel i en analyse av det norske arbeidsmarkedet. Dagens unge generasjoner lever i en tid preget av andre valgmuligheter innenfor utdanningssystem og arbeidsliv enn det dagens voksne generasjoner gjorde når de var unge. Det er mer vanlig med høyere utdanning blant unge i dag enn for 15-20 år siden, og spesielt har det blant kvinner blitt mer vanlig å fullføre et høyere utdanningsløp. Vi viste i kapittel 4 til relativt store endringer i kvinners gjennomføring av høyere utdanning; mens 39 prosent av de som har lang høyere utdanning i 2009 var kvinner, var tilsvarende andel på 15 prosent i 1980. Videre fant vi at kvinneandelen innen kort høyere utdanning også hadde steget, fra 50 til 59 prosent. Denne utviklingen i retning av et mer "kjønnsjevt" utdanningssystem gir grunn til å forvente at vi blant dagens unge menn og kvinner vil finne et mer kjønnsjevt sysselsettingsmønster enn det som var tilfelle for 15-20 år siden.

Videre er det grunn til å tro at eldre arbeidstakere i dag (55 år og eldre) har et sysselsettingsmønster som i mindre grad avspeiler denne typen endringer i utdanningsmuligheter etc. enn blant de som er unge i dagens arbeidsmarked.²⁵ Yngre fødselskull av kvinner har gjennom mange år hatt en høyere yrkesdeltakelse enn eldre fødselskull med kvinner (Lohne og Næsheim 2006), noe som blant annet henger sammen med økt tilgang til høyere utdanning. Trenden med kvinnelig flertall i høyere utdanning har vært til stede gjennom de siste 20 årene, og i 2005 utgjorde kvinneandelen 60 prosent av det totale studenttallet innen høyere utdanning (Dzamarija 2007). Samtidig er det gjort funn som viser at effekten av utdanning på yrkesdeltakelse er større for kvinner enn for menn (Lohne og Næsheim 2006, Ugreninov 2007).

Formålet med dette kapitlet er å undersøke nærmere hvilken betydning alder har når det gjelder å forklare menns og kvinners sysselsetting i det norske arbeidsmarkedet. Kartleggingen har så langt vist at det er stabilitet fremfor endring som har preget utviklingen i arbeidsmarkedet når det gjelder kjønns sammensetningen innenfor ulike yrker og næringer. Vi har så langt funnet at det har skjedd svært liten utjevning mellom kjønnene. Faktisk tyder resultatene på at det har vært lite endring i den horisontale kjønnssegregeringen i det norske arbeidsmarkedet gjennom de siste 20 årene. Forskjeller i sysselsetting ser ut til å være stabile, noe som blant annet bekreftes ved at kvinneandelen i enkelte næringer er svært jevn og stabil i denne perioden.

Vil deskriptive analyser som differensierer på alder kunne bidra til å nyansere dette bildet? Det er dette spørsmålet som danner utgangspunktet for dette kapitlet. Eventuelle forskjeller mellom aldersgrupper når det gjelder utviklingen i menns og kvinners sysselsetting vil bli undersøkt ved å se nærmere på yrke, næring og arbeidstid (heltid/deltid). Følgende problemstillinger blir belyst:

- I hvilken grad er kjønnsbalansen innenfor ulike yrker og næringer betinget av hvilken aldersgruppe vi ser på?
- Er det en jevnere kjønns sammensetning innenfor næringer og yrker blant dagens unge arbeidstakere sammenlignet med eldre arbeidstakere?

²⁵ Denne avgrensningen av eldre arbeidstakere er den samme som benyttes av Lohne og Næsheim (2006). De definerer eldre arbeidstakere som de som er i alderen 55-74 år.

- Dersom vi ser på de som var i alderen 18-24 år på 1990-tallet og i 2010; har kvinneandelen innenfor ulike yrker og næringer endret seg? Hva med de eldste aldersgruppene – hvilke endringer har skjedd over tid i yrkes- og næringstilknytning her?
- I hvilken grad vil vi finne at kjønnskjevheter innenfor ulike yrker og næringer består, selv om vi deler inn i aldersgrupper?

Eventuelle sammenhenger mellom alder og kjønnsfordeling vil bli undersøkt ved at vi for utvalgte år gjentar de analysene som er gjort tidligere i rapporten, men da fordelt på ulike aldersgrupper. Følgende aldersinndeling blir benyttet: 18-24 år, 25-29 år (definert som yngre arbeidstakere) og 55-59 år og 60 år og eldre (eldre arbeidstakere). På denne måten ønsker vi å få frem om kjønnssegregeringen blant de yngste og de eldste skiller seg ut fra populasjonen i sin helhet, og om det har skjedd endringer i kjønns sammensetningen innenfor yrker og næringer for disse aldersgruppene som kan kaste et mer nyansert lys over kjønnssegregeringen i det norske arbeidsmarkedet.

Som nevnt tidligere i rapporten, vil endrede studievalg eller hvor lenge man ønsker eller ser seg i stand til å arbeide, være faktorer som kan tenkes å få forskjellige utslag i ulike aldersgrupper. Økonomiske konjunkturer bør også tas i betraktning. Økonomisk lavkonjunktur kan for eksempel tenkes å bidra til at yngre individer "presses" over i utdanning (se for eksempel Ugreninov 2007). Tilsvarende vil gode økonomiske tider bidra til å gi personer mulighet for arbeid, dersom de ikke velger utdanning eller ikke ønsker å fullføre påbegynt utdanning. For de eldste vil perioder med høykonjunktur gjøre det mulig å stå lengre i jobb, mens det i perioder med lavkonjunktur vil være flere som trer ut av arbeidslivet.

I Sverige har man funnet at det i perioden 1997-2002 skjedde en viss reduksjon i kjønnssegregeringen i arbeidsmarkedet, også innenfor ulike aldersgrupper (SOU 2004:43). Samtidig fant de at endringstakten var lav; dersom en legger til grunn den gjennomsnittlige endringstakten for denne femårsperioden, så konkluderes det med at det vil ta hundre år før det svenske arbeidsmarkedet er fullstendig "kjønnsjevt". Et annet funn i utredningen er at kjønnssegregeringen er minst uttalt blant de yngste i arbeidsmarkedet. Dette forklares blant annet med at arbeidsdelingen mellom kvinner og menn, både i arbeidslivet og i husholdningen, er påvirket av hvilken generasjon man tilhører. Hovedforskjellen er at eldre generasjoner kjennetegnes av en mer tradisjonell og kjønnskjev arbeidsdeling.

Vi skal nå gå over til analysene som viser utvikling og endring i kjønns sammensetningen blant unge og eldre arbeidstakere i det norske arbeidsmarkedet. Hovedvekten i dette kapitlet er på horisontal kjønnssegregering, og dette blir undersøkt ved å se på hvordan menn og kvinner fordeler seg når det gjelder yrke og næring. Analyser av heltid versus deltid, samt informasjon om yrke på 1-siffernivå (som blant annet inneholder en kategori som heter "administrative ledere og politikere"), blir brukt til å si noe om vertikal kjønnssegregering i lys av alder.²⁶ De fleste analysene i kapitlet dekker perioden 1996-2010, mens noen går tilbake til 1990.

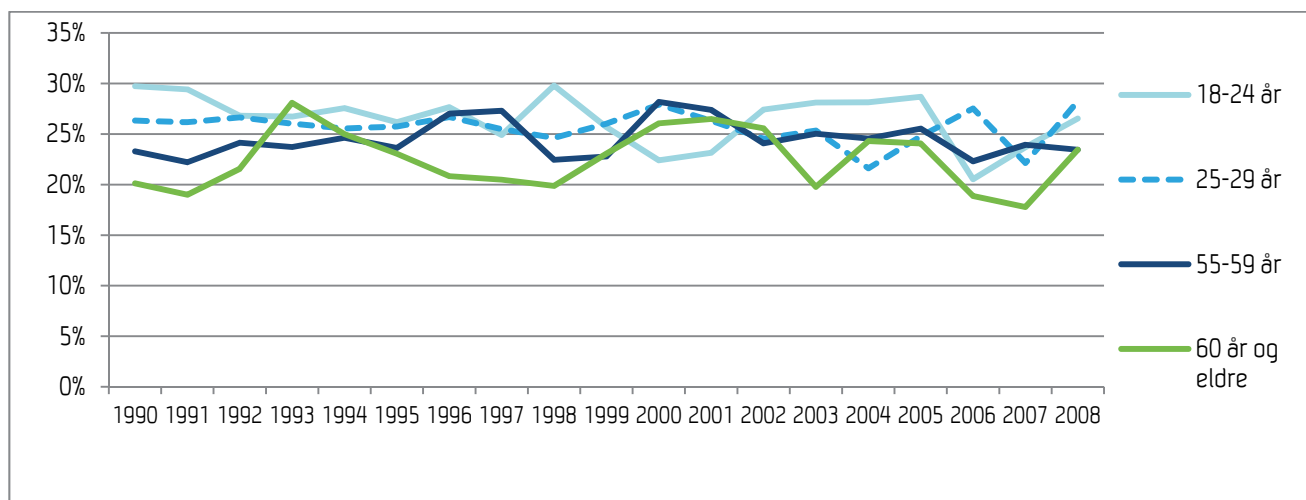
²⁶ Vertikal kjønnssegregering blir ellers i rapporten analysert med data som hovedsakelig er hentet fra SSBs levekårsundersøkelser. Utvalgsstørrelsen i disse dataene er for lav til at analyser som splitter på alder lar seg gjennomføre.

7.2 Horisontal kjønnssegregering – næring og yrke

7.2.1 Alder, kjønn og næring

Vårt første inntak til å undersøke utviklingen i sysselsettingen innenfor næring, er å se på andelen kvinner som jobber innenfor utvalgte næringer sammenlignet med menn, over tid. Utviklingen i kvinneandelen innenfor konkrete næringer, fordelt på ulike aldersgrupper, er godt egnet til å gi et bilde på om det har skjedd endringer i den horisontale kjønnssegregeringen. Disse analysene vil bli etterfulgt av figurer som viser hvordan kvinner og menn i ulike aldre fordeler seg på forskjellige næringer. Kvinner innenfor ulike næringsgrupper sammenlignes her med hverandre, på to forskjellige tidspunkter (1996 og 2008). Det samme gjøres for menn. På denne måten vil vi, for bestemte aldersgrupper, kunne se om kvinner fordelte seg annerledes på næring i 2008 sammenlignet med 1996.

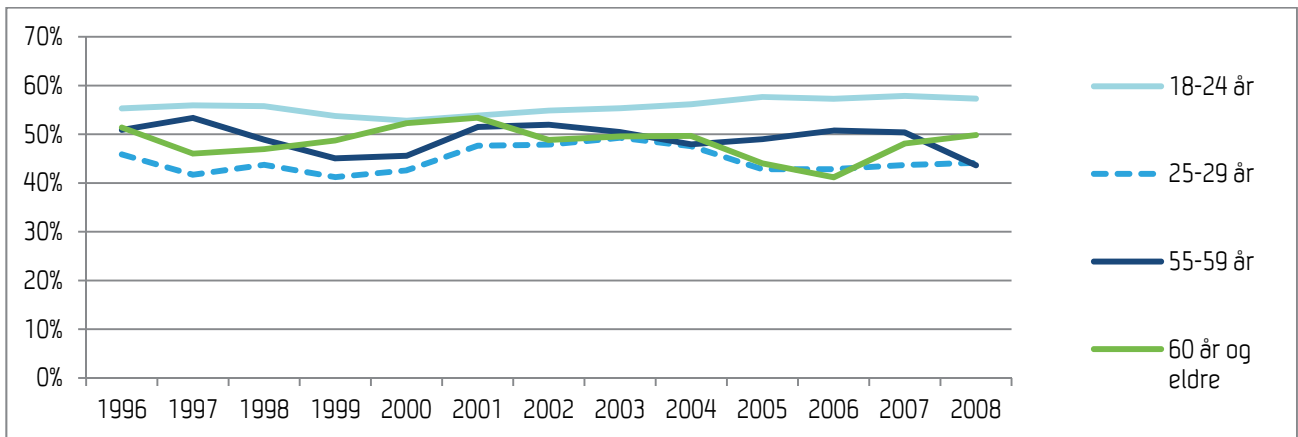
Figurene 7-1 til 7-4 viser andelen kvinner (relativt til andelen menn) innenfor fire store og viktige næringer, nemlig industri, varehandel, undervisning og helse og sosiale tjenester. Spesielt viktig for våre forskningsspørsmål er det at undervisning og helse- og sosialtjenester er skilt ut som egne kategorier, i og med at dette er næringer som tradisjonelt har vært sett på som kvinnedominerte. Hver næring er representert med en egen figur. Figuren for industri dekker perioden 1990-2008, mens de to andre dekker perioden 1996-2008.²⁷

Kilde: AKU

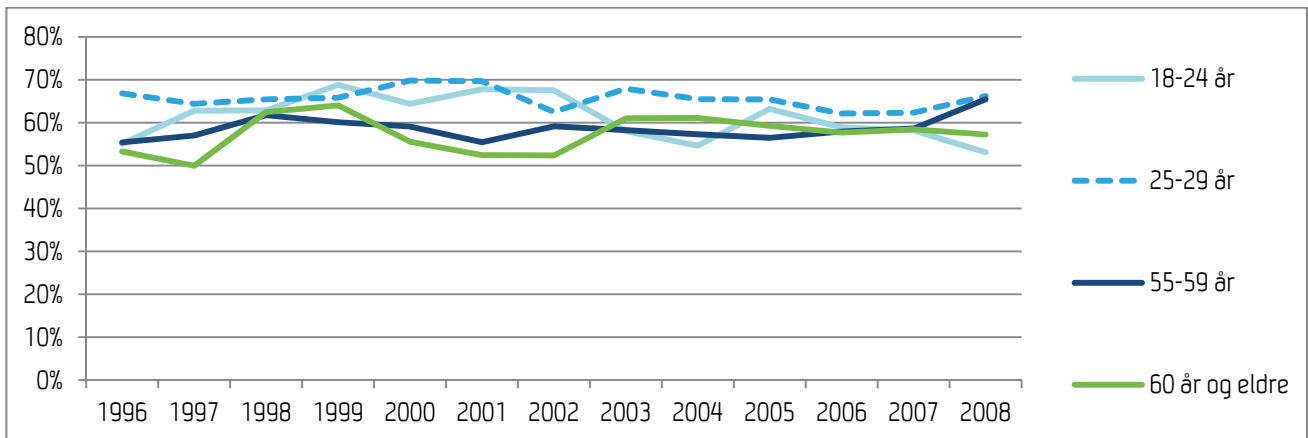
Figur 7-1 Kvinneandel innenfor industri fordelt på alder. 1990–2008. Prosent

²⁷ Dette skyldes at industri som kategori *ikke* ble påvirket av bruddet i AKU mellom årene 1995 og 1996, da blant annet nye nærings- og yrkeskoder ble tatt i bruk.

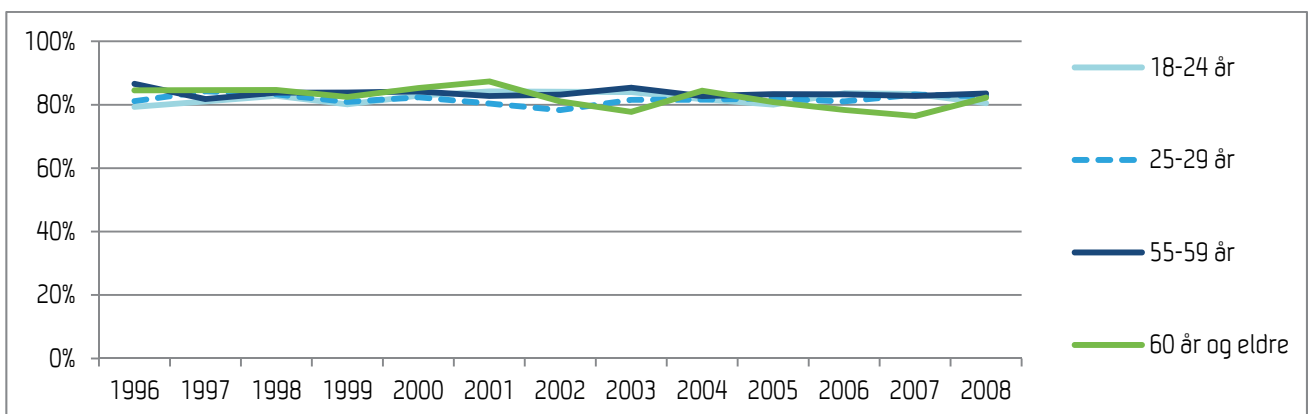
Kilde: AKU

Figur 7-2 Kvinneandel innenfor varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparater fordelt på alder. 1996–2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-3 Kvinneandel innenfor undervisning fordelt på alder. 1996–2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-4 Kvinneandel innenfor helse og sosiale tjenester fordelt på alder. 1996–2008. Prosent

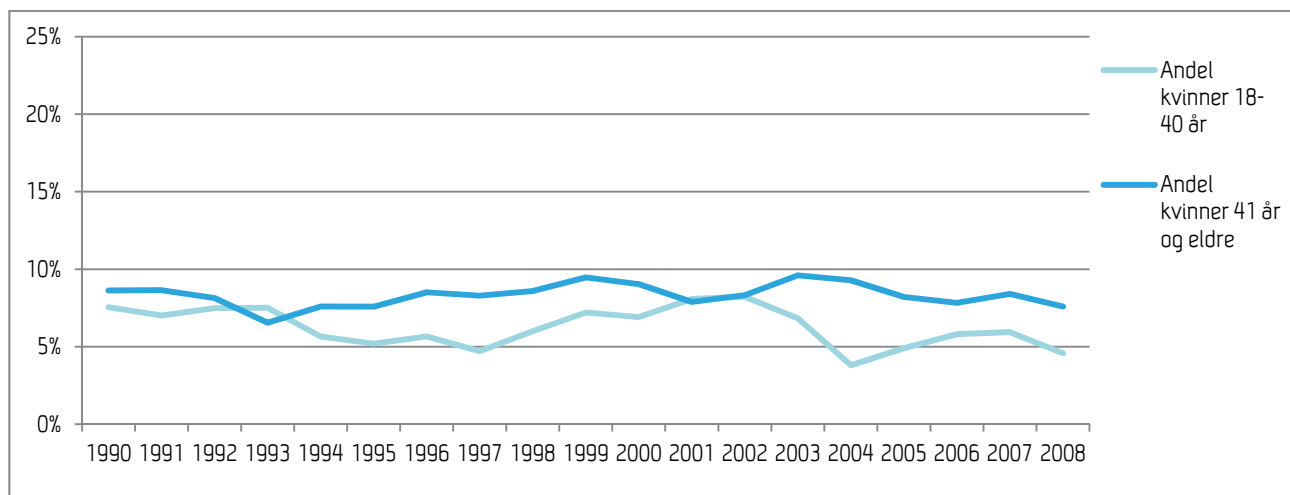
Det mest slående med de fire figurene som er presentert her er hvor stabil kvinneandelen er over tid innenfor disse næringene; industri, varehandel, undervisning og helse og sosiale tjenester. Dette gjelder

både for de yngste aldersgruppene og for de eldste. I tillegg er det små forskjeller i *nivået* på den kvinnelige sysselsettingsandelen når vi sammenligner de ulike aldersgruppene. Den næringen som skiller seg mest ut her er varehandel, der den yngste aldersgruppen (18-24 år) ligger over de andre alderskategoriene når det gjelder kvinnelig sysselsettingsandel. Resultatet gjenspeiler trolig at det er vanlig for unge kvinner å jobbe ved siden av studiene, og at varehandel typisk er en næring som sysselsetter mange studenter.

Av andre funn er det verdt å kommentere at i aldersgruppen 55-59 år så var kvinneandelen innenfor undervisning 10 prosentpoeng høyere i 2008 sammenlignet med 1996 (65,5 sammenlignet med 55,4). Med andre ord har kvinner i denne aldersgruppen styrket sin posisjon innenfor undervisningssektoren. På tross av disse mer enkeltstående funnene, så tegner de fire figurene først og fremst et bilde av stabilitet og kontinuitet i kjønns sammensetningen innenfor disse fire næringene. Basert på disse resultatene er det derfor lite som tyder på at det har skjedd noen endring i retning av et mer eller mindre kjønnsdelt arbeidsmarked gjennom 1990- og 2000-tallet, innenfor ulike aldersgrupper.

Bygg og anlegg

Bygg og anlegg beskrives gjerne som en mannsdominert og konjunkturutsatt næring. Den tradisjonelle mannsdominansen innenfor næringen gjør den til et viktig "barometer" for om det skjer endringer i menns og kvinners preferanser og tilbøyeligheter som også kan tenkes å påvirke sysselsettingen innenfor andre næringer. Grunnet lavt antall personer når vi splitter opp på alder var det ikke mulig å se på utviklingen innen bygge- og anleggsnæringen med den aldersinndelingen vi har brukt til nå. Siden vi likevel ønsket å inkludere bygg og anlegg i analysene, valgte vi å dele aldersvariabelen inn i to hovedgrupper; 18-40 år og 41 år og eldre. Selv om dette gir en mer grovmasket fremstilling av alder, så mener vi gevinsten ved å få *noe* informasjon uansett er større enn begrensningene.

Kilde: AKU

Figur 7-5 Kvinneandel innenfor bygge- og anleggsnæringen fordelt på alder. 1990-2008. Prosent

Figur 7-5 tegner først og fremst et bilde av stabilitet i den kvinnelige sysselsettingsandelen innenfor bygge- og anleggsnæringen i perioden 1990-2008. Som vi ser er andelen kvinner innenfor begge de to aldersgruppene faktisk lavere i 2008 enn i 1990. Den største endringen finner vi i den yngste aldersgruppen, der kvinneandelen faktisk ble halvert fra 2002 til 2004. Sammenholdt med de andre figurene bekrefter likevel resultatene i figur 7-5 bildet av at lite har skjedd når det gjelder den horisontale kjønnssegregeringen i arbeidsmarkedet. Også når vi ser på absolutte tall, har det vært minimale endringer, selv om antall ansatte har økt noe både for menn og kvinner. Uansett er det prosentandelen menn versus kvinner som er mest

interessant for å kunne vurdere den horisontale kjønnssegregeringen. Den forteller at bygge- og anleggsnæringen var enda mer mannsdominert i 2008 enn den var i 1990 (nedgangen i kvinnelig sysselsettingsandel var størst for de i aldersgruppen 18-40 år).

Bygg og anlegg er en konjunkturutsatt næring, og det kan tenkes at det i seg selv er én av potensielt mange faktorer som påvirker menns og kvinners syn på det å jobbe innen bygg og anlegg, ulikt. Forskere må ta høyde for at denne typen "usikkerhetsvurderinger", knyttet til for eksempel jobbutsikter, karrieremuligheter og det å ha et sikkert inntektsgrunnlag, vil kunne variere blant menn og kvinner. Det at bygge- og anleggsnæringen, sammen med industri, er blant de mest konjunkturutsatte næringene, er trolig et aspekt som må tas hensyn til, dersom man ønsker å forklare den utviklingen som kan leses ut av figurene.

Vi skal nå se nærmere på hvordan kvinner og menn i ulike aldre fordeler seg på næring i 1996 og i 2008. Kvinner innenfor ulike aldersgrupper sammenlignes her med hverandre, på to forskjellige tidspunkter (1996 og 2008). Det samme gjøres for menn. En utfordring når vi deler respondentene inn i de fire aldersgruppene, er at antall observasjoner blir lavt for flere av næringene. Noen næringer har rett og slett få sysselsatte (totalt sett eller for ett av kjønnene), noe som eksempelvis gjelder kvinner innenfor bygg og anlegg og bergverksdrift. I AKU-tallene fra 2008 oppga eksempelvis 283 kvinner totalt at de jobbet innenfor bygg og anlegg, mens 338 kvinner oppga at de jobbet innenfor bergverksdrift og utvinning. Når vi tar hensyn til dette står vi igjen med følgende næringer:²⁸

- Industri
- Hotell/restaurant
- Varehandel
- Transport/kommunikasjon
- Eiendomsdrift
- Offentlig forvaltning
- Undervisning
- Helse og sosiale tjenester
- Andre sosiale og personlige tjenester

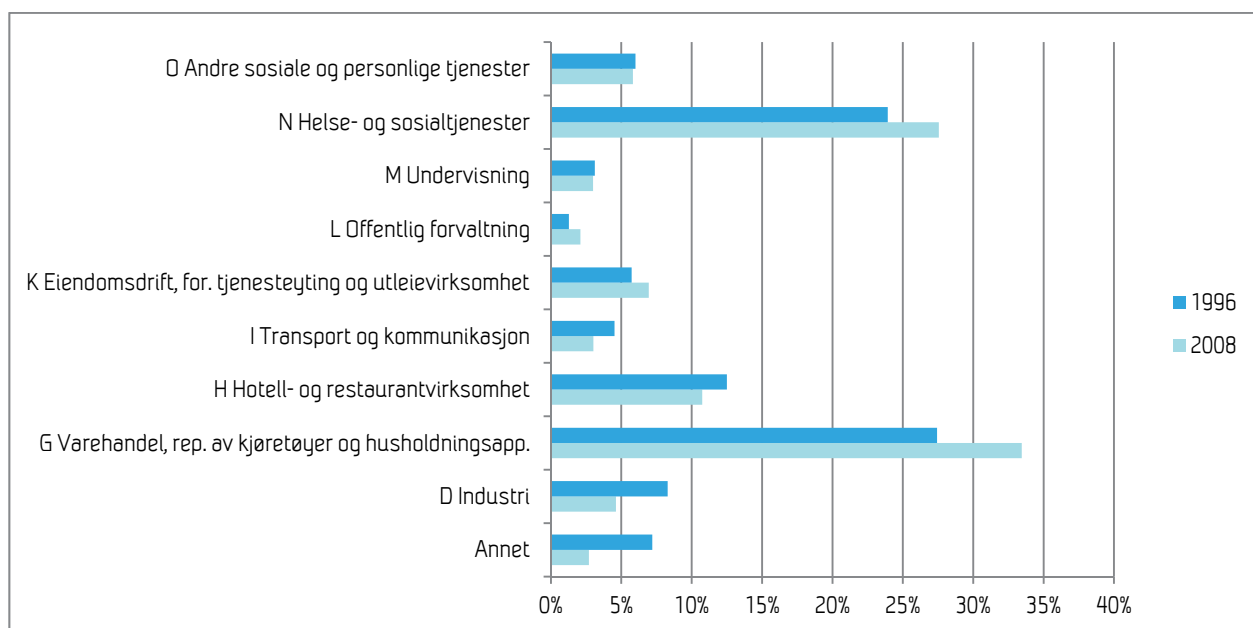
Aller først er det viktig å påpeke at de næringene som her er inkludert dekker det store flertallet av de som er sysselsatt i det norske arbeidsmarkedet. Våre AKU-tall viser at i de fleste aldersgruppene så dekker disse næringene 90-95 prosent av de som inngår i utvalget. Ved å fokusere på disse næringene vil vi derfor i stor grad få dekket norsk arbeidsliv. Størrelsen på de utvalgte næringene (målt i antall ansatte) gjør dem relevante i en analyse av kjønn i det norske arbeidsmarkedet, siden det er innenfor store næringer (med mange ansatte) at potensialet for å oppnå merkbare samfunnsendringer vil være størst. De nevnte næringene er også interessante fordi enkelte av dem tradisjonelt har vært beskrevet som kvinne- eller mannsdominerte; på den ene side industri (mannsdominert), på den andre side undervisning og helse og sosiale tjenester (kvinnedominert).²⁹ Disse næringene tar med andre ord opp i seg flere dimensjoner som er relevante for våre forskningsformål.

²⁸ Næringer som var for små til å bli analysert separat ble slått sammen til kategorien "annet".

²⁹ Når vi oppgir industri her, så menes industri på hovednæringsnivå. I 2008 var 75 prosent av de ansatte innenfor industrien menn. Dersom vi går inn på mer detaljerte "undergrupper" av industri, så vil vi trolig finne en del variasjon når det gjelder kjønnssammensetning. Innenfor de aldersgruppene vi ser på her er det imidlertid ikke et stort nok antall respondenter til at vi kan gå inn og analysere industri på mer detaljerte nivåer.

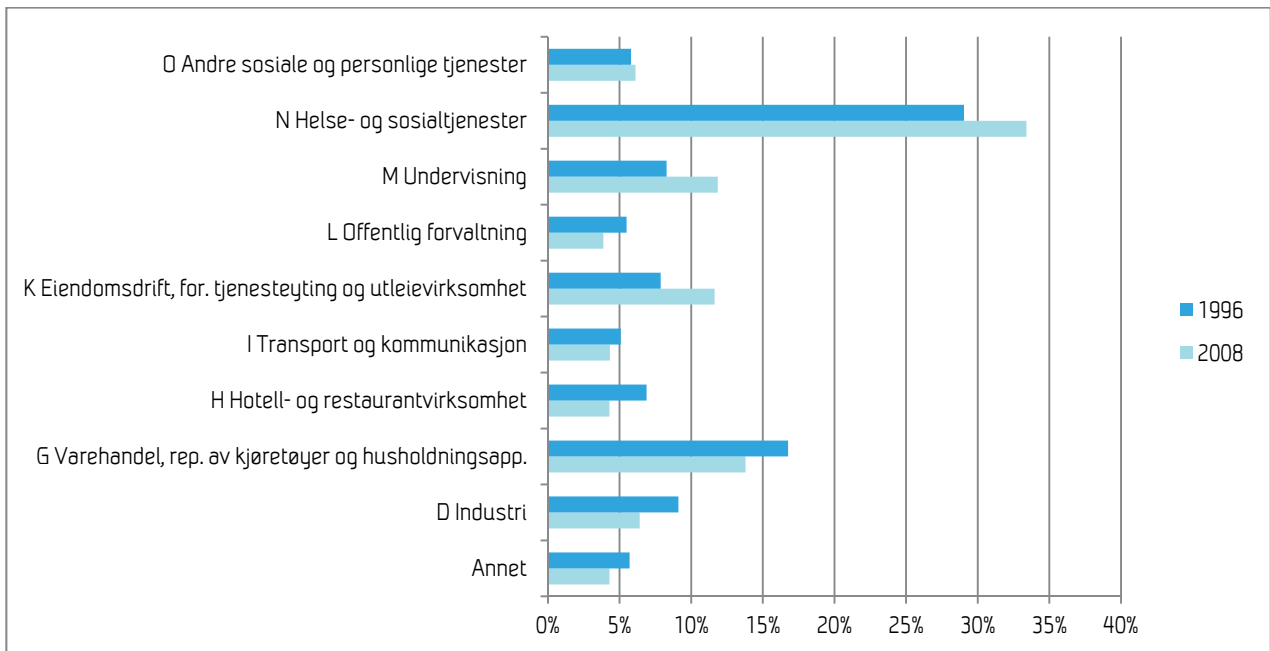
Figurene 7-6 til 7-9 viser hvordan kvinner i ulike aldersgrupper fordeler seg på næringsgrupper i 1996 og i 2008, mens figurene 7-10 til 7-13 viser tilsvarende fordeling på næringsgrupper blant menn i ulike aldersgrupper.

I de første fire figurene ser vi hvordan sysselsatte kvinner i de fire aldersgruppene fordeler seg på ulike næringsgrupper. Antall personer innenfor hotell- og restaurant var for lavt i de to eldste aldersgruppene til at analyser kunne gjennomføres. Vi ser at andelen kvinner i hotell og restaurant (målt opp mot kvinner totalt) er lavere for de eldste versus de yngste. I 2005 jobbet eksempelvis 12,2 prosent av kvinnene i alderen 18-24 år innenfor hotell og restaurant, mens tilsvarende andel for kvinner i alderen 50-59 år var 2,1 prosent. Funnet gjenspeiler trolig flere forhold; for det første at dette er et fysisk krevende yrke (med mye fysisk slitasje), der man ikke blir værende til man er gammel. For det andre er også dette en bransje som har hatt en viss arbeidsinnvandring de senere årene, noe som kan ha ført til at det stilles større krav til fleksibilitet når det gjelder arbeidstid og turnus etc. I en undersøkelse fra 2006 oppga 10 prosent av de intervjuede lederne innen hotell og restaurant (N=1058) at de benyttet arbeidskraft fra de "nye" EU-landene, som ble inkludert i 2004 (Friberg 2006).

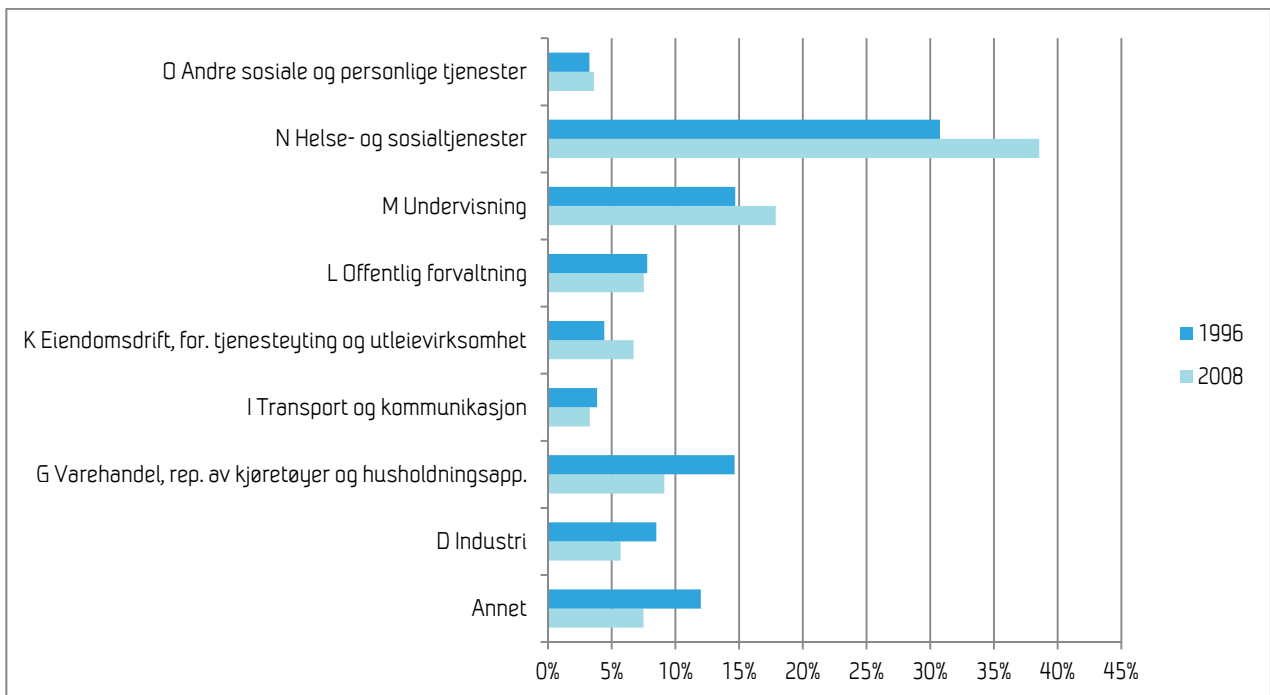
Kilde: AKU

Figur 7-6 Fordeling på næring blant kvinner (18-24 år), 1996 og 2008. Prosent

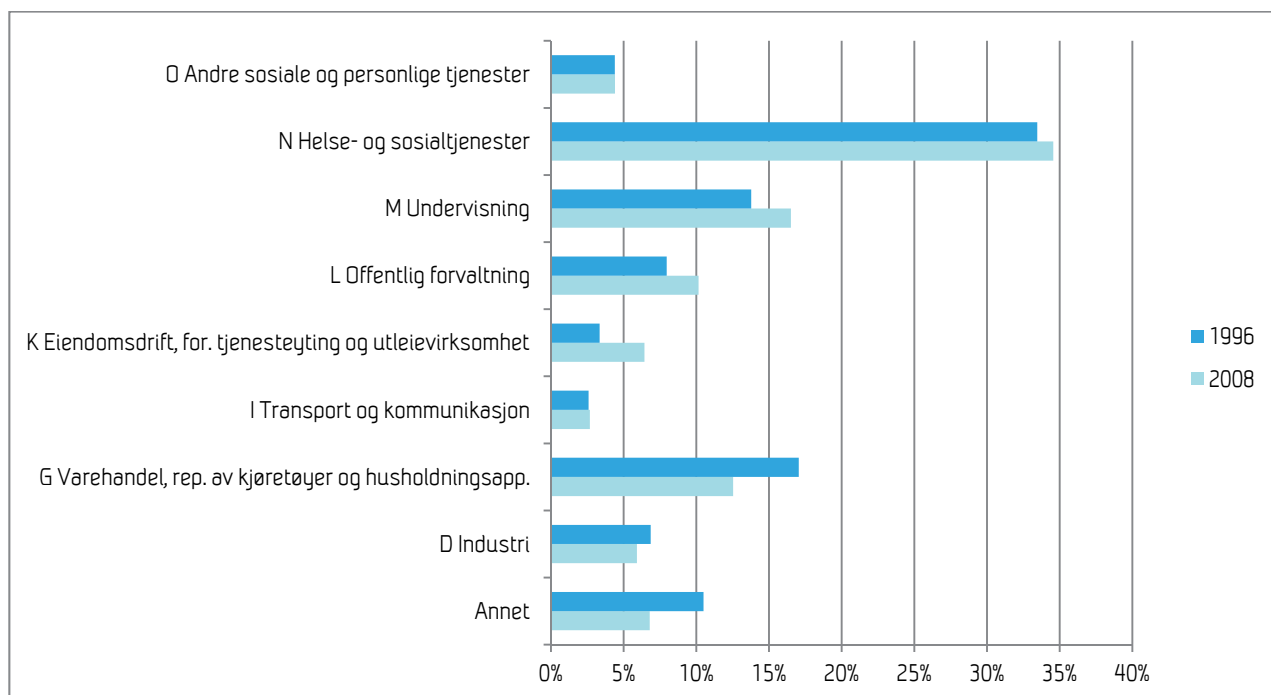
Kilde: AKU

Figur 7-7 Fordeling på næring blant kvinner (25-29 år), 1996 og 2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-8 Fordeling på næring blant kvinner (55-59 år), 1996 og 2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-9 Fordeling på næring blant kvinner (60-66 år), 1996 og 2008. Prosent

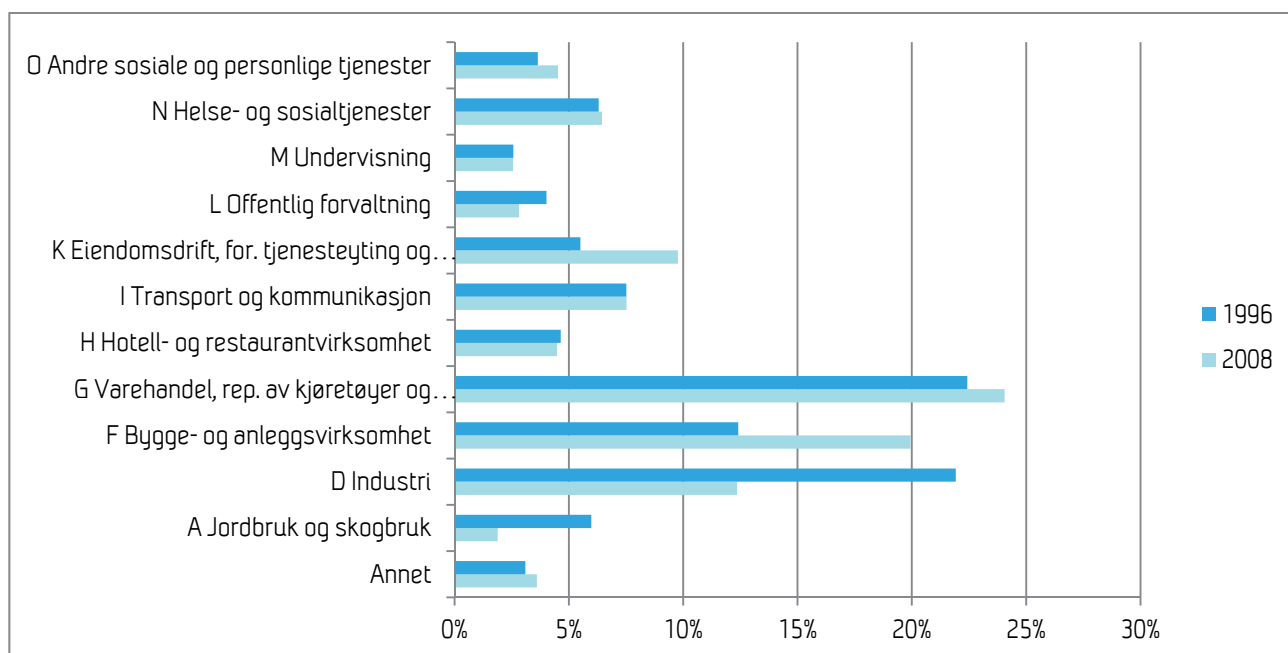
I figurene 7-6 til 7-9 ser vi at det er en tendens til at en større andel kvinner jobber innenfor helse- og sosialtjenester og undervisning i 2008 sammenlignet med 1996 (med unntak av den yngste aldersgruppen (18-24 år), der andelen innenfor undervisning er den samme i de to årene). Tilsvarende ser vi innenfor næringer som industri og til en viss grad transport/kommunikasjon en lavere andel sysselsatte kvinner i 2008 sammenlignet med 1996. Dette gjelder for kvinner innenfor alle aldersgruppene.

Basert på næring virker det med andre ord ikke å ha skjedd noen utjevning i sysselsettingen mellom menn og kvinner. Det er snarere slik at både yngre og eldre kvinner "befester" sin posisjon innenfor fra før av kjønnsjevne næringer (helse- og sosialtjenester og undervisning). Funnene for alder er dermed i tråd med det vi fant for kvinner totalt sett i kapittel 5, nemlig at kvinners sysselsetting i større grad enn menns sysselsetting, er konsentrert om noen få næringer, og at kvinneandelen innenfor disse næringene ikke har gått ned gjennom 1990 og 2000-tallet. Analyser der vi tar hensyn til alder, bidrar ikke til å endre nevneverdig på dette inntrykket.

Selv om alder i liten grad ser ut til å være en faktor som påvirker kvinners sysselsetting, så ser vi samtidig at den yngste aldersgruppen peker seg ut som litt "atypisk" sammenlignet med kvinner i de andre aldersgruppene. Mens det har vært en dreining i retning av at andelen kvinner innen helse- og sosialtjenester har vært økende i alle aldersgrupper, så er det den store andelen som jobber innenfor varehandel som er det mest iøynefallende funnet for denne aldersgruppen; i 2008 jobbet 33,4 prosent av kvinnene i alderen 18-24 år innenfor varehandel (økning fra 27,4 prosent i 1996). Hver tredje kvinne i alderen 18-24 år jobbet med andre ord innen varehandel i 2008. Nivået er langt høyere enn i de andre aldersgruppene. I tillegg er det kun i den yngste aldersgruppen at andelen har økt. Den samme utviklingen når det gjelder varehandel ser vi blant menn. Funnene for den yngste aldersgruppen gjenspeiler at mange unge kvinner og menn jobber innenfor varehandel ved siden av studier, og at dette kan ha blitt mer vanlig gjennom 2000-tallet. Av andre funn er det interessant å merke seg at det også blant de yngste kvinnene har skjedd en økning i andelen som jobber innenfor helse- og sosialtjenester (økning i prosentandel fra 23,9 i 1996 til 27,6 i 2008).

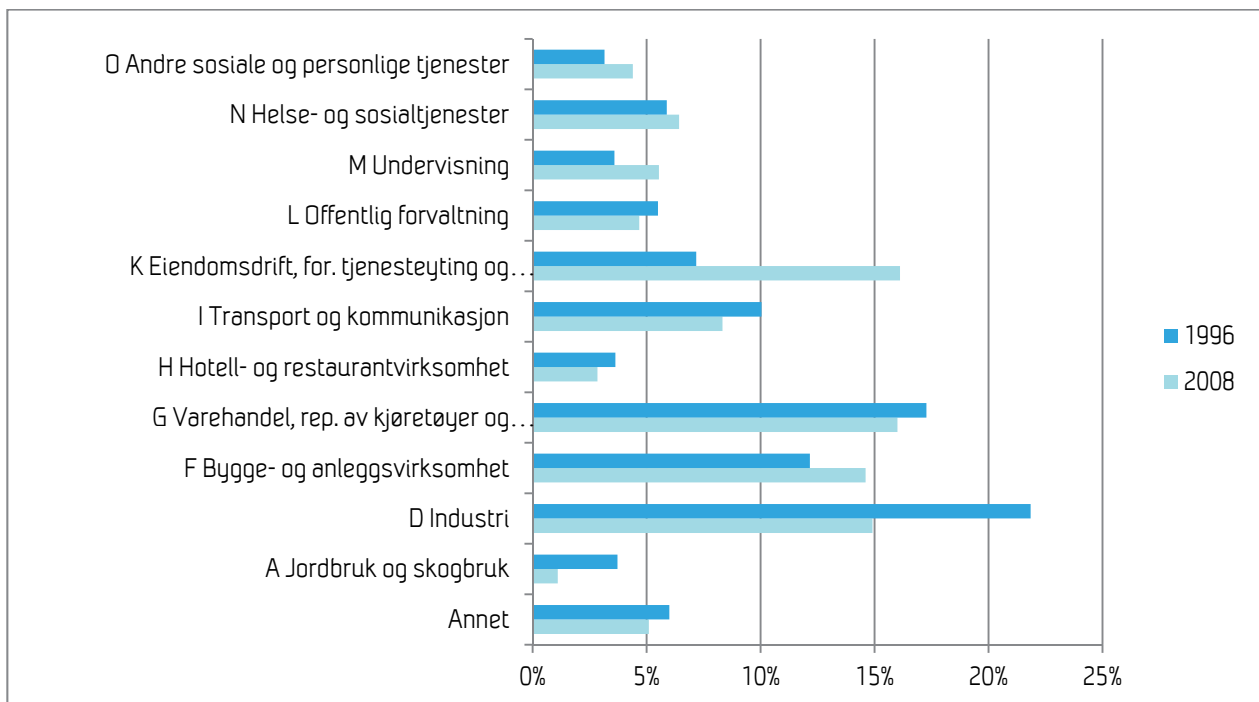
Det er visse utfordringer knyttet til å tolke endringer i kjønns sammensetning blant de yngste i arbeidsmarkedet. Først og fremst handler dette om at det blant unge arbeidstakere ikke er uvanlig å jobbe innenfor det som kan beskrives som *kjønnsoverskridende yrker* (SOU 2004:43). Med dette menes at mange kun har en midlertidig tilknytning til arbeidslivet, og at deres "endelige" valg av yrke ennå ikke er tatt. Dette er også et spørsmål om arbeidstid; noen yrker vil være mindre kjønnsstereotypt definert, for eksempel fordi kortvarige ansettelsesforhold er "standard". Kjønnsforskjeller rekker med andre ord ikke å manifestere seg på samme måten som i en del andre yrker. Poenget er uansett at utdanning ofte er hovedaktiviteten blant unge mennesker, og for mange handler det om å finne et yrke og en arbeidstid som lar seg kombinere med studiene. En skal derfor være varsom med å fremheve eventuelle resultater som viser lavere kjønnssegregering blant de yngste, siden deres tilpasninger i arbeidsmarkedet ofte er mindre endelige.

Hva så med mennene? Figurene 7-10 til 7-13 viser menns fordeling på ulike næringer, fordelt på de samme aldersintervallene. Utvalgte næringer for kvinner og menn er noe forskjellige, noe som gjenspeiler forskjeller i sysselsettingsnivå. Innenfor hver aldersgruppe har det for menn vært en klar nedgang i andelen som er sysselsatt innenfor industri og jordbruk og skogbruk. Andelen menn som er sysselsatt innenfor industrien har sunket mest blant de yngste; fra 21,9 prosent i 1996 til 12,4 prosent i 2008. For de andre aldersgruppene er nedgangen i andel innenfor industri i størrelsesorden 4-7 prosentpoeng. Samtidig ser vi at andelen sysselsatt innenfor bygg og anlegg er høyere i 2008 sammenlignet med 1996. Blant mennene i alderen 18-24 år har andelen steget fra 12,4 prosent til 19,9 prosent i 2008.

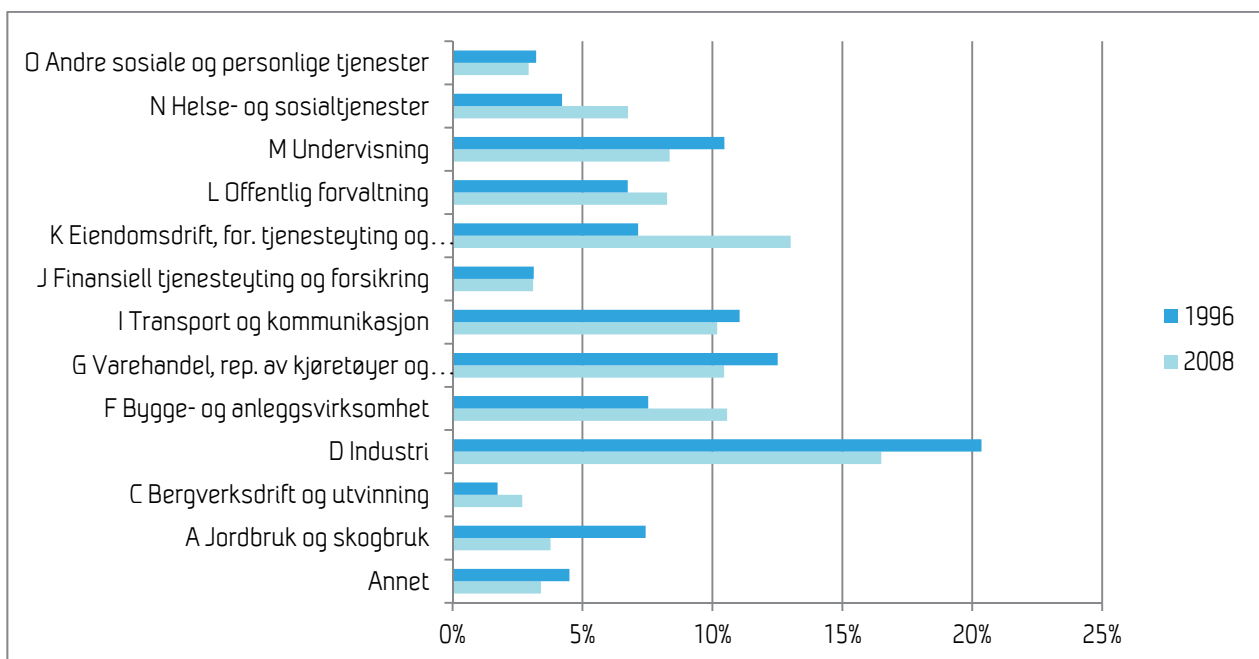
Kilde: AKU

Figur 7-10 Fordeling på næring blant menn (18-24 år), 1996 og 2008. Prosent

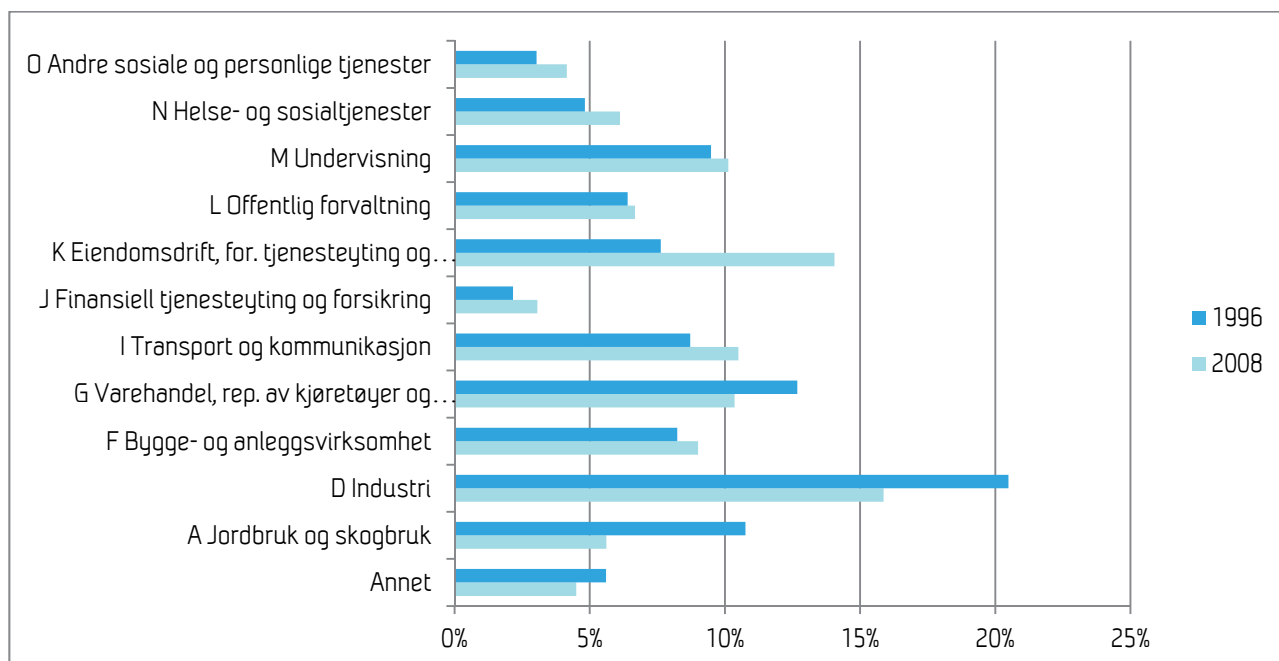
Kilde: AKU

Figur 7-11 Fordeling på næring blant menn (25-29 år), 1996 og 2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-12 Fordeling på næring blant menn (55-59 år), 1996 og 2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-13 Fordeling på næring blant menn (60 år-66 år), 1996 og 2008. Prosent

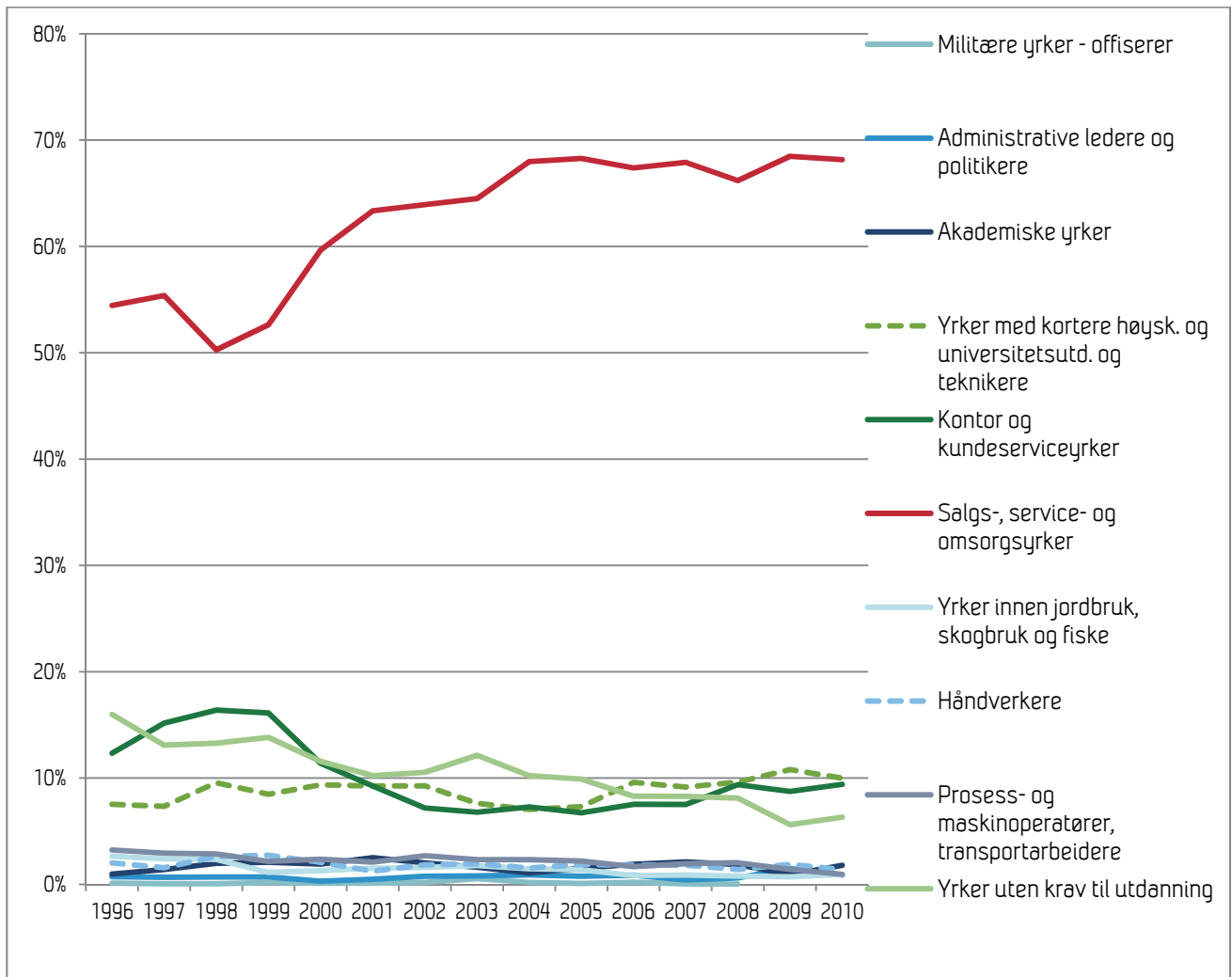
Ellers er det interessant å se at andelen menn som jobber innenfor eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet har økt markant i alle aldersgrupper. Sammenholdt med nedgangen i industri så gjenspeiler nok dette strukturelle endringer i norsk arbeidsliv, der service- og tjenesteyting har økt i omfang mens tradisjonell industrivirksomhet har minsket. Videre er det interessant å observere at andelen menn innenfor viktige offentlige tjenester som helse- og sosialtjenester og undervisning har økt noe i perioden. Endringene er imidlertid små (1-3 prosentpoeng), og er ikke til stede blant de yngste mennene.

Ut fra figurene er det vanskelig å se noen klare forskjeller mellom aldersgruppene med tanke på hvordan mennene fordeler seg på næring. Industri, bygg og anlegg, eiendomsdrift og varehandel er næringer som sysselsetter mange menn, og dette gjelder uavhengig av hvilken aldersgruppe vi ser på. Sammenligninger av menn på tvers av alder og over tid viser med andre ord mange likhetstrekk i utviklingen.

7.2.2 Har alder betydning for kvinners sysselsetting innenfor ulike yrkesgrupper?

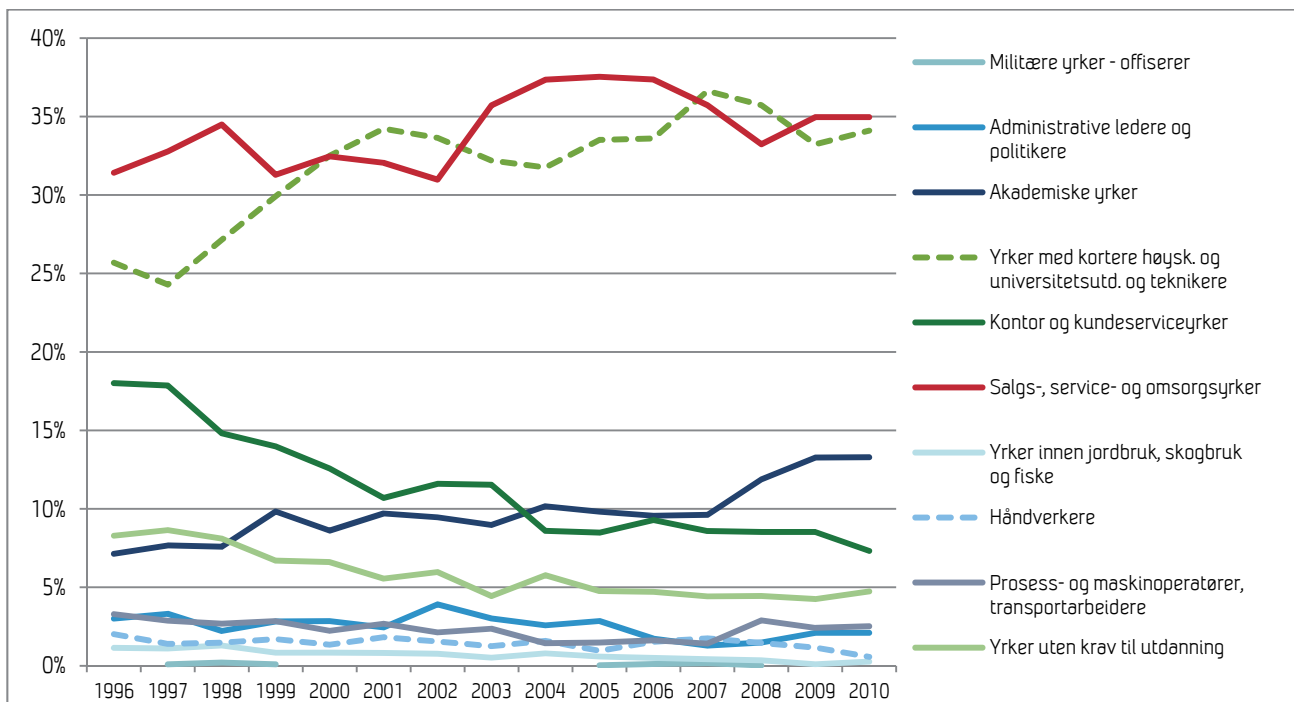
I dette avsnittet ser vi nærmere på kvinners sysselsetting innenfor ulike yrkesgrupper på 1-siffernivå (isco88). Sammenlignet med næring, så vil informasjon om yrke kunne gi et litt annet bilde på kjønnssegregering. Dette henger blant annet sammen med at yrker som regel kan kobles til type utdanning og utdanningskrav. Spesielt interessant er det å skille mellom yrker uten krav til utdanning og yrker med krav til høyere utdanning, og undersøke hvordan den kvinnelige sysselsettingen har utviklet seg i disse kategoriene.

I Figur 7-14 til Figur 7-17 presenteres fordelingen etter yrke for sysselsatte kvinner i de ulike aldersgruppene. Hver figur viser hvordan kvinnene i en bestemt aldersgruppe fordeler seg på yrke over tid.

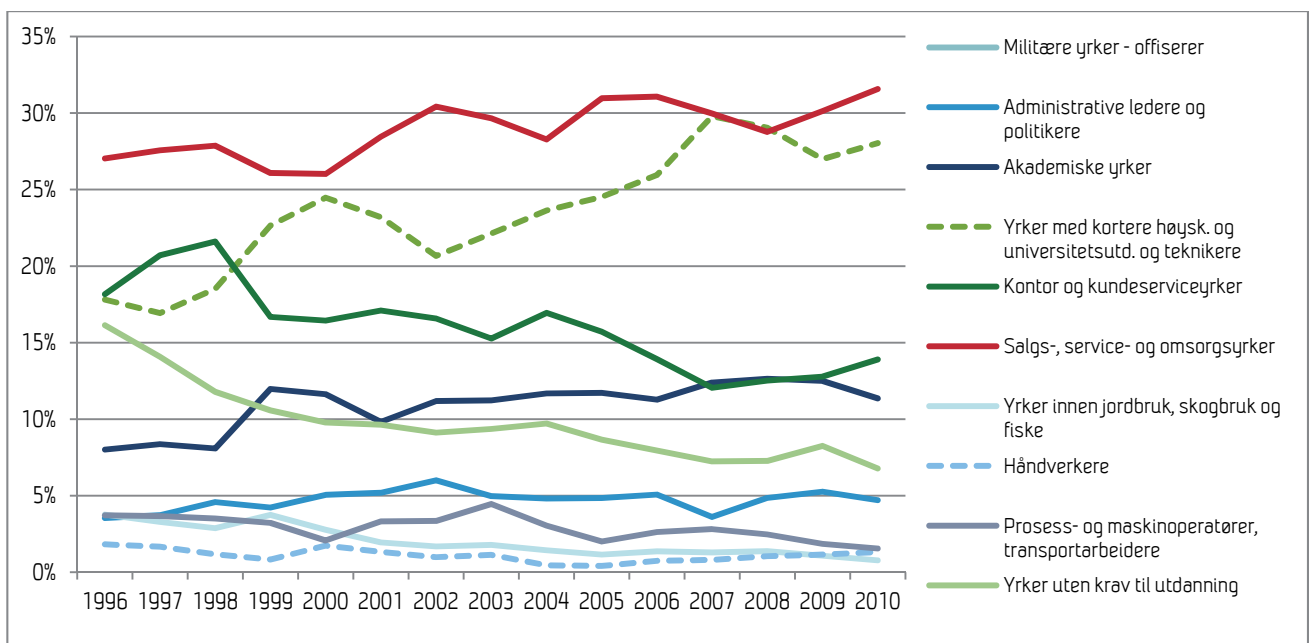
Kilde: AKU

Figur 7-14 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 18-24 år, 1996-2010. Prosent

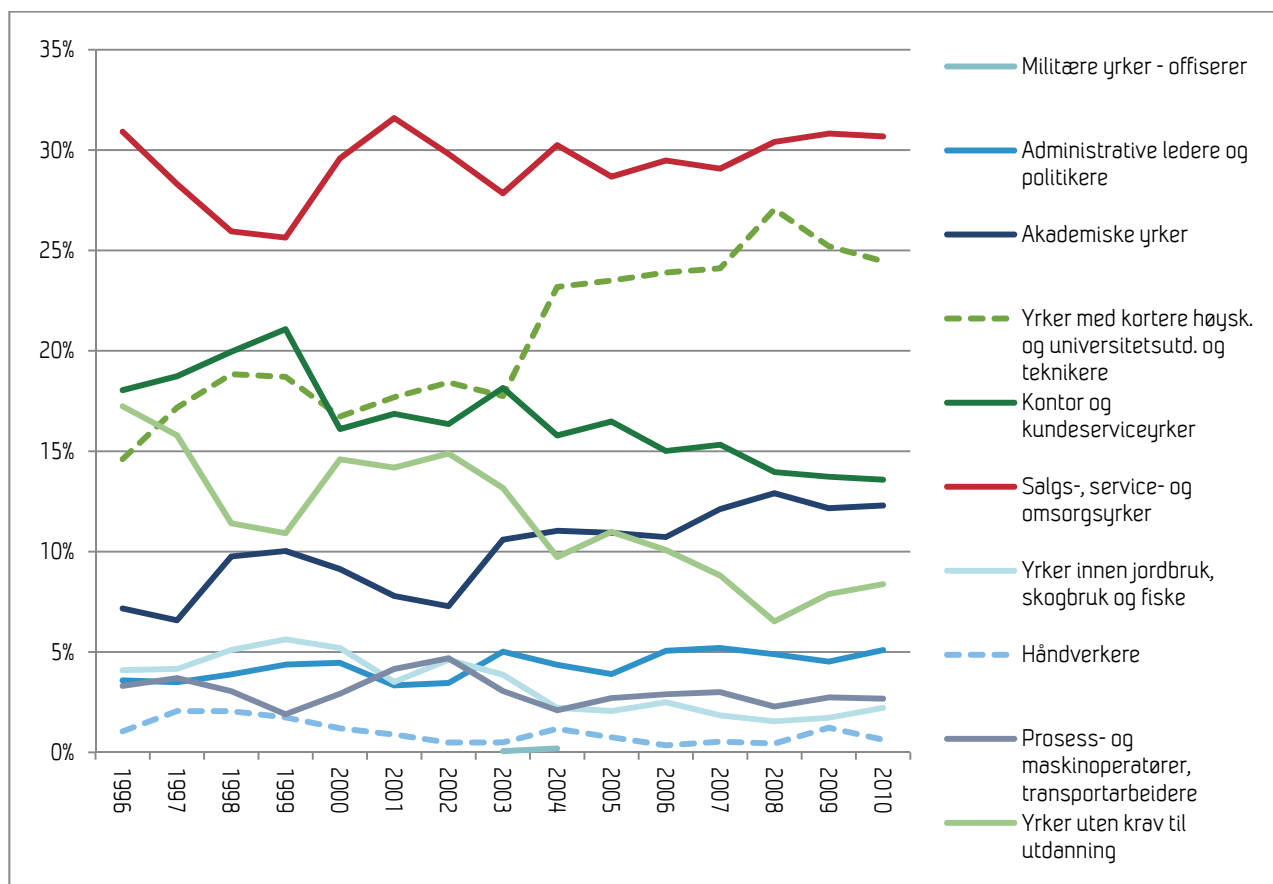
Kilde: AKU

Figur 7-15 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 25-29 år, 1996-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-16 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 55-59 år, 1996-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-17 Fordeling på yrke for kvinner i alderen 60-66 år, 1996-2010. Prosent

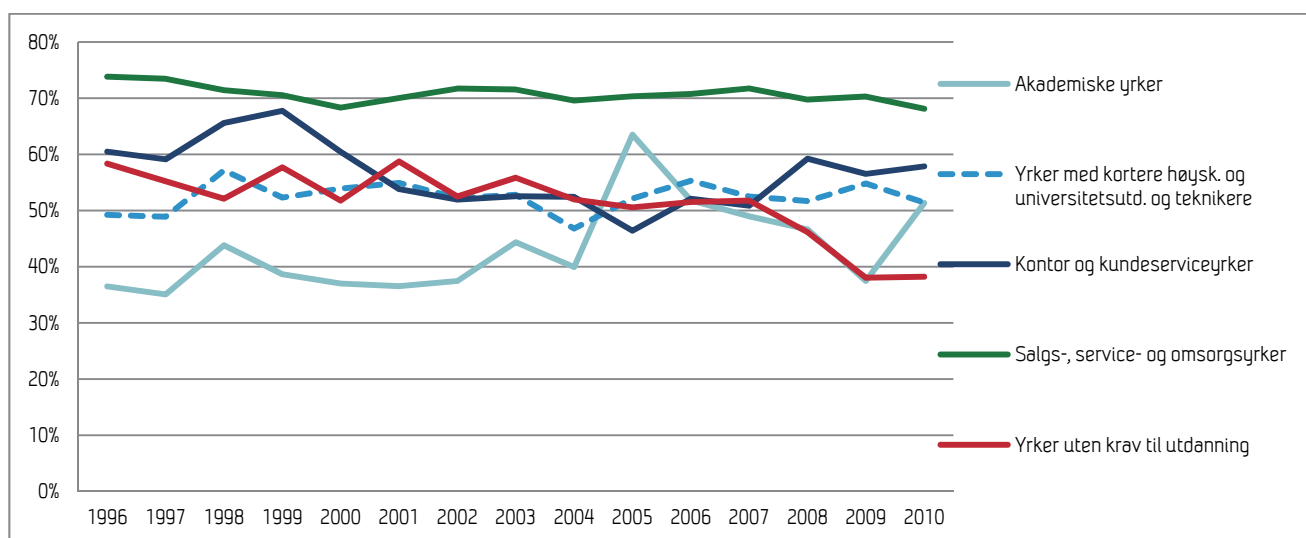
Figur 7-14 til Figur 7-17 viser at det har vært en viss endring over tid når det gjelder hvordan kvinner i de ulike aldersgruppene fordeler seg på yrker. Det mest iøynefallende med den yngste aldersgruppen er den store andelen som jobber innenfor salgs-, service- og omsorgsykker. Den har også økt markant i perioden, og utgjorde i 2010 knapt 70 prosent. De yngste kvinnenes sysselsetting er i det hele tatt temmelig "polarisert", i den forstand at den er konsentrert om én stor yrkesgruppe (salgs-, service- og omsorgsykker) og tre næringer som over tid har ligget rundt 10 prosent (kontor og kundeserviceyrker, yrker uten krav til utdanning og yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning (inkl. teknikere)).

Vi ser av de andre figurene at kvinner i de andre aldersgruppene fordeler seg mer jevnt på flere yrker. Imidlertid kan vi også her se en svak økning i andelen som jobber innenfor salgs-, service- og omsorgsykker (med unntak av den eldste aldersgruppen). I aldersgruppen 25-29 år har det for kvinner i løpet av denne femtenårsperioden blitt omtrent like vanlig å jobbe innenfor yrker med kortere høy utdanning som yrker innenfor salg, service og omsorg. I 1996 var det 25,7 prosent som jobbet innenfor førstnevnte yrkesgruppe og 31,4 prosent innenfor sistnevnte.

Vi ser at andelen med yrker som krever kortere høyskole- og universitetsutdanning (inkl. teknikere) har økt i de tre eldste aldersgruppene, og at andelen som jobber i yrker uten krav til utdanning har sunket i alle aldersgruppene. Et annet interessant resultat er økningen i andelen kvinner som jobber innenfor akademiske yrker. Blant kvinner i alderen 25-29 år har denne økt fra 7,1 i 1996 til 13,3 prosent i 2010. Dette tilsvarer en økning på 6,2 prosentpoeng. Tilsvarende tall for kvinner i alderen 55-59 år og 60 år og eldre er på henholdsvis 3,4 og 5,1 prosentpoeng. Samtidig ser vi at det er store likheter på tvers av aldersgruppene

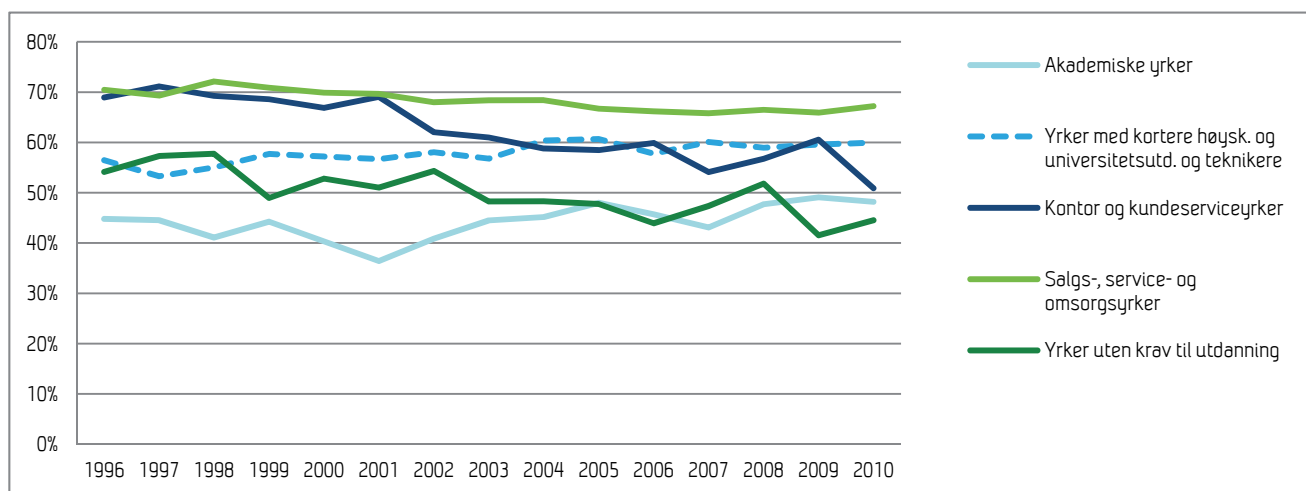
når det gjelder sysselsetting innenfor akademiske yrker, både når det gjelder nivå og utvikling over tid, noe som indikerer at kvinner i ulike aldre har en temmelig lik tilpasning og utvikling i arbeidsmarkedet.

Opplysninger om ledelse ble i kapittel 6 brukt til å se på utviklingen i den vertikale kjønnssegregeringen i arbeidsmarkedet. Selv om vi her fant her at kvinneandelen innenfor ledelse (definert som "administrative ledere og politikere") hadde økt i perioden 1996-2010, så er det lite tvil om at dette først og fremst kunne forklares med en reduksjon i antall ledere totalt og en betydelig nedgang i andelen menn som jobber som ledere. Blant kvinner i de to eldste aldersgruppene (figur 7-8 og figur 7-9) ser vi at det har vært en liten økning i andelen ledere. Gitt de "reservasjonene" vi her har gjort rede for, er det imidlertid vanskelig å tolke dette i noen som helst retning. Økningene er dessuten veldig små.

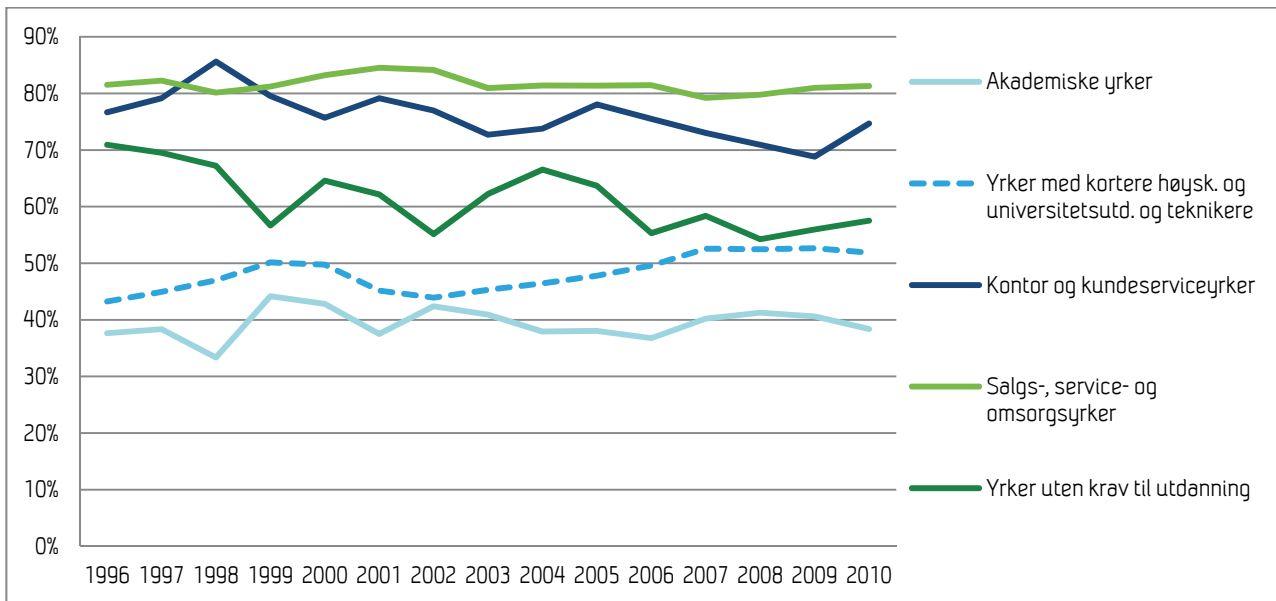
Kilde: AKU

Figur 7-18 Kvinneandel i alderen 18-24 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent

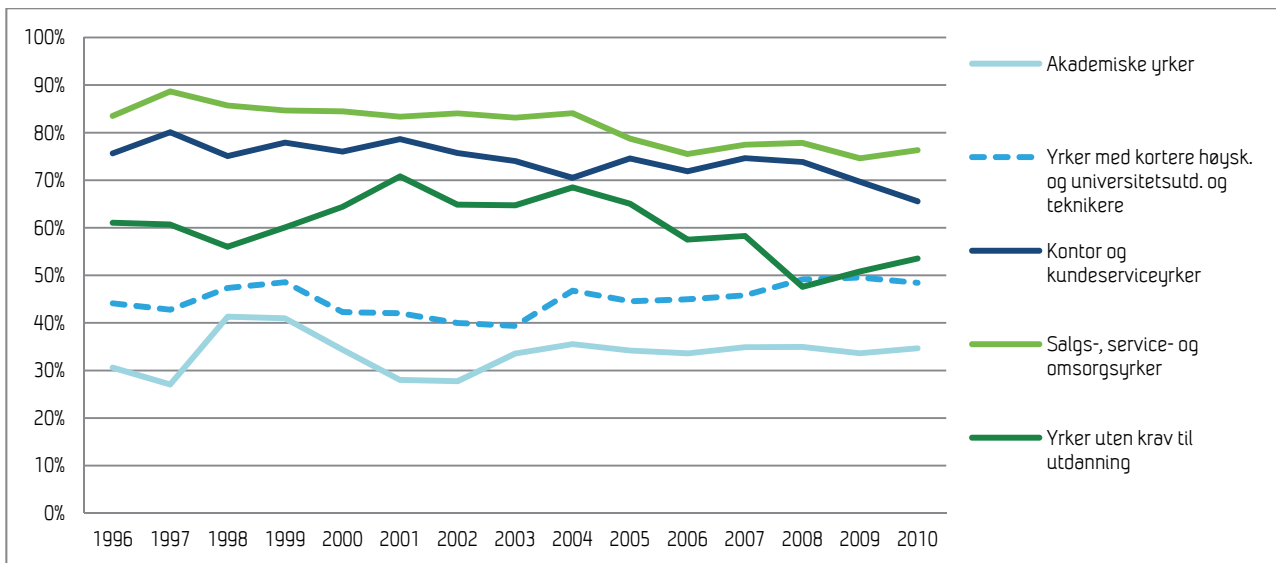
Kilde: AKU

Figur 7-19 Kvinneandel i alderen 25-29 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-20 Kvinneandel i alderen 55 -59 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-21 Kvinneandel 60-66 år innenfor ulike yrkesgrupper, 1996-2010. Prosent

Figur 7-18 til Figur 7-21 viser kvinneandelen innenfor noen utvalgte yrker (relativt til andelen menn). Yrker som hadde et for lavt antall observasjoner er ikke tatt med³⁰.

Dersom vi først ser på aldersgruppen 18-24 år (Figur 7-18), så er det en indikasjon på at det har skjedd en viss kjønnsutjevning i denne gruppen. Innenfor salgs-, service- og omsorgsykker har andelen kvinner i den

³⁰ Se kapittel 3.5.2 for utvalgsstørrelser og vurdering av disse i AKU-data.

Yngste aldersgruppen gått ned i perioden, men kun med litt over fem prosentpoeng. Også i aldersgruppen 25-29 år (Figur 7-19) er det tegn til at utviklingen har gått i en mer kjønnsutjevne retning. Mens andelen kvinner innenfor kontor og kundeserviceyrker og yrker uten krav til utdanning har gått klart ned i perioden 1996-2010 (med henholdsvis 18,1 prosentpoeng og 9,6 prosentpoeng), har andelen kvinner innenfor akademiske yrker og yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning økt noe. Funnene for de yngste aldersgruppene er således i samsvar med de generelle resultatene for kvinner som ble presentert tidligere i rapporten (figur 5-18).

Lignende utviklingstrekk finner vi også innenfor de to eldste aldersgruppene (Figur 7-20 og Figur 7-21). Spesielt gjelder dette de som er 60 år og eldre, der kvinneandelen innenfor kontor/kundeserviceyrker, salgs-, service- og omsorgsyrker og yrker uten krav til utdanning har gått ned. Samlet sett er det likevel mange likheter mellom de ulike aldersgruppene, og lite som tyder på at yngre kvinner skiller seg vesentlig fra eldre kvinner i den perioden dataene dekker. Innenfor de fem yrkesgruppene som vi har sett på her er det i stor grad de samme tendensene som kan observeres. Kjønnbalansen har jevnet seg ut noe, men det er ingen klare forskjeller mellom yngre og eldre kvinner.

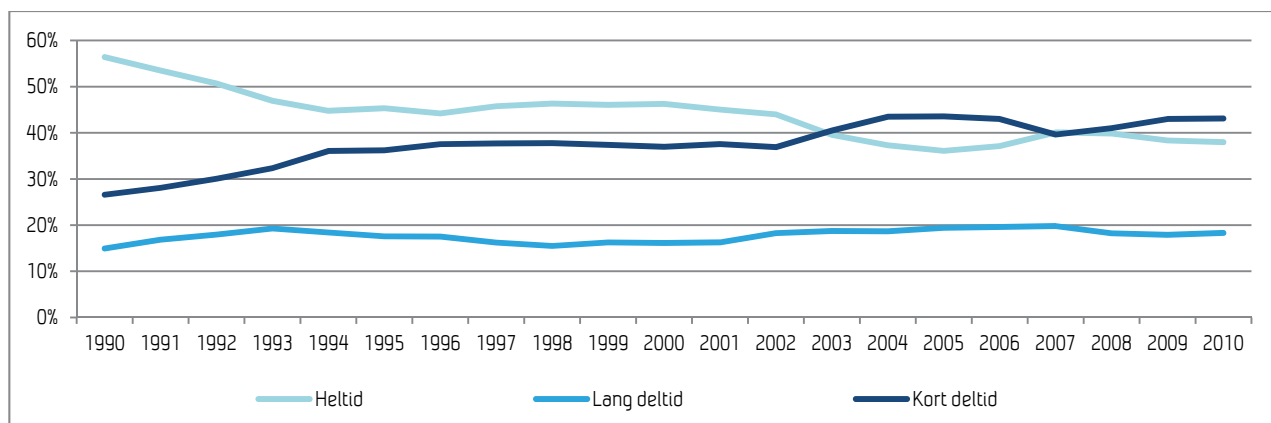
Videre er det gjennomgående at de yrkene som har opplevd en reduksjon i kvinneandel typisk hadde en høy kvinnelig sysselsettingsandel i 1996 (60-80 prosent). Tilsvarende ser vi i de to eldste aldersgruppene at de to yrkesgruppene som har opplevd økt kvinnelig sysselsettingsandel, hadde en kvinnelig sysselsettingsandel på 30-45 prosent i 1996. Med andre ord har det skjedd en viss utvikling "mot midten" innenfor de yrkesgruppene vi her har sett på. Imidlertid er det viktig å se disse funnene i sammenheng med et annet funn som er påpekt tidligere i rapporten, nemlig at den samlede sysselsettingsandelen i yrker hvor kvinneandelen er lav eller svært lav har sunket. Det som kan se ut som en økning i kvinnelig sysselsetting innenfor en yrkesgruppe vil derfor kunne være sterkt knyttet til at færre menn jobber innenfor den samme yrkesgruppen.

7.3 Omfanget av heltids- og deltidsarbeid i ulike aldersgrupper

Fordelingen av heltids- og deltidsarbeid er en viktig dimensjon i en analyse av kjønnsforskjeller i arbeidsmarkedet. Omfanget av heltids- og deltidsarbeid i ulike grupper kan gi viktig informasjon om fordelingen av muligheter, belastninger og barrierer i arbeidsmarkedet. Det norske arbeidsmarkedet kjennetegnes av enkelte tunge deltidskulturer, knyttet til noen spesifikke yrker. Det er også slik at de tyngste deltidskulturene befinner seg innenfor yrker som er kvinne-dominerte. Det fremste eksempelet på dette er pleie- og omsorgssektoren, som er de mest kvinne-dominerte yrkene og de yrkene hvor deltid er mest utbredt (Ose mfl. 2009).

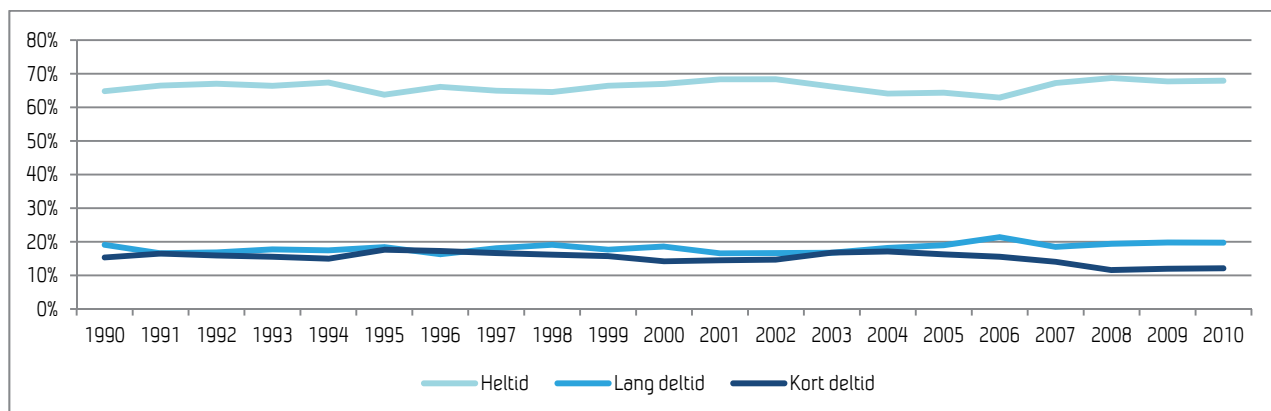
Fordelingen av heltids- og deltidsarbeid har konsekvenser for den vertikale kjønnssegregeringen. Innenfor de yrkesgrupper hvor deltidsarbeid er vanlig, som pleie og omsorg, er kvinner overrepresentert blant de deltidsarbeidende, og deltidsarbeid får konsekvenser for i hvilken grad en ansatt kan gjøre karriere og eventuelt oppnå en lederposisjon. Det er lite tvil om at det skjer en seleksjon til ønsket og uønsket deltid i skjæringspunktet mellom familieliv og arbeidsliv. Selv om vårt hovedanliggende her er å synliggjøre med tall hvordan utviklingen i heltids- og deltidsarbeid har vært i ulike aldersgrupper, synes vi likevel det er viktig å påpeke risikoen for at heltid/deltid fungerer som en ulikhetsskapende mekanisme, med konsekvenser både for arbeidsliv (yrkesvalg, karriere etc.) og familieliv (økonomisk situasjon, tid med familien etc.).

Vi skal nå undersøke nærmere om det er slik at fordelingen mellom heltids- og deltidsarbeid³¹ varierer på tvers av aldersgrupper. Figur 7-22 til Figur 7-25 viser hvordan kvinner innenfor hver aldersgruppe fordeler seg på de ulike arbeidstidsordningene.

Kilde: AKU

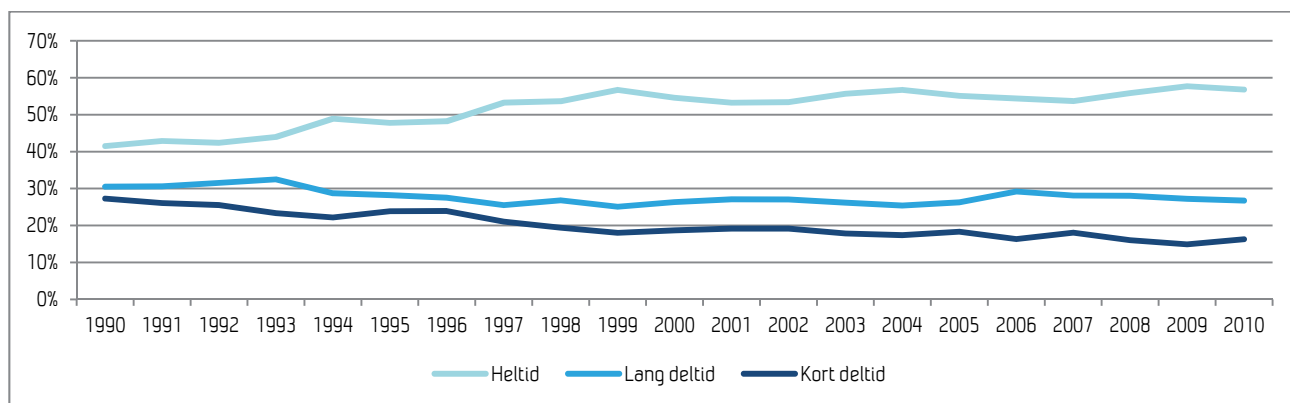
Figur 7-22 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 18-24 år, 1990-2010. Prosent

Kilde: AKU

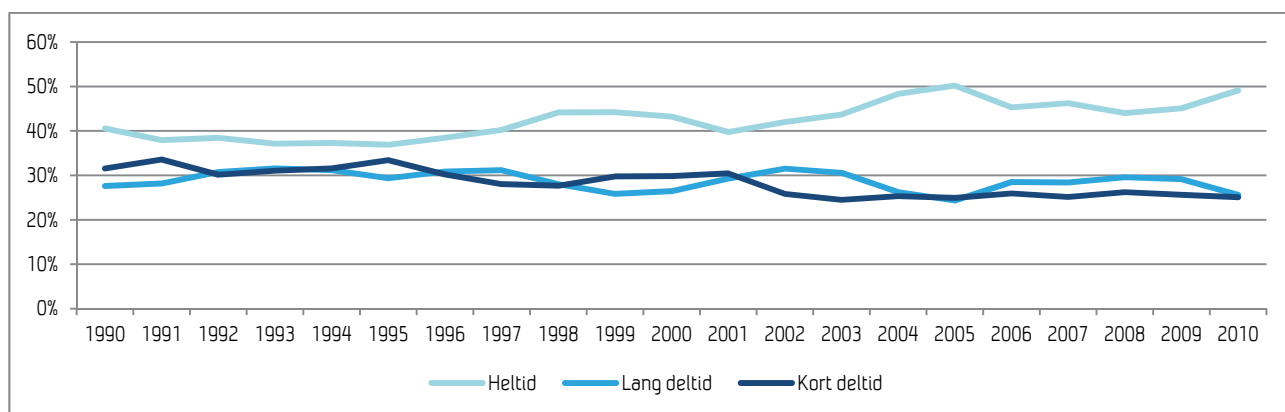
Figur 7-23 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 25 -29 år, 1990-2010. Prosent

³¹ Som en del av AKU spørres respondentene om sin avtalte arbeidstid. Dette gir grunnlag for følgende inndeling av arbeidstid; kort deltid=1-19 timer, lang deltid=20-36 timer (med unntak for personer med 32-36 timer, som oppgir at dette utgjør heltid) og heltid = 37 timer og mer.

Kilde: AKU

Figur 7-24 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 55 -59 år, 1990-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-25 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 60-66 år, 1990-2010. Prosent

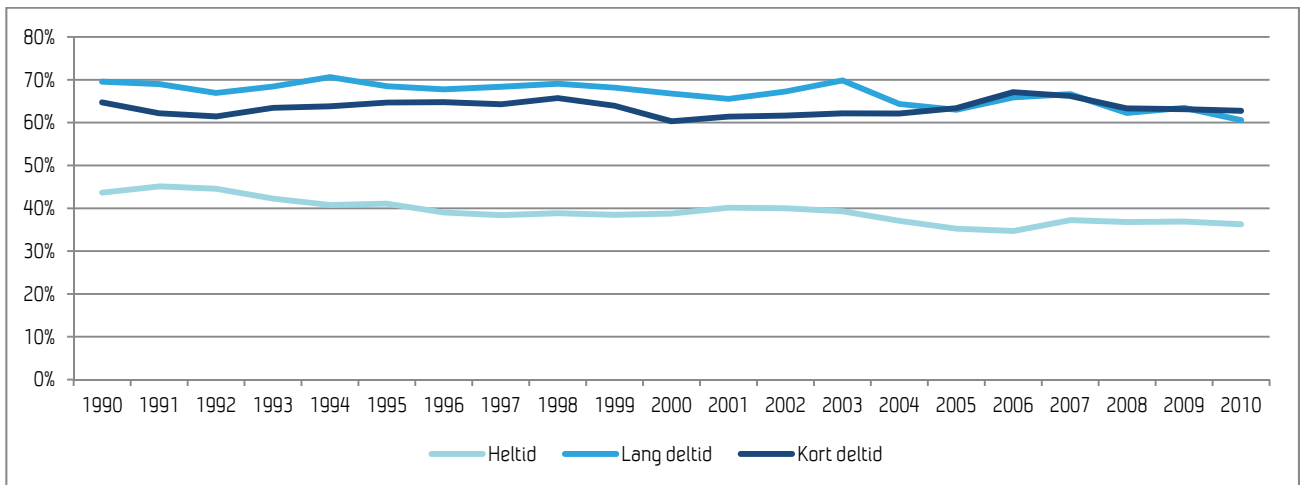
Igjen ser vi at de to yngste aldersgruppene skiller seg litt fra de to eldste. Dette ser vi først og fremst ved at mens andelen som jobber heltid har sunket, og andelen som jobbet lang/kort deltid har økt i den yngste aldersgruppen i perioden 1990-2010, så har det vært en motsatt utvikling i de to eldste aldersgruppene. Her har andelen med heltidsarbeid vært økende, mens andelen med kort/lang deltid har sunket noe. For kvinner i alderen 25-29 år har det vært mer moderate endringer. En viss økning i heltidsarbeid og en reduksjon i kort deltidsarbeid kan imidlertid leses av figuren.

Resultatene i den yngste aldersgruppen er mest sannsynlig et uttrykk for at stadig flere unge kvinner jobber deltid ved siden av å studere. Resultatene må også ses i sammenheng med resultatene for yrke, som viste at andelen som jobber innenfor salgs-, service- og omsorgsykker har vært økende i denne aldersgruppen (utgjorde knapt 70 prosent i 2010). Dette er yrker hvor deltidsarbeid er vanlig. Samtidig er det viktig å ikke tolke resultatene dit hen at denne aldersgruppen har beveget seg mot en mer "utsatt" og sårbar posisjon i arbeidslivet, gjennom økt deltidsarbeid. I mange tilfeller handler nok dette om bevisste valg og tilpasninger blant unge arbeidstakere, der det å jobbe deltid og ta utdanning er en vanlig (og ofte eneste mulige) kombinasjon.

Når det gjelder de eldste aldersgruppene, så må resultatene sies å være positive. Det at andelen kvinner i alderen 55-59 år som jobbet heltid var ca. 15 prosentpoeng høyere i 2010 sammenlignet med 1990 (56,8 prosent i 2010), innebærer en relativt stor endring i arbeidsmarkedstilknytning for denne aldersgruppen. Noe av det samme ser vi for den eldste aldersgruppen. Her har andelen med heltidsarbeid økt fra 40,5 til

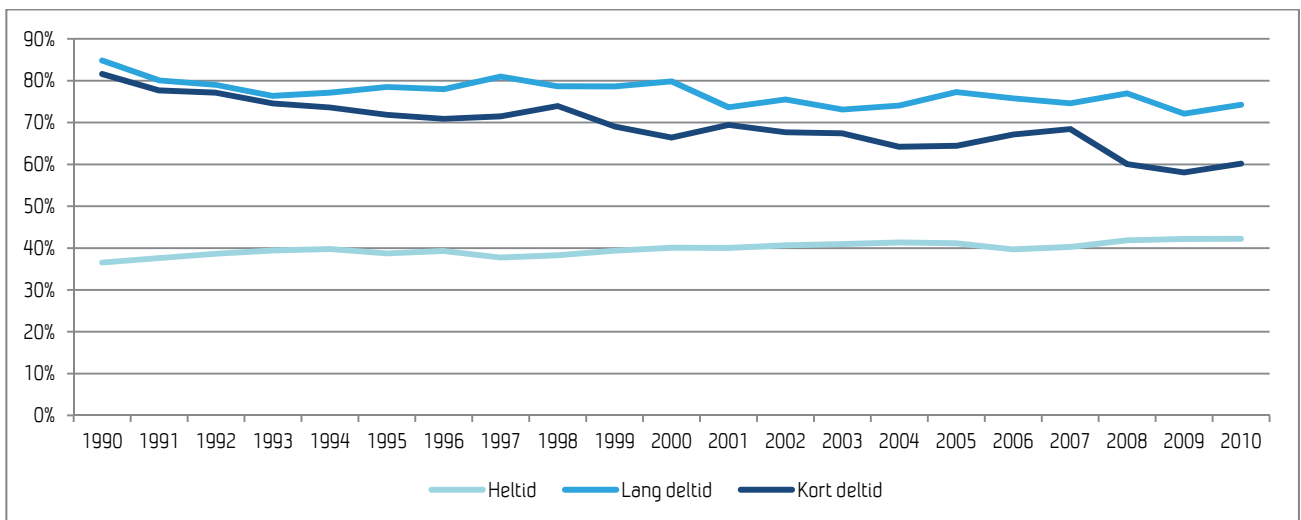
49,1 prosent. Samtidig ser vi at andelen kvinner som jobber heltid (nivået) i de to eldste aldersgruppene ligger klart under nivået i aldersgruppen 25-29 år (67,9 prosent som jobbet heltid i 2010 i sistnevnte gruppe).

Figur 7-26 til Figur 7-29 viser andelen kvinner som jobber heltid og deltid målt opp mot andelen menn som jobber heltid og deltid.

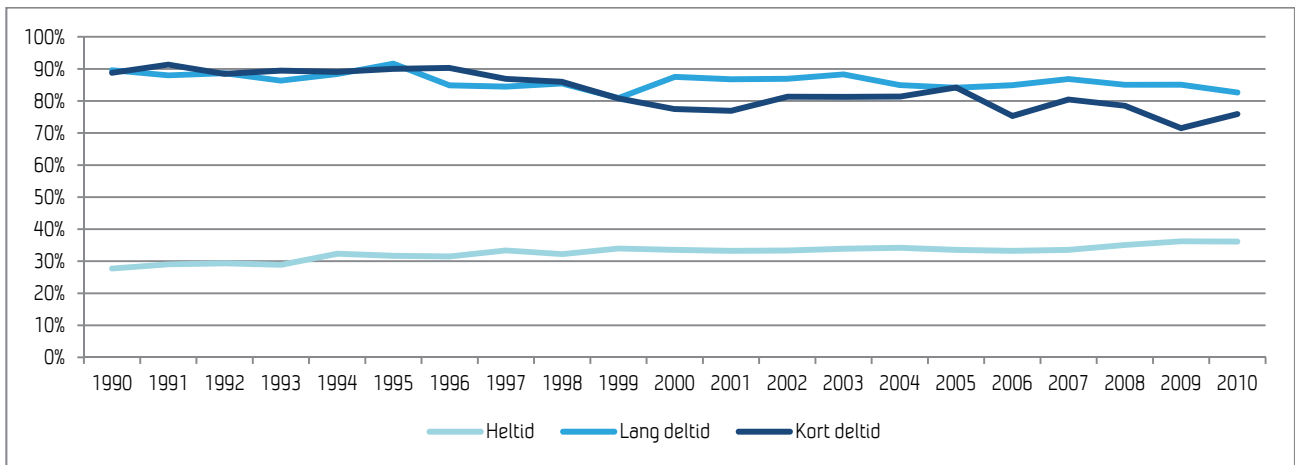
Kilde: AKU

Figur 7-26 Kvinneandel i aldersgruppen 18-24 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

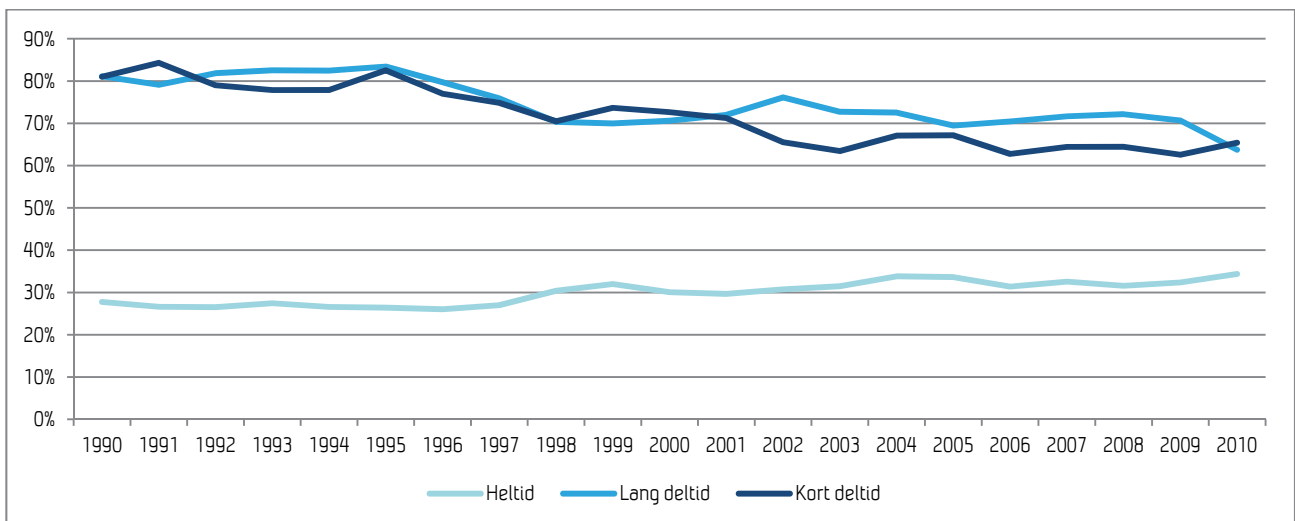
Kilde: AKU

Figur 7-27 Kvinneandel i aldersgruppen 25-29 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-28 Kvinneandel i aldersgruppen 55-59 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

Kilde: AKU

Figur 7-29 Kvinneandel i aldersgruppen 60-66 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

Over tid kan vi spore en utvikling, ved at kvinneandelen innenfor heltid har økt noe og at kvinneandelen innenfor deltid har sunket noe. Spesielt i de eldste aldersgruppene har det skjedd en utjevning, ved at andelen kvinner med heltidsarbeid (målt opp mot andelen menn) har steget og andelen kvinner med deltidsarbeid sunket noe. Det at andelen kvinner med kort og lang deltid har sunket med 10-15 prosentpoeng i perioden 1990-2010 må sies å være positivt. Vi ser med andre ord klare tegn til at det har skjedd en endring i fordelingen av heltids- og deltidsarbeid mellom menn og kvinner.

Det er imidlertid fortsatt stor forskjell på nivåene. Dersom vi ser på nivået på kurvene, så ser vi at kjønnsbalansen når det gjelder heltidsarbeid er jevnere blant de to yngste aldersgruppene enn de to eldste (plussminus 40 prosent kvinner som jobber heltid i aldersintervallene 18-24 år og 25-29 år). Videre ser vi at det er en lavere andel kvinner i alderen 18-24 år som jobber deltid sammenlignet med de andre

aldersgruppene. Spørsmålet blir imidlertid i hvilken grad det vi ser her er et uttrykk for "varige" strukturelle endringer i arbeidsmarkedet, som innebærer at dagens unge kvinner i større grad vil jobbe heltid også når de blir eldre (sammenlignet med dagens eldre kvinner), eller om det er slik at flere av dagens unge kvinner, når de blir eldre, vil jobbe innenfor yrker kjennetegnet av deltidsarbeid. De dataene som ligger til grunn for våre analyser gir ikke grunnlag for å si noe om dette. Lohne og Næsheim (2006) har imidlertid funnet at det er langt mer vanlig for kvinner enn for menn å arbeide deltid gjennom hele yrkeskarrieren.

7.4 Oppsummering

I likhet med øvrige resultater som er presentert i denne rapporten, så har analysene i dette kapitlet først og fremst tegnet et bilde av stabilitet og kontinuitet når det gjelder menns og kvinners sysselsetting i det norske arbeidsmarkedet. Alder ser i liten grad ut til å ha noen betydning for de utviklingstrekkene vi har observert. Mange av funnene viser snarere at mange av de samme mønstrene er til stede innenfor ulike aldersgrupper. Et godt eksempel på dette er den høye kvinneandelen innenfor helse- og sosialtjenester, som i alle de fire aldersgruppene ligger mellom 80-85 prosent. Videre gjelder det for alle aldersgruppene at en større andel kvinner jobbet innenfor helse og sosiale tjenester og undervisning i 2008 sammenlignet med femten år tidligere (1996). Tilsvarende ser vi innenfor næringer som transport og kommunikasjon og industri en lavere andel sysselsatte kvinner i 2008 sammenlignet med 1996. Hvis vi for eksempel sammenligner kvinner som var 25-29 år i 2008 med kvinner som var 25-29 år i 1996, så er det flere resultater som tyder på at kvinnene i 2008 er mer "kjønnstradisjonelle" i sine yrkesposisjoner enn tilfellet var i 1996; eksempelvis har andelen innenfor helse og sosiale tjenester og undervisning gått opp fra 1996 til 2008, mens andelen innenfor industri har sunket. Lignende utvikling finner vi i stor grad innenfor de andre aldersgruppene. Resultatene tyder dermed på at det har skjedd en ytterligere kjønnssegmentering i arbeidsmarkedet, blant annet ved at både yngre og eldre kvinner ser ut til å "befeste" sin posisjon innenfor næringer som historisk sett har vært beskrevet som kvinnedominerte.

Analysene av menns næringstilknytning viste at det innenfor alle aldersgrupper har vært en klar nedgang i andelen som er sysselsatt innenfor industri og jordbruk og skogbruk. Videre fant vi at andelen menn som er sysselsatt innenfor industrien har sunket mest blant de yngste; fra 21,9 prosent i 1996 til 12,4 prosent i 2008. For de andre aldersgruppene var nedgangen i andel innenfor industri i størrelsesorden 4-7 prosentpoeng. I motsetning til dette så vi at andelen sysselsatt innenfor bygg og anlegg var høyere i 2008 sammenlignet med 1996. Videre fant vi at andelen menn som jobber innenfor eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet har økt markant i alle aldersgrupper. Videre så vi at andelen menn innenfor helse- og sosialtjenester og undervisning hadde økt litt, men ikke blant de yngste mennene. Heller ikke blant mennene var det mulig å se noen klare forskjeller i kjønnssegregeringsmønstre på tvers av aldersgrupper. Industri, bygg og anlegg, eiendomsdrift og varehandel er næringer som sysselsetter mange menn, temmelig uavhengig av hvilken aldersgruppe vi ser på. Hvis noe likevel skal trekkes frem, så må det være at det blant menn i de to eldste aldersgruppene er mer vanlig å jobbe innenfor undervisning og offentlig forvaltning sammenlignet med menn i alderen 25-29 år, og at det blant menn i de to yngste aldersgruppene er mer vanlig å jobbe innenfor bygg og anlegg samt varehandel og reparasjon av kjøretøyer etc.

Også analysene av den kvinnelige sysselsettingsandelen (målt opp mot menns) innenfor industri, varehandel, undervisning og helse og sosiale tjenester, viste stor grad av stabilitet. Det å splitte på alder så i liten grad ut til å ha skape noen synlige forskjeller mellom ulike aldersgrupper. De samme resultatene (både hva gjaldt *nivå* på sysselsettingen og *utvikling over tid*) var temmelig lik på tvers av aldersgruppene. Også analysene innenfor bygg og anlegg tegnet et bilde av stabilitet i den kvinnelige og mannlige sysselsettingsandelen (perioden 1990-2008). I tillegg var kvinneandelen innenfor begge aldersgruppene

(+/- 40 år) lavere i 2008 enn i 1990. Resultatene av de aldersbaserte analysene samsvarer derfor i stor grad med de øvrige resultatene i rapporten, om stabilitet i kvinneandelen innenfor ulike næringer.

Analysene med utgangspunkt i yrke ga et noe mer variert og nyansert inntrykk enn analysene med utgangspunkt i næring. Analysene viste en viss endring over tid i forhold til hvordan kvinner i de ulike aldersgruppene fordeler seg på yrker. For de yngste kvinnene var det mest iøynefallende funnet knyttet til den store andelen som jobber innenfor salgs-, service- og omsorgsykker (oppunder 70 prosent i 2010). I motsetning til den yngste aldersgruppen, som ble beskrevet som temmelig "polarisert", så fordeler kvinnene i de andre aldersgruppene seg mer jevnt på flere yrker. Et interessant funn var at det blant kvinner i aldersgruppen 25-29 år i løpet av denne femtenårsperioden har blitt omtrent like vanlig å jobbe innenfor yrker med kortere høy utdanning som yrker innenfor salg, service og omsorg. Videre fant vi at andelen med yrker som krever kortere høyskole og universitetsutdanning (inkl. teknikere) hadde økt i de tre eldste aldersgruppene, samtidig med at andelen som jobber i yrker uten krav til utdanning har sunket i alle aldersgruppene. Et annet interessant funn var at andelen kvinner som jobber innenfor akademiske yrker har økt. Spesielt gjaldt dette kvinner i alderen 25-29 år (økning på 6,2 prosentpoeng fra 1996 til 2010). Også her var det imidlertid mange likhetstrekk i utviklingen på tvers av aldersgruppene, noe som indikerer at kvinner i ulike aldre har en temmelig lik "atferd" i arbeidsmarkedet.

Analyser av utvikling i kvinneandel innenfor fem utvalgte yrkesgrupper ga ikke noen spesielle utslag på tvers av alder. De fem yrkesgruppene vi undersøkte nærmere var akademiske yrker, yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning (inkl. teknikere), kontor og kundeserviceyrker, salgs-, service- og omsorgsykker og yrker uten krav til utdanning. Innenfor disse yrkesgruppene var det flere likhetstrekk på tvers av de ulike aldersgruppene når vi så på den kvinnelige sysselsettingsandelen. Først og fremst handlet dette om at kjønnsforskjellene har jevnet seg ut noe, men uten at vi kan observere noen klare forskjeller mellom yngre og eldre kvinner. Imidlertid pekte enkelte resultater i retning av at det har skjedd en viss kjønnsutjevning innenfor enkelte yrker; for eksempel fant vi for aldersgruppen 18-24 år at kvinneandelen innenfor yrker uten krav til høyere utdanning hadde sunket fra 58,3 til 38,2 prosent i perioden 1996-2010. Også innenfor salgs-, service- og omsorgsykker hadde andelen kvinner i den yngste aldersgruppen gått ned. I aldersgruppen 25-29 år var det også tegn på at utviklingen har gått i en mer kjønnsutjevneende retning; mens andelen kvinner innenfor kontor og kundeserviceyrker og yrker uten krav til utdanning har gått klart ned i perioden 1996-2010 (med henholdsvis 18,1 og 9,6 prosentpoeng), så har andelen kvinner innenfor akademiske yrker og yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning økt. Lignende utviklingstrekk fant vi i stor grad også innenfor de to eldste aldersgruppene. Spesielt gjelder dette de som er 60 år og eldre, der kvinneandelen innenfor kontor/kundeserviceyrker, salgs-, service- og omsorgsykker og yrker uten krav til utdanning har gått ned.

Når det gjelder omfanget av heltid og deltid, så viste de deskriptive analysene litt andre resultater for de to yngste aldersgruppene enn for de to eldste. Mens andelen som jobbet heltid og andelen som jobbet lang/kort deltid har sunket i den yngste aldersgruppen i perioden 1990-2010, så har det vært en motsatt utvikling i de to eldste aldersgruppene. Her har andelen med heltidsarbeid vært økende, mens andelen med kort/lang deltid har sunket noe. Det at andelen kvinner i alderen 55-59 år som jobbet heltid var ca. 15 prosentpoeng høyere i 2010 sammenlignet med 1990, ble trukket frem som en relativt stor endring i arbeidsmarkedstilknytning for denne aldersgruppen. Det har innenfor de to eldste aldersgruppene skjedd en utjevning når det gjelder kvinneandelen ved at andelen kvinner med heltidsarbeid (målt opp mot andelen menn) har steget og andelen med deltidsarbeid sunket. Resultatene viste med andre ord at det har skjedd en endring i fordelingen av heltids- og deltidsarbeid mellom menn og kvinner. Det er imidlertid fortsatt store nivåforskjeller.

De deskriptive analysene i dette kapitlet har vist små forskjeller i segregeringsmønstre innenfor ulike aldersgrupper. Selv om vi fant en del forskjeller når det gjelder hvilke næringer og yrker som er størst blant

ynge og eldre, så har det vært vanskelig å se noen klare forskjeller i kjønnssegregeringsmønstre mellom de ulike aldersgruppene. I den grad vi har sett endring over tid, så handler dette på den ene side om at kvinner (uavhengig av alder) på mange måter var mer kjønnsstradisjonelle i sin yrkestilknytning i 2008 enn de var i 1996. Samtidig har vi sett at det innenfor enkelte yrker har vært en utvikling mot en mer kjønnsjevn balanse. Disse endringene virker imidlertid å gjelde både for yngre og eldre kvinnelige arbeidstakere.

Videre forskning spesielt av de yngste aldersgruppene veier i arbeidslivet kan være å undersøke hvordan unge arbeidstakere manøvrerer i arbeidsmarkedet. Hva skjer med kvinner som starter i de mannsdominerte yrkene? Fortsetter de karrieren der, eller vil de senere velge kvinnedominerte yrker i offentlig sektor som kanskje i større grad lar seg kombinere med familie og barn? Vil unge menn som starter i kvinnedominerte yrker fortsette i disse, eller dreier de over til mindre kvinnedominerte yrker lenger ut i arbeidskarrieren? Hvilke forhold ved yrket eller stillinger er avgjørende for at henholdsvis unge menn og kvinner finner slike yrker attraktive, og endres dette i løpet av at en gjennomgår ulike livsfaser? Det å følge dagens unge arbeidstakere og deres bevegelser i arbeidsmarkedet over lengre tid vil med andre ord kunne gi svar på en rekke viktige spørsmål.

8 Horisontal og vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet blant innvandrere 2004-2008

8.1 Innledning

Siden 1970-tallet har antallet innvandrere økt markant i det norske samfunnet, og i tillegg til kjønn og sosial klasse har også etnisitet blitt en viktig dimensjon til å forstå sosial ulikhet. Etnisitet kan være en dimensjon i seg selv som genererer ulikhet, for eksempel gjennom diskriminering i ansettelsesprosesser. Etnisitet kan også operere i et samspill med kjønn og/eller klasse. For eksempel ved at innvandrere fra visse land innehar få formelle kvalifikasjoner, og i større grad inntar arbeiderklasseposisjoner. Innvandrere fra andre land kan inneha kvalifikasjoner på lik linje med eller i større grad enn ikke-innvandrere, og således kunne innta middelklasseposisjoner og ha gode muligheter for å innta lederposisjoner i løpet av yrkeskarrieren. I så måte representerer ikke innvandrere en homogen kategori, men er i likhet med ikke-innvandrere en heterogen kategori i forhold til sosial klasse, status, karrierevalg og i hvilken grad man kan foreta reelle valg gitt de kvalifikasjoner man innehar når man innvandrer til Norge. Vi må derfor anta at innvandrere, i likhet med ikke-innvandrere, til dels har muligheter og foretar valg på lik linje med ikke-innvandrere, for eksempel når det gjelder valg av utdanning og jobb, samtidig som mange av innvandrerne står overfor utfordringer som er unike for innvandrere, såsom nødvendigheten av å lære seg norsk språk, og å få utenlandske kvalifikasjoner godkjent på lik linje med utdanninger og erfaringer oppnådd ved norske læresteder eller organisasjoner.

I de senere tiårene har det norske arbeidslivet gjennomgått vesentlige endringer i forhold til anvendelsen av teknologi og hvordan bedrifter er organisert. Dette stiller nye krav til de som ansettes, både når det gjelder formelle kvalifikasjoner og evnen til å tilpasse seg et miljø hvor omstilling er en nødvendighet om bedriften skal være konkurransedyktig og mest mulig effektiv. Disse endringene griper ikke bare inn i den enkeltes arbeidsliv, men påvirker også forholdet mellom arbeid og familie og helsen.

Gitt disse endringene innen norsk arbeidsliv kan en anta at innvandrere fra land med samme type modernitet som i Norge vil ha lettere for å tilpasse seg det nye arbeidslivet, mens innvandrere fra land med en annen økonomi og arbeidslivsorganisering, samt færre krav til formelle kompetansekrav, vil stille i en svakere posisjon i det norske arbeidsmarkedet. I tillegg er det vanlig med to inntekter i mange norske husholdninger, og kvinnelig sysselsetting er svært høy i Norge, hvilket ikke er tilfelle i mange andre land, og vi kan anta innvandrere fra visse land foretrekker å organisere et familieliv med kun en inntekt, eller å være selveiere hvor ulønnede familiemedlemmer bidrar i tillegg til den eller de som formelt står som innehaver eller har inntekt gjennom firmaet. Hvordan man velger å kombinere arbeid og familieliv kan dermed skape forskjeller i sysselsettingsgrad og arbeidstid, spesielt blant kvinner, og skape større sosiale ulikheter mellom innvandrere og ikke-innvandrere, både individuelt og for hushold.

I våre analyser vil det derfor være hensiktsmessig å kunne skille mellom innvandrere etter landbakgrunn, og graden av kvinnelig sysselsetting vil også fungere som en mekanisme i seg, fordi vi her analyserer kun de som er i arbeid. Vi bør derfor starte analysen med å se på sysselsettingsgrad, og spesielt sysselsetting blant kvinnelige innvandrere. Deretter i hvilken grad (kvinnelige) innvandrere arbeider hel- eller deltid, sammenlignet med ikke-innvandrere. Til sist vil vi beskrive andelen kvinner etter yrke og næring, og hvor mange som rapporterer å være ledere blant kvinner og menn som er født i eller utenfor Norge.

Dessverre er antallet innvandrere relativt lite i dataene, selv i et såpass stort datamateriale som norsk del av EU-LFS (som tilsvarende AKU distribuert via NSD). I analysen av yrker og næringer vil vi derfor slå sammen årene 2004 til 2008. For denne tidsperioden er det i utgangspunktet også mulig i EU-LFS å skille mellom tre

kategorier innvandrere: de som er født i EU-15, EFTA (Island, Lichtenstein, Norge og Sveits) eller Nord-Amerika og Oceania, de som er født i øvrige Europeiske land, og de som er født i Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika (inklusive Mexico).

Dessverre viste det seg vanskelig å nyttiggjøre seg av denne distinksjonen av innvandrere når vi studerer enkeltår eller kvinneandel innad i yrkesgrupper, fordi antallet sysselsatte innvandrere, spesielt i kategorien øvrige Europeiske land, er for lav til å foreta analyser hvor man krysstabulerer fødelands-kategori, kjønn og for eksempel yrkesgruppe. Noen ganger har vi derfor måttet analysere ikke-innvandrere versus innvandrere, eller slå sammen øvrige Europeiske land sammen med innvandrere fra Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika. Dette fordi innvandrere fra øvrige Europeiske land er liten, og sannsynligvis underrepresentert i AKU-dataene.

Vi antar dette skyldes at mange arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa kommer til Norge og begynner å jobbe uten nødvendigvis å ha gode norske språkkunnskaper eller er registrert boende på en slik måte at de deltar i AKU. Ettersom innvandrere fra Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika er en viktig innvandrerkategori, har vi noen ganger i figurene fremstilt både denne kategorien alene så vel som en i kategori hvor denne kategorien er slått sammen med øvrige Europeiske land. Eurostat stiller krav til utvalgsstørrelse for de resultatene som publiseres på bakgrunn av EU-LFS, og våre preliminare analyser avdekket at tallmaterialet ikke er stort nok til at det er forsvarlig å publisere alle tallene. I tillegg er andelen innvandrere så få i visse yrkesgrupper eller næringer at tallene ikke er å anse som reliable. Der hvor antallet har vært for lite har vi unnlatt å presentere resultatet for en bestemt innvandrerkategori eller unnlatt å inkludere yrket eller næringen i resultatene som presenteres.

På grunn av anonymiseringshensyn har Eurostat valgt å kode alder i 5-års intervaller i EU-LFS. Gitt at de yngste og eldste deltakerne i AKU er henholdsvis 16 og 74 år gamle hadde vi valget mellom 16 eller 20 år som yngste alder og 64, 69 eller 74 år som eldste alder. Vi kunne derfor ikke avgrense utvalget til å dekke intervallet 18-66 år, som i rapportens øvrige analyser, hvor 18 år ble valgt for å ha samme nedre aldersgrense i de ulike surveyene.

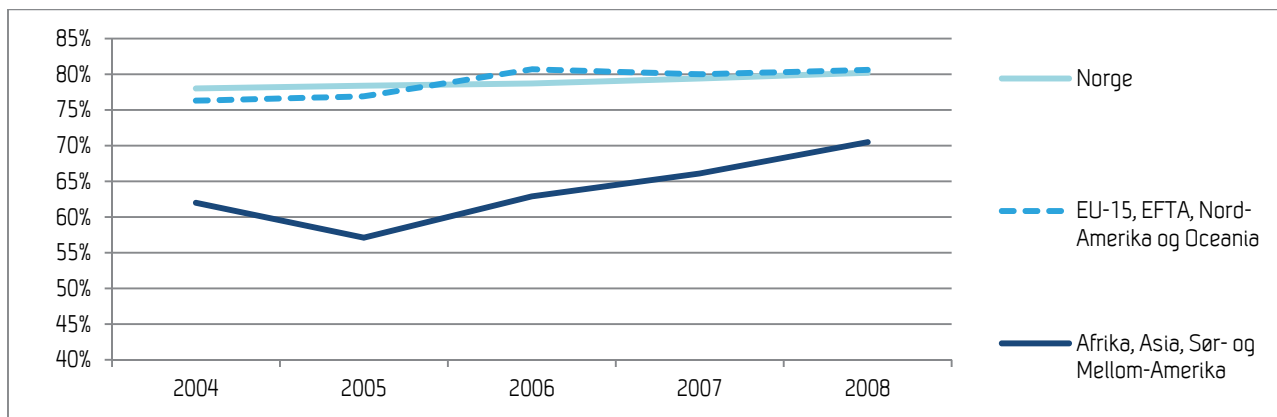
Ettersom vi antar sysselsettingsgraden er lav blant de aller yngste og eldste besluttet vi å benytte intervallet 16-64 år for å få resultater mest mulig sammenlignbare med de andre analysene i rapporten. Ved å inkludere 16-17-åringene økes ikke antallet sysselsatte nevneverdig sammenlignet med et utvalg med en nedre grense på 18 år, og ved å ha en øvre grense på 64 år i stedet for 69 år inkluderer vi ikke personer over pensjonsalder. I likhet med AKU-dataene distribuert gjennom NSD er alle analysene vektet med en designvekt, og vektete populasjonsestimat (som ikke fremgår av de prosenterte tallene) og uvektet utvalgsstørrelse for delutvalg er sjekket opp mot Eurostats publikasjonskriterier.

8.2 Innvandring og kjønn i forhold til sysselsetting og arbeidstid

Figur 8-1 og Figur 8-2 viser andelen som er sysselsatt blant henholdsvis menn og kvinner innen hver innvandringskategori for årene 2004 til 2008.³² Blant ikke-innvandrere ligger andelen sysselsatte i alderen 16-64 år blant menn i snitt i hele perioden på 79 prosent, og blant kvinner er tilsvarende tall 74,1 prosent. For hvert av kjønnene varierer tallet mellom 78 (2004) og 80,2 (2008) prosent for menn og 72,4 (2005) og 75,7 (2008) prosent for kvinner.

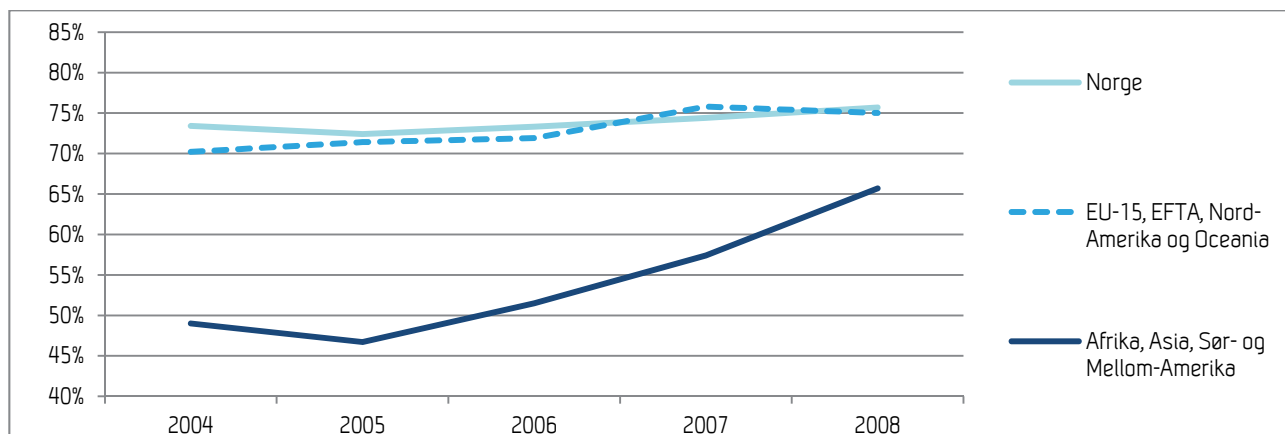
³² Kategorien for andre Europeiske land enn EU-15 og EFTA er utelatt. Tallene tilfredsstilte Eurostats kriterier, men det var så store variasjoner fra år til år at vi stiller spørsmål ved tallenes reliabilitet. Populasjonsestimatet antyder også at kategorien kan være underrepresentert i data.

I perioden 2004 til 2008 var det en økende sysselsetting blant ikke-innvandrere for begge kjønn.³³ I innvandrerkategorien som inkluderer EU-15 og EFTA (Island, Lichtenstein, Norge og Sveits), Nord-Amerika og Oceania (heretter EU-15 m.fl.) var sysselsettingsgraden i snitt i perioden 79,3 prosent for menn og 73,2 prosent for kvinner. Det vil si at sysselsettingsgraden for denne kategorien er omtrent den samme for begge kjønn av ikke-innvandrere. Også for denne kategorien var det en økning i sysselsettingsgrad for begge kjønn under perioden.

Kilde: AKU

Figur 8-1 Yrkesdeltagelse etter landbakgrunn, menn. 2004-2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 8-2 Yrkesdeltagelse landbakgrunn, kvinner. 2004-2008. Prosent

I den andre innvandringskategorien vist i figurene, som omfatter personer født i Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika, var sysselsettingsgraden noe lavere, med et snitt i hele perioden på 65,1 prosent for menn, og for kvinner 55,8 prosent. Også her var det en økning i sysselsettingsgraden mellom årene 2004 og 2008. Selv om dette tallet er noe lavere enn for ikke-innvandrere og vestlige innvandrere, så bør det

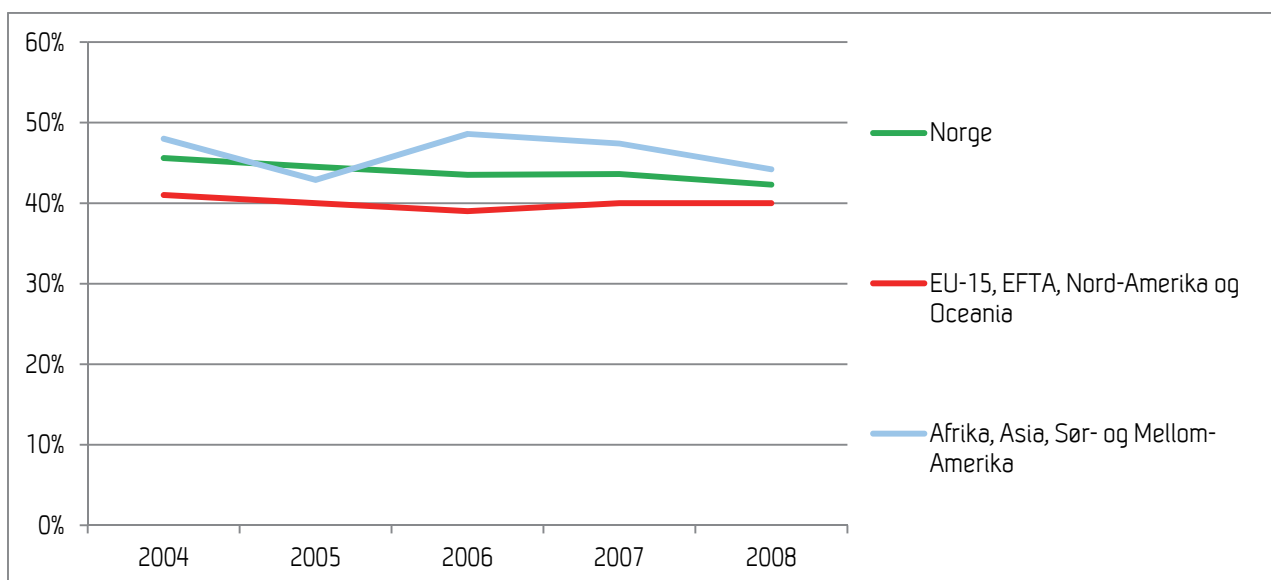
³³ Dette gjelder også for innvandrere fra Europeiske land utenfor EU-15 og EFTA, hvor vi ikke publiserer tall for hvert enkelt år, gitt store variasjoner og liten N, spesielt for året 2005. Men totalt sett for alle årene 2004-2008 så er andelen sysselsatte blant innvandrere fra andre Europeiske land meget høy, med 86,7 prosent for menn og 72,5 prosent for kvinner.

bemerkes at sysselsettingsgraden i Norge er svært høy i internasjonal målestokk. I så måte er sysselsettingsgraden blant de innvandrerne som deltar i denne surveyen også meget høyt, og økningen blant innvandrere fra Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika er markant under perioden 2004-2008.

I forhold til kjønn så ser vi at kvinnelig sysselsetting er lavere i alle kategoriene, men vi kan også merke oss at for hver kategori var prosentandelen kvinner sysselsatt i 2008 omtrent på samme nivå eller høyere enn andelen menn sysselsatt i 2004. Spesielt har økningen blant kvinner fra Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika vært stor.

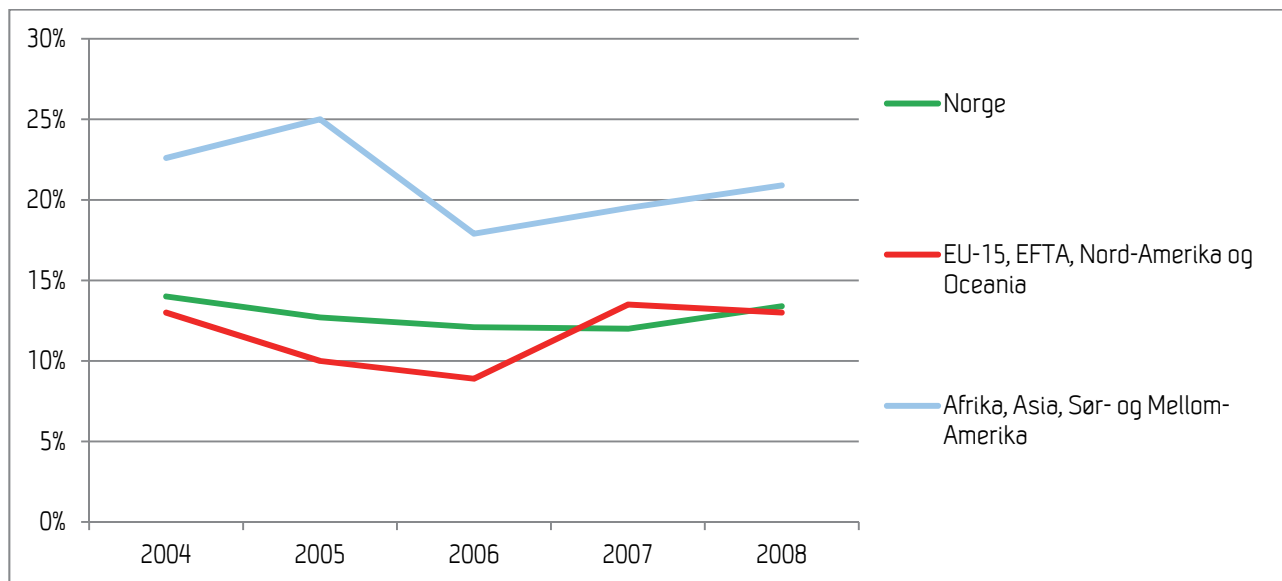
Gitt at sysselsettingsgraden er noe forskjellig for de ulike kategoriene kan vi anta at de er noe forskjellig sammensatt, og hvorfor og hva som skiller de ulike kategoriene etter helse, utdanning, alder med mer vil være nyttig informasjon både i forhold til politikken vedrørende arbeidslinja så vel som å forstå hvordan eventuelle forskjeller i arbeidslivet blant menn og kvinner som er innvandrere eller ikke-innvandrere til dels kan skyldes seleksjonen inn og ut av arbeidslivet.

Som nevnt tidligere i rapporten er deltid også av betydning når vi studerer kjønnsforskjeller i arbeidslivet, fordi kvinner historisk sett har hatt en høyere andel deltidsarbeidende, og deltidsarbeid påvirker lønn, muligheter til opprykk med mer. Skiller innvandrere seg fra ikke-innvandrere angående deltidarbeid?

Kilde: AKU

Figur 8-3 Deltidsarbeidende etter landbakgrunn, kvinner 2004-2008. Prosent

Kilde: AKU

Figur 8-4 Deltidsarbeidende etter landbakgrunn, menn 2004-2008. Prosent

Figur 8-3 og Figur 8-4 viser andelen som jobber deltid blant kvinner og menn innen hver innvandringskategori i perioden 2004 til 2008. Heltid er i EU-LFS definert som å arbeide 35 timer eller mer per uke.

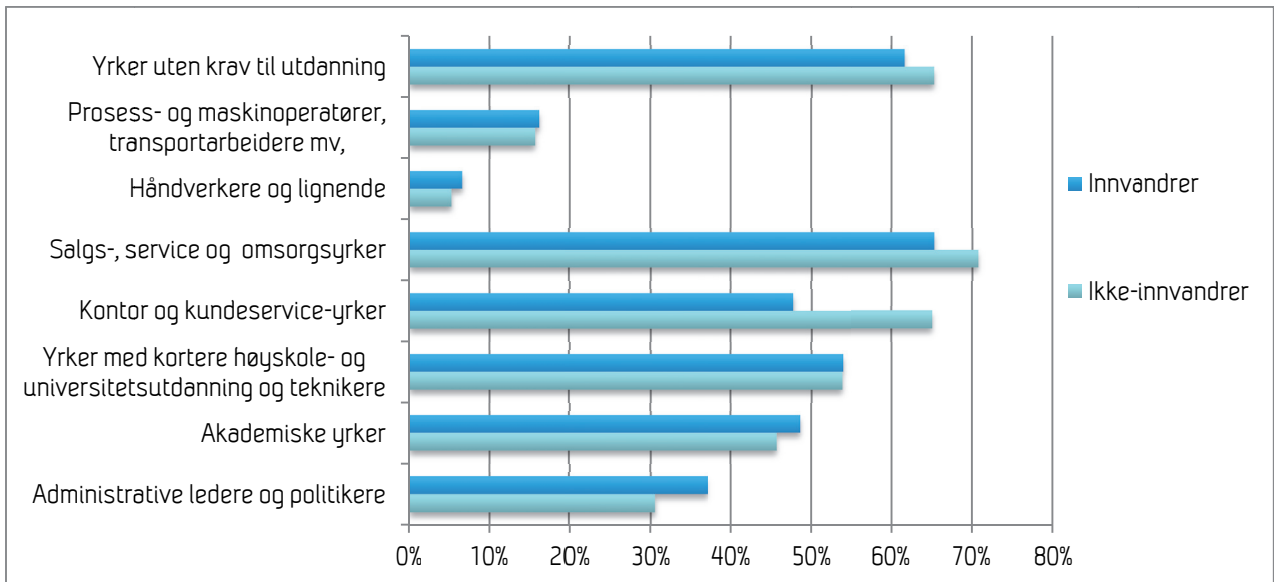
Blant menn og kvinner som er ikke-innvandrere lå andelen deltidarbeidende rundt 12 til 14 prosent for menn og 42,3 til 45,6 prosent for kvinner. Blant menn og kvinner i EU-15 m.fl. var tallene ganske like de for ikke-innvandrere, og varierte mellom 8,9 og 13,5 prosent for menn og 39 og 41 prosent for kvinner. Blant innvandrere fra Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika var andelen deltid noe høyere blant menn, mellom 17,9 og 25 prosent, mens for kvinner var andelen deltid relativt lik den for ikke-innvandrere, mellom 42,9 og 48,6 prosent.³⁴ Disse resultatene betyr at andelen menn som jobber deltid er noe høyere blant innvandrere fra Afrika mfl., mens innvandrerkvinner fra EU-15 m.fl. har en litt lavere andel deltidarbeidende enn kvinner som er ikke-innvandrere eller har innvandret fra Afrika m.fl. Det generelle bildet er allikevel at andelen deltidarbeidende blant henholdsvis menn og kvinner er meget likt på tvers av de tre kategoriene, hvilket kan bety at de samme mekanismer ser ut til å skape et noenlunde likt resultat uavhengig av innvandringsstatus.

8.3 Innvandring og kjønn i forhold til yrke og næring

I Figur 8-5 og Figur 8-6 har vi slått sammen data for hele perioden 2004 til 2008, og tallene gjenspeiler dermed et gjennomsnitt i kvinneandel for disse årene. Gitt at sysselsettingsgraden har økt en del, så vil disse tallene i noen grad være unøyaktige, men kombinasjonen yrke, etnisitet og kvinneandel skaper så små delutvalg, at dette er den eneste løsningen ved bruk av norske survey-data.

³⁴ For innvandrere fra øvrige Europeiske land har vi igjen ikke valgt å publisere tall fra enkeltår, men for hele perioden 2004-2008 totalt var prosentandelen deltidarbeidende blant menn 19,2 prosent, og blant kvinner 42,9 prosent.

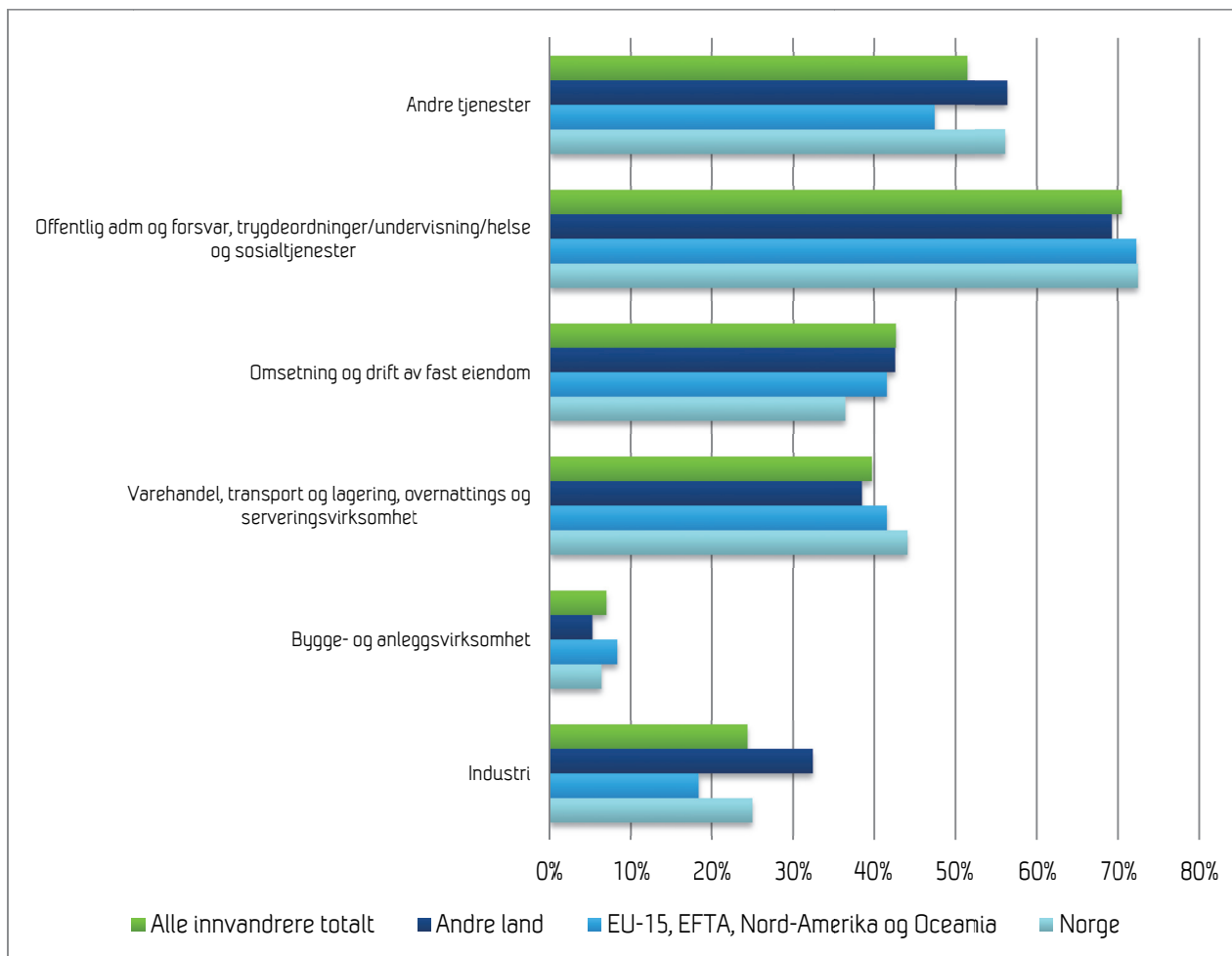
Vi starter analysen med å se på kvinneandel i yrkesgrupper. Yrkesgruppene "militære" og "jordbruk, skogbruk og fiske" er ikke tatt med, da det var veldig liten andel innvandrere i disse yrkesgruppene, selv for isco88 på 1-siffernivå.

Kilde: AKU

Figur 8-5 Andelen kvinner i yrkesgrupper etter landbakgrunn. AKU 2004-2008. Prosent

Om vi sammenligner innvandrere med ikke-innvandrere, så ser vi at kvinneandelen er tilnærmet den samme for alle yrkesgruppene, med et visst unntak for yrkesgruppen "kontor og kundeservice-yrker", hvor kvinneandelen er 48 prosent blant innvandrere og 65 prosent blant ikke-innvandrere. Yrkesgruppen "administrative ledere og politikere" er også et mål på vertikal kjønnssegregering, og vi ser at kvinneandelen er noe høyere blant innvandrere enn ikke-innvandrere, henholdsvis 37 prosent versus 31 prosent. (En videre distinksjon mellom de to innvandrerkategoriene EU-15 m.fl. versus de som er født i andre land, viste at det var liten forskjell mellom de to innvandrerguppene i de ulike yrkesgruppene, med unntak av "kontor og kundeservice-yrker", hvor kvinneandelen var noe mindre i sistnevnte kategori. Grunnet lav utvalgsstørrelse har vi valgt ikke å publisere disse tallene).

Kilde: AKU

Figur 8-6 Andelen kvinner i næringer etter landbakgrunn. AKU 2004-2008. Prosent

Fire av ni næringer måtte dessverre utelates i figur 8-6 fordi utvalget av innvandrere var for lite i en gitt næring, eller (som i tilfellet "bygge- og anleggsvirksomhet") andelen kvinner var for liten blant innvandrere til at tallene kunne publiseres³⁵. Det lave antallet innvandrere i disse næringene gjenspeiler også i hvilke næringer innvandrere er sysselsatte eller ikke, og er ikke bare en konsekvens av bruk av surveydata. Til gjengjeld kan vi studere de resterende fem næringene mer inngående etter innvandrerkategori. De fire næringene som ble utelatt var "jordbruk, skogbruk og fiske", "bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning", "bygge- og anleggsvirksomhet" og "finansierings- og forsikringsvirksomhet". I figur 8-6 inkluderer kategorien "andre land" både innvandrere fra andre Europeiske land og innvandrere fra Afrika, Asia, og Sør- og Mellom-Amerika. Vi har også tatt med en kategori for alle innvandrere samlet.

For de næringene hvor de fleste innvandrerne er sysselsatt, er det en ganske liten forskjell i kvinneandel mellom innvandrere og ikke-innvandrere. I kategorien "industri" er kvinneandelen blant ikke-innvandrere

³⁵ Innvandrere fra Afrika, Asia og Sør- og Mellom-Amerika ble slått sammen med øvrige Europeiske land, fordi sistnevnte innvandrerkategori hadde respondenter i kun seks av ni næringer, med ingen kvinner observert i næringen "bygge- og anleggsvirksomhet". Fordelingen av menn versus kvinner var relativt lik for de to innvandrerkategoriene i de resterende fem næringene. De tre næringene det ikke var noen observasjoner i data for øvrige Europeiske land i perioden 2004 til 2008 var "jordbruk, skogbruk og fiske", "bergverksdrift med mer" og "finansierings- og forsikringsvirksomhet".

25 prosent. Blant innvandrere totalt sett er kvinneandelen den samme, 24 prosent, men for de to kategoriene hver for seg er kvinneandelen 18 prosent blant innvandrere fra EU-15 m.fl. og 32 prosent blant de fra andre land.

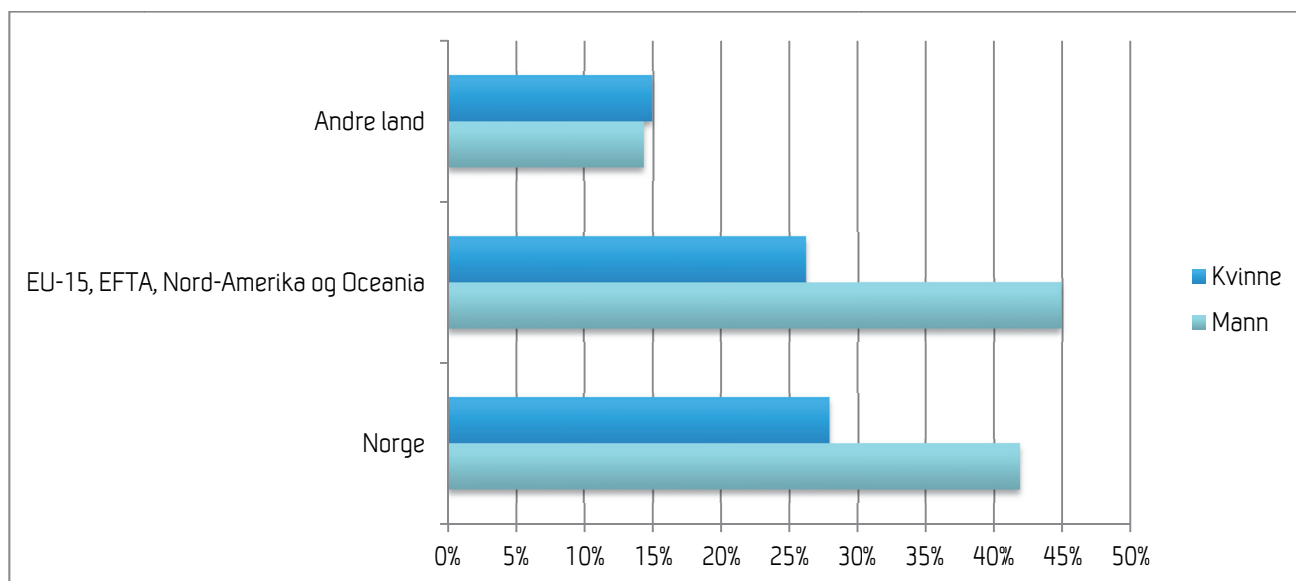
Innenfor næringen "omsetning og drift av fast eiendom" er det en litt høyere kvinneandel blant innvandrere, med 42 prosent, versus 37 prosent blant ikke-innvandrere. Det er svært liten forskjell mellom de to innvandrerkategoriene. Innenfor "andre tjenester" ser vi en litt mindre kvinneandel blant innvandrere fra EU-15 m.fl., 50 prosent, sammenlignet med 56 prosent for ikke-innvandrere og 56 blant innvandrere fra øvrige land.

Innen næringen "reparasjon av motorvogn, transport mm" er kvinneandelen noe lavere blant innvandrere. Den er 44 prosent blant ikke-innvandrere, 42 prosent for EU-15 m.fl., og 39 prosent for øvrige land. Kvinneandelen innenfor "offentlig administrasjon mm" er 72 prosent for ikke-innvandrere og 72 prosent for EU-15 m.fl., og 69 prosent for øvrige land.

I forhold til kvinneandel innenfor yrker og næringer, hvor vi kunne gjøre analyser gitt utvalgsstørrelsen (som også gjenspeiler fordelingen av sysselsatte innvandrere etter yrke og næring, samt størrelsen på de ulike næringene i norsk økonomi), er konklusjonen at kvinneandelen er svært lik mellom innvandrere og ikke-innvandrere, og kvinneandelen skiller seg like lite mellom de to kategoriene av innvandrere. Dette mønsteret antyder at rekrutteringen av kvinner og menn blant innvandrere til ulike yrker og næringer i stor grad følger det samme mønsteret som blant ikke-innvandrere, med unntak av visse yrker eller næringer hvor det er svært få innvandrere totalt sett.

8.4 Innvandrere, kjønn og ledelse

Variabelen som måler selvrapportert ledelse har vi kun i norsk EU-LFS for siste året, 2008. I Figur 8-7 ser vi at andelen selvrapportert ledelse blant menn og blant kvinner i hver innvandringsskategorier. Vi ser at forholdet mellom menn og kvinner er tilnærmet lik for ikke-innvandrere og innvandrere fra EU-15 m.fl., henholdsvis 42 versus 45 prosent blant menn og 28 prosent versus 26 prosent blant kvinner. For innvandrerkategoriene "andre land" var det kun 14 prosent ledere blant menn og 15 prosent ledere blant kvinner. Dette resultatet viser for det første at det er en klar forskjell i andelen ledere blant innvandrere i de to kategoriene vi her skiller mellom.

Kilde: AKU

Figur 8-7 Andelen ledere blant kvinner og menn, etter landbakgrunn, 2008. Prosent

For det andre er det bemerkelsesverdig at andelen kvinnelige ledere er såpass lik mellom ikke-innvandrere og innvandrere fra EU-15 m.fl. I kapitlet om vertikal segregering så vi hvordan menn hadde høyere sannsynlighet enn kvinner for å være ledere uansett kvinneandel, med unntak av yrker med under 10 prosent kvinner. Resultatet i figuren over kan bety at dette ikke gjelder for menn som har innvandret fra land utenfor kategorien EU 15 m.fl., og at mekanismene for om man blir leder eller ikke synliggjøres i form av to strukturelle barrierer som bør belyses nærmere i videre forskning.

Både blant ikke-innvandrere og innvandrere fra EU-15 m.fl. er det et vesentlig gap mellom kvinner og menn, som er forholdsvis likt i størrelse. Denne forskjellen mellom kvinner og menn er som forventet gitt tidligere forskning på andelen ledere blant menn og kvinner i vestlige land (se for eksempel Yaish og Stier 2009), og vårt resultat kan brukes til å utlede en ny hypotese om at det er de samme kjønnete mekanismene som ligger til grunn for denne kjønnsforskjellen blant ikke-innvandrere og innvandrere fra vestlige land i Norge.

Samtidig ser det ut som at verken kvinner eller menn med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land lykkes i samme grad som andre i arbeidslivet med å oppnå ledelsesposisjoner, og vi kan med utgangspunkt i dette resultatet utlede en hypotese nummer to. Muligheten for opprykk for innvandrere utenfor EU-15 m.fl., både blant menn og kvinner, kan skyldes andre barrierer relatert til ens landbakgrunn. Videre forskning bør belyse om dette for eksempel skyldes diskriminering, eller om det er andre årsaker (for eksempel utdanningsnivå, helse, alder ved innvandring, antall år i lønnet arbeid etter innvandring til Norge og ambisjonsnivå) som ligger til grunn for denne forskjellen mellom denne innvandringskategorien og andre sysselsatte. Internasjonale data kan også benyttes til å se i hvilken grad denne forskjellen mellom ulike typer av innvandrere er generell på tvers av land eller unik for Norge.

8.5 Oppsummering om innvandrere og kjønn

Vi har tidligere sett at blant de næringene og yrkene av en viss størrelse, og hvor innvandrere er godt representert, så er den horisontale kjønnssegregeringen meget lik blant innvandrere og ikke-innvandrere. Når vi ser på vertikal kjønnssegregering er det en klar forskjell mellom på den ene siden ikke-innvandrere

og innvandrere fra EU-15 m.fl. versus innvandrere fra øvrige land, og mens det er klart flere menn enn kvinner som svarer de er ledere blant de to første kategoriene, så er det ingen kjønnsforskjell i andelen som oppgir å være ledere blant innvandrere fra øvrige land.

Disse deskriptive resultatene, som bør tolkes med en viss varsomhet grunnet forholdsvis lave utvalgsstørrelser for innvandrerkategoriene og muligheten for en viss seleksjon blant innvandrere som har valgt å delta i surveyen, antyder at det er omtrent de samme mekanismene som ligger til grunn for yrkesvalg blant innvandrere og ikke-innvandrere, i alle fall på det aggregerte nivået vi her opererer med. Men blant de som er sysselsatt, så kan resultatene tyde på at det er ulike mekanismer som ligger til grunn for om man blir leder eller ikke, og hvor distinksjonen ser ut til å gå blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika og Oceania på den ene siden, og innvandrere fra øvrige land på den andre.

9 Oppsummering

Denne kartlegging har vist at det er stabilitet fremfor endring som preger utviklingen i det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i Norge de siste 20 år. Samtidig fant vi at det var tendenser i litt ulike retninger avhengig av hvilke kategorier vi undersøkte.

9.1 Liten endring i horisontal kjønnssegregering de siste 20 årene

I kapittel 5 kartla vi den horisontale kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010 ved å se på utviklingen innenfor sektor, næring og yrker. Det vi fant oppsummeres her:

9.1.1 Stadig flere kvinner i offentlig sektor

Kvinner er fremdeles i klart flertall i offentlig sektor, mens menn dominerer i privat sektor. Vi finner ikke at det har foregått en utjevning mellom kjønnene. Kartlegging av utviklingen innen sektor viste at det er en langt større andel blant kvinnene som jobber i offentlig sektor, og at denne andelen har økt i perioden. Blant menn er det en nedgang i andelen som jobber i offentlig sektor. Dette innebærer at offentlig sektor har blitt enda mer kvinnedominert i perioden.

Heller ikke når vi bryter ned offentlig/privat i en femdelt sektorinndeling fant vi vesentlige endringer etter type virksomhet. De store endringene vi ser i fylkeskommunal og statlig virksomhet mellom 2000 og 2002 må knyttes til sykehusreformen som i denne sammenheng innebærer kun at store kvinnedominerte yrkesgrupper i spesialisthelsetjenesten ble flyttet fra fylkeskommunen til staten. Det er med andre ord ikke reelle endringer i kjønnsstrukturer i arbeidsmarkedet.

9.1.2 Svært stabil kvinneandel i næringsgruppene i hele perioden

Analysene av næring viser en svært stabil utvikling i menns- og kvinners næringstilknytning. I løpet av perioden har sysselsettingen økt i enkelte næringer og blitt redusert i andre. Generelt så vi at det er helse og sosialtjenester og "eiendomsdrift, forretning, tjenesteyting og utleievirksomhet" som sysselsetter stadig flere, mens andel sysselsatte i næringene "industri" og "varehandel mm." går ned. Andelen sysselsatte i kvinnedominerte næringer øker, mens den går ned i mannsdominerte næringer. Dette har ikke hatt betydning for kvinneandelen i disse næringene, den har holdt seg stabil i perioden. Forskjellene ser med andre ord ut til å være stabile i hele perioden fra 1990 til 2010.

9.1.3 Tegn til noe mindre kjønnssegregering i yrkesgrupper

Vi gikk ganske grundig inn på utviklingen i yrkesgrupper, både på 1, 2 og 3 siffernivå. Som for næring ser vi at de samme utviklingstrekkene finner sted blant både menn og kvinner slik at yrkenes kjønns sammensetning har vært stabil. Noen yrker fremstår som kvinneyrker ("salgs, service og omsorgsykker" og "kontor og kundeserviceyrker"), andre som mannsyrker ("militære yrker", "håndverkere" og prosess- og maskinoperatører og transportarbeidere"), mens andre synes å være svært kjønnsjevne (yrker med kortere høyskole/universitetsutdanning). For yrker på 1-siffernivå var hovedinntrykket at felles for alle er en stabil kvinneandel i hele perioden, men en tendens til nedgang i de aller mest kvinnedominerte yrkene.

Brutt ned på 2-siffernivå ser vi et noe mer nyansert bilde. Flere av de sterkt kvinnedominerte yrkesgruppene har hatt en synkende kvinneandel i perioden, bortsett fra "undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning". I yrkesgrupper med kjønnsjevn fordeling fant vi en del yrker hvor kvinneandelen har økt. Yrkesgruppen "biologiske og medisinske yrker" har gått fra å være en kjønnsjevn yrkesgruppe til å bli det vi har definert som kvinnedominert (kvinneandel over 60 prosent). Samtidig fant vi at i flere yrkesgrupper hvor kvinneandelen var lav i starten av perioden har sunket ytterligere. Mannsdominerte yrkesgrupper har med andre ord blitt enda mer mannsdominert i perioden. Dette er yrkesgrupper som "jordbruk, skogbruk, fiske og fangst", "presisjonsarbeid, kunsthåndverkere, og lignende", "andre håndverkere og fagarbeidere" samt hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, industri osv."

Analysen av endringer i kvinneandelen i de 30 største yrkene indikerer at det har skjedd en økning i den samlede sysselsettingsandelen i yrker med jevn kjønnsfordeling og i yrker med en høy kvinneandel (mellom 60 og 90 prosent). Samtidig synker den samlede sysselsettingsandelen i yrker hvor kvinneandelen er lav eller svært høy. Synkende kvinneandel i svært kvinnedominerte yrker kan altså henge sammen med at dette er yrker i vekst, altså yrker hvor også menn i større grad sysselsettes.

9.2 Vertikal kjønnssegregering - tegn til utjevning

I kapittel 6 undersøkte vi den vertikale kjønnssegregeringen i form av toppledelse, basert på yrkeskoding (AKU), og i form av selvrapporterte lederposisjoner (levekårsundersøkelsene) blant kvinner og menn i perioden 1990-2010. Hovedinntrykket er at det har vært en utvikling i retning av en større kvinneandel.

Vi har sett på vertikal kjønnssegregering ved å se på utviklingen i lederposisjoner blant kvinner og menn, både i form av toppledelse, basert på yrkeskoding, og i form av selvrapporterte lederposisjoner. Vi fant at kvinneandelen blant toppledere økte fra 23 til 34 prosent i perioden 1996-2010. Samtidig fant vi at andelen ledere totalt har sunket i perioden, men at det er blant menn nedgangen har funnet sted. Blant kvinner har andelen ledere vært stabil i perioden. Målt ved kvinneandel har det imidlertid vært en klar økning i perioden 1996-2010. Dette gjelder også lederkategorier som politikere og administrerende direktører som vi må anta har stor beslutningsmakt.

Når det gjelder selvrapportert ledelse fant vi at det blant menn har vært en stabil andel ledere i perioden, mens andelen blant kvinner har økt noe. Forskjellen i lederandel blant menn og kvinner har med andre ord gått ned også når vi måler ledelse på denne måten, det vil si for alle typer av ledelse. Brutt ned på ulike nivå av ledelse ser vi først og fremst en stabil utvikling. Gjennomgående er det flere menn enn kvinner som er ledere uansett hvilket nivå vi ser på, og forskjellen i andelen menn og kvinner som er ledere har vært stabil i hele perioden, bortsett fra mellomlederposisjonen. Andelen kvinnelige mellomledere har økt svakt, mens andelen mannlige mellomledere har gått markert ned.

Basert på selvrapportert ledelse gjorde vi en analyse av sannsynligheten for å være leder i yrker med kjønnskjev og kjønnsjevn sammensetning. Denne analysen viste at kvinners sannsynlighet for å være leder ligger markert lavere enn menns sannsynlighet for å være leder uansett hvilken kjønnsammensetning yrkene hadde bortsett fra yrker med svært lav kvinneandel. Dette kan tolkes dithen at det er en selektiv gruppe kvinner som velger å jobbe i yrker med svært lav kvinneandel, men at de som velger den karriereveien har like stor mulighet som menn til å bli ledere.

Spesielt lav var sannsynligheten for å være kvinne og leder i kjønnsjevne og kvinnedominerte yrker (mellom 60-90 prosent kvinneandel). Dette er de yrkene hvor størstedelen av både kvinner og menn jobber. Selv om vi får inntrykk av at det er tendenser til en mer kjønnsjevn utvikling i forhold til vertikal kjønnssegregering, viser den multivariate analysen at kvinner har langt mindre sannsynlighet enn menn til å bli leder, spesielt i yrker hvor en stor andel kvinner arbeider.

9.3 Små forskjeller i kjønnssegregeringsmønstre blant yngre og eldre arbeidstakere i perioden

I kapittel 8 sammenlignet vi horisontal og vertikal kjønnssegregering blant unge og eldre i arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010. Vårt hovedinntrykk er at det er små forskjeller mellom unge og eldre.

Det er mange likhetstrekk mellom yngre og eldre kvinner når det gjelder utviklingen vi har kunnet observere, og analysene med utgangspunkt i alder tegner først og fremst et bilde av stabilitet og kontinuitet. Et godt eksempel på dette er den høye kvinneandelen innenfor helse og sosiale tjenester, som i alle de fire aldersgruppene ligger mellom 80-85 prosent. Videre gjelder det for alle aldersgruppene at en større andel kvinner jobbet innenfor helse og sosiale tjenester og undervisning i 2008 sammenlignet med femten år tidligere (1996).

Analysene med utgangspunkt i yrke ga et noe mer variert og nyansert bilde. Andelen innenfor yrker som krever kortere høyskole og universitetsutdanning (inkl. teknikere) har økt i de tre eldste aldersgruppene, mens andelen som jobber i yrker uten krav til utdanning har sunket. Et annet interessant funn er at andelen kvinner som jobber innenfor akademiske yrker har økt, spesielt blant kvinner i alderen 25-29 år. Dette reflekterer trolig et stigende utdanningsnivå i denne aldersgruppen. Vi finner imidlertid ikke noen store forskjeller mellom de ulike aldersgruppene.

Analysene av heltid og deltid viste litt andre resultater for de to yngste aldersgruppene enn for de to eldste. Et viktig resultat her er at det innenfor de to eldste aldersgruppene har skjedd en utjevning når det gjelder fordelingen av heltids-/deltidsarbeid, ved at andelen kvinner med heltidsarbeid (målt opp mot andelen menn) har steget og andelen med deltidarbeid sunket. Det er imidlertid fortsatt store nivåforskjeller. I den yngste aldersgruppa (18-24 år) har kvinneandelen blant de som jobber heltid gått ned, mens den har økt noe i aldersgruppa 25-29 år.

Selv om vi fant en del forskjeller når det gjelder hvilke næringer og yrker som er størst blant yngre og eldre, så er det vanskelig å se noen klare forskjeller mellom aldersgruppene over tid når det gjelder kjønnssegregering. I den grad vi kan snakke om endring over tid, så handler dette på den ene side om at kvinner (uavhengig av alder) på mange måter var mer kjønnsstradisjonelle i sine yrkesvalg i 2008 enn de var i 1996. Dette bildet korrigeres noe av at det innenfor enkelte yrker har vært en utvikling mot en mer kjønnsjevn sammensetning. Endringene virker imidlertid ikke å være forbeholdt bestemte aldersgrupper.

9.4 Samme segregeringsmønstre også hos innvandrere, men svært få ledere

Til slutt, i kapittel 8, har vi undersøkt v omfanget av horisontal og vertikal kjønnssegregeringen blant innvandrere versus ikke-innvandrere (definert ved landbakgrunn). Vi fant at næringer og yrker av en viss størrelse, og der innvandrere er godt representert, så var den horisontale kjønnssegregeringen meget lik blant innvandrere og ikke-innvandrere. Når vi så på vertikal kjønnssegregering var det en klar forskjell mellom på den ene siden ikke-innvandrere og innvandrere fra EU-15 m.fl. versus innvandrere fra øvrige land. Mens det var klart flere menn enn kvinner som svarte at de var ledere blant de to første kategoriene, så var det ingen kjønnsforskjell i andelen som oppga å være ledere blant innvandrere fra øvrige land.

9.5 Forslag til videre analyser basert på AKU, leveårsanalysene og andre surveyer

I denne rapporten har vi søkt å gi en beskrivelse av horisontal og vertikal kjønnssegregering i norsk arbeidsliv under perioden 1990 til 2010, med utgangspunkt i surveydata. Vi valgte å benytte surveydata, blant annet fordi disse dataene inneholder et rikere sett av variable enn de man vil ha tilgjengelige i undersøkelser basert på registerdata, og disse dataene kan også brukes til å belyse problemstillinger som fokuserer på årsakene til og konsekvensene av kjønnssegregering. I tillegg til de dataene som er benyttet i denne rapporten finnes det flere andre datakilder som kan belyse både årsaker og konsekvenser, som EU-SILC (2004-) og the European Sosial Survey (2002-). I likhet med EU-LFS kan disse surveyene også benyttes til å gjøre flernasjonale sammenligninger, for eksempel mellom de nordiske landene.

Hvis vi fokuserer på dataene brukt i denne rapporten kan årsakene studeres gjennom å se på utdanningsvalg hos de yngste. AKU inneholder variabler (i de senere år fra register) som måler både utdanningsnivå og utdanningsretning, og kan således anvendes til å studere sammenhengen mellom utdanning og yrke, og i hvilken grad det er forskjeller mellom kohorter over tid for hvilke utdanninger og yrker menn og kvinner har valgt. Eurostats EU-LFS ad hoc-moduler for årene 2000 og 2009 fokuserer spesielt på overgangen fra utdanning til første jobb og senere yrkeskarriere for de under 34 år som deltar i den norske og øvrige lands Arbeidskraftundersøkelser. Disse dataene er særlig egnet til å studere endringene i de valgene unge sysselsatte har tatt i en tidlig fase av sin karriere, og om disse har endret seg mellom 2000 og 2009.

Avgang fra arbeidslivet og konjunkturer kan også tenkes å innvirke på graden av kjønnssegregering. For eksempel vil yrker med stor avgang fra visse kohorter skape jobbåpninger for yngre kohorter som trer inn i arbeidsmarkedet, og stor avgang blant menn eller kvinner i visse yrker eller næringer kan også innvirke på graden av kjønnssegregering, uavhengig av om jobbene erstattes av yngre arbeidstakere eller ikke. Avgang fra arbeidslivet kan studeres ved å benytte AKU-data, både som tverrsnittsdata og som paneldata, hvor sistnevnte gjør det mulig å se sammenhengen mellom yrke, næring, type kontrakt, arbeidstid med mer på ett tidspunkt, og i hvilken grad menn og kvinner tilhørende ulike kohorter har tredd ut av arbeidslivet på et senere tidspunkt.

Lignende analyser kan også gjøres med de norske leveårsundersøkelsene fra 2006 og 2009 i panelformat, eller EU-SILC, hvor respondentene fra Norge følges i minst fire årlige målinger, og hvor andre viktige variabler så som helse og inntekt kan inkluderes i analysen. Paneldataene kan også brukes til å studere vertikal kjønnssegregering og sosial mobilitet. Hvilke menn og kvinner evner å bli ledere over tid, gitt utdanning, yrke, næring og andelen kvinner i respondentens yrke? Hvor vanlig er det blant menn og kvinner å skifte jobb, og gjerne fra en sektor til en annen, i ulike livsfaser, så som etter familieforøkelse eller når barna har blitt eldre og mer selvstendige? Denne typen problemstillinger kan studeres i alle tre typene av paneldata.

Når det gjelder konsekvensene av kjønnssegregering kan variable for andelen kvinner i respondentens yrke, yrkesklasse, og hvor personen er lokalisert i arbeidslivet (næring, yrke, leder, arbeidstid med mere) studeres i forhold til en rekke fenomener relatert til arbeidslivet, forholdet mellom arbeid og familie, eller levekår og andre forhold utenfor arbeidslivet.

Som vist i denne rapporten kan AKU-data brukes til å lage en variabel som måler prosentandelen kvinner i respondentens yrke, og panelversjonen av AKU kan anvendes til å studere for eksempel sannsynligheten for å bli arbeidsledig, som mann eller kvinne, avhengig av hvor man er posisjonert i arbeidslivet i begynnelsen av panelinnsamlingen.

Andre muligheter i AKU vil være å se på sammenhengen mellom i hvilken grad menn eller kvinner i ulike posisjoner velger å gå ut i fødselspermisjon, eller sykefravær blant menn og kvinner, hvor sistnevnte har blitt gjort tidligere (se for eksempel Mastekaasa 2005).

Levekårsundersøkelsene kan brukes til å studere posisjon i arbeidslivet i forhold til en lang rekke arbeidslivsrelaterte fenomen, som psykososialt og fysisk arbeidsmiljø, og forholdet mellom arbeid og familie, for hele perioden 1991 til 2009. Levekårsundersøkelsene fra 2006 og 2009 er innsamlet som paneldata, som gjør det mulig å spore endringer over tid på individnivå. Paneldataene gjør det mulig å belyse hvordan konsekvensene av kjønnssegregering endres i ulikt tempo for ulike kategorier av sysselsatte, for eksempel i forhold til om man arbeider i et yrke med høy eller lav kvinneandel.

Registerdata om inntekt i levekårsundersøkelsene kan benyttes til å studere inntektsforskjeller, og videre hvordan inntekt har en sammenheng med forholdet arbeid-familie, en sammenheng som ikke kan belyses om man for eksempel benytter registerdata til å studere ulikheter i inntekt.

Et annet viktig moment i studiet av konsekvensen av kjønnssegregering er om dataene er innsamlet som individdata, eller om flere husholdsmedlemmer har blitt intervjuet eller respondenten er brukt som proxy-respondent til å gi mer utfyllende informasjon om andre husholdsmedlemmer, som for eksempel en partner. Utfyllende informasjon om andre husholdsmedlemmer gjør det mulig å få frem hvordan en eventuell partners posisjon i arbeidslivet (yrke, næring, prosentandel kvinner i yrke, klasse, arbeidstid, utdanning, ledelse) påvirker ens livssjanser i forhold til levekår og helse, inkludert forskjellen mellom de som er med eller uten partner, og med eller uten barn i ulike aldre. To surveyer som gir utfyllende informasjon om andre husholdsmedlemmers yrkessituasjon er EU-SILC og the European Social Survey (ESS). EU-SILC er en europeisk levekårsundersøkelse, etter samme mål som de nordiske levekårsundersøkelsene, mens ESS inkluderer blant annet moduler som fokuserer på forholdet arbeid og familie (2004 og 2010). Begge surveyene vil således være et viktig supplement til de surveyene som er benyttet i dette studiet, ikke minst om man ønsker å se betydningen av husholdningens samlede sosiale og økonomiske ressurser i forhold til livssjanser eller tilpasninger mellom arbeid og familie.

De surveyene vi har benyttet i dette studiet, samt beslektede datakilder, utgjør derfor et rikt materiale å ta av for den som ønsker å belyse endringer i utdanningsvalg og overgangen mellom utdanning og arbeid blant unge over tid, mobilitet innen arbeidsmarkedet over kortere tidsperioder, og konsekvenser av kjønnssegregering. Dataene har allikevel sine begrensninger, for eksempel i å forstå hvorfor unge ikke velger utradisjonelt, eller å kunne følge individers utdannings- og yrkesvalg over en lang tidsperiode. I tillegg kan visse kategorier av sysselsatte være underrepresenterte i nasjonalrepresentative surveyer, så som arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa. For å belyse slike problemstillinger eller situasjonen til grupper som er underrepresenterte må man ta i bruk andre metoder, som kvalitative intervjuer, registerdata som spenner over et langt tidsrom, eller snowball-sampling blant innvandrere som et supplement til de nasjonalrepresentative surveyene.

9.6 Avsluttende kommentar

Vi har gjennom denne kartleggingen avdekket at det har skjedd relativt lite med det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010. Hovedinntrykket er at vi finner de samme mønstre i 2010 som fantes i 1990. Samtidig er det tendenser til at det er blitt noe mindre kvinnedominans i de mest kvinnedominerte yrkene, og tegn til at det er blitt en noe større andel lederposisjoner blant kvinner.

Sett i lys av de store endringer som har skjedd med kvinner og menns atferd i utdanningssystemet er det kanskje noe overraskende at det ikke er mulig å påvise større endringer. Samtidig er det også påvist at

endringer i kvinners utdanningsvalg først og fremst gjelder utdanningsnivå. Valg av fagfelt har i hovedsak vist seg å være stabile.

Disse resultatene er i svært stor grad i samsvar med tilsvarende kartlegginger av det svenske og det danske arbeidsmarkedet (SOU 2004:43, Holst et al 2006) som også har konkludert med at det i liten grad har skjedd endringer i arbeidsmarkedet.

Innledningsvis trakk vi frem resultater fra EGGE-studien som viste at kjønnssegregeringen i Norge har avtatt merkbart i perioden 1997-2007 (EGGE 2009), og at Norge sammenlignet med andre land ikke lenger fremstår som et av de landene med størst kjønnssegregering. Spesielt gjelder dette den horisontale kjønnssegregeringen. Dette har vært et viktig utgangspunkt for dette prosjektet. Vi finner at når vi studerer det norske arbeidsmarkedet slik vi har gjort, er hovedinntrykket stor stabilitet, men at det har vært noen tegn til endring. Til tross for at Norge sammenlignet med andre land synes å gå i riktig retning, er det vanskelig å gjenfinne dette som et entydig mønster i denne undersøkelsen (verken innenfor heltidsarbeid, næringsgrupper eller sektor). Samtidig er det tendenser til en utvikling i mer kjønnsjevn retning på enkelte områder (kvinneandel blant toppledere og enkelte yrkesgrupper). Vi vurderer imidlertid disse som relativt små den lange tidshorisonen tatt i betraktning.

Vi har valgt data og metoder vi mente egnet seg for å belyse problemstillingene for prosjektet. I undersøkelser som har som ambisjon å se på endringer over tid er det viktig å velge av variabler og kategorier som er egnet til å si noe om akkurat dette. Variablene (yrkesstandarder, næringsstandarder, sektorinndeling, hel- og deltid) er valgt fordi de er statiske, og dermed praktiske når en skal gjøre sammenligninger over tid. Utfordringen med dette er at vi gjennom å sammenligne statiske kategorier ikke vil kunne fange opp endringer i innholdet i kategoriene. Det er mulig å tenke seg at det i høyt aggregerte kategorier som næringsstandarder og yrkesstandarder representerer, skjuler det seg et mangfold og en stor variasjon av arbeidsoppgaver selv innen samme nærings og yrkesgruppe. For eksempel kan det foregå mye servicearbeid i yrker som havner i kategorien industri, og det har skjedd endringer i kvalitets- og kompetansekrav i de mest kvinnedominerte yrkene i helse og omsorgssektoren som ikke gjenspeiles i selve kategorien "helse og sosiale tjenester".

Den samme kritikken kan reises mot bruken av kjønn som variabel og en statisk kategori. Hva folk flest forbinder med kategorien kvinne og mann er verken entydig eller gitt i en analyse som spenner over et tidsrom på 20 år. Det er etter all sannsynlighet andre forventninger til unge jenters utdannings- og yrkesvalg, samtidig som det trolig er andre forventninger til unge menns valg i forhold til barn og familieliv.

Dette er imidlertid forhold som ikke lar seg belyse i denne typen kartlegging, men som er viktige når en begi seg ut på å forstå og forklare resultatene. Det inngår ikke i dette prosjektet. Denne kartleggingen er en relativt enkel, men arbeidskrevende kartlegging. Forhåpentligvis vil den danne grunnlag og utgangspunkt for videre, mer spesifikke analyser knyttet til problemstillinger om endringer i det kjønnsdelte arbeidsmarkedet som kan bidra til større forståelse for hva som ligger bak de mønstre og endringer vi har vist i denne rapporten.

Litteratur

Acker (1990): Hierarchies, Jobs, Bodies: *A Theory of Gendered Organizations*. *Gender & Society*, 4(2), 139-158.

Acker, J (2006): *Class Questions – Feminist answers* New York: Rowman and Littlefield Publ., Inc.

Adkins, L (1995): *Gendered Work: Sexuality, Family and the Labour Market*. Buckingham: Open University Press.

Brandth, Berit, Brita Bungum og Elin Kvande, red. (2005): *Valgfrihetens tid. Omsorgspolitik for barn møter det fleksible arbeidslivet*. Gyldendal Akademisk, Oslo.

Breen, Richard and Rottman, David B. (1995): *Class stratification. A comparative perspective*. New York: Harvester Wheatsheaf

Clark, Sweet, Bruber, Lourtie, Santiago and Sohlman (2009): *OECD Reviews of Tertiary Education*. Norway. OECD

Collins, Patricia Hill og Margareth Anderson (2007): *Race, class and gender: An anthology*.

Crompton, Rosemary (1993): *Class and stratification* Oxford: Polity Press

Doeringer, Peter & Michael J. Piore (1971): *Internal Labor Markets and Manpower Adjustment* New York: D.C. Heath and Company.

Dzamarija M T (2007): Ungdom og unge voksne i utdanningssystemet. Fra Ungdoms levekår (Normann red.) s. 37-47. Statistisk sentralbyrå

EGGE (2009): *Gender segregation in the labour market: root causes, implications and policy responses in the EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Emerek, Ruth, Hugo Figueiredo, Pilar González, Lena Gonäs and Jill Rubery (2003): *Indicators on Gender Segregation*. DP 2003-02.

Enger, Anne (2008): *Kjønn og lønn: fakta, analyser og virkemidler for likelønn : utredning fra en kommisjon oppnevnt ved kongelig resolusjon 16. juni 2006 : avgitt til Barne- og likestillingsdepartementet 21. februar 2008*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning

Esping-Andersen, Gøsta med Duncan Gallie, Anton Hermerijk og John Myles (2002): *Why we need a new welfare state*. Oxford: Oxford University Press.

Forseth, Ulla (2001): *Boundless Work – Emotional Labour and Emotional Exhaustion in Interactive Service Work*. Dr.avhandling. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU): Institutt for sosiologi og statsvitenskap.

Forseth, Ulla (2002): Maktspill i moderne servicearbeid, i Ellingsæter, Anne Liser og Jorun Solheim (red.) *Den usynlig hånd? Kjønnsmakt og moderne arbeidsliv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Forseth, Ulla og Berit Gullikstad (2005): Servicearbeid opprettholder et kjønnsdelt arbeidsmarked. *HK-nytt nr. 4*.

Forseth, Ulla, Thomas Hugaas Molden og Bente Rasmussen (2002): Det nye arbeidslivet – et kundeliv i Forseth og Rasmussen (red.) *Arbeid for livet*. Oslo: Gyldendal.

- Friberg, J.H. (2006): *Individuell arbeidsinnvandring. Utfordringer to år etter EU-utvidelsen*. Fafo Østforum/Fafo-notat 2006:07
- Goldthorpe, John (2007): *On Sociology*. Vol I Oxford: Oxford University Press.
- Gullikstad, Berit (2002): *Kvinnelig livsoppgave – mannlig lønnsarbeid. Kjønn og arbeid under velferdsstatens oppbygning ca 1945-1970*. Dr. avhandling. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU): Historisk institutt, Senter for kvinne- og kjønnsforskning.
- Gullikstad, Berit og Ulla Forseth (2005): Kjønn som effekt – kundemøter som emosjonell og kjønn arena, i Nyeng, Frode og Grete Wennes (red.) *Kan organisasjoner føle?* Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Hakim, Catherine (2006): *Women, careers, and work-life preferences*. British Journal of Guidance & Counselling, Vol. 34, No. 3, August. Routledge.
- Holt, H. m.fl. (2006): *Det kønsopdelte arbeidsmarked – en kvantitativ og kvalitativ belysning*. København: Socialforskningsinstituttet 06:02.
- Jensen, Ragnhild Steen og Aagot Elise Storvik (2006): *Likelønn og kjønnssegregering: gamle tema, nye spørsmål*. ISF Paper 2006:1. Institutt for samfunnsforskning, Oslo
- Karasek, Robert A (1979): Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. *Administrative Science Quarterly*, Vol 24.
- Kitterød, R. H, Marit Rønsen and Ane Seierstad (2011): *Mobilising female labour marked reserves: What promotes women's transitions from part-time to full-time work?* Discussion Papers No. 658, July 2011 Statistics Norway, Research Department
- Kjeldstad. Randi (2006): Hvorfor deltid? I *Tidsskrift for samfunnsforskning* nr. 4/2006. Universitetsforlaget, Oslo
- Kvande, Elin (1999): *Paradoxes of gender and organizations. Gender, organizations and change*, Dr. polit. – avhandling. Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).
- Leiulforsrud, Håkon & Ivano Bison & Erling Solheim (2010): *Social Class in Europe II* Trondheim: NTNU Social Research/Trento University.
- Lohne, Y og H Nome Næsheim (2006): *Eldre i arbeidslivet*. Rapport 2006/9, Statistisk sentralbyrå 2006
- Mastekaasa, Arne (2005): Sickness absence in female- and male-dominated occupations and workplaces. *Social Science & Medicine*. ISSN 0277-9536. 60, s 2261- 2272
- Meulders, D, R. Plasman, A. Rigo and Lile O`Dorchai (2010): Topic report. *Horizontal and vertical segregation. Meta-analysis of gender and science research*. Université Libre de Bruxelles (ULB) – Département d'économie appliquée (DULBEA)
- Nermo, M (2004): Yrkessegregering I sju lander. En jämförelse av könsmonster på olika arbetsmarknader" Bilaga 2 i SOU (2004:43), *Den könsuppdelade arbetsmarknaden*. Stockholm: Näringsdepartementet.
- Ose S O, S Haus-Reve, I Pettersen, H Jensberg og B Paulsen (2009): *Mestring og trivsel blant hjelpepleiere i norske kommuner: Analyser basert på informasjon fra nesten 10 000 hjelpepleiere*. SINTEF rapport A1259
- Reskin, B. F. and D. D. Bielby (2005): "A Sociological Perspective on Gender and Career Outcomes." *The Journal of Economic Perspectives* 19: 71-86.
- Rose, David & Eric Harrison (2010): *Social Class in Europe: An introduction to the European Socio-economic Classification*. London & New York: Routledge.

Rose, David and Pevalin, David J. (eds) (2003): *A researcher's guide to the national statistics socio-economic classification* London: Sage Publications

Raaum Nina (2001): Norske likestillingsparadokser? Refleksjoner over kjønn, arbeid og politikk". I *Svekket kvinnemakt? De frivillige organisasjonene og velferdsstaten*. Nina Berven og Per Selle (red.). Gyldendal. Oslo.

Solheim, Jorun og Mari Teigen (2006): "Det kjønnssegregerte arbeidslivet - likestillingens snublestein?" *Tidsskrift for kjønnsforskning* Vol. 2 No. 3, s. 5-20.

SOU 2004:43 (2004): Den könsuppdelade arbetsmarknaden: betänkande. Stockholm: Liber. Teigen, Mari (2006): *Det kjønnsdelte arbeidslivet. En kunnskapsoversikt*. Institutt for samfunnsforskning. Rapport 2006:2.

SSB (1983): *Standard for næringsgruppering (SN83)* Oslo: Statistisk Sentralbyrå

SSB (1992): *Levekårsundersøkelsen 1991* Oslo: Statistisk Sentralbyrå NOS C43

SSB (1993): *Dokumentasjon av Arbeidskraftsundersøkelsen* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 93/27

SSB (1994): *Standard for næringsgruppering* Oslo: Statistisk Sentralbyrå NOS C182

SSB (1996): *Samlet levekårsundersøkelse 1996 – tverrsnittundersøkelsen. Dokumentasjonsrapport* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 1996/63

SSB (1998): *Standard for yrkesklassifisering* Oslo: Statistisk Sentralbyrå, Norges offisielle statistikk C521

SSB (2001): *Samlet levekårsundersøkelse 2000 – tverrsnittundersøkelsen. Dokumentasjonsrapport* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 2001/34

SSB (2002a): *Dokumentasjon av Arbeidskraftsundersøkelsen* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 2002/24

SSB (2002b): *Yrkeskatalog per November 2002. Korrigert utgave* Oslo: Statistisk Sentralbyrå, Statistisk Sentralbyrås håndbøker

SSB (2004): *Samlet levekårsundersøkelse 2003 – tverrsnittundersøkelsen. Dokumentasjonsrapport* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 2004/49

SSB (2007): *Samlet levekårsundersøkelse 2006 – tverrsnittundersøkelsen. Dokumentasjonsrapport* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 2007/47

SSB (2008): *Standard for næringsgruppering. Korrigert utgave* Oslo: Statistisk Sentralbyrå D383

SSB (2010): *Samlet levekårsundersøkelse 2009 – tverrsnittundersøkelsen. Dokumentasjonsrapport* Oslo: Statistisk Sentralbyrå Notat 2010/16

St meld nr 8 (2008-2009) (2008): Om menn, mansroller og likestilling. [Oslo]: Barne- og likestillingsdepartementet.

Ugreninov E (2007): Yrkestilknytning. Fra *Ungdoms levekår* (Normann red.) s. 48-62. Statistisk sentralbyrå

Nettreferanser:

<http://www.ssb.no/emner/04/02/fakta/fakta2011.pdf>

<http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/>

<http://www.ssb.no/emner/06/01/akumnd/fig-2011-06-22-02.html>

www.samdata.no

Vedlegg - tabellgrunnlag

Kartlegging av det kjønnsdelte arbeidsmarkedet 1990-2010

I dette vedlegget finnes tabeller som viser tallgrunnlaget figurene i rapporten er basert på. For AKU data gjelder generelt at total og sum viser uvektet utvalgsstørrelse, mens prosentandeler er basert på vektete estimat.

Innholdsfortegnelse

1.1	Sektor	3
1.2	Næring	5
1.3	Yrker	14
1.4	Ledelse	35
1.5	Alder	41
1.6	Etnisitet	62

1.1 Sektor

Tabell V 1 Fordeling kvinner og menn samt totalt (18-66 år) femdelte sektorinndeling, 1991-2009

	1991			1996			2000			2003			2006			2009		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Personlig eid	19,4	16,1	17,9	14,7	13,1	13,9	12,4	9,5	11,0	11,0	7,7	9,4	13,9	9,9	12,0	12,7	9,0	10,9
Aksjeselskap, organisasjon	55,0	37,4	47,0	60,8	36,6	49,1	62,8	40,1	51,9	65,7	40,2	53,4	65,4	37,8	52,3	65,8	39,8	53,4
Kommunal virksomhet	9,3	26,5	17,1	8,9	32,0	20,0	9,8	32,4	20,7	10,0	31,6	20,5	7,8	31,3	18,9	8,0	31,0	19,0
Fylkeskommunal virksomhet	3,3	10,2	6,4	4,9	10,2	7,5	4,6	8,9	6,7	2,5	3,3	2,9	2,3	4,3	3,3	2,4	3,8	3,1
Statlig virksomhet	13,1	9,8	11,6	10,7	8,2	9,5	10,4	8,9	9,7	10,7	17,2	13,8	10,5	16,7	13,4	11,2	16,4	13,7
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	(1260)	(1053)	(2313)	(1092)	(1014)	(2106)	(1296)	(1196)	(2492)	(1305)	(1217)	(2522)	(5208)	(4675)	(9883)	(4573)	(4355)	(9108)

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Tabell V 2 Alle yrkesaktive 18-66 år, Rekkeprosent, Menn, kvinner og totalt, Levekårsundersøkelsene 1991-2009,

	1991			1996			2000			2003			2006			2009		
	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)
Personlig eid	58,9	41,1	100,0 (414)	54,6	45,4	100,0 (293)	58,5	41,5	100,0 (275)	60,5	39,5	100,0 (238)	61,1	38,9	100,0 (1189)	60,7	39,3	100,0 (992)
Aksjeselskap, organisasjon	63,8	36,2	100,0 (1087)	64,2	35,8	100,0 (1035)	62,9	37,1	100,0 (1294)	63,7	36,3	100,0 (1346)	65,9	34,1	100,0 (5173)	64,3	35,7	100,0 (4860)
Kommunal virksomhet	29,5	70,5	100,0 (396)	23,0	77,0	100,0 (421)	24,7	75,3	100,0 (515)	25,4	74,6	100,0 (516)	21,8	78,2	100,0 (1872)	21,9	78,1	100,0 (1732)
Fylkeskommunal virksomhet	27,7	72,3	100,0 (148)	34,4	65,6	100,0 (157)	35,5	64,5	100,0 (166)	45,2	54,8	100,0 (73)	37,0	63,0	100,0 (322)	40,9	59,1	100,0 (279)
Statlig virksomhet	61,6	38,4	100,0 (268)	58,5	41,5	100,0 (200)	55,8	44,2	100,0 (242)	40,1	59,9	100,0 (349)	41,2	58,8	100,0 (1327)	42,7	57,3	100,0 (1245)

Kilde: Levekårsundersøkelsene

1.2 Næring

Tabell V 3 Fordeling næring 1-siffernivå, 1990-1995. Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	2,2	1,9	1,8	1,9	1,7	1,7
Oljeutvinning og bergverksdrift	1,2	1,1	1,3	1,3	1,3	1,2
Industri	16,2	15,5	15,5	15,4	15,6	15,6
Kraft- og vannforsyning	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	7,3	7,0	6,5	6,2	6,2	6,4
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	18,3	18,3	18,4	18,2	17,7	17,8
Transport, lagring, post- og telekommunikasjoner	8,4	8,5	8,3	8,3	8,5	8,6
Bank-, finans- og forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	7,9	8,1	8,1	8,1	8,2	8,0
Offentlig, sosial, og privat tjenesteyting	37,2	38,4	38,9	39,6	39,5	39,6
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	50494	52229	53319	53757	54636	55293

Kilde: AKU

Tabell V 4 Kvinneandel næring 1-siffer nivå, 1990-1995.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	48,0	41,8	40,3	40,3	38,2	43,6
Oljeutvinning og bergverksdrift	23,6	21,0	19,5	20,2	22,8	24,4
Industri	26,0	25,5	25,2	26,1	26,1	25,6
Kraft- og vannforsyning	21,6	21,6	20,0	16,9	19,3	20,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,0	7,7	8,1	7,1	6,5	6,2
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	53,8	54,0	53,2	53,1	52,9	52,1
Transport, lagring, post- og telekommunikasjoner	29,5	29,5	30,9	29,9	29,6	29,9
Bank-, finans- og forsikringsvirksomhet, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	45,8	44,2	43,0	43,0	42,7	42,7
Offentlig, sosial, og privat tjenesteyting	66,1	66,3	66,1	66,4	66,7	66,8
Total	47,0	47,3	47,2	47,5	47,4	47,4
(N)	50494	52229	53319	53757	54636	55293

Kilde: AKU

Tabell V 5 Fordeling Næring 1-siffernivå, 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jordbruk, skogbruk og fiske	4,9	4,4	4,4	4,3	3,9	3,7	3,5	3,5	3,3	3,1	3,0	2,6	2,6
Bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning	2,4	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2	2,2	2,5
Industri	14,9	14,9	14,5	13,4	13,0	12,7	12,8	12,4	11,7	11,7	11,6	11,7	11,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,0	6,1	6,4	6,6	6,6	6,8	7,0	7,1	7,1	7,1	7,2	7,6	7,4
Rep. av motorv., transp. og lagring, overn.- og serveringsvi	26,1	25,8	26,1	25,6	25,8	24,7	24,3	24,4	24,7	24,8	24,1	23,7	22,8
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	2,6	2,5	2,4	2,4	2,2	2,2	2,3	2,1	2,2	2,2	2,4	2,3	2,2
Omsetning og drift av fast eiendom	7,2	7,9	8,5	8,9	9,2	9,9	9,8	10,0	9,8	10,1	10,7	10,9	11,6
Off. adm. og forsv., trygdeordn. underl. off. forv., und., h	31,7	32,0	31,4	32,2	32,8	33,4	34,0	34,2	34,8	34,5	34,6	34,7	35,3
Andre tjenester	4,3	4,2	4,1	4,2	4,1	4,1	4,0	4,1	4,2	4,2	4,1	4,3	4,2
Sum	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	57816	59516	59275	59495	59479	57991	59682	58681	58947	58267	57519	14512	57550

Kilde: AKU

Tabell V 6 Kvinneandel Næring 1-siffernivå 1996-2008.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jordbruk, skogbruk og fiske	26,4	25,0	26,8	25,3	25,5	24,4	23,4	24,7	22,9	23,1	21,8	22,3	21,5
Bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning	20,7	19,0	16,8	18,6	19,4	19,3	16,6	18,0	20,3	18,8	18,9	20,6	22,2
Industri	26,1	25,9	25,6	25,9	26,1	25,9	25,9	25,6	25,8	25,2	24,1	24,4	25,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,9	6,2	7,0	8,2	7,9	8,0	8,3	8,1	6,4	6,4	6,7	7,0	6,0
Rep. av motorv., transp. og lagring, overn.- og serveringsvi	43,8	43,7	43,3	42,6	43,1	43,8	43,7	43,8	43,2	42,8	43,3	43,6	43,0
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	49,7	49,0	50,9	52,1	50,7	47,2	48,8	49,5	47,7	47,4	48,2	49,2	47,4
Omsetning og drift av fast eiendom	40,2	37,1	38,5	39,6	38,7	37,8	37,9	38,5	37,3	36,7	37,5	38,4	35,5
Off. adm. og forsv., trygdeordn. underl. off. forv., und., h	70,1	71,4	72,1	71,8	71,4	71,6	72,2	72,1	72,0	72,2	72,1	71,8	72,8
Andre tjenester	58,0	58,9	59,4	58,2	56,4	56,1	52,7	53,1	55,0	57,0	55,4	57,3	53,0
Sum	46,4	46,4	46,6	46,8	46,9	47,1	47,2	47,5	47,4	47,2	47,2	47,5	47,3

Kilde: AKU

Tabell V 7 Menn, fordeling næring 1-siffernivå, 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jordbruk, skogbruk og fiske	6,7	6,2	6,0	6,1	5,5	5,2	5,1	5,0	4,8	4,6	4,4	3,9	3,8
Bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning	3,5	3,5	3,6	3,5	3,7	3,7	3,5	3,5	3,4	3,5	3,4	3,4	3,6
Industri	20,5	20,6	20,1	18,7	18,0	17,7	18,0	17,5	16,5	16,5	16,7	16,8	16,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	10,5	10,7	11,1	11,4	11,5	11,8	12,2	12,4	12,7	12,5	12,7	13,4	13,2
Rep. av motorv., transp. og lagring, overn.- og serveringsvi	27,4	27,2	27,7	27,7	27,6	26,3	26,0	26,1	26,7	26,9	25,9	25,4	24,7
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,3	2,3	2,2
Omsetning og drift av fast eiendom	8,0	9,2	9,8	10,1	10,6	11,6	11,5	11,7	11,7	12,1	12,7	12,7	14,2
Off. adm. og forsv., trygdeordn. underl. off. forv., und., h	17,7	17,1	16,4	17,1	17,7	17,9	17,9	18,2	18,5	18,2	18,3	18,6	18,3
Andre tjenester	3,3	3,2	3,1	3,3	3,4	3,4	3,6	3,7	3,6	3,4	3,5	3,5	3,7
Sum	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	30835	31745	31393	31356	31450	30490	31153	30628	30787	30519	30100	7541	29893

Kilde: AKU

Tabell V 8 Kvinner, fordeling næring 1-siffernivå, 1996-2008. Prosent

Kvinner	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jordbruk, skogbruk og fiske	2,8	2,4	2,5	2,3	2,1	1,9	1,8	1,8	1,6	1,5	1,4	1,2	1,2
Bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning	1,1	0,9	0,8	0,9	1,0	1,0	0,8	0,8	1,0	0,9	0,9	1,0	1,2
Industri	8,4	8,3	8,0	7,4	7,2	7,0	7,0	6,7	6,4	6,2	5,9	6,0	6,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	0,9	0,8	1,0	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0	1,0	1,1	0,9
Rep. av motorv., transp. og lagring, overn.- og serveringsvi	24,6	24,3	24,3	23,4	23,7	23,0	22,5	22,5	22,5	22,5	22,2	21,7	20,7
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	2,8	2,6	2,6	2,7	2,4	2,2	2,4	2,2	2,2	2,3	2,4	2,4	2,2
Omsetning og drift av fast eiendom	6,2	6,3	7,0	7,6	7,6	7,9	7,9	8,1	7,7	7,8	8,5	8,8	8,7
Off. adm. og forsv., trygdeordn. underl. off. forv., und., h	47,9	49,1	48,6	49,4	49,9	50,8	51,9	52,0	52,8	52,7	52,8	52,5	54,3
Andre tjenester	5,3	5,3	5,2	5,2	4,9	4,9	4,5	4,6	4,9	5,1	4,9	5,2	4,7
Sum	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	26981	27771	27882	28139	28029	27501	28529	28053	28160	27748	27419	6971	27657

Kilde: AKU

Tabell V 9 Fordeling Næring 2-siffer, 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A Jordbruk og skogbruk	4,0	3,6	3,5	3,6	3,2	2,9	2,8	2,8	2,6	2,5	2,4	2,1	2,0
B Fiske	0,8	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5
C Bergverksdrift og utvinning	1,4	1,3	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5	1,7
D Industri	14,9	14,9	14,5	13,4	13,0	12,7	12,8	12,4	11,7	11,7	11,6	11,7	11,4
E Kraft og vannforsyning	1,0	1,0	0,8	0,8	0,9	0,8	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
F Bygge- og anleggsvirksomhet	6,0	6,1	6,4	6,6	6,6	6,8	7,0	7,1	7,1	7,1	7,2	7,6	7,4
G Varehandel, rep. av kjøretøyer og husholdningsapp.	15,1	15,3	15,2	14,9	15,1	14,3	14,4	14,7	15,1	15,2	14,6	14,5	14,0
H Hotell- og restaurantvirksomhet	3,1	2,9	3,0	3,1	3,1	2,9	2,8	3,0	3,0	3,0	2,7	2,5	2,5
I Transport og kommunikasjon	7,8	7,7	7,9	7,7	7,6	7,6	7,1	6,7	6,7	6,7	6,8	6,6	6,3
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	2,6	2,5	2,4	2,4	2,2	2,2	2,3	2,1	2,2	2,2	2,4	2,3	2,2
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet	7,2	7,9	8,5	8,9	9,2	9,9	9,8	10,0	9,8	10,1	10,7	10,9	11,6
L Offentlig forvaltning	6,0	6,2	6,2	6,2	6,5	6,2	6,0	6,2	6,0	5,8	5,9	6,1	6,3
M Undervisning	7,9	7,9	7,8	8,1	8,3	8,5	8,4	8,3	8,7	8,4	8,4	8,9	8,9
N Helse- og sosialtjenester	17,8	17,9	17,4	17,9	18,1	18,7	19,6	19,7	20,0	20,3	20,3	19,7	20,2
O Andre sosiale og personlige tjenester	3,9	3,9	3,9	4,0	3,9	4,1	4,0	4,0	4,2	4,1	4,1	4,2	4,1
P Lønnet husarbeid	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Q Internasjonale organer og organisasjoner	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	57816	59516	59275	59495	59479	57991	59682	58681	58947	58267	57519	14512	57550

Kilde: AKU

Tabell V 10 Menn, fordeling Næring 2-siffer, 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A Jordbruk og skogbruk	5,2	4,8	4,6	4,8	4,3	4,0	3,8	3,7	3,6	3,5	3,4	2,9	2,9
B Fiske	1,4	1,4	1,5	1,3	1,2	1,2	1,3	1,3	1,2	1,1	0,9	1,0	1,0
C Bergverksdrift og utvinning	2,0	2,0	2,3	2,2	2,3	2,5	2,5	2,3	2,3	2,5	2,4	2,3	2,6
D Industri	20,5	20,6	20,1	18,7	18,0	17,7	18,0	17,5	16,5	16,5	16,7	16,8	16,3
E Kraft og vannforsyning	1,5	1,5	1,3	1,3	1,4	1,2	1,0	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
F Bygge- og anleggsvirksomhet	10,5	10,7	11,1	11,4	11,5	11,8	12,2	12,4	12,7	12,5	12,7	13,4	13,2
G Varehandel, rep. av kjøretøyer og husholdningsapp.	15,1	15,3	15,2	15,6	15,6	14,3	14,3	14,7	15,1	15,3	14,4	14,5	14,0
H Hotell- og restaurantvirksomhet	2,0	1,7	2,0	1,9	2,1	2,0	1,9	2,1	2,3	2,2	1,9	1,6	1,7
I Transport og kommunikasjon	10,3	10,1	10,5	10,2	9,9	10,0	9,7	9,3	9,3	9,4	9,6	9,3	9,0
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,3	2,3	2,2
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet	8,0	9,2	9,8	10,1	10,6	11,6	11,5	11,7	11,7	12,1	12,7	12,7	14,2
L Offentlig forvaltning	6,2	6,2	6,2	6,3	6,5	6,1	5,7	6,1	6,0	5,8	5,9	5,9	5,9
M Undervisning	5,8	5,6	5,1	5,1	5,5	5,9	5,7	5,6	5,8	5,5	5,4	6,0	5,8
N Helse- og sosialtjenester	5,7	5,3	5,0	5,6	5,7	5,9	6,5	6,4	6,7	6,8	6,9	6,7	6,5
O Andre sosiale og personlige tjenester	3,3	3,2	3,1	3,3	3,4	3,4	3,6	3,6	3,6	3,4	3,5	3,5	3,7
P Lønnet husarbeid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Q Internasjonale organer og organisasjoner	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	30835	31745	31393	31356	31450	30490	31153	30628	30787	30519	30100	7541	29893

Kilde: AKU

Tabell V 11 Kvinner, fordeling Næring 2-siffer, 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A Jordbruk og skogbruk	2,6	2,2	2,3	2,2	2,0	1,7	1,6	1,7	1,5	1,4	1,2	1,1	1,1
B Fiske	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
C Bergverksdrift og utvinning	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8
D Industri	8,4	8,3	8,0	7,4	7,2	7,0	7,0	6,7	6,4	6,2	5,9	6,0	6,1
E Kraft og vannforsyning	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
F Bygge- og anleggsvirksomhet	0,9	0,8	1,0	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0	1,0	1,1	0,9
G Varehandel, rep. av kjøretøyer og husholdningsapp.	15,2	15,2	15,1	14,1	14,5	14,3	14,4	14,8	15,0	15,0	14,8	14,6	14,0
H Hotell- og restaurantvirksomhet	4,4	4,1	4,1	4,4	4,3	3,8	3,8	4,0	3,7	3,8	3,7	3,6	3,4
I Transport og kommunikasjon	5,0	5,0	5,0	4,8	4,9	4,9	4,2	3,8	3,8	3,6	3,7	3,6	3,3
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	2,8	2,6	2,6	2,7	2,4	2,2	2,4	2,2	2,2	2,3	2,4	2,4	2,2
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet	6,2	6,3	7,0	7,6	7,6	7,9	7,9	8,1	7,7	7,8	8,5	8,8	8,7
L Offentlig forvaltning	5,9	6,1	6,1	6,1	6,4	6,3	6,4	6,3	6,0	5,7	5,9	6,3	6,6
M Undervisning	10,3	10,5	10,9	11,4	11,4	11,5	11,4	11,4	12,0	11,7	11,6	12,0	12,3
N Helse- og sosialtjenester	31,8	32,5	31,6	31,9	32,1	33,0	34,2	34,3	34,8	35,3	35,3	34,2	35,5
O Andre sosiale og personlige tjenester	4,7	4,7	4,8	4,7	4,6	4,8	4,4	4,5	4,8	4,9	4,7	5,0	4,6
P Lønnet husarbeid	0,6	0,5	0,4	0,5	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Q Internasjonale organer og organisasjoner	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	26981	27771	27882	28139	28029	27501	28529	28053	28160	27748	27419	6971	27657

Kilde: AKU

Tabell V 12 Fordeling kvinner og menn samt kvinneandel i hver næring 1-siffernivå. AKU 2009-2010. Alder 18-66 år.

	Alle		Menn		Kvinner		Kvinneandel	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Jordbruk, skogbruk og fiske	2,8	2,6	4,2	4,1	1,2	1,0	21,0	18,9
Bergverksdrift og utvinning, energi og vannforsyning	3,2	3,2	4,7	4,9	1,5	1,3	22,3	18,8
Industri	10,1	9,8	15,2	14,4	4,5	4,7	21,0	22,6
Bygge og anleggsvirksomhet	7,3	7,2	12,9	12,7	1,1	1,2	7,3	8,1
Reparasjon av motorvogn, transport og lagring, overnattings- og serveringsvirksomhet	21,0	21,0	23,2	23,5	18,7	18,3	42,2	41,3
Informasjon og kommunikasjon	3,4	3,3	4,5	4,4	2,1	2,1	29,8	29,7
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	2,0	2,0	2,0	2,1	2,0	2,0	47,7	45,5
Omsetning og drift av fast eiendom	1,0	0,9	1,2	1,2	0,7	0,6	35,1	31,8
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og forretningsmessig tjenesteyting	9,2	9,0	9,9	9,7	8,3	8,1	43,3	43,0
Offentlig administrasjon og forsvar, offentlig, forvaltning, undervisning, helse- og sosialtjenester	36,5	37,1	18,3	19,8	56,5	56,3	73,6	71,9
Andre tjenester	3,6	3,8	2,8	2,8	4,5	4,8	59,3	60,2
Sum	100	100	100,0	100,0	100,0	100,0	47,5	47,4
(N)	56544	54577	29686	28708	26858	25869		

Kilde: AKU

1.3 Yrker

Tabell V 13 Fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1990-1995. Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Administrative ledere og politikere	8,7	8,6	8,6	8,5	8,7	8,6
Akademiske yrker	15,8	16,3	16,8	17,2	17,8	18,2
Yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og teknikere	11,6	12,9	13,2	12,5	12,4	12,9
Kontor og kundeserviceyrker	11,7	11,3	11,0	11,0	10,7	10,1
Salgs-, service- og omsorgsykker	18,0	17,9	17,8	18,3	18,6	19,0
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	2,0	1,7	1,7	1,7	1,5	1,4
Håndverkere	16,0	15,4	15,2	15,2	14,9	14,7
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	7,6	7,3	7,2	6,8	6,9	7,0
Yrker uten krav til utdanning	8,1	8,2	7,9	8,2	7,9	7,5
Militære yrker	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	50524	52217	53345	53784	54661	55322

Kilde: AKU

Tabell V 14 Kvinneandel ISCO88 1-siffernivå, 1990-1995.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Administrative ledere og politikere	25,7	25,2	24,3	26,6	26,6	27,5
Akademiske yrker	40,3	41,3	42,5	42,8	44,4	45,0
Yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og tekni	64,0	63,3	65,3	66,9	66,5	65,8
Kontor og kundeserviceyrker	78,0	76,6	77,3	77,7	77,7	75,6
Salgs-, service- og omsorgsyrker	72,3	73,0	71,7	70,1	69,3	69,6
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	50,6	44,0	41,9	41,7	38,6	43,1
Håndverkere	8,9	9,2	9,0	9,4	9,1	9,5
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	13,6	13,7	14,4	13,4	13,5	13,1
Yrker uten krav til utdanning	66,7	65,1	63,1	62,1	61,7	60,2
Militære yrker	2,3	4,9	5,0	1,7	3,0	6,2
Totalt	47,0	47,3	47,3	47,5	47,4	47,4

Kilde: AKU

Tabell V 15 Kvinner, fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1990-1995, Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Administrative ledere og politikere	4,7	4,6	4,4	4,8	4,9	5,0
Akademiske yrker	13,5	14,2	15,1	15,5	16,7	17,3
Yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og teknikere	15,7	17,3	18,2	17,6	17,4	17,9
Kontor og kundeserviceyrker	19,5	18,3	18,0	17,9	17,5	16,1
Salgs-, service- og omsorgsyrker	27,7	27,6	27,0	27,0	27,2	27,9
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	2,1	1,6	1,5	1,5	1,2	1,3
Håndverkere	3,0	3,0	2,9	3,0	2,9	3,0
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	2,2	2,1	2,2	1,9	2,0	1,9
Yrker uten krav til utdanning	11,5	11,3	10,6	10,7	10,3	9,6
Militære yrker	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	23968	24934	25353	25841	26292	26462

Kilde: AKU

Tabell V 16 Menn, fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1990-1995, Prosent,

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Administrative ledere og politikere	12,1	12,2	12,4	11,9	12,1	11,9
Akademiske yrker	17,7	18,1	18,3	18,8	18,9	19,0
Yrker med kortere høyskole og universitetsutdanning og teknikere	7,9	9,0	8,7	7,9	7,9	8,4
Kontor og kundeserviceyrker	4,9	5,0	4,7	4,7	4,5	4,7
Salgs-, service- og omsorgsyrker	9,4	9,2	9,6	10,4	10,9	11,0
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	1,8	1,8	1,9	1,9	1,7	1,5
Håndverkere	27,5	26,6	26,3	26,3	25,8	25,4
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	12,4	12,0	11,7	11,3	11,4	11,6
Yrker uten krav til utdanning	5,1	5,4	5,6	5,9	5,8	5,7
Militære yrker	1,2	0,8	0,9	1,0	1,0	0,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	26556	27283	27992	27943	28369	28860

Kilde: AKU

Tabell V 17 Fordeling ISCO88 2-siffernivå, 1990-1995, Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Militære yrker	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Politikere og toppledere i off, adm, og interesseorg,	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9
Ledere i mellomstore bedrifter og i off, adm,	5,3	5,4	5,3	5,2	5,4	5,4
Ledere i små bedrifter	2,5	2,3	2,3	2,4	2,4	2,3
Realister, sivilingeniører mfl,	4,1	3,9	4,0	4,4	4,4	4,5
Biologiske og medisinske yrker mfl,	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,3
Undervisningsyrker med minst 4 års univ,- eller høysk,-utd,	5,6	5,7	5,7	5,8	5,8	5,9
Andre akademiske yrker	4,9	5,4	5,9	6,0	6,5	6,6
Ingeniører, teknikere mfl,	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1	1,2
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk,utd,	4,3	5,0	5,3	5,0	5,0	5,1
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0
Lavere saksb, innen adm, og forr,fag, og sos,arb,, underholdn, mm,	5,3	5,8	5,8	5,5	5,4	5,6
Kontoryrker	9,1	8,9	8,7	8,8	8,4	7,9
Kunderserviceyrker	2,6	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2
Yrker innen personlig tj, yting og sikkerh,arb,	10,8	10,9	10,8	11,0	11,5	11,4
Salgs og modellyrker mv,	7,2	7,0	7,0	7,3	7,2	7,6
Yrker innen jordbruk	2,0	1,7	1,7	1,7	1,5	1,4
Uspesifiserte håndverkere	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Steinfag-, bygn,- og anleggsarb,	6,6	6,3	6,2	6,1	6,1	6,1
Metall- og maskinarb, elektrikere o,l,	6,4	6,1	6,1	6,1	6,0	6,0
Presisjonsarb,, kunsthåndverkere, grafiske arb, o,l,	1,5	1,5	1,4	1,5	1,4	1,2
Andre håndverkere og fagarbeidere	1,3	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2
Prosessoperatører mv,	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5	1,6
Maskinoperatører	1,7	1,6	1,6	1,4	1,4	1,4
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o,l,	4,4	4,3	4,1	3,9	4,0	4,1
Hjelpearbeidere innen tjenesteyting	6,3	6,3	6,0	6,1	6,0	5,7
Hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, industri osv,	1,8	1,9	1,9	2,0	1,9	1,8
Totalt	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	50524	52217	53345	53784	54661	55322

Kilde: AKU

Tabell V 18 Kvinneandel ISCO88 2-siffernivå, 1990-1995, Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Militære yrker	2,3	4,9	5,0	1,7	3,0	6,2
Politikere og toppledere i off. adm. og interesseorg.	26,3	29,0	28,3	30,5	25,0	25,3
Ledere i mellomstore bedrifter og i off. adm.	18,9	19,7	19,8	21,3	21,9	23,2
Ledere i små bedrifter	39,8	36,6	33,0	36,4	37,8	38,1
Realister, sivilingeniører mfl.	10,6	11,2	11,9	12,1	12,6	14,5
Biologiske og medisinske yrker mfl.	32,5	31,7	32,7	32,0	32,9	33,0
Undervisningsyrker med minst 4 års univ.- eller høysk.-utd.	55,4	56,0	55,3	56,4	57,2	59,6
Andre akademiske yrker	49,8	49,6	53,4	54,4	56,2	55,0
Ingeniører, teknikere mfl.	38,9	39,0	38,6	48,1	45,1	40,5
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk.utd.	89,4	88,7	87,7	88,3	88,6	88,2
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	98,0	97,8	95,9	97,9	98,0	97,9
Lavere saksb. innen adm. og forr.fag, og sos.arb., underhold	45,0	42,0	45,6	46,0	45,2	45,4
Kontoryrker	77,1	76,5	76,8	77,4	77,4	75,9
Kunderserviceyrker	81,5	77,2	79,5	78,9	78,9	74,3
Yrker innen personlig tj. yting og sikkerh.arb.	79,6	78,8	78,1	77,7	76,3	77,4
Salgs og modellyrker mv.	61,2	64,0	61,8	58,6	58,2	57,8
Yrker innen jordbruk	50,6	44,0	41,9	41,7	38,6	43,1
Håndverkere uspesifisert	18,8	13,4	7,8	7,7	4,6	9,7
Steinfag-, bygn.- og anleggsarb.	2,1	2,1	2,3	1,8	1,9	2,0
Metall- og maskinarb, elektrikere o.l.	5,2	5,4	5,4	5,3	4,5	5,4
Presisjonsarb., kunsthåndverkere, grafiske arb. o.l.	19,7	20,4	22,5	22,8	22,6	20,3
Andre håndverkere og fagarbeidere	47,5	50,3	46,6	50,7	52,9	56,6
Prosessoperatører mv.	6,9	7,9	9,7	7,5	9,5	6,8
Maskinoperatører	41,1	42,7	42,7	41,5	39,3	40,6
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o.l.	5,3	4,7	5,0	5,5	5,8	5,8
Hjelparbeidere innen tjenesteyting	77,3	76,8	75,0	74,3	73,7	72,0
Hjelparbeidere innen bygg, anlegg, industri osv.	29,1	26,6	26,3	24,9	24,0	23,9
Total	47,0	47,3	47,3	47,5	47,4	47,4

Kilde: AKU

Tabell V 19 Menn fordeling ISCO88 2-siffernivå, 1990-1995, Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Militære yrker	1,2	0,8	0,9	1,0	1,0	0,9
Politikere og toppledere i off, adm, og interesseorg,	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2
Ledere i mellomstore bedrifter og i off, adm,	8,0	8,2	8,1	7,8	8,0	7,9
Ledere i små bedrifter	2,8	2,7	2,9	2,9	2,8	2,7
Realister, sivilingeniører mfl,	6,9	6,6	6,8	7,4	7,3	7,2
Biologiske og medisinske yrker mfl,	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,6
Undervisningsyrker med minst 4 års univ,- eller høysk,-utd,	4,7	4,8	4,8	4,8	4,8	4,5
Andre akademiske yrker	4,6	5,2	5,2	5,2	5,4	5,7
Ingeniører, teknikere mfl,	1,5	1,5	1,4	1,1	1,2	1,4
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk,utd,	0,9	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Lavere saksb, innen adm, og forr,fag, og sos,arb,, underholdn, mm,	5,5	6,3	5,9	5,6	5,6	5,8
Kontoryrker	4,0	4,0	3,8	3,8	3,6	3,6
Kunderserviceyrker	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,1
Yrker innen personlig tj, yting og sikkerh,arb,	4,2	4,4	4,5	4,7	5,2	4,9
Salgs og modellyrker mv,	5,2	4,8	5,1	5,8	5,7	6,1
Yrker innen jordbruk	1,8	1,8	1,9	1,9	1,7	1,5
Uspesifiserte håndverkere	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Steinfag-, bygn,- og anleggsarb,	12,2	11,8	11,6	11,4	11,3	11,3
Metall- og maskinarb, elektrikere o,l,	11,4	11,0	10,9	11,0	10,9	10,7
Presisjonsarb,, kunsthåndverkere, grafiske arb, o,l,	2,2	2,2	2,1	2,2	2,0	1,8
Andre håndverkere og fagarbeidere	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,0
Prosessoperatører mv,	2,7	2,4	2,6	2,6	2,6	2,7
Maskinoperatører	1,9	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o,l,	7,8	7,8	7,4	7,0	7,2	7,3
Hjelparbeidere innen tjenesteyting	2,7	2,8	2,8	3,0	3,0	3,0
Hjelparbeidere innen bygg, anlegg, industri osv,	2,4	2,7	2,7	2,9	2,8	2,7
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	26556	27283	27992	27943	28369	28860

Kilde: AKU

Tabell V 20 Kvinner fordeling ISCO88 2-siffernivå, 1990-1995, Prosent

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Militære yrker	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Politikere og toppledere i off, adm, og interesseorg,	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Ledere i mellomstore bedrifter og i off, adm,	2,1	2,2	2,2	2,3	2,5	2,7
Ledere i små bedrifter	2,1	1,8	1,6	1,8	1,9	1,9
Realister, sivilingeniører mfl,	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2	1,4
Biologiske og medisinske yrker mfl,	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9
Undervisningsyrker med minst 4 års univ,- eller høysk,-utd,	6,6	6,8	6,6	6,9	7,1	7,4
Andre akademiske yrker	5,2	5,7	6,6	6,8	7,7	7,7
Ingeniører, teknikere mfl,	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk,utd,	8,1	9,5	9,8	9,3	9,3	9,5
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	1,5	1,6	1,8	1,9	1,9	2,0
Lavere saksb, innen adm, og forr,fag, og sos,arb,, underholdn, mm,	5,0	5,1	5,5	5,3	5,1	5,4
Kontoryrker	15,0	14,4	14,1	14,4	13,8	12,6
Kunderserviceyrker	4,5	3,9	3,9	3,6	3,7	3,5
Yrker innen personlig tj, yting og sikkerh,arb,	18,4	18,1	17,8	18,0	18,4	18,7
Salgs og modellyrker mv,	9,3	9,5	9,2	9,0	8,8	9,2
Yrker innen jordbruk	2,1	1,6	1,5	1,5	1,2	1,3
Uspesifiserte håndverkere	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Steinfag-, bygn,- og anleggsarb,	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
Metall- og maskinarb, elektrikere o,l,	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7
Presisjonsarb,, kunsthåndverkere, grafiske arb, o,l,	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,5
Andre håndverkere og fagarbeidere	1,3	1,3	1,2	1,4	1,4	1,4
Prosessoperatører mv,	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2
Maskinoperatører	1,5	1,5	1,5	1,2	1,2	1,2
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o,l,	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Hjelparbeidere innen tjenesteyting	10,4	10,2	9,5	9,6	9,4	8,6
Hjelparbeidere innen bygg, anlegg, industri osv,	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	23968	24934	25353	25841	26292	26462

Kilde: AKU

Tabell V 21 ISCO88 1-siffernivå etter år, 1996-2010, Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Administrative ledere og politikere	7,6	8,0	7,8	7,8	8,2	7,2	7,8	7,7	7,3	6,7	6,3	5,9	6,1	6,2	6,0
Akademiske yrker	9,5	9,8	10,2	10,9	11,2	12,7	12,0	11,9	12,6	12,7	11,9	12,3	13,0	14,1	14,3
Yrker med kortere høysk, og universitetsutd, og teknikere	20,0	20,0	20,2	21,6	21,9	22,5	22,7	22,9	23,1	23,6	24,2	25,1	25,3	25,0	24,9
Kontor og kundeserviceyrker	10,7	11,0	10,9	10,3	9,6	9,1	8,8	8,6	8,2	7,8	7,9	7,6	7,6	7,5	7,5
Salgs-, service- og omsorgsyrker	19,2	19,0	18,9	18,7	19,5	19,9	20,0	20,6	21,4	21,9	22,3	22,2	21,9	21,9	22,3
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	4,5	4,1	4,1	3,9	3,5	3,2	3,2	3,1	2,9	2,7	2,5	2,3	2,2	2,2	2,1
Håndverkere	11,6	11,4	11,6	11,3	11,1	10,9	11,0	11,0	11,0	11,0	11,3	11,2	10,9	10,7	10,2
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	8,7	8,9	8,7	8,2	8,1	8,0	7,9	7,9	7,4	7,6	7,4	7,5	7,5	7,1	7,2
Yrker uten krav til utdanning	7,8	7,2	7,1	6,8	6,5	6,2	6,2	6,1	5,9	5,7	5,9	5,6	5,1	5,1	5,2
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	57753	59472	59226	59460	59472	57948	59635	58626	58893	58234	57502	58121	57534	56496	54519

Kilde: AKU

Tabell V 22 Kvinneandel ISCO88 1-siffernivå, 1996-2010. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker	3,9	3,3	3,4	4,8	5,7	3,6	3,0	10,1	5,6	5,5	9,9	6,8	0,8	1,3	11,6
Administrative ledere og politikere	22,4	23,1	24,0	25,4	25,1	25,7	28,4	30,0	29,7	30,5	33,0	31,7	31,8	34,4	34,5
Akademiske yrker	39,8	40,9	41,2	42,0	42,3	41,4	43,3	43,6	44,8	45,2	44,6	46,1	47,3	46,2	45,7
Yrker med kortere høysk, og universitetsutd, og teknikere	50,2	49,8	51,0	51,8	52,5	52,1	52,0	52,7	53,3	52,7	53,1	53,5	53,6	54,8	54,3
Kontor og kundeserviceyrker	73,4	74,7	76,1	75,0	73,0	72,0	70,6	69,5	68,7	68,3	67,2	66,0	67,2	66,1	65,8
Salgs-, service- og omsorgsyrker	77,2	77,8	76,2	75,7	75,4	75,8	76,8	75,9	74,7	73,9	72,6	72,0	72,4	72,6	71,7
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	25,6	23,9	26,2	25,7	26,0	24,7	23,6	23,4	20,9	21,1	20,1	20,5	19,2	19,0	20,3
Håndverkere	6,6	6,0	6,2	6,6	6,8	6,5	6,3	6,3	5,6	5,3	5,3	5,3	5,1	5,2	4,0
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	16,4	16,5	16,4	15,6	16,4	17,2	16,8	16,0	15,6	15,3	15,8	15,7	15,6	13,5	13,1
Yrker uten krav til utdanning	61,8	61,8	60,4	60,7	60,1	59,4	57,4	58,8	56,8	54,7	53,6	54,6	49,8	47,9	48,4
Total	46,4	46,5	46,6	46,8	46,9	47,1	47,2	47,5	47,4	47,2	47,2	47,3	47,3	47,5	47,4

Kilde: AKU

Tabell V 23 Menn, ISCO88 1-siffernivå etter år, 1996-2010. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	0,8	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4
Administrative ledere og politikere	11,0	11,5	11,1	10,9	11,6	10,1	10,6	10,2	9,8	8,8	8,0	7,7	7,9	7,7	7,5
Akademiske yrker	10,7	10,9	11,2	11,8	12,2	14,0	12,9	12,8	13,2	13,1	12,5	12,6	13,0	14,4	14,7
Yrker med kortere høysk, og universitetsutd, og teknikere	18,6	18,8	18,5	19,6	19,6	20,3	20,7	20,6	20,5	21,2	21,5	22,2	22,3	21,5	21,7
Kontor og kundeserviceyrker	5,3	5,2	4,9	4,9	4,9	4,8	4,9	5,0	4,9	4,7	4,9	4,9	4,7	4,8	4,9
Salgs-, service- og omsorgsykker	8,2	7,9	8,4	8,5	9,0	9,1	8,8	9,4	10,3	10,8	11,6	11,8	11,5	11,4	12,0
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	6,2	5,8	5,6	5,5	4,8	4,6	4,6	4,5	4,3	4,0	3,8	3,4	3,4	3,3	3,2
Håndverkere	20,2	20,1	20,4	19,9	19,5	19,2	19,5	19,6	19,8	19,7	20,2	20,1	19,7	19,3	18,6
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	13,5	13,8	13,7	13,1	12,8	12,5	12,4	12,6	11,9	12,2	11,7	11,9	12,0	11,8	11,9
Yrker uten krav til utdanning	5,5	5,1	5,3	5,0	4,9	4,7	5,0	4,7	4,8	4,9	5,2	4,9	4,8	5,0	5,1
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	30787	31708	31363	31329	31445	30471	31119	30600	30761	30501	30092	30207	29879	29039	28089

Kilde: AKU

Tabell V 24 Kvinner, ISCO88 1-siffernivå etter år, 1996-2010, Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Administrative ledere og politikere	3,7	4,0	4,0	4,2	4,4	3,9	4,7	4,8	4,6	4,3	4,4	4,0	4,1	4,5	4,4
Akademiske yrker	8,2	8,7	9,0	9,7	10,1	11,1	11,0	10,9	11,9	12,1	11,3	12,0	13,0	13,7	13,8
Yrker med kortere høysk, og universitetsutd, og teknikere	21,7	21,4	22,1	24,0	24,6	24,9	25,0	25,4	25,9	26,4	27,2	28,3	28,7	28,8	28,6
Kontor og kundeserviceyrker	17,0	17,7	17,8	16,6	14,9	14,0	13,2	12,6	11,9	11,3	11,2	10,6	10,7	10,4	10,4
Salgs-, service- og omsorgsyrker	32,0	31,9	30,9	30,2	31,3	32,2	32,6	33,0	33,7	34,3	34,3	33,8	33,6	33,4	33,8
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	2,5	2,1	2,3	2,1	1,9	1,7	1,6	1,5	1,3	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9
Håndverkere	1,7	1,5	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,3	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2	0,9
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	3,1	3,1	3,1	2,8	2,8	2,9	2,8	2,7	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,0	2,0
Yrker uten krav til utdanning	10,3	9,6	9,2	8,8	8,3	7,8	7,6	7,5	7,0	6,6	6,7	6,5	5,3	5,1	5,3
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	26966	27764	27863	28131	28027	27477	28516	28026	28132	27733	27410	27914	27655	27457	26430

Kilde: AKU

Tabell V 25 Fordeling ISCO88 2-siffernivå 1996-2010. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Politikere og toppledere i off, adm, og interesseorg,	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Ledere i mellomstore bedrifter og i off, adm,	5,4	5,6	5,8	5,8	6,0	5,8	6,3	6,1	5,9	5,4	5,2	5,0	5,2	5,3	5,2
Ledere i små bedrifter	2,1	2,2	1,8	1,8	2,0	1,2	1,3	1,3	1,2	1,1	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7
Realister, sivilingeniører mfl,	2,3	2,4	2,8	3,0	3,1	3,6	3,4	3,1	3,0	3,2	3,0	2,8	3,1	3,3	3,3
Biologiske og medisinske yrker mfl,	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9	2,2	2,3	2,0	2,0	2,0	2,3	2,3
Undervisningsyrker med minst 4 års univ,- eller høysk,-utd,	1,9	1,9	1,7	1,8	1,9	2,2	2,2	2,1	2,4	2,3	2,0	2,2	2,1	2,2	2,1
Andre akademiske yrker	3,6	3,8	4,0	4,2	4,4	5,0	4,5	4,7	4,9	4,9	4,9	5,3	5,9	6,3	6,5
Ingeniører, teknikere mfl,	4,5	4,5	4,6	4,7	4,6	4,8	4,9	4,7	4,6	4,9	5,1	5,2	5,6	5,3	5,4
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk,utd,	3,4	3,3	3,1	3,3	3,5	3,6	3,6	3,7	3,8	3,8	3,6	3,8	3,9	4,0	4,1
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	4,3	4,4	4,6	4,8	4,7	4,8	4,7	4,8	4,9	4,8	5,0	5,4	5,5	5,1	5,1
Lavere saksb, innen adm, og forr,fag, sos,arb,, underholdn,	7,8	7,8	8,0	8,8	9,1	9,3	9,4	9,7	9,7	10,2	10,5	10,6	10,3	10,6	10,3
Kontoryrker	8,9	9,1	9,0	8,4	8,0	7,9	7,5	7,2	6,8	6,5	6,7	6,5	6,5	6,3	6,3
Kundeserviceyrker	1,9	1,9	1,9	1,9	1,5	1,2	1,3	1,4	1,4	1,3	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2
Yrker innen personlig tj, yting og sikkerh,arb,	12,4	12,3	12,1	12,4	12,6	12,6	12,8	13,0	13,2	13,5	13,7	13,4	13,4	13,6	13,8
Salgs om modellyrker mv,	6,8	6,7	6,7	6,2	6,8	7,4	7,2	7,6	8,1	8,4	8,6	8,9	8,6	8,2	8,5
Yrker innen jordbruk	4,5	4,1	4,1	3,9	3,5	3,2	3,2	3,1	2,9	2,7	2,5	2,3	2,2	2,2	2,1
Steinfag-, bygn,- og anleggsarb,	4,1	4,1	4,3	4,3	4,4	4,4	4,3	4,3	4,4	4,4	4,6	4,7	4,6	4,5	4,2
Metall- og maskinarb, elektrikere o,],	5,5	5,4	5,6	5,3	5,0	4,8	4,9	4,9	5,1	5,2	5,1	5,0	4,8	4,9	5,0
Presisjonsarb,, kunsthåndverkere, grafiske arb, o,],	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4	0,3

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Andre håndverkere og fagarbeidere	1,6	1,4	1,3	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,1	0,9	1,1	1,1	1,1	0,9	0,7
Prosessoperatører mv,	1,5	1,6	1,4	1,3	1,4	1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3
Maskinoperatører	3,2	3,4	3,4	3,0	2,9	2,7	2,6	2,5	2,2	2,4	2,4	2,4	2,4	2,1	2,1
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o,l,	3,9	3,8	3,9	3,9	3,7	3,8	3,8	3,9	3,8	3,9	3,7	3,8	3,9	3,7	3,9
Hjelpearbeidere innen tjenesteyting	6,4	6,0	5,8	5,7	5,6	5,5	5,5	5,3	5,2	5,1	5,2	5,0	4,4	4,4	4,5
Hjelpearbeidere innen jordbruk, skogbruk og fiske	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, industri osv,	1,3	1,2	1,3	1,0	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	57753	59472	59226	59460	59472	57948	59635	58626	58893	58234	57502	58121	57534	56496	54519

Kilde: AKU

Tabell V 26 Andel kvinner ISCO88 2-siffernivå, årene 1996-2010, Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	3,9	3,3	3,4	4,8	5,7	3,6	3,0	10,1	5,6	5,5	9,9	6,8	0,8	1,3	11,6
Politikere og toppledere i off, adm, og interesseorg,	31,4	32,1	41,1	50,9	46,8	31,1	35,0	37,4	39,5	42,6	43,0	37,8	39,9	42,2	33,4
Ledere i mellomstore bedrifter og i off, adm,	21,2	22,5	24,1	25,6	24,7	25,9	28,5	29,6	29,5	30,8	33,6	33,2	32,5	34,5	35,2
Ledere i små bedrifter	24,8	23,9	21,6	22,4	24,3	23,1	26,5	30,5	28,5	26,9	28,2	19,9	24,3	31,1	29,6
Realister, sivilingeniører mfl,	17,9	15,4	16,1	19,3	19,1	16,3	18,8	20,3	22,0	24,5	22,9	21,5	22,5	23,7	22,0
Biologiske og medisinske yrker mfl,	57,2	57,1	60,9	61,3	62,9	61,5	60,5	60,3	59,2	62,1	62,4	65,1	68,0	64,8	66,4
Undervisningsyrker med minst 4 års univ,- eller høysk,-utd,	44,2	48,2	52,3	53,3	50,6	50,1	52,1	53,3	51,5	51,3	52,6	54,8	55,9	51,1	48,4
Andre akademiske yrker	43,2	45,8	45,5	44,9	46,7	48,3	50,4	47,7	49,3	48,0	47,4	48,6	50,0	49,7	49,2
Ingeniører, teknikere mfl,	12,3	11,2	11,3	13,6	12,6	14,2	15,0	14,2	12,0	12,0	11,4	12,0	13,6	14,2	13,2
Yrker innen biologi og helsevesen med 1-3 års høysk,utd,	83,8	84,0	83,8	84,9	85,9	83,3	85,6	84,7	86,0	87,8	87,2	85,7	85,4	83,4	84,3
Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	66,2	67,9	69,8	70,1	70,8	71,2	69,7	70,4	71,9	73,1	73,6	71,8	73,1	75,4	74,3
Lavere saksb, innen adm, og forr,fag, sos,arb,, underholdn,	48,4	47,7	50,0	49,8	50,7	49,5	49,5	50,3	50,5	49,5	51,9	53,1	52,8	54,5	54,1
Kontoryrker	71,9	73,2	74,5	73,4	71,3	70,9	69,6	69,2	68,7	67,7	67,1	65,7	66,6	65,0	64,8
Kunderserviceyrker	80,7	82,0	83,6	82,0	82,2	79,2	76,6	71,0	68,8	71,3	67,7	67,3	70,5	71,7	70,7

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Yrker innen personlig tj, yting og sikkerh,arb,	82,7	83,8	82,5	81,7	81,6	81,8	81,7	81,7	80,6	80,6	80,2	80,0	80,3	80,8	79,7
Salgs om modellyrker mv,	67,1	66,7	64,8	63,7	64,0	65,7	68,0	66,1	65,1	63,3	60,7	60,0	60,0	59,1	58,7
Yrker innen jordbruk	25,6	23,9	26,2	25,7	26,0	24,7	23,6	23,4	20,9	21,1	20,1	20,5	19,2	19,0	20,3
Steinfag-, bygn,- og anleggsarb,	1,8	1,7	2,1	2,3	1,6	1,6	2,4	2,4	0,9	1,6	1,5	2,4	1,7	1,1	1,5
Metall- og maskinarb, elektrikere o,l,	2,1	2,2	2,4	2,0	2,3	2,2	1,4	2,2	2,1	2,1	1,9	1,3	1,7	2,3	1,6
Presisjonsarb,, kunsthåndverkere, grafiske arb, o,l,	36,7	30,0	34,5	40,5	35,6	36,1	31,7	31,9	37,0	37,6	39,3	40,5	33,5	39,4	32,4
Andre håndverkere og fagarbeidere	27,0	25,1	25,0	27,8	33,2	29,2	26,9	26,7	25,6	24,4	24,0	23,3	23,1	26,6	22,6
Prosessoperatører mv,	6,4	6,8	8,0	8,1	7,4	9,6	10,1	11,2	12,1	12,2	11,4	7,8	9,9	8,0	6,3
Maskinoperatører	35,3	35,0	33,7	33,2	35,2	36,9	37,8	36,1	37,2	35,4	36,6	37,8	36,4	32,5	34,8
Transportarbeidere og operatører av mobile maskiner o,l,	4,6	4,0	4,5	4,4	5,0	6,1	4,8	4,9	4,2	3,9	4,0	4,3	4,8	4,9	3,8
Hjelpearbeidere innen tjenesteyting	67,2	66,8	66,0	66,3	64,7	63,1	60,9	61,9	60,0	58,0	57,3	58,4	54,2	52,2	51,2
Hjelpearbeidere innen jordbruk, skogbruk og fiske	70,1	71,9	74,3	43,5	61,7	44,6	38,3	85,7	46,3	40,1	84,4	72,3	52,7	43,7	42,7
Hjelpearbeidere innen bygg, anlegg, industri osv,	35,3	37,1	33,7	29,9	32,0	32,1	31,0	33,5	32,9	28,0	22,0	19,6	19,1	18,1	28,7
Totalt	46,4	46,5	46,6	46,8	46,9	47,1	47,2	47,5	47,4	47,2	47,2	47,3	47,3	47,5	47,4
(N)	57753	59472	59226	59460	59472	57948	59635	58626	58893	58234	57502	58121	57534	56496	54519

Kilde: AKU

Tabell V 27 Endring i andelen kvinner og menn i 30 store yrkesgrupper (isco88 på 3-siffernivå). Prosentter. AKU 1996-2010. Alder 18-66.

	1996			2010			1996-2010	1996-2010
	Kvinner	Menn	N	Kvinner	Menn	N	Endring kvinneandel	Kommentar
Administrative direktører	7,3	92,7	548	15,8	84,2	536	+8,5	Mindre mannsdominert
Sivilarkitekter, sivilingeniører og tilsv. yrker	17,4	82,6	906	23,0	77,0	925	+5,6	Mindre mannsdominert
Medisinske yrker	34,6	65,4	558	50,7	49,3	654	+16,1	Blitt kjønnsjevn
Spesialsykepleiere og jordmødre	94,0	6,0	395	86,9	13,1	586	-7,1	Mindre kvinnedominert
Universitets- og høyskolelektorer, lærere	34,4	66,6	464	37,9	62,1	400	+3,5	Mindre mannsdominert
Lektorer og adjunker i videregående skole	46,6	53,4	443	51,4	48,6	530	+4,8	Fortsatt kjønnsjevn
Høyere saksbehandlere innen off. adm.	45,7	54,3	640	49,8	50,2	897	+4,1	Fortsatt kjønnsjevn
Ingeniører og teknikere	12,5	87,5	1480	11,6	88,4	1472	-0,9	Fortsatt meget mannsdominert
Dataingeniører og teknikere	20,9	79,1	486	14,3	85,7	668	-6,6	Mer mannsdominert
Skipsmask., maskinoff., dekksoff., flygere, flygel. o.l.	1,1	98,9	424	3,9	96,1	353	+2,8	Svært mannsdominert
Sykepleiere og vernepleiere	94,6	5,4	1227	88,7	11,3	1478	-5,9	Mindre kvinnedominert
Førskolelærere	96,3	3,7	424	92,5	7,5	643	-3,8	Mindre kvinnedominert
Funksjonærer innen finansvesen og salg	40,5	59,5	2206	39,2	60,8	1989	-1,3	Kanskje kjønnsjevn
Funksjonærer innen økonomi og adm.	66,9	33,1	752	67,8	32,2	1478	-0,9	Fortsatt kvinnedominert
Lavere saksbehandlere innen off. adm.	58,8	41,2	405	74,0	26,0	508	+15,2	Blitt kvinnedominert

	1996			2010			1996-2010	1996-2010
	Kvinner	Menn	N	Kvinner	Menn	N	Endring kvinneandel	Kommentar
Sosionomer, barnevernspedagoger	71,3	28,7	344	80,4	19,6	611	+9,1	Mer kvinnedominert
Sekretærer og tastaturoperatører	90,6	9,4	2746	89,6	10,4	1598	-1,0	Fortsatt veldig kvinnedominert.
Økonomimedarbeidere og andre tallbehandlere	80,0	20,0	809	91,1	8,9	498	+11,1	Blitt svært kvinnedominert.
Lager og transportfunksjonærer	16,5	83,5	869	20,6	79,4	984	+4,1	Mindre mannsdominant
Bibliotek-, postmedarbeidere o.l.	57,1	42,9	694	47,4	52,6	360	-9,7	Mindre kjønnsjevn
Husholdnings- og restaurantpersonale o.l.	63,8	36,2	1102	60,4	39,6	908	-3,4	Nesten kjønnsjevn
Pleie og omsorgspersonale	88,7	11,3	5401	84,4	15,6	5984	-4,3	Mindre kvinnedominert
Butikkmedarbeidere, selgere mv.	67,1	32,9	3915	58,7	41,3	4484	-8,4	Blitt kjønnsjevn
Bygge- og anleggsarbeidere	0,9	99,1	1352	0,6	99,4	1567	-0,3	Fortsatt svært mannsdominert
Mekanikere	0,9	99,1	1238	1,1	98,9	1129	+0,2	Fortsatt svært mannsdominert.
Elektrikere, elektronikere o.l.	2,3	97,7	1147	1,8	98,2	1115	-0,5	Fortsatt svært mannsdominert.
Motor og sporvognførere	6,0	94,0	1507	5,4	94,6	1253	-0,6	Fortsatt svært mannsdominert.
Rengjørings- og andre husholdsykker i bedr. og privathush.	89,4	10,6	2560	81,4	18,6	1447	-0,8	Mindre kvinnedominert
Yrker innen rengj. av bygn., kjøret. o.l., og vaktm.	7,8	92,2	632	6,0	94,0	497	-1,8	Fortsatt svært kvinnedominert
Hjelpearbeidere innen industri	52,2	47,8	426	49,4	50,6	156	-2,8	Fortsatt kjønnsjevn

Note: Vektete resultater. N er uvektet utvalgsstørrelse.

Tabell V 28 Fordeling og kvinneandel ESeC yrkesklasser utvalgte år 1991-2009. Prosent

	1991	1991	1996	1996	2000	2000	2003	2003	2006	2006	2009	2009
	Alle	Andel kvinner	Alle	Andel kvinner	Alle	Andel kvinner	Alle	Andel kvinner	Alle	Andel kvinner	Alle	Andel kvinner
Toppledere og profesjonelle	10,2	26,5	13,1	35,0	12,6	31,1	12,3	28,7	11,8	33,5	14,5	37,2
Semi-profesjonelle	24,9	53,4	29,9	54,6	24,5	49,5	26,6	48,3	28,6	49,2	30,4	49,2
Høyere ikke-manuelt rutinearbeid	9,6	74,2	8,7	60,7	14,1	71,0	12,7	72,5	14,2	67,2	14,8	64,9
Selvstendige og eiere av små bedrifter	9,5	28,0	7,0	29,4	6,3	25,6	4,2	31,1	4,1	21,3	4,8	23,6
Formenn og teknikere	9,7	18,8	10,5	26,3	8,8	31,4	8,5	32,1	9,6	30,7	9,0	26,0
Lavere ikke-manuelt rutinearbeid	12,3	78,1	12,8	78,2	15,2	79,4	16,1	76,8	15,0	76,2	12,8	77,1
Faglærte arbeidere	10,1	12,0	8,0	14,8	6,4	6,3	6,5	10,4	6,2	7,0	5,3	8,8
Ufaglærte arbeidere	13,7	52,2	10,1	51,7	12,1	42,2	13,2	42,6	10,5	39,9	8,3	41,0
Total	100,0	45,6	100,0	47,4	100,0	48,0	100,0	48,3	100,0	47,4	100,0	47,2
(N)	2297	1047	2036	965	2491	1196	2526	1219	9950	4719	8103	3828

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Tabell V 29 Fordeling ESeC yrkesklasser 1991-2009, kvinner og menn. Prosent

Årstall	Kjønn	Toppledere og prof	Semi- profesjonelle	Høyere ikke-man rutinearb	Selvt og eiere av små bedrifter	Formenn og teknikere	Lavere ikke-manuelt rutinearbeid	Faglærte arbeidere	Ufaglærte arbeidere	Sum	(N)
1991	Mann	13,8	21,3	4,6	12,6	14,5	5,0	16,4	12,0	100	1250
1991	Kvinne	5,9	29,1	15,7	5,8	4,0	21,1	2,7	15,7	100	1047
1991	Total	10,2	24,9	9,6	9,5	9,7	12,3	10,1	13,7	100	2297
1996	Mann	16,2	25,8	6,5	9,4	14,7	5,3	12,9	9,2	100	1071
1996	Kvinne	9,6	34,4	11,2	4,4	5,8	21,1	2,5	11,0	100	965
1996	Total	13,1	29,9	8,7	7,0	10,5	12,8	8,0	10,1	100	2036
2000	Mann	16,8	23,8	7,9	9,0	11,7	6,0	11,5	13,4	100	1295
2000	Kvinne	8,2	25,3	20,9	3,3	5,8	25,1	0,8	10,6	100	1196
2000	Total	12,6	24,5	14,1	6,3	8,8	15,2	6,4	12,1	100	2491
2003	Mann	16,9	26,6	6,7	5,6	11,2	7,2	11,2	14,6	100	1307
2003	Kvinne	7,3	26,7	19,0	2,7	5,7	25,6	1,4	11,6	100	1219
2003	Total	12,3	26,6	12,7	4,2	8,5	16,1	6,5	13,2	100	2526
2006	Mann	14,9	27,7	8,9	6,1	12,7	6,8	10,9	12,0	100	5231
2006	Kvinne	8,3	29,7	20,1	1,8	6,2	24,0	0,9	8,8	100	4719
2006	Total	11,8	28,6	14,2	4,1	9,6	15,0	6,2	10,5	100	9950

Årstall	Kjønn	Toppledere og prof	Semi-profesjonelle	Høyere ikke-man rutinearb	Selvst og eiere av små bedrifter	Formenn og teknikere	Lavere ikke-manuelt rutinearbeid	Faglærte arbeidere	Ufaglærte arbeidere	Sum	(N)
2009	Mann	17,2	29,2	9,9	6,9	12,7	5,6	9,2	9,3	100	4275
2009	Kvinne	11,4	31,6	20,4	2,4	5,0	21,0	1,0	7,2	100	3828
2009	Total	14,5	30,4	14,8	4,8	9,0	12,8	5,3	8,3	100	8103

Kilde: Levekårsundersøkelsene

1.4 Ledelse

Tabell V 30 Ledelse, Alle yrkesaktive 18-66 år, Kolonneprosent, Menn, kvinner og totalt, Levekårsundersøkelsene 1991-2009

	1991			1996			2000			2003			2006			2009		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Ikke leder	56,8	80,5	67,9	53,8	76,9	65,3	58,8	75,2	66,9	58,9	77,7	68,2	55,7	74,6	64,7	53,2	70,4	61,4
Leder	43,2	19,5	32,1	46,2	23,1	34,7	41,2	24,8	33,1	41,1	22,3	31,8	44,3	25,4	35,3	46,8	29,6	38,6
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
(N)	1071	945	2016	968	953	1921	1169	1147	2316	1204	1175	2379	5206	4700	9906	4766	4370	9136

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Tabell V 31 Prosentandel kvinner versus menn innad i ulike typer lederyrker (isco88-kode mindre enn 200). 1996-2010

	1996-2000			2001-2005			2006-2010		
	Menn	Kvinner	Totalt N	Menn	Kvinner	Totalt N	Menn	Kvinner	Totalt N
Toppledere offentlig administrasjon	78,2	21,8	77	76,0	24,0	113	79,3	20,7	97
Politikere	56,8	43,2	123	58,2	41,8	204	47,5	52,5	163
Ledere i interesseorganisasjoner	55,3	44,7	303	61,8	38,2	327	63,3	36,7	243
Administrative direktører	90,9	8,1	2174	87,0	13,0	2590	83,9	16,1	2727
Produksjonsdirektører	73,5	26,5	8384	67,9	32,1	9671	59,6	40,4	8594
Spesialdirektører	74,7	25,3	6111	69,2	30,8	4845	68,2	31,8	3605
Ledere av små bedrifter	76,5	23,5	5751	72,8	27,2	3557	73,4	26,6	2176
(N)	17398	5525	22923	15167	6140	21307	11708	5897	17605

Kilde: AKU

Tabell V 32 Prosentfordeling for ulike typer lederyrker blant kvinner og menn (isco88-kode mindre enn 200)

	1996-2000			2001-2005			2006-2010		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Toppledere offentlig administrasjon	0,3	0,3	77	0,6	0,5	113	0,6	0,3	97
Politikere	0,4	1,0	123	0,8	1,4	204	0,7	1,6	163
Ledere i interesseorganisasjoner	1,0	2,5	303	1,4	2,2	327	1,2	1,5	243
Administrative direktører	11,6	3,7	2174	15,1	5,6	2590	19,5	7,5	2727
Produksjonsdirektører	34,8	39,5	8384	42,5	49,7	9671	43,1	59,0	8594
Spesialdirektører	26,6	28,5	6111	22,8	25,1	4845	21,5	20,3	3605
Ledere av små bedrifter	25,2	24,4	5751	16,8	15,5	3557	13,4	9,8	2176
Sum	17398	5525	22923	15167	6140	21307	11708	5897	17605

Kilde: AKU

Tabell V 33 Type ledelse, Alle yrkesaktive 18-66 år, Fordeling menn, kvinner og totalt, 1991-2009,

	1991			1996			2000			2003			2006			2009		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Vanlig ansatt	56,9	80,5	68,0	53,9	77,0	65,3	58,8	75,2	66,9	58,9	77,7	68,2	55,7	74,7	64,7	53,4	70,5	61,6
Arbeidsleder	12,1	6,7	9,5	11,9	8,4	10,2	9,5	6,2	7,9	8,9	6,3	7,6	10,2	6,0	8,2	11,8	7,4	9,7
Mellomleder	19,6	10,5	15,3	22,0	10,8	16,5	16,1	11,2	13,6	15,8	10,5	13,2	15,3	11,0	13,2	15,5	12,8	14,2
Toppleder	10,8	2,1	6,7	9,9	2,3	6,1	8,6	2,4	5,6	9,1	1,6	5,4	10,9	3,5	7,4	13,0	5,3	9,3
Prosjektleder	-	-	-	-	-	-	4,0	1,4	2,7	5,3	1,9	3,6	4,0	1,9	3,0	4,2	2,1	3,2
Annet	0,7	0,2	0,4	2,3	1,5	1,9	3,0	3,7	3,3	2,0	2,0	2,0	4,0	2,9	3,4	2,2	2,0	2,1
Totalt (N)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	1069	945	2014	967	952	1919	1169	1147	2316	1204	1175	2379	5203	4692	9895	4755	4366	9121

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Tabell V 34 Type ledelse, Alle yrkesaktive 18-66 år, Andel menn og kvinner, 1991-2009

	1991			1996			2000			2003			2006			2009		
	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)
Vanlig ansatt	44,4	55,6	100,0 (1369)	41,5	48,5	100,0 (1254)	44,4	55,6	100,0 (1549)	43,7	56,3	100,0 (1622)	45,3	54,7	100,0 (6405)	45,2	54,8	100,0 (5614)
Arbeidsleder	67,2	32,8	100,0 (192)	59,0	41,0	100,0 (195)	61,0	39,0	100,0 (182)	59,1	40,9	100,0 (181)	65,3	34,7	100,0 (810)	63,6	36,4	100,0 (883)
Mellomleder	68,0	32,0	100,0 (309)	67,4	32,6	100,0 (316)	59,5	40,5	100,0 (316)	60,7	39,3	100,0 (313)	60,7	39,3	100,0 (1311)	56,7	43,3	100,0 (1296)
Toppleder	85,2	14,8	100,0 (135)	81,4	18,6	100,0 (118)	78,3	21,7	100,0 (129)	85,3	14,7	100,0 (129)	77,3	22,7	100,0 (731)	72,9	27,1	100,0 (849)
Prosjektleder	-	-	-	-	-	-	74,6	25,4	100,0 (63)	74,4	25,6	100,0 (86)	70,0	30,0	100,0 (297)	68,9	31,1	100,0 (289)
Annet	77,8	22,2	100,0 (9)	61,1	38,9	100,0 (36)	45,5	54,5	100,0 (77)	50,0	50,0	100,0 (48)	60,4	39,6	100,0 (341)	54,2	45,8	100,0 (190)

Kilde: Levekårsundersøkelsene

Tabell V 35 Ledelse, Alle yrkesaktive 18-66 år, Andel menn og kvinner, 1991-2009

	1991			1996			2000			2003			2006			2009		
	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)	Menn	Kvinner	Totalt (N)
Ikke leder	44,4	55,6	100,0 (1369)	41,5	58,5	100,0 (1254)	44,4	55,6	100,0 (1549)	43,7	56,3	100,0 (1622)	45,3	54,7	100,0 (6405)	45,2	54,8	100,0 (5614)
Leder	71,6	28,4	100,0 (647)	67,0	33,0	100,0 (667)	62,8	37,2	100,0 (767)	65,4	34,6	100,0 (757)	65,9	34,1	100,0 (3501)	63,3	36,7	100,0 (3522)

Kilde: Levekårsundersøkelsene

1.5 Alder

Tabell V 36 Antall menn og kvinner i fire aldersgrupper, 1996-2010. Nettoutvalg

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Menn	18-24 år	3148	3155	3019	3103	3384	3158	3109	2949	3013	3120	3202	3288	3450	3198	3141
	25-29 år	3858	4256	4108	3863	3550	3306	3434	3130	2796	2755	2986	2939	2591	2560	2452
	55-59 år	2104	2223	2532	2765	2874	3068	3271	3398	3463	3315	3223	3280	3208	3203	3040
	60-66 år	1848	1908	1826	1715	1763	1855	2071	2194	2302	2437	2453	2556	2743	2959	2934
Kvinner	18-24 år	3133	3068	3032	3081	3007	2876	3106	3127	3176	3115	3072	3199	3154	3014	2891
	25-29 år	3395	3441	3558	3479	3258	2846	2893	2637	2515	2417	2376	2474	2382	2375	2208
	55-59 år	1903	2013	2162	2318	2427	2700	2981	2982	3035	3009	2770	2725	2771	2813	2824
	60-66 år	1473	1494	1451	1504	1448	1468	1586	1744	1856	1919	1919	2112	2196	2368	2403
Alle	18-24 år	6281	6223	6051	6184	6391	6034	6215	6076	6189	6235	6274	6487	6604	6212	6032
	25-29 år	7253	7697	7666	7342	6808	6152	6327	5767	5311	5172	5362	5413	4973	4935	4660
	55-59 år	4007	4236	4694	5083	5301	5768	6252	6380	6498	6324	5993	6005	5979	6016	5864
	60-66 år	3321	3402	3277	3219	3211	3323	3657	3938	4158	4356	4372	4668	4939	5327	5337

Kilde: AKU

Tabell V 37 Endring kvinneandel i hel- og deltidsarbeid etter aldersgruppe, 1990-2010. Prosent

Årstall	Kvinneandel i aldersgruppa 18-24			Kvinneandel i aldersgruppa 25-29			Kvinneandel i aldersgruppa 55-59			Kvinneandel i aldersgruppa 60-66		
	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Heltid	Lang deltid	Kort deltid
1990	43,6	69,6	64,7	36,5	84,8	81,6	27,7	89,6	88,8	27,8	81,1	81,0
1991	45,1	69,0	62,2	37,6	80,1	77,6	29,0	88,0	91,3	26,6	79,1	84,3
1992	44,5	66,9	61,4	38,6	79,0	77,1	29,3	88,6	88,5	26,5	81,8	79,0
1993	42,3	68,4	63,5	39,4	76,3	74,6	28,9	86,3	89,4	27,4	82,5	77,8
1994	40,8	70,6	63,8	39,7	77,1	73,6	32,3	88,4	89,0	26,6	82,5	77,9
1995	41,1	68,5	64,7	38,7	78,5	71,8	31,7	91,6	90,0	26,4	83,4	82,5
1996	39,0	67,8	64,8	39,3	78,0	70,9	31,5	84,9	90,3	26,0	79,7	77,0
1997	38,4	68,4	64,3	37,7	81,0	71,5	33,4	84,5	86,9	27,0	75,9	74,8
1998	38,8	69,1	65,7	38,3	78,6	73,9	32,2	85,4	85,9	30,4	70,3	70,5
1999	38,5	68,2	63,9	39,4	78,6	69,0	34,0	80,9	80,8	32,0	70,0	73,7
2000	38,8	66,8	60,3	40,1	79,8	66,4	33,5	87,5	77,5	30,1	70,6	72,7
2001	40,1	65,6	61,4	40,0	73,6	69,4	33,2	86,8	76,9	29,6	72,0	71,2
2002	40,0	67,3	61,6	40,7	75,5	67,7	33,3	86,9	81,3	30,7	76,1	65,5
2003	39,3	69,8	62,1	40,9	73,1	67,4	33,8	88,3	81,3	31,5	72,7	63,4
2004	37,1	64,3	62,1	41,3	74,1	64,2	34,2	85,0	81,3	33,8	72,5	67,1

Årstall	Kvinneandel i aldersgruppa 18-24			Kvinneandel i aldersgruppa 25-29			Kvinneandel i aldersgruppa 55-59			Kvinneandel i aldersgruppa 60-66		
	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Heltid	Lang deltid	Kort deltid
2005	35,2	63,0	63,4	41,1	77,3	64,4	33,5	84,1	84,2	33,6	69,5	67,1
2006	34,7	65,9	67,1	39,7	75,8	67,2	33,2	84,9	75,3	31,4	70,4	62,8
2007	37,2	66,6	66,2	40,2	74,6	68,5	33,5	86,8	80,5	32,6	71,7	64,4
2008	36,8	62,2	63,3	41,9	77,0	60,1	35,0	85,0	78,5	31,6	72,2	64,4
2009	36,9	63,4	63,1	42,2	72,1	58,1	36,2	85,0	71,5	32,4	70,7	62,6
2010	36,3	60,6	62,7	42,2	74,3	60,2	36,1	82,7	75,9	34,4	63,8	65,4

Kilde: AKU

Tabell V 38 Fordeling etter næring 2-siffer, menn og kvinner i ulike aldersgrupper, 1998 og 2008. Prosent

	18-24				25-29 år				55-59				60-66			
	1996		2008		1996		2008		1996		2008		1996		2008	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
A Jordbruk og skogbruk	6,0	2,7	1,9	,7	3,7	1,2	1,1	,4	7,4	4,3	3,8	1,8	10,8	4,2	5,6	1,7
B Fiske	1,7	,5	,6	,1	2,1	,2	1,2	,0	1,6	,1	1,1	,0	1,6	,0	1,2	,0
C Bergverksdrift og utvinning	,4	,1	1,3	,1	1,0	,6	1,7	,6	1,7	,6	2,7	,4	,8	,1	1,3	,4
D Industri	,4	8,3	12,4	4,6	21,8	9,1	14,9	6,4	20,4	8,5	16,5	5,7	20,5	6,9	15,9	5,9
E Kraft og vannforsyning	21,9	,2	,8	,2	1,3	,5	,6	,7	2,4	,6	2,0	,8	2,2	,1	1,1	,3
F Bygge- og anleggsvirksomhet	12,4	,9	19,9	,8	12,2	,6	14,6	,5	7,5	,7	10,6	,7	8,2	1,0	9,0	1,1
G Varehandel, rep. Av kjøretøyer og husholdningsapp.	22,4	27,4	24,1	33,4	17,3	16,8	16,0	13,8	12,5	14,7	10,4	9,1	12,7	17,1	10,4	12,5
H Hotell- og restaurantvirksomhet	4,6	12,5	4,5	10,7	3,6	6,9	2,8	4,3	,9	2,4	,3	1,2	,9	2,2	,8	1,1
I Transport og kommunikasjon	7,5	4,5	7,5	3,0	10,0	5,1	8,3	4,3	11,0	3,9	10,2	3,3	8,7	2,6	10,5	2,7
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	,4	,5	,8	,8	1,7	2,3	1,5	1,9	3,1	3,1	3,1	2,6	2,2	2,5	3,1	1,8
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet	5,5	5,7	9,8	7,0	7,2	7,9	16,1	11,6	7,1	4,4	13,0	6,7	7,6	3,4	14,1	6,4
L Offentlig forvaltning	4,0	1,3	2,8	2,1	5,5	5,5	4,7	3,9	6,4	7,8	8,3	7,5	6,4	8,0	6,7	10,2
M Undervisning	2,6	3,1	2,6	3,0	3,6	8,3	5,5	11,9	10,5	14,7	8,4	17,9	9,5	13,8	10,1	16,5

	18-24				25-29 år				55-59				60-66			
	1996		2008		1996		2008		1996		2008		1996		2008	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
N Helse- og sosialtjenester	6,3	23,9	6,4	27,6	5,9	29,0	6,4	33,4	4,2	30,8	6,8	38,6	4,8	33,5	6,1	34,6
O Andre sosiale og personlige tjenester	3,6	6,0	4,5	5,8	3,2	5,8	4,4	6,1	3,2	3,3	2,9	3,6	3,0	4,4	4,2	4,4
P Lønnet husarbeid	,1	2,3	,1	,1	,0	,3	,0	,1	,0	,3	,0	,0	,0	,4	,0	,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 39 Kvinneandel aldersgruppen 18-24 år, i utvalgte næringer (NS1994), 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
D Industri	27,7	24,9	29,8	25,7	22,4	23,1	27,4	28,1	28,1	28,7	20,5	23,7	26,5
G Varehandel, rep. av kjøretøy og husholdningsapp	55,3	55,9	55,8	53,7	52,8	53,8	54,9	55,3	56,2	57,7	57,3	57,9	57,3
H Hotell- og restaurantvirksomhet	73,1	74,2	65,0	73,7	67,5	67,4	66,0	68,9	63,3	65,2	63,7	66,3	69,8
I Transport og kommunikasjon	37,8	28,9	39,0	38,1	35,3	29,5	30,9	29,2	25,3	22,2	26,3	27,5	28,0
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet	51,3	39,0	47,0	50,5	38,8	43,5	39,9	43,5	42,5	44,8	44,3	47,7	40,7
M Undervisning	55,1	62,8	62,8	68,8	64,4	67,8	67,6	58,0	54,6	63,2	58,9	58,2	53,1
N Helse- og sosialtjenester	79,3	81,0	82,8	80,2	82,8	84,2	84,1	84,0	81,7	80,0	83,6	83,4	80,5
O Andre sosiale og personlige tjenester	37,5	38,6	34,6	38,2	37,1	27,5	35,8	34,2	34,2	36,8	34,1	32,4	44,6

Kilde: AKU

Tabell V 40 Kvinneandel aldersgruppen 25-29 år, i utvalgte næringer (NS1994), 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
D Industri	26,7	25,5	24,6	26,0	27,9	26,3	24,5	25,3	21,6	24,8	27,5	22,1	28,3
G Varehandel, rep. av kjøretøy og husholdningsapp	45,9	41,7	43,7	41,2	42,6	47,6	47,9	49,3	47,5	42,8	42,8	43,7	44,1
H Hotell- og restaurantvirksomhet	62,4	57,7	63,3	63,4	58,9	59,7	56,0	51,7	53,0	57,7	59,0	57,9	58,1
I Transport og kommunikasjon	30,7	32,7	33,3	36,5	38,3	33,3	31,8	30,0	29,7	27,8	28,8	27,4	32,2
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet*	48,9	47,2	46,6	45,5	38,2	36,3	37,8	39,1	44,8	42,8	38,0	42,2	39,8
L Offentlig forvaltning	46,6	41,8	42,4	45,6	41,7	39,5	49,3	48,1	37,9	38,6	30,2	35,8	43,2
M Undervisning	66,8	64,4	65,5	65,8	69,8	69,7	62,5	67,9	65,5	65,4	62,1	62,4	66,2
N Helse- og sosialtjenester	81,2	84,2	83,2	80,9	82,4	80,4	78,3	81,5	81,6	82,0	81,0	83,2	82,6
O Andre sosiale og personlige tjenester	61,6	57,9	58,9	59,9	59,8	57,3	59,7	45,8	55,7	64,7	61,7	58,7	56,0

Kilde: AKU

Tabell V 41 Kvinneandel aldersgruppen 55-59 år, i utvalgte næringer (NS1994), 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
D Industri	27,0	27,3	22,5	22,8	28,2	27,4	24,1	25,0	24,6	25,5	22,3	23,9	23,5
G Varehandel, rep. av kjøretøy og husholdningsapp	50,9	53,3	48,9	45,0	45,6	51,5	51,9	50,5	47,9	49,0	50,8	50,4	43,6
H Hotell- og restaurantvirksomhet*	71,0	55,3	46,9	53,1	56,9	55,0	70,0	62,4	66,3	72,0	67,3	56,0	76,2
I Transport og kommunikasjon	23,6	28,7	27,7	21,8	19,2	26,3	24,4	25,3	17,7	14,7	18,1	16,5	22,2
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	46,3	49,7	50,4	48,2	42,7	50,7	44,9	46,1	46,0	49,0	47,6	39,4	42,2
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet*	35,4	33,2	33,6	32,9	35,7	42,7	37,5	36,4	33,4	27,8	28,5	29,3	31,4
L Offentlig forvaltning	52,0	49,4	46,8	48,7	48,0	44,4	53,3	46,1	47,5	49,8	49,7	50,8	44,7
M Undervisning	55,4	57,0	61,7	60,1	59,1	55,4	59,2	58,3	57,3	56,5	57,9	58,6	65,5
N Helse- og sosialtjenester	86,6	81,8	83,8	83,8	84,2	82,8	83,2	85,4	82,7	83,3	83,3	82,7	83,5
O Andre sosiale og personlige tjenester	47,3	53,7	50,9	58,5	48,5	44,2	41,1	49,8	41,6	40,0	46,7	46,7	52,2

Kilde: AKU

Tabell V 42 Kvinneandel aldersgruppen 60-66 år, i utvalgte næringer (NS1994), 1996-2008. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
D Industri	20,8	20,5	19,9	23,1	26,1	26,5	25,6	19,8	24,3	24,1	18,9	17,8	23,5
G Varehandel, rep. av kjøretøy og husholdningsapp	51,4	46,0	47,0	48,7	52,3	53,4	48,8	49,6	49,7	44,0	41,2	48,1	49,9
H Hotell- og restaurantvirksomhet*	64,6	86,2	60,9	90,6	91,6	80,9	80,3	77,4	74,4	75,8	60,6	63,8	54,2
I Transport og kommunikasjon	19,0	22,3	20,5	22,5	21,0	26,1	27,0	23,8	29,9	29,6	29,6	29,5	17,3
K Eiendomsdrift, for. tjenesteyting og utleievirksomhet*	25,7	29,4	33,0	30,3	30,9	25,8	25,2	30,2	30,0	30,6	32,5	32,5	27,3
L Offentlig forvaltning	49,4	46,0	49,0	50,9	40,4	41,3	42,5	45,6	36,3	36,7	47,8	51,6	55,6
M Undervisning	53,3	50,0	62,5	64,0	55,6	52,4	52,4	61,0	61,1	59,3	57,7	58,4	57,3
N Helse- og sosialtjenester	84,5	84,6	84,6	82,5	85,3	87,4	81,0	77,8	84,4	80,8	78,4	76,4	82,3
O Andre sosiale og personlige tjenester	53,2	61,0	61,9	55,9	50,1	49,4	51,5	53,7	60,1	51,2	39,8	51,4	46,6

Kilde: AKU

Tabell V 43 Fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1996-2010. Kvinner i aldersgruppen 18-24 år. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	,1	,1	,0	,2	,1	,1	,2	,5	,2	,1	,2	,0	,0		,2
Administrative ledere og politikere	,7	,7	,7	,7	,3	,5	,8	,8	,9	,8	,8	,4	,6	1,5	,9
Akademiske yrker	1,0	1,4	2,0	2,1	1,9	2,5	2,0	1,6	1,1	1,5	1,9	2,1	1,9	,9	1,8
Yrker med kortere høysk. og universitetsutd. og teknikere	7,5	7,3	9,6	8,5	9,4	9,2	9,3	7,6	7,0	7,3	9,6	9,1	9,6	10,8	10,0
Kontor og kundeserviceyrker	12,3	15,2	16,4	16,1	11,4	9,3	7,2	6,8	7,3	6,7	7,5	7,5	9,4	8,7	9,4
Salgs-, service- og omsorgsyrker	54,5	55,4	50,3	52,6	59,7	63,4	63,9	64,5	68,0	68,3	67,4	67,9	66,2	68,5	68,2
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	2,6	2,4	2,3	1,1	1,3	1,5	1,6	1,8	1,5	1,4	,8	,9	,8	,7	,9
Håndverkere	2,0	1,6	2,6	2,7	2,1	1,2	1,9	1,9	1,5	1,9	1,8	1,8	1,4	1,9	1,4
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	3,2	2,9	2,9	2,2	2,4	2,1	2,7	2,3	2,3	2,2	1,7	1,9	2,0	1,4	,9
Yrker uten krav til utdanning	16,0	13,1	13,3	13,8	11,6	10,2	10,5	12,1	10,2	9,9	8,3	8,3	8,1	5,6	6,3
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 44 Fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1996-2010. Kvinner i aldersgruppen 25-29 år. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer		,1	,2	,1						,0	,1	,2	,0		,1
Administrative ledere og politikere	3,0	3,3	2,2	2,8	2,8	2,4	3,9	3,0	2,6	2,9	1,7	1,3	1,5	2,1	2,1
Akademiske yrker	7,1	7,7	7,6	9,8	8,6	9,7	9,5	9,0	10,2	9,8	9,6	9,6	11,9	13,3	13,3
Yrker med kortere høysk. og universitetsutd. og teknikere	25,7	24,3	27,1	29,9	32,5	34,2	33,6	32,2	31,8	33,5	33,6	36,6	35,7	33,2	34,1
Kontor og kundeserviceyrker	18,0	17,9	14,8	14,0	12,6	10,7	11,6	11,5	8,6	8,5	9,3	8,6	8,5	8,5	7,3
Salgs-, service- og omsorgsyrker	31,4	32,8	34,5	31,3	32,5	32,1	31,0	35,7	37,3	37,5	37,4	35,7	33,2	35,0	35,0
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	1,1	1,1	1,3	,8	,8	,8	,8	,5	,8	,6	,5	,4	,3	,1	,3
Håndverkere	2,0	1,4	1,5	1,7	1,3	1,8	1,6	1,3	1,6	1,0	1,5	1,8	1,5	1,2	,6
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	3,3	2,9	2,7	2,8	2,2	2,7	2,1	2,4	1,4	1,5	1,6	1,4	2,9	2,4	2,5
Yrker uten krav til utdanning	8,3	8,6	8,1	6,7	6,6	5,6	6,0	4,4	5,8	4,8	4,7	4,4	4,4	4,3	4,7
sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 45 Fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1996-2010. Kvinner i aldersgruppen 55-59 år. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Administrative ledere og politikere	3,5	3,7	4,6	4,2	5,1	5,2	6,0	5,0	4,8	4,8	5,1	3,6	4,9	5,3	4,7
Akademiske yrker	8,0	8,4	8,1	12,0	11,6	9,8	11,2	11,2	11,7	11,7	11,3	12,4	12,6	12,5	11,4
Yrker med kortere høysk. og universitetsutd. og teknikere	17,8	16,9	18,5	22,7	24,5	23,2	20,7	22,1	23,6	24,5	26,0	29,8	29,0	27,0	28,0
Kontor og kundeserviceyrker	18,2	20,7	21,6	16,7	16,4	17,1	16,6	15,3	16,9	15,7	13,9	12,1	12,5	12,8	13,9
Salgs-, service- og omsorgsyrker	27,0	27,6	27,9	26,1	26,0	28,5	30,4	29,7	28,3	31,0	31,1	30,0	28,8	30,1	31,6
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	3,8	3,3	2,9	3,8	2,8	1,9	1,7	1,8	1,4	1,2	1,4	1,3	1,4	1,1	,8
Håndverkere	1,8	1,7	1,2	,8	1,7	1,3	1,0	1,1	,5	,4	,7	,8	1,1	1,2	1,3
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	3,7	3,7	3,5	3,2	2,1	3,3	3,4	4,5	3,0	2,0	2,6	2,8	2,5	1,9	1,5
Yrker uten krav til utdanning	16,1	14,1	11,8	10,6	9,8	9,6	9,1	9,4	9,7	8,7	8,0	7,2	7,3	8,3	6,8
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 46 Fordeling ISCO88 1-siffernivå, 1996-2010. Kvinner i aldersgruppen 60-65 år. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Militære yrker - offiserer	-	-	-	-	,1	-	-	,1	,2	-	-	-	-	-	-
Administrative ledere og politikere	3,6	3,5	3,9	4,4	4,5	3,3	3,5	5,0	4,4	3,9	5,1	5,2	4,9	4,5	5,1
Akademiske yrker	7,2	6,6	9,8	10,0	9,1	7,8	7,3	10,6	11,0	10,9	10,7	12,1	12,9	12,2	12,3
Yrker med kortere høysk. og universitetsutd. og teknikere	14,6	17,2	18,8	18,7	16,7	17,7	18,4	17,7	23,2	23,5	23,9	24,1	27,0	25,2	24,5
Kontor og kundeserviceyrker	18,0	18,7	20,0	21,1	16,1	16,9	16,4	18,2	15,8	16,5	15,0	15,3	14,0	13,7	13,6
Salgs-, service- og omsorgsyrker	30,9	28,3	26,0	25,6	29,6	31,6	29,8	27,8	30,2	28,7	29,5	29,1	30,4	30,8	30,7
Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	4,1	4,2	5,1	5,6	5,2	3,5	4,6	3,9	2,2	2,1	2,5	1,8	1,5	1,7	2,2
Håndverkere	1,0	2,1	2,0	1,7	1,2	,9	,5	,5	1,2	,8	,4	,5	,4	1,2	,6
Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere	3,3	3,7	3,0	1,9	2,9	4,2	4,7	3,1	2,1	2,7	2,9	3,0	2,3	2,7	2,7
Yrker uten krav til utdanning	17,2	15,8	11,4	10,9	14,6	14,2	14,9	13,2	9,7	11,0	10,1	8,8	6,5	7,9	8,4
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 47 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 18-24 år, 1990-2010. Prosent

Årstall	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Uoppgitt	Sum
1990	56,4	15,0	26,6	2,1	100,0
1991	53,5	16,8	28,1	1,6	100,0
1992	50,7	18,0	30,1	1,3	100,0
1993	46,9	19,3	32,3	1,4	100,0
1994	44,7	18,4	36,1	,8	100,0
1995	45,3	17,6	36,2	,9	100,0
1996	44,2	17,5	37,5	,8	100,0
1997	45,7	16,2	37,7	,4	100,0
1998	46,3	15,5	37,8	,4	100,0
1999	46,1	16,2	37,4	,3	100,0
2000	46,3	16,1	37,0	,7	100,0
2001	45,0	16,3	37,5	1,1	100,0
2002	44,0	18,3	36,9	,9	100,0
2003	39,6	18,7	40,5	1,2	100,0
2004	37,3	18,7	43,5	,6	100,0
2005	36,1	19,4	43,5	1,0	100,0
2006	37,1	19,6	43,0	,3	100,0
2007	40,1	19,8	39,6	,5	100,0
2008	39,8	18,2	41,0	,9	100,0
2009	38,3	17,9	43,0	,8	100,0
2010	37,9	18,3	43,1	,7	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 48 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 25-29 år, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Uoppgitt	Sum
1990	64,8	19,1	15,3	,7	100,0
1991	66,5	16,6	16,5	,5	100,0
1992	67,0	16,8	15,9	,3	100,0
1993	66,4	17,7	15,5	,3	100,0
1994	67,4	17,4	15,0	,2	100,0
1995	63,8	18,4	17,6	,2	100,0
1996	66,1	16,3	17,2	,4	100,0
1997	64,9	18,1	16,6	,3	100,0
1998	64,5	19,1	16,1	,2	100,0
1999	66,4	17,7	15,7	,2	100,0
2000	66,9	18,6	14,2	,3	100,0
2001	68,3	16,6	14,5	,6	100,0
2002	68,4	16,6	14,7	,4	100,0
2003	66,2	16,7	16,8	,3	100,0
2004	64,1	18,2	17,1	,6	100,0
2005	64,3	19,0	16,3	,4	100,0
2006	62,9	21,4	15,5	,2	100,0
2007	67,3	18,5	14,1	,2	100,0
2008	68,7	19,4	11,6	,4	100,0
2009	67,7	19,8	12,0	,5	100,0
2010	67,9	19,7	12,1	,3	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 49 Fordeling på heltid/deltid for kvinner i alderen 55-59 år, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Uoppgitt	Sum
1990	41,5	30,5	27,3	,7	100,0
1991	42,9	30,6	26,1	,5	100,0
1992	42,4	31,5	25,5	,6	100,0
1993	44,0	32,5	23,3	,2	100,0
1994	48,9	28,7	22,2	,2	100,0
1995	47,8	28,2	23,9	,2	100,0
1996	48,2	27,5	23,9	,4	100,0
1997	53,3	25,5	21,1	,2	100,0
1998	53,6	26,8	19,4	,1	100,0
1999	56,7	25,1	18,0	,2	100,0
2000	54,6	26,3	18,7	,4	100,0
2001	53,2	27,1	19,2	,5	100,0
2002	53,4	27,0	19,1	,5	100,0
2003	55,7	26,2	17,9	,3	100,0
2004	56,7	25,4	17,4	,5	100,0
2005	55,1	26,3	18,3	,3	100,0
2006	54,4	29,2	16,3	,1	100,0
2007	53,7	28,1	18,1	,1	100,0
2008	55,8	28,0	16,0	,1	100,0
2009	57,7	27,2	14,9	,2	100,0
2010	56,8	26,7	16,3	,2	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 50 Fordeling heltid/deltid for kvinner i alderen 60-66 år, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid	Uoppgitt	Sum
1990	40,5	27,6	31,5	,3	100,0
1991	37,9	28,2	33,6	,3	100,0
1992	38,4	30,7	30,2	,6	100,0
1993	37,1	31,6	31,0	,2	100,0
1994	37,3	31,1	31,6		100,0
1995	36,9	29,3	33,4	,4	100,0
1996	38,5	30,9	30,2	,5	100,0
1997	40,2	31,2	28,0	,6	100,0
1998	44,2	28,0	27,7	,1	100,0
1999	44,2	25,8	29,7	,2	100,0
2000	43,2	26,4	29,8	,5	100,0
2001	39,8	29,3	30,4	,5	100,0
2002	42,0	31,5	25,8	,7	100,0
2003	43,7	30,6	24,5	1,3	100,0
2004	48,3	26,2	25,3	,1	100,0
2005	50,2	24,3	24,9	,6	100,0
2006	45,3	28,5	25,9	,3	100,0
2007	46,3	28,4	25,1	,2	100,0
2008	44,0	29,6	26,2	,2	100,0
2009	45,1	29,1	25,6	,2	100,0
2010	49,1	25,6	25,1	,2	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 51 Kvinneandel i aldersgruppen 18-24 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid
1990	43,6	69,6	64,7
1991	45,1	69,0	62,2
1992	44,5	66,9	61,4
1993	42,3	68,4	63,5
1994	40,8	70,6	63,8
1995	41,1	68,5	64,7
1996	39,0	67,8	64,8
1997	38,4	68,4	64,3
1998	38,8	69,1	65,7
1999	38,5	68,2	63,9
2000	38,8	66,8	60,3
2001	40,1	65,6	61,4
2002	40,0	67,3	61,6
2003	39,3	69,8	62,1
2004	37,1	64,3	62,1
2005	35,2	63,0	63,4
2006	34,7	65,9	67,1
2007	37,2	66,6	66,2
2008	36,8	62,2	63,3
2009	36,9	63,4	63,1
2010	36,3	60,6	62,7

Kilde: AKU

Tabell V 52 Kvinneandel i aldersgruppen 25-29 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid
1990	36,5	84,8	81,6
1991	37,6	80,1	77,6
1992	38,6	79,0	77,1
1993	39,4	76,3	74,6
1994	39,7	77,1	73,6
1995	38,7	78,5	71,8
1996	39,3	78,0	70,9
1997	37,7	81,0	71,5
1998	38,3	78,6	73,9
1999	39,4	78,6	69,0
2000	40,1	79,8	66,4
2001	40,0	73,6	69,4
2002	40,7	75,5	67,7
2003	40,9	73,1	67,4
2004	41,3	74,1	64,2
2005	41,1	77,3	64,4
2006	39,7	75,8	67,2
2007	40,2	74,6	68,5
2008	41,9	77,0	60,1
2009	42,2	72,1	58,1
2010	42,2	74,3	60,2

Kilde: AKU

Tabell V 53 Kvinneandel i aldersgruppen 55-59 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid
1990	27,7	89,6	88,8
1991	29,0	88,0	91,3
1992	29,3	88,6	88,5
1993	28,9	86,3	89,4
1994	32,3	88,4	89,0
1995	31,7	91,6	90,0
1996	31,5	84,9	90,3
1997	33,4	84,5	86,9
1998	32,2	85,4	85,9
1999	34,0	80,9	80,8
2000	33,5	87,5	77,5
2001	33,2	86,8	76,9
2002	33,3	86,9	81,3
2003	33,8	88,3	81,3
2004	34,2	85,0	81,3
2005	33,5	84,1	84,2
2006	33,2	84,9	75,3
2007	33,5	86,8	80,5
2008	35,0	85,0	78,5
2009	36,2	85,0	71,5
2010	36,1	82,7	75,9

Kilde: AKU

Tabell V 54 Kvinneandel i aldersgruppen 60-66 år som jobber heltid, kort deltid og lang deltid, 1990-2010. Prosent

	Heltid	Lang deltid	Kort deltid
1990	27,8	81,1	81,0
1991	26,6	79,1	84,3
1992	26,5	81,8	79,0
1993	27,4	82,5	77,8
1994	26,6	82,5	77,9
1995	26,4	83,4	82,5
1996	26,0	79,7	77,0
1997	27,0	75,9	74,8
1998	30,4	70,3	70,5
1999	32,0	70,0	73,7
2000	30,1	70,6	72,7
2001	29,6	72,0	71,2
2002	30,7	76,1	65,5
2003	31,5	72,7	63,4
2004	33,8	72,5	67,1
2005	33,6	69,5	67,1
2006	31,4	70,4	62,8
2007	32,6	71,7	64,4
2008	31,6	72,2	64,4
2009	32,4	70,7	62,6
2010	34,4	63,8	65,4

Kilde: AKU

1.6 Etnisitet

Tabell V 55 Andel sysselsatt etter landbakgrunn, 2004-2008, menn og kvinner. Prosent

	Menn				
År	2004	2005	2006	2007	2008
Norge	78,0	78,4	78,7	79,4	80,2
EU-15, EFTA, Nord-Amerika og Oceania	76,3	76,9	80,7	80,0	80,6
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika	62,0	57,1	62,9	66,1	70,5
	Kvinner				
År	2004	2005	2006	2007	2008
Norge	73,4	72,4	73,3	74,4	75,7
EU-15, EFTA, Nord-Amerika og Oceania	70,2	71,4	71,9	75,8	75,0
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika	49,0	46,7	51,5	57,4	65,7

Kilde: AKU

Tabell V 56 Hel- og deltidsarbeid etter landbakgrunn, menn og kvinner. 2004-2008

		2004	2004	2005	2005	2006	2006	2007	2007	2008	2008
		Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Norge	Fulltid	86,0	54,4	87,3	55,5	87,9	56,5	88,0	56,4	86,6	57,7
	Deltid	14,0	45,6	12,7	44,5	12,1	43,5	12,0	43,6	13,4	42,3
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU-15 og EFTA og NordAm&Oc	Fulltid	87,0	59,0	90,0	60,0	91,1	61,0	86,5	60,0	87,0	60,0
	Deltid	13,0	41,0	10,0	40,0	8,9	39,0	13,5	40,0	13,0	40,0
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Andre land	Fulltid	77,4	52,0	75,0	57,1	82,1	51,4	80,5	52,6	79,1	55,8
	Deltid	22,6	48,0	25,0	42,9	17,9	48,6	19,5	47,4	20,9	44,2
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU

Tabell V 57 Andel menn og kvinner i yrkesgruppe 1-siffernivå etter landbakgrunn, i tidsrommet 2004-2008 under ett. Prosent

		Administrative ledere og politikere	Akademiske yrker	Yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere	Kontor og kundeservice-yrker	Salgs-, service og omsorgsyrker	Håndverkere og lignende	Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv.	Yrker uten krav til utdanning
Ikke-innvandrere	Mann	69,5	54,3	46,2	35,0	29,3	78,4	94,8	84,4
	Kvinne	30,5	45,7	53,8	65,0	70,7	21,6	5,2	15,6
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	4559	7844	16748	4964	16314	7562	5070	3030
Innvandrere	Mann	63,0	51,4	46,1	52,3	34,7	50,0	93,5	83,9
	Kvinne	37,0	48,6	53,9	47,7	65,3	50,0	6,5	16,1
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(N)	193	785	1038	293	1301	515	423	561

Kilde: AKU

Tabell V 58 Andel menn og kvinner i næringsgruppe 1-siffernivå etter landbakgrunn, i tidsrommet 2004-2008 under ett. Prosent

	Kjønn	Industri	Varehandel, transport og lagring, overnattings- og serveringsvirksomhet.	Omsetning og drift av fast eiendom	Off. adm. og forsvar, Trygdeordninger, underv/helse og sosialjenester.	Andre tjenester
Norge	Mann	74,9	55,9	63,1	27,4	43,5
	Kvinne	25,1	44,1	36,9	72,6	56,5
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU-15, EFTA, Nord-Amerika og Oceania	Mann	81,6	58,1	56,9	28,4	50,0
	Kvinne	18,4	41,9	43,1	71,6	50,0
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Andre land	Mann	67,6	61,5	57,5	30,9	43,8
	Kvinne	32,4	38,5	42,5	69,1	56,3
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Alle innvandrere totalt	Mann	74,9	56,3	62,6	27,6	43,8
	Kvinne	25,1	43,7	37,4	72,4	56,2
	Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AKU. Note: Tre av ni næringer måtte utelates pga lite antall observasjoner.

Tabell V 59 Andel ledere blant kvinner og menn etter landbakgrunn, i tidsrommet 2004-2008 under ett. Prosent

		Mann	Kvinne
Norge	Ikke-leder	58,1	72,1
	Leder	41,9	27,9
	Total	100,0	100,0
EU-15, EFTA, Nord-Amerika og Oceania	Ikke-leder	55,1	73,8
	Leder	44,9	26,2
	Total	100,0	100,0
Andre land	Ikke-leder	85,7	85,1
	Leder	14,3	14,9
		100,0	100,0

Kilde: AKU

Teknologi for et bedre samfunn

www.sintef.no

I denne rapporten presenteres en kartlegging av det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010. Rapporten har hatt disse problemstillingene:

- Kartlegge graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet i perioden 1990-2010
- Sammenligne graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering blant unge og eldre yrkesaktive (16-24 år, 25-29 år, 55-59 år, 60 år og eldre) i forhold til populasjonen i sin helhet og over tid
- Sammenligne graden av horisontal og vertikal kjønnssegregering blant innvandrere i forhold til ikke-innvandrere

For å kunne gjennomføre en bredest mulig kartlegging, har vi benyttet data fra den norske Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og Levekårsundersøkelsene. Resultatene i rapporten er hovedsakelig deskriptive, det vil si at vi har sett på utvikling i prosentandeler innenfor yrker, næringer, sektorer (horisontal kjønnssegregering), ledelse (vertikal kjønnssegregering).

Vi har ikke funnet entydige endringer i horisontal kjønnssegregering i arbeidsmarkedet de siste 20 år. Kvinner og menn er fremdeles konsentrert i ulike deler av arbeidsmarkedet, og de endringer som har funnet sted finner vi er relativt like for begge kjønn. Vi fant til dels ulike tendenser avhengig av om vi så på sektor, næringsgrupper og yrkesgrupper. Mens tendensen var større kjønnssegregering innenfor sektor, var det stabilitet som kom til uttrykk gjennom næring. Analysene av yrkesgrupper viste imidlertid tendenser i retning av mindre kjønnssegregering, ved at kvinneandelen i de mest kvinnedominerte yrkene har sunket noe. Kvinneandelen har imidlertid også sunket i flere av de mest mannsdominerte yrkene.

Vi fant en tendens til kjønnsutjevning i det vi kaller for vertikal kjønnssegregering. Mens andelen ledere blant kvinner har vært stabil, har andelen ledere blant menn gått betydelig ned. I sum har altså kvinneandelen blant ledere økt, selv om det fremdeles er slik at det er flere menn enn kvinner som er ledere.

Når vi undersøkte unge og eldre aldersgrupper fant vi små forskjeller i segregeringsmønstre mellom disse. Selv om vi fant en del variasjon når det gjelder hvilke næringer og yrker som er størst blant yngre og eldre, er det vanskelig å se noen klare forskjeller i kjønnssegregeringsmønstre. I den grad vi har sett endring over tid, så handler dette på den ene side om at kvinner (uavhengig av alder) på mange måter var mer kjønnsstradisjonelle i sine yrkesvalg i 2010 enn de var i 1996. Samtidig har vi sett at det innenfor enkelte yrker har vært en utvikling mot en mer kjønnsjevn balanse. Disse endringene virker imidlertid å gjelde både for yngre og eldre kvinnelige arbeidstakere.

Blant sysselsatte med innvandrerbakgrunn fant vi at den horisontale kjønnssegregeringen var meget lik den vi fant for ikke-innvandrere. Vi fant videre at i næringer og yrker av en viss størrelse, og der innvandrere er godt representert, var den horisontale kjønnssegregeringen svært lik kjønnssegregeringen blant ikke-innvandrere. Når vi så på vertikal kjønnssegregering var det en klar forskjell mellom på den ene siden ikke-innvandrere og innvandrere fra EU-15 land, Nord-Amerika og Oceania, sammenlignet med innvandrere fra øvrige land. Mens det var klart flere menn enn kvinner som svarte at de var ledere i de to første kategoriene, så var det ingen kjønnsforskjell i andelen som oppga å være ledere blant innvandrere fra øvrige land. Andelen ledere blant disse var for øvrig lav for begge kjønn.